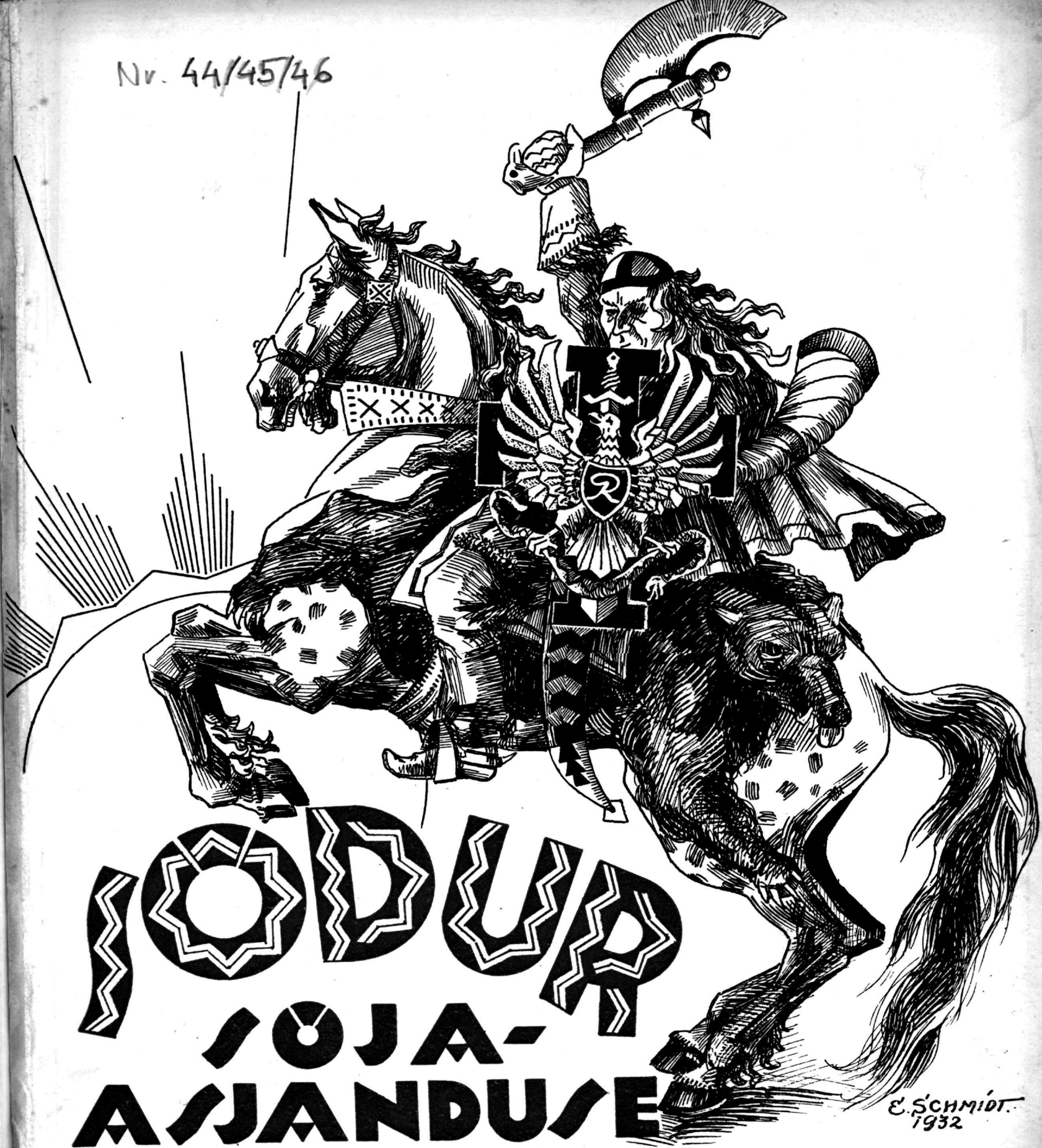

Nr. 44/45/46

SODUR

**SOJA-
ASJANDUSE**

E. SCHMIDT.
1932

A J A K I R I

A. Le Coq

Pilsen Dombräu Porter

Esimene Eesti paberossikes-
tade ja papitööstuse vabrik

„GEORGI“

Tallinnas, Vaksali pst. 3.
Kõnetraat 434-27.

Valmistab

Paberossikesti nr. nr. 7, 8, 10,
11, 12, 13, papptaldrikuid
maiustuste jaoks, kokkupanda-
vaid koogikarpe, tordikar-
pe, puudrikarpe, kleidikar-
tonge j.n.e. j.n.e.

Peale selle võtab vastu tellimisi
igasuguste papptööde peale.

Tööd korralikud ja heast mater-
jalist. Hinnad mõõdukad.

Ehitage kuivast materjalist!

Metsatööstuse A.-S.

B. Minkov & Pojad

★★

Tallinna ladu:

Hollandi tän. 44, tel. 304-53.

Kõmme ladu:

S. Pärnu m. 187, tel. 520-67.

№ 44 45 46

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

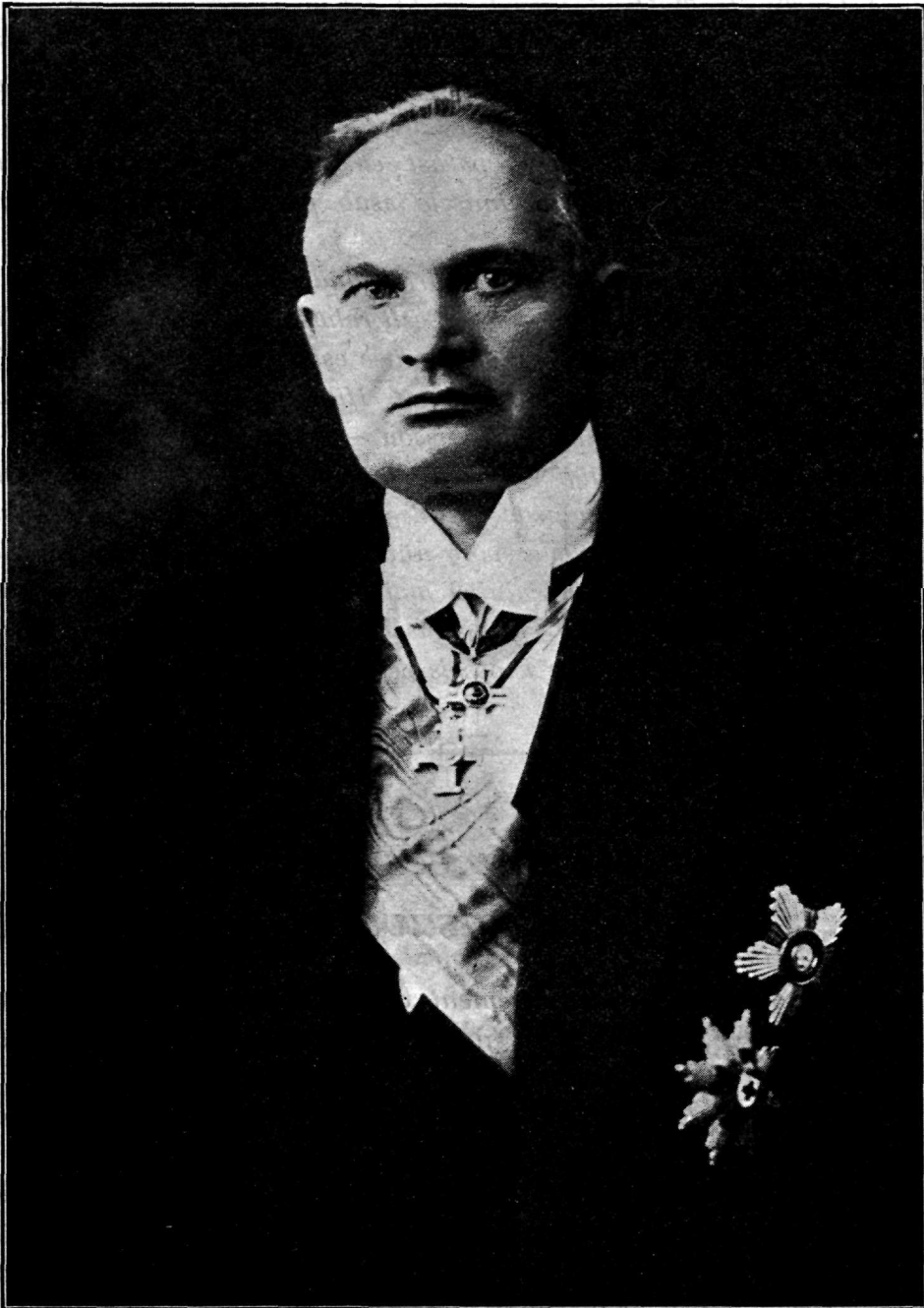
1932

SÕDUR

№ 44/45/46

Laupäeval, 12. novembril 1932.

XIV aastakäik.

KONSTANTIN PÄTS
Riigivanem.

Uus Vabariigi Valitsus.

Riigikogu kutsus 1. novembril ametisse uue Vabariigi Valitsuse (arvult kaheküm- nenda) järgnevas koosseisus: Riigivanem Konstantin Päts, Kaitseminister kindral Aleksander Tõnisson, Välisminister August Rei, Kohtu- ja Siseminister Ado Anderkopp, Hariduse- ja Sotsiaalminister Hugo Kukke, Majandusminister August Jürman, Põllu- tööminister Artur Tupits, Teedeminister Leopold Johanson.

Uus Vabariigi Valitsus on moodustatud töökabineti põhimõttel ja tugineb meie rahvaesinduse kolmele suuremale ja mõjukamale rühmale (põllumeeste-koondus, kesk- erakond ja sotsialistid) ja teda võib seepärast lugeda valitsuseks seinast-seinani, nagu see viimast korda aset leidis 1924. a. pärast enamlaste mässukatset. Tähelepanu väärib veel, et Kaitseministeeriumi juhtimisele asub pärast 1928. a. jälle tegevteenis- tuses olev kaitseväelane.

Vabariigi Valitsuse juht K. Päts ja ministrid kindral A. Tõnisson ja A. Rei olid juhtivateks ja silmapaistvamateks tegelasteks Eesti rahvusväeosade loomisel 1917./18. a. — K. Päts ja A. Rei Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee esimeestena ja kindral A. Tõnisson 1. Eesti polgu vormeerijana ja brigaadiülemana. Hiljem on olnud kaitseministriteks K. Päts — 1918.—1919. a. ja kindral A. Tõnisson — 1920. a.

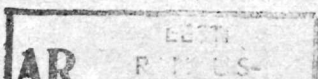
Kaitsevägi tervitab uut Vabariigi Valitsust suurima rahuldustundega. On tehtud lõpp pikaldasele, raskele ja mitmesuguste ohtudega ähvardavale valitsemiskriisile; uus, ja loodetavasti püsiv, Vabariigi Valitsus võib nüüd täiel jõul asuda oma ülesannete täitmisele, püüdes esijoones võita neid ajutisi majanduslikke raskusi, mis meil olemas. Kaitsevägi julgeb loota, et ta mured ja vajadused leiavad Valitsuse tegevuses tarvilist tähelepanu ja rahuldamist. Valitsuse koosseis eeldab selleks kõige paremat.

Viieteistkümne aasta eest pandi nurgakivi meie ratsaväele.

11. novembril pühitseb 1. ratsarügement oma 15. aastapäeva. Ratsarügemendi suurpäev on kahtlemata pidupäevaks kogu Vabariigi ratsajõududele, kuna ta esineb juba oma sünnipäevast alates riigi kogu ratsaväe südadena, hingena ja kehana.

Eesti rahvusväeosade loomise algpäevadel ruttasid eesti ratsamehed kodumaale, vaatamata sellele, et alul ei olnud vormeerimisel eesti ratsaväe üksusi, astudes teenis- tusse peamiselt jalaväkke. See kriipsutab alla ratsameeste suurt rahvustunnet. Alles 11. novembril 1917. a. koonduvad ratsaväelased suuremaks ja iseseisvumaks koondivaks.

Juba enne Saksa okupatsiooni võitlesid ratsamehed julgelt Eestis valitseda püüd- vate tumedate jõududega. Vabadusesõja päevil 1. ratsapolk täitis suuri riiklikke üles- andeid alati visas pealetungi vaimus, saavutades suurimaid võite nii Viru- kui ka Lõunaväerindel.

Kindralmajor A. Tõnisson
Kaltseminister.

Jätkates oma tööd rahuajal vabadusesõjajaegses vaimus 2. diviisi koosseisus, esineb rügement Vabariigi ratsajõu kehastajana, arendades ja süvendades järjekindlalt neid oskusi, mis on vajalikud modern ratsaväe loomiseks. Seda tööd soodustab kõigiti vabadusesõjajaegne ratsarügemendi ülem kindral G. Jonson ratsaväeinspektorina, elades soojalt kaasa ratsarügemendile.

Suurpäeva puhul „Sõdur“ soovib ratsarügemendile ja tema lugupeetud juhile kolonelleitnant P. Bassen-Spillerile, tema abile major M. Bergmannile, ohvitseridele, allohvitseridele ja husaritele palju õnne, edu ja raugemata jõudu tähtsas riigikaitse töös.

Üheteistkümmes november.

11. november on poola rahvuspühi. Selle päeva tähtsus Poola riigi uuestisünni loos selgub ilmekalt nende sündmuste taustal, milles leidsid aset poola maa-aladel alates 1918. aasta oktoobrikuu viimastest päevadest.

Kui keskriikide lüüasaamine Maailmasõjas leidis kinnitust Saksa ja Austria valitsuste noodis liitlastele, milles paluti rahu, toimub Poolas esimene katse sõltumatu valitsuse loomiseks. Regentinõukogult — natsionaaldemokraatide poolehoidjaist moodustatud Sveržinski kabinett pöördus rahva poole üleskutsega, milles esmakordselt kõneldi „rahvuslikust“ Poolast ja valitsusest, kes oleks „üldise rahvusliku tahte kehastajaks“. Kohkunud oma sammu meeletusest ja vastukaja puudumisest seltskonnas, see kabinett alistub sõnakuulelikult Regentinõukogu korraldusele tema tagasiastumise kohta. Selgus, et „passivistide“ politika, tugevnes passiivsusele okupeerijate suhtes, ei leidnud laiades rahvamassides poolehoidu; samuti oli selge, et see politika ei saa olla tegevuse aluseks riigi ülesehitamisel. Saksa okupatsioon kestab edasi Bezeler'i ja Vrublevski ametnikkude kabineti võimu all. Kuid iga päevaga vähenes mõlema võimu autoriteet — osalt katastroofilise seisukorra suurenemise tõttu keskriikides, osalt nende elementide hoogsa kihutustöö mõjul, kes olid tiivustatud iseseisvusepüüetest; viimased koondusid peamiselt Poola Sõjalise Organisatsiooni ridadesse.

Oktoobrikuu viimastel päevadel varises lõplikult kokku Habsburgide monarhia ja võim selle riigi üksikutes osades hakkas mäss nema rahvusnõukogude kätte; need nõukogud tekivad keiser Karli 15. okt. 1918. a. manifesti põhjal, milline nägi ette Austria ümberkujundamise rahvuslike riikide liiduks.

Galiitsias puhkeb väikevenelaste (ukrainlaste) mäss, mida Austria valitsus oli hoolikalt ette valmistanud. Seetõttu idapoolses Väikepoolas algab täielik sõda väikevenelastega, mis seob Poola jõude (alul lasus see võitlus ukrainlastega ainuüksi Ida-Väikepoola võidukatel elanikkudel). Samal ajal tekib Austria poolt okupeeritud territooriumil n. n. „rahvavalitsus“, milline aga ei leia tunnustamist poola seltskonnas. Poola maa-aladel, millised olid tulvil saksa ja austria sõdureid ja milliseid ähvardas enamluse pea-

letung idast, algas kaos, kuna idapoolses osas kestab kodusõda.

11. novembril 1918. a. võtab Joosep Pilsudski võimu oma kätte. Tema isikliku võiduga pääseb mõjule relvastatud võitluse idee iseseisvuse eest, samuti okupeerijaile aktiivse vastupanu avaldamise idee. Pilsudski tegevuses kajastusid kõik poola hinge püüded ja tema muutus keskuseks, mille ümber arenes innukas töö uuesti ärganud poola riikluse aluste ülesehitamisel. Kuigi Pilsudski võimuleastumise moment ei tähistata parteitülide lõppu ega ohtude möödumist, siiski kõik see ei ähvarda enam maad anarhiatondina, sest kõigi vastuolude üle kerkis tema autoriteet, millega polnud võrreldav ükski parteiline idee.

11. november tõi poola elu lainetavatesse sügavustesse stabiilsuse ja jõu elemendi. Selles ongi tema ajalooline tähtsus.

Pole liigne hetkeks meenutada, mida on poola rahvas suutnud teostada viimaste aastate jooksul. Rääkimata üldistest saavutistest, riigi kindlustamisest, võidukast sõjast enamlaste üle, milline oli kaitsesõjaks ühel ajal nii Poolale kui ka kogu Euroopa kultuurile ning tsivilisatsioonile, riigipiiride kindlaksmääramisest, riikliku administratsiooni loomisest ja kõrgele astmele tõstmisest, valua stabiliseerimisest jne. — ühesõnaga kõigist sellest, mis asetas tõusva Poola riigi suurriikide perre, peatume mõnel küsimusel, millised, kuigi iseenesest väikesed, on siiski iseloomulikud poola rahva geeniusel.

Valitsemistöö on loov töö. Peab oskama vaadata, et näha... Peab oskama näha, et olla suuteline taipama läbielatava tuuma, kordasaadetu mõtet.

Siin andmeid-pisiasju juhuslikult võetud statistika-aastaraamatuid, kuivadest aruanetetest ja mõningaid fakte, mis kogutud võimeelde jäänud ajalehtedest:

N i m e t u s	Summa või arv	
	1926. a.	1930. a.
Ehitusekrediit	18.000.000 zl.	149.000.000 zl.
Postihoiukassa hoiusummad	25.000.000 „	221.000.000 „
Hoiusummad pankades . .	77.000.000 „	374.000.000 „
Töötundide arv tööstustes .	821.000.000 t.	1.165.000.000 t.
Meditatsioonipunktid	100 punkti	277 punkti

Ainuüksi Keletsk'i oblastis ehitati: kivi- teed 1000 km, sildu 171 km, algkoole 169,

Prof. Ignacy Moscicki

Poola Vabariigi president.

keskkoolle (kutsekoole) 7, rahvamaju ja tule-
tõrjekuure 120. Organiseeriti 994 põllutöö-
seltsi, 50 maaparanduseühingut, 520 põllutöö-
masinate ekspluateerimisühingut, 111 piima-
ühingut, 61 varjupaika, 95 hoiukassat ja 164
üldhariduslikku kursust.

Ljublini oblastis töötas 1926. a. 130 tel-
liskivitehast, 1930. a. — 238 tehast. Kiviteede
pikkus kasvas sama aja kestel 726 kilomeet-
rilt 1511 kilomeetrile.

1926. a. Sileesias kaevati välja 26.000.000
tonni kivisüüt, kuid juba 1929. a. saadi
34.000.000 tonni. Malmi toodang tõusis
327.000.000 tonnilt 1926. a. 1.377.000.000 ton-
nini 1929. a.

Kõik need küsimused näivad väikestena.
Kõik nad ongi pisifaktid, telliskivikesed, ent
just neist kivikestest, mitte aga fraasidest ja
loosungitest luuakse suursugune Poola riigi
hoone. Need andmed on võetud 1930. aastast,
kuid loov töö kestab ja Poola võimsus
kasvab ka edaspidi.

Selliseid osundeid võib tuua lõpmatuseni.
Lõpmatuseni võib meenutada inimestele hii-
geltööd, mille on viimaste aastate jooksul
korda saatnud rahvas, keda juhivad marssal
Pilsudski, rahvas, kelle jõupingutusi äratab
ja koordineerib võim, mille puudumine kord
kutsus esile Poola languse.

P. Z.

LÜTZEN.

6. novembril s. a. rootslased pühitsevad suurejooneliselt Lützeni lahingu 300. aasta mälestusepäeva. Rootsi kuninga kutsel sõidavad pidustustele Eesti kaitseväge esindajaina kolonel A. Jaakson ja kapten J. Madisson. Toim.

Juba kaksteistkümmend aastat oli kestnud võitlus protestantide ja katoliiklaste vahel, kui Gustav Adolf maandus 24. juunil 1630. aastal Rügeni saarel umbes 13.000 mehega, et sellest suurest heitlusest, mis vältas kolmkümmend aastat ja mida nimetatakse harilikult ususõjaks, osa võtta kogu jõuga.

Kuigi ka kolmekümne aastase sõja süttimiseks tõuke andsid usulised vastuolud, siis olid siin ometi peategureiks poliitilise võimu küsimused, mis seda enam astusid esile, mida pikemale venis sõda.

Kaheksateistkümmend aasta kestes oli Gustav Adolf loonud Balti riigi, mis valitses rannikuid kuni Veikseli jõeni. Niihästi kreeka-katoliiklik Venemaa kui ka rooma-katoliiklik Poola olid tõrjutud pikemate sõdade järele Baltimerelt eemale. Kuid vahepeal olid keiserlikud järjekindlalt tunginud edasi põhja suunas ja välja jõudnud Baltimere äärde. D a a n i m a a tegi 1629. a. suvel keisriga rahu. Johann Tserclaes krahv Tilly väed seisis ähvardavalt Mecklenburgis, ja hakati ehitama juba laevu, et keisri võimu maalt kanda merele. Rootsi kuningale oli nüüd selge, et kui ei taheta sõda Kalmari ja Stokholmi ees, siis tuleb ta üle kanda Saksamaale.

Gustav Adolfile oli täiesti selge, mis see samm tähendab. Liitlasi ei olnud Rootsi-maa leidnud. Saksa vürstid ja linnad olid keiserlike vägede võitudest nii hirmutatud, et nendel ei olnud millekski julgust. Ainult laialdasemad alamad luterlised rahvakihid hoidsid kuninga poole, uskudes vanatestamentlikku ennustust, et „kesköö kuningas“ tuleb ja päästab rahva hädast.

Prantsusmaaga, kelle huvide vastu käis keisri võimu kasvamine, peeti koostöö asjas läbirääkimisi, kuid see koostöö teostus alles hiljem. Inglismaad takistasid sõtta astumast Karl I aegsed seismised raskused, ja hollandlased olid Gustav Adolphi tollipoliitika pärast pahased.

Aga Gustav Adolf ütles üsna oieti: „Kui meie ka kõik Saksamaa langede, siis saavad ometi rootslased Rootsimaal rahus ja julgeolekus elada“.

Endale ei oodanudki kuningas muud rahu kui igavest. Oma suures lahkumisekõnes riigipäeval ütles ta, temaga minevat samuti, nagu kruusiga, mis käib nii kaua kaevus, kuni viimaks puruneb, ja ta pidavat lõpuks jätma oma elu, see järele, kui ta pääsenud paljuil juhtel eluga. Keiserlikke võimumehi ei erutanud Rootsi kuninga maandumine kuigi palju. Usuti, et see „lumede kuningas“ sulab peagi lõuna päikese käes. Ainult vahest Vallenstein hindas Gustav Adolphi õigemini ja mõistis temas omadusi, mispärast luges Napoleon Rootsi kuninga suurimate väejuhtide hulka. Igatahes kirjutas Vallenstein juba varem Viini ja soovitas Rootsi-maad enam silmas pidada kui ühtki teist naabrit.

Kahtlemata oli Gustav Adolf eeskujuline organisaator ja strateeg. Kui Rootsi, see harvalt asustatud kehv maa, kus elas vaid 900.000 inimest, suutis astuda edukalt võitlusse suurvõimuga ja tungida kaugele lõunasse kuni Alpideni, siis ainult oma väe hea korralduse ja tehnilise varustuse tõttu, mis peamiselt Gustav Adolphi töö.

Aluse rootsi väele pani küll juba ta vana naise, esimene Vasa, kui ta lõi „fänikorid“, viiesajamehelised jalaväe osad, kes rahu ajal elasid oma väikesil maakohtadel ja vähe maksma läksid. Gustav Adolf arendas väge sellelt aluselt edasi ja seadis sisse midagi üldväeteenistuse sarnast. Iga kümnes mees koondati rooduks, kellest üks oli sõdur ja teised tema varustajad. Kehvemais maakohtas tuli üks sõdur varustada iga kümne talu peale, ja aadeltalupoegade keskel üks sõdur iga kahekümne mehe peale. Sel viisil saadi kokku neljakümne tuhande mehe suurune vägi, ja selle talupojaväega võitsidki Gustav Adolf ja ta järeltulijad oma võidud. Talupoeg Rootsis ei olnud alla surutud, vaid peamiselt just tema oli rahvusliku iseseisvuse kandjaks.

Distsipliin Gustav Adolphi väes oli väga kõva ja hea ning kuningas ise pani selle alalhoidmisele suurt rõhku. Ei ole kahtlust, et sõjamehed vaatasid sõjale peamiselt usu päästmise seisukohalt.

Rootslased olid esimene rahvas, kes lõi paavstist lahku, võibolla seepärast üsna kergesti, et ristiusk oli tulnud siia võrdlemisi hilja, vaevalt viiesaja aasta eest, nõnda et katoliiklik vaim ja kord ei olnud jõudnud siin veel nii sügavaid juuri saada kui mujal

Lääne-Euroopas. Pärast seda, kui Gustav Vasa poja Johanni ajal katoliku kirik võitnud Rootsis uuesti veidi pinda, astus Vasa teine poeg Karl IX kindlasti protestantismi huvide eest välja ja luteri usk sai Rootsis ainuvõimuliseks. Gustav Adolf käis ses asjas oma isa jälgedes, ja nõnda astus protestantlik põhi katoliikliku lõuna vastu võitlusse, kui nende huvid, poliitilised kui usulised, kokku põrkasid. Rahva laiad hulgad, ka sõjavägi, mõistsid eeskätt loomulikult usulisi vastuolusid, ja seepärast teadis Gustav Adolfi talupoja-sõdur, et ta võitleb peamiselt oma usu eest.

Kuid rootsi rahvuslikust väest ei jatkanud kuninga sihtide taotlemiseks, seepärast asutas ta rahvusliku väe kõrvale rahvusvahelise jalaväe, mis koosnes peamiselt šotlasist, inglasist, hollandlasist, hispaanlasist ja sakslasist. 1629. aastal tõusis palgasõdurite arv 16.000 mehele. Kuna maa oli vaene, siis raskendasid alguses meeste palkamist kulud. Saksamaal aga toitsid palgasõdurid end juba ise.

Otsustava tähendusega sõjaväes olid Gustav Adolfi organisatsioonilised ja tehnilised uuendused. Pearõhku pani ta suuremale liikuvusele. Võeti tarvitusele kergem musket, mis laskis kiiremini. Rootsi musketer sünnitas ajastu sõjaajaloos. Kompani tehti vähemaks, nende arv aga suurendati. Ratsavägi ei seisnud enam kümnes, vaid ainult kolmes rivis. Ta pidi ründama mitte traavis, vaid galopis, ja püstoli tühjakslaskmise järele kohe mõõga haarama ning uuesti laadimisega mitte aega viitma. Oli ju väga tähtis kuulsale keiserlikule ratsaväele vääriliseks vastaseks saada. Edasi kutsus kuningas ellu kergekahurväe, mis oli kiirem liikumises ja laskmises, andes samal ajal kaheksa pauku, kus vastane tegi kuus pauku. Üldse hindas kuningas kahurtule tähendust õieti ja püüdis siin ületada vastast, nagu Breitenfeldi juures, kus tal oli peaaegu kolm korda rohkem kahureid kui Tillyl.

Moonavoore vähendati ka võimalust mööda, ja viimaks, sõjaväele võisid järgneda vaid sõjameeste naised, mitte aga avalikud tüdrukud. Moraal pidi seisma sama kõrgel nagu tehnika.

Kui Gustav Adolf keiserliku väega, Tilly juhatusel, esimene kord tõsiselt kokku põrkas 7. septembril 1631. aastal Breitenfeldi juures Leipzigi legendikul, murdus vana kogenud ja ülikardetud sõjamehe võim, mis seisis peamiselt palgasõduri massirünnaku alusel halja relvaga. Ta ei suutnud rootsi kuninga moodsamale väele, suurema

Gustav Adolf

Rootsi kuningas.

liikuvusega ja tugeva tule toetusel töötavale, vastu seista. Samuti oli lüüa järgmise aasta aprillis Lechi juures, kus Tilly sai lõplikult lüüa.

Gustav Adolf tungis nüüd võidukalt edasi lõunasse ja vallutas Müncheni. Septembris 1631. a. valmistus keiser juba Viinist põgenema. Kuid vahepeal oli Vallenstein, Gustav Adolfi väarikaim vastane, kutsutud uuesti väejuhatajaks. Ta püüdis pääseda Gustav Adolfi selja taha, et viimast lahutada saksilasist. See manööver sundis lahkuma rootslasi Baierist. Nürnbergi juures jäid mõlemad vastased kindlustatud leeri, et võita teineteist näljaga. Viimaks ründas Gustav Adolf 21. ja 22. augustil Vallensteini raskes tormijooksus, kuid Vallenstein pidas vastu. Kui rootslased pöördusid uuesti Baierisse, sundis Vallenstein nad jälle mine ma tagasi, kuna ta hakkas marssima Saksennisse. Gustav Adolf ruttas kiiresti põhjapoolse tagasi ja nüüd oli otsustav kokkupõrge mõlemate suurimate poliitiliste ja sõjaliste vastaste vahel möödapääsematu. See sündis Lützeni juures.

Mõlemad väed olid peaaegu ühesuured, kummaski umbes 15.000 meest — nüüdisaja mõiste järele väikesed salgad. Kuid ometi löödi siin lahing, mille poliitiline tähendus väga suur.

Küll langes Lützeni juures Gustav Adolf,

kes, vahvate keskel alati esimene olles, ise võitluse ägedamasse möllu tungis. Küll ei suutnud rootslased purustada Vallensteini lõplikult. Aga võidetud oli ta ometi. Kaotades hulk mehi — Lützenis langes kokku 9000 meest, nende hulgas kuulus P a p p e n s h e i m — saades ise haavata, jättes maha suurema osa kahureid, asus Vallenstein taganema.

Kuid võib olla veel raskem oli moraalne löök. Küll valitses katoliiklikus maailmas Gustav Adolphi surma pärast suur rõõm ja lauldi Viini, Madridi ja Brüsseli toomkirikus „te deum“. Aga Vallenstein kaotas sest saadik oma teovõime, kuni ta viimaks langes oma ohvitseri käe läbi.

Rootslaste ja kogu protestantliku rahva kaotus oli kahtlemata väga suur. Tõenäoliselt oleks see kestev sõda lõppenud varem, kui geniaalne väejuht Gustav Adolf oleks elanud ja mehi ise juhatanud. Aga tema loodud töö ei hukkunud, väe võitlusevõime jäi püsima ja mõningaist äpardusist hoolimata jätkasid rootslased võitlemist, kuni viimaks Vestfaali rahu kinnitas need nõuded, mille eest nad sõdisid.

Kui kolmekümne aasta sõja tulemusi vaadelda üldjoontes, siis tuleb siin tunnustada Rootsi võitu. Pärast Nürnbergi tegi Vallenstein Gustav Adolfile ettepaneku asuda status quo ante põhimõttele Augsburgi usurahu alusel. Üldine tasakaal, kuid keisri ülemuse all — oli Vallensteini mõte. Aga Gustav Adolf ei leppinud sellega, teda ei rahuldanud muretseda protestantismile soodsad olemistingimused, vaid ta tahtis selle viia täielisele võidule. Ja Lützenile võib küll vaadata kui protestantliku idee võidule. „Kesköö lõvi“ — nagu saksa rahvas Gustav Adolfit nimetas — võitis, kuigi langes.

Raske on selgesti kujutleda, milline maailma elu oleks nüüd olnud ilma Gustav Adolphi panuseta sesse ellu. Tõenäoliselt oleks Rooma-Habsburgi hegemoonia hoidnud kogu Lääne-Euroopa oma vaimu võimuses ja sellele surunud peale enda laadi. Vä-

hemalt tol ajal tähendas protestantism vaimu vabanemise püüdeid igasugu rumaluse ja pimeduse kütkeist, millesse ta oli seotud. Gustav Adolf ja ta rootslased — nende hulgas meiegi vähesel määral — on inimsoole kahtlemata suure teene teinud, kogu oma jõu, iseenda, protestantlikule mõttele ohvriks tuues, mis oli tol ajal sama kui vaimuvabaduse mõte, hoolimata protestandi usu sagedasist ühekülgisusist.

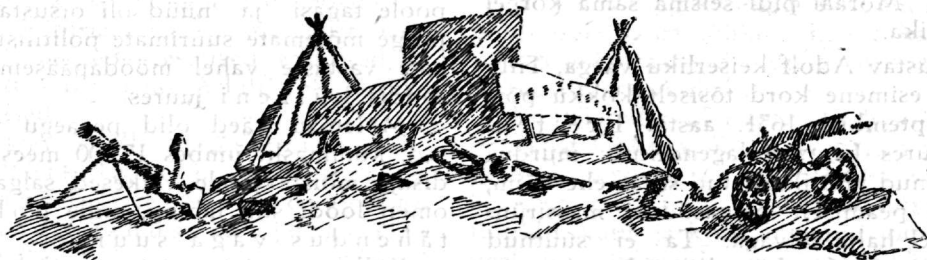
Kui Lääne-Euroopa kolmekümneaastasest sõjast raskusist vähehaaval kosus, võttis rahvast kultuuriline areng vabama ja hoogsama käigu. Võimatuks said nüüd sellised nähted nagu taanlaste tapmine 1022. aastal Inglismaal, Stokholmi veresaun 1520. aastal Rootsis ja Pärtliöö 1572. aastal Prantsusmaal, mida üks ajaloolane mitte ilma aluseta nimetab Rooma hierarhismi ajaloo kolmeks tähtsaks. Kõigepaalt paganlus siis revolutsiooniline demokraatia ja viimaks protestantism olid need võimud, mille vastu Rooma kirik tundis end sunnitud olevat välja astuma hirmsaima terroriga.

Nüüd tuli rahu majja. Rooma kirik loobus taotlemast, milleks tal puudus jõud, ja hakkas ise uuenduma vähehaaval seesmiselt, saavutades sedasi oma nüüdse, suhteliselt suuremõjulise seisukorra. Kui protestandi kirik seevastu nüüdisajal nõrkuse tunnuseid osutab, siis on siin olemas oma põhjused, mis ei seisa mingis seoses Gustav Adolphi ja ta sõjameeste poolt Lützeni väljal võidetud vabadusega.

Rootsi tõusis Gustav Adolphi võitude läbi Põhja-Euroopa võimsamaks riigiks, ei saanud aga sellesse seisukorda jääda kauaks püsima oma rahvaarvu vähesuse ja geopolitilise asendi tõttu. Hoolimata kangelaslikest jõupingutustest suruti rootslased umbes seitskümmend aastat pärast Lützeni lahingut arviliselt suuresti ülekaalus olevate naabrite poolt nende ühise tegevuse läbi tagasi oma rahvuslikesse piiresse.

Püsima aga jäi Lützeni võit põhjaprotellantismi mõtte võiduna.

Ho.

Viskeoda teravikul.

„Sõdurile“ kirjutanud „Polska Zbrojna“ peatoimetaja V. L. Evert.

Meie elame patsifismi ajajärgus. See on tõde. Kuid samal ajal meie elame ka teatavates geograafilistes tingimustes — kõrvuti naabritega, kes on jäänud selleks, mis nad olid, ja kes praegu ei näita kalduvusi muutumiseks. See on samuti tõde.

Kui meie peame arvesse võtma esitanimetatud tõsiasi ja ühtlasi oleme teadlikud selles olukorras, milles me praegu elame, — siis meie ei või ega tohi unustada viimast tõde.

Rippumatult sellest, mis kõnelevad poliitikut mitmesugustel rahvusvahelistel konverentsidel, või teevad need mehed, kelle kätte on usaldatud riigi saatuse juhtimine, — rahvamassides on käimas intensiivne töö, mille eesmärgiks on koondada jõude ja hoida valmis relvad tegevusse astumiseks kui seda peaksid nõudma rahva ja riigi elulised huvid.

Rahvuslus on värske jõud, mis tärkanud ellu hiljuti ja praegu on alles kasvamishoos. Seepärast ka rahvaste koostöö ja ühine jõudude pingutamine rahu heaks ei saa tänapäeval veel anda soovitavaid tulemusi. Tuleb esialgu veel küllalt näha vaeva, et viia kokkukõlla rahvaste huvid, nende tarvidused, püüded ja tegevused, mis nüüd väga tihti käivad üksteisele risti vastu.

Rahva hingeelu ja mõtlemisviisi kohaselt, või selle järele, kuidas temas avalduvad esivanemate iseloomuomadused, see relvastumise püüd väljendub tahtes kaitsta oma elulisi huvisid või omandab äärmiselt aggressiivse kuju; arenedes pealetungi ihaks, mida kultiveeritakse kirglikult, kindla süsteemi järgi — lõpueesmärgiga vallutada teisi rahvaid, paenutades neid oma egoistliku tahte alla.

Mida rohkem säärane rahvas on ajaloo vältusel tarvitanud omavoli, mida vähem ta on arvestanud teiste rahvaste õigusi iseseisva elamise ja edenemise peale, seda aggressiivsemaks ta muutub iseloomult.

Von Pappeni asumine saksa riigikantsleri toolile võeti kõikjal vastu teatava imestusega, kuna ta ei omanud seda „head kuulsust“, mis tavaliselt on nõutav niisuguse kõrge koha peale määramiseks. Kaaluvam osa euroopa ajakirjandusest, sealhulgas ka saksa oma, iseloomustas sel puhul von Pappeni kui keskpärast meest, kes ei ole ei

halb ega kahjulik ja kelle nimetamine riigikantsleriks on osutunud „suureks“ arusaamatuseks.

Kõneldakse, et enne surma Lenin olevat annud käsu eemaldada Stalin valitsemise asjade juurest. Seega oma karjääri alul viimane samuti ei omanud ei head ega halba kuulsust. Ajakirjanikkude silmis ta oli lihtsalt keskpäraseks grusiinlaseks, kelle valitsemispäevad Kremliis olid loetud. Kuid Stalin jäi. Osavasti manööverdades ja toetades — olukorra kohaselt — ühte või teist kommunistliku erakonna tiiba nende omavahelises võitluses ta on suutnud teha kahjutuks oma vaenlased, kindlustada oma seisukohti ja praegu esineb Nõukogude impeeriumi kõikvõimsa valitsejana.

Von Pappeni jõukatsumine Reichstag'iga ja selle viimase võitlus hitlerismiga on lõppenud kantsleri võiduga. See oli esimene võidetud mäng. Kuid sagedasti just esimene võit omab väga suure tähtsuse lõpuedu saavutamisel. Lehitsedes ajakirjandust, seda seltskonna arvamuspeeglit von Pappeni kantsleriks nimetamise ajajärgust, tahtmatult kerkivad silme ette sündmused 75 a. tagasi, kus ühel tähendusrikkal päeval kuningas Friedrich Vilhelm seadis Preisi valitsuse etteotsa ekstremistliku „junkru“ Otto Bismarck von Schönhausen'i. See on analoogia, mis väärib tähelepanu...

Eelpool minul oli juba juhus tähendada, kuidas esivanemate iseloomuomadused kanduvad edasi läbi ajaloo...

Tuletagem meelde Venemaad, kes oma elus ja arengus on baseerunud aggressiivsele politikale. Kindral Kuropatkini sõnade järgi Venemaa viimase kahe aastasaja vältusel on maitsnud rahu kõigest 72 aastat ja pidanud 38 sõda; neist 22 sõda vältasid kokku ümmarguselt 100 aastat ja taotlesid maade vallutamist ning rahvaste allaheitmist, seega puhtal kujul aggressiivseid eesmärke. Peame veel silmas, et 2 sõja põhjusteks olid sisemised küsimused ja 5 — koguvältusega 10 aastat — peeti küll üldpoliitika huvides, kuid andsid siiski territoriaalset juurdekasvu: saame seega 29 sõda, milliseid Venemaa algas oma initsiatiivil, ainuüksi aggressiivse eesmärgiga.

Olukord ei ole muutunud. Veelgi rohkem: vene rahva ja riigi imperialistlikud kalduvused on üha kõvenenud, väljendudes

nüüd tulises soovis teha maailm õnnelikuks Lenini printsiipide järgi. See soov on seda tugevam, et tema täitumisest oleneb leninismi edu ja saatus.

On väljaspool kahtlust, et olenematult väljaspool saavutatud edust, rippumatult bolševismi seesmisest elust, see viimane ei saa jääda püsima Venemaal, kui vene printsiibid ei leia tunnustamist teistes riikides. Samuti nagu Prantsuse XVIII aastaja revolutsiooni oas ühes oma demokraatliku korra ja inimese õiguste deklaratsiooniga ei suutnud püsida absolutismi ja suurte eesõiguste ajastikus. Seega tänapäeva kommunismi isoleeritud saareke ei või jääda kauemaks seisma modernses kapitalistlikus maailmakorras.

Nii siis vene bolševismil on kaks võimalust: kaduda või ujutada üle maailm. Kolmas võimalus — muuta oma nägu selleks, et püsima jääda, ei ole midagi muud kui esimeste kahe võimaluse ühte põimimine.

II.

Venemaa on aastasadasiid köitnud Euroopa meeli oma suurusega; Saksamaa sellevastu alguses rahustas ning uinutas Euroopat oma kiifunemisega riikideks ja riigikesteks, pärast aga üllatas teda oma võimsusega, üleöö sündinud liitumisega üheks suureks riigiks, agressiivse poliitika ja hulga mitmesuguste tegelikkude ning näilikkude voorustega, milliseid ta on mõistnud osavasti ära kasutada enda renomeerimiseks.

Niihästi Vene- kui Saksamaa on rajanud oma poliitika maade vallutamisele, millel ei ole midagi ühist, näiteks, hispaanlaste sõjalise aktsiooniga Aafrikas rahutute araabia suguharude vastu või Prantsusmaa sõjalise minevikuga, kes on võidelnud oma territooriumil. Sakslaste poliitika taotles ühte kindlat eesmärki ja nimelt: slaavlaste ja osalt ka sakside suguvõsade täielik hävitamine ja oma riigi rajamine neilt vallutatud maadel. Esimese saksa impeeriumi lagunemine ja tema killunemine nõrgalt ning ainult näiliselt omavahel ühendatud föderatiivsõteteks osadeks on Euroopa uuesti rahuliselt magama uinutanud. Euroopa ei näi tähele panevat, kuis uinuva poolavatud silmis sädeleb ning kasvab mingi uus jõud, mis võib varsti Euroopale valmistada niisuguse veresauna, mida ei tunne ajalugu.

Brandenburgi mark asutati vallutamise ning hävitamise teel. Alul vaene ning põlatud ta paisus kiiresti, tänu maade juurevõitmisele ahne, kavala, kuid kindlashilise

poliitika abil. Niisuguseid meetode kasutades Brandenburg laiendas tunduvalt oma piire ja pärast Poola vabariigile kuuluvate maade liitmist oma külge, kujunes teisejärgu poliitiliseks suuruseks Preisi kuningriigi nime all.

See võrdlemisi vähetuntud kuningriik jatkas oma eelkäija — Brandenburgi marki poliitikat. Viimaste 174 aasta vältusel Preisi on pidanud 12 agressiivse iseloomuga sõda, s. o. iga 15 aasta sees üks sõda või keskmiselt kaks sõda ühe generatsiooni peale. Maailmasõda kroonis kogu seda loomistööd. Ärgem petkem ennast: Saksamaa kaotas selle sõja ainult juhuslikult. Maailma ajaloo suurim lahing kannab õigusega „Marne'i imeteo“ nime. See oli tõesti imetegu, mille põhjuseks oli suurte väejuhtide geenius, prantsuse sõduri kangelaslikkus ja ... sakslaste viga.

Imeteod ei sünni alati; vähemalt peab valmistama pinda, et nad võiksid ennast ilmutada. Maailmasõda oli sakslastele katseks vallutada maailma ja teda heita germaanlaste ülemvõimu alla. See katse nurjus. Kuid pole mingit kindlustust, et ta ei kordu esimesel soodsal võimalusel. Meil on selleks tunnustused: Saksamaa praegu valmistub andma lööki kasutades selleks vanu tuntuid printsiipe.

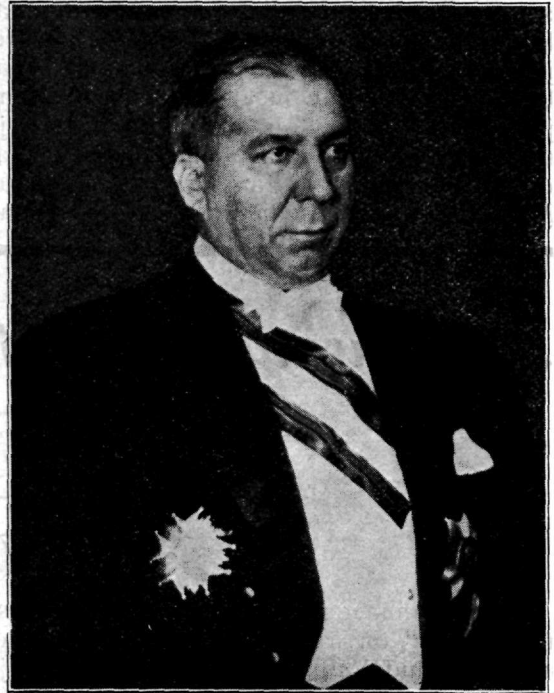
Brandenburgi mark pärast ühinemist ja maade vallutamist kujundas Preisi kuningriigi; kuid see viimane, koondades oma ümber teised riigid, muutus impeeriumiks. Tänapäev von Pappen tahab sulatada Preisimaad saksa riigis, et seega kutsuda esile „Reich'i“ allaneelamist Preisilt. Alates suurest kuurvürstist viib tee üle Friedrich II, Steini, Scharnhosti, Bismarcki ja Vilhelm II välja kantsler von Pappeni reformideni.

Preisimaa orgaaniliste omapärasuste likvideerimise kavatsus ning tema provintside muutmise riigi automaatseteks maakondadeks tõeliselt ei ole midagit muud, kui „Reich'i“ allaneelamine Preisimaalt. Neli või viis väikeriiki, nagu Baieri, Saksi j.n.c. on liialt nõrgad, et sellele vastu seista. Seega von Pappeni plaan tegelikult näeb ette suure preislaste riigi loomise, mis oleks föderatiivselt tihedalt seotud kolme või nelja saksa riigiga, kusjuures nendele viimastele jäetakse vabadus ennast lohutada näiliku autonoomiaga. Sellele järgneks loomulikult Hohenzollernite uuesti troonile seadmine, mida revanšihimust pimestatud rahvas vaevalt saaks takistama.

Otto von Bismarck naeratab kurikavalt oma puusärgist kantsler von Pappeni.

Ēesti riigi juurde nimetatud uusi saadikuid.

Krahv Michail Sturdza
Ruumeenia saadik.

Fathollah Khan Pakravan
Pärsia saadik

Mõelgem ainult: ühendada Saksamaa Preisi ümber niiviisi, et esimene sulaks täielikult viimases. Kõigepealt see oleks reaktsiooni võimule pääsmine Saksamaal, soldatite ja mitte millegi eest tagasikohkuvate poliitika-meeste võit „filosoofide rahva“ üle. Pärast Veimari vabariigi likvideerimist ja tema juhtivate tegelaste asendamist „junkrutega“ tuleb verine reaktsioon ühes natsionalistide vihavaenuga, agressiivsete ideede ja valutamisihaga, mis leiab rikkalikku toitu kauahellitatud kättemaksuihas.

Hindenburgi dekreet lõi uue armee. Von Pappeni projekt on uueks etaabiks Saksamaa konsolideerimisel, konsolideerimisel, mis baseerub revanšiideel agressiivsel poliitikal ja vallutamispüüetel.

Sakslasi ei rahulda olla üheväärsed teiste rahvastega, veelgi rohkem: nad ei lepiks isegi esimese kohaga võrdsete keskel. Nende mõtte- ja ajalooteadus on püüdnud neid viia veendumusele, et sakslased kujutavad endast mingit üli-rassi, mis on määratud valitsema teiste madalamate rasside üle, omades õiguse neid tarbekorral hävitada, kui see peaks osutama tarvilikuks.

Maailmasõda kutsus esile huvitava muudatuse sõdivate poolte mõtlemisviisis ja hingeelus. Võitjad Prantsusmaaga eesotsas soovivad rahu, kuna neil on veel hästi meeles Maailmasõja koledused. Võidetud sellevastu ainult unistavad oma möödunud vägevusest ning suurusest ja põlevad kättemaksuhimust. Kui Pariisi või Bruxelles'i tänavail mõnele peaks tulema meele hüüda: „elagu sõda“, siis riskeeriks ta langeda vihaste kaaskodanikkude omavoli ohvriks. Samad sõnad Berliinis või Dresdenis kutsuksid juuresolijates esile vaimustuse tuhina; sajad käed vististi rutaksid hõikajast kinni haarama, et teda tõsta üles ja kanda võidukäigul läbi linna. Selajal, kui võitjad valavad kurbtuse- ning leinapisaraid sõjas langenute haudadel, võidetud, pea seljas ja rind ees paradeerivad mõnda oma vanadest kindralitest ja keisrikoja liikmetest, tuletades uhkusega meelde, et „vana keiserlik armee ei olnud kunagi löödud“.

Pappeni oma nimetamise päeval kantsleriks oli samavähe tuntud kui omal ajal tema kuulus eelkäija Bismarck. Bismarck võitles järgimööda 7 aastat parlamendiga, kuni tal korda läks läbi viia oma programmi, mille tähtsamaks osaks oli sõjaväe

eelarve suurendamine. Pappen võttis üle osa Hitleri programmist, asus tema kohale, sundis parlamendi alla andma, suurendas Preisi mõju teiste saksa riikide keskel ja... ennustas sõjaväe suurendamist. Analoošina on huvitav meele tuletada, et Jena ja Vaterloo vahet oli ainult 9 aastat ja umbes sama pikk ajavahemik lahutas Sadowat Sedanist. 13 aastat on möödunud Maailmasõjast ja seda aega on Saksamaa

mõistnud ära kasutada, haududes revanšimõtteid ja kultiveerides aggressiivsuse vaimu. Reini jõgi praegugi veel sakslaste mõttes moodustab lähtealuse kallaletungiks ja Balti riigid on neile ihaldatud maiuspalaks.

Maa ilma tulevik lasub viskeoda teravikul. See relv on offensiivne, sest et lahingus teda visatakse märki. Seda viskeoda taotakse.

Ratsarügemendi 15. aastapäeva puhul.

RATSARÜGEMENT

11. 11. 27. — 11. 11. 32.

Oma rahuaegses töös, viimase viie aasta jooksul, on rügement sammunud teid, mida rajanud Vabadusesõja traditsioonid ja meie vanemate juhtide tõekspidamised ja eeskujud.

Pärast 10-da aastapäeva pühitsemist astus rügement uute ajajärku, kus üheaastane teenistus vajas hästi ettevalmistatud kaadrit — ohvitseri ja üleajateenijaid.

1927. a. algas ratsaväe ohvitseride läkitamine välismaale, eesmärgiga, tutvuda seal maksmapandud ratsaväe väljaõppe ja kasvatuse nõuetega, sest meil seni valitsetud vaated ratsaväe kasutamise ja väljaõppe alal ei rahuldanud praeguse aja nõudeid.

Esimesed Poola ratsaväe kursuse läbitseinud ohvitserid algasid meil uute vagude ajamist ja töid muudatuse meie senistesse vaadetes ja õppemeetodisse.

Ratsavägi puhtal kujul mõõga, piigi ja karabiniga on oma aja ära elanud. Moodne ratsavägi, et täita edukalt omi ülesandeid, vajab peale kiiruse, liikuvuse ja manööverdamise võime, tugevat tule- ja löögijõudu, mispärast ühel eskadronil tuli loobuda hobustest ja asuda ratastele ning suuskadele, et olla rakukeseks üksuse koosseisus tugeva löögi- ja tulebaasi ning liikuva varu moodustamiseks.

Nii puht ratsasõidu, kui ka ratsaväe ülesannete lahendamisel osutusid meie oludele kohandatud väljaõppemeetodid otstarbekohasteks ja elujõulisteks. Taktikalistel õppustel, mis korraldatud nii rügemendi, diviisi kui ka üld-taktikaliste õppuste näol,

suutsid ratsaosad omi ülesandeid rahuldavalt täita. Võttes igakord kaasa harutlustel vanemate juhtide kui ka vanemate kohtunikkude poolt avaldatud arvamusi ja kaalutlusi, püüti neisse süveneda ja nendes täieneda ja areneda.

Nõue, et praeguseaegne ratsur peab olema hea sõitja ja hea laskur, leidis elavat vastukaja väljaõpet teostavas kaadris: rügement saavutas häid tagajärgi laskmistel, mis allakriipsutatud diviili käsukirjas käesoleval aastal.

Ratsasõidu oskuse edukast arendamisest, lahingõppest ning isegi ratsaväe hobuse materjali parandamisest annavad parimat tunnistust igaaastased üleriiklikud ratsavõistlused, kus meie ratsurid on suutnud väärikalt võistelda välisriikide kuulsustega.

Majanduslise külje ratsionaliseerimise ja õigesse, praeguse aja nõuetele vastavate rööbastesse juhtimise alal on palju vaeva nähtud. Rivi allüksused on siin kõvasti kaasatõmmanud, ootuses ja lootuses, et kord ajajärk jõuab, kus maksma pääseb printsiip, et majandus toetab ja soodustab rivi allüksuste edukat tööd.

Viimase viie aasta jooksul on rügemendil olnud võimalus kasutada suvekuudel kestvalt Petseri Põhja laagrit, mis võimaldab kasarmulise paigutuse ja korra juures kasutada ja teostada kõiki lahingväljaõppe nõudeid. Peale lahingväljaõppe võimaldab laager rügemendile rahuldada omi sportlisi ja puhkenõudeid. Meeskonnal on suurepärased võimalused sportida ja supelda; ho-

bustel on puhkeajad ettenähtud Mustoja talus.

Koostöö teiste väeliikidega, eriti nendega, kellega tuleb moodsal ratsaväel koos teotseda, leiab siin kõige soodsamat lahendamist.

Laager suudab küllaldaselt täita ka sisekorra ja kasvatuslikke nõudeid. Üldine õhtune loendus, ühise hümniga orkestri saatel, laagri lipu allalaskmisega ja paraadi marssiga jätab sügavamaid muljeid iga kaitseväelase ja ka eraisiku hingesse.

Vabadusesõjast pärit traditsioonid on need alused, millele rajatud kasvatuslik külg rügemendis. Kohusetunne, ennatsalgav töö, seltsimehelikkus, vastupidavus, üksteise toetamine ja valmisolek iga minut ennast ohverdama kalli kodumaa — Vabariigi heaks, on põhinõuded iga ohvitserile, allohvitserile ja reamehele. **M. B.**

Mõnda ratsarügemendi majandusest.

Möödunud viie aasta majandustegevusele võib ratsarügement vaadata tagasi rõõmuga, sest selle aja jooksul on rügement suutnud viia läbi, tänu diviisi juhatusle, palju uuendusi majapidamises ja teostada mitmesuguseid tarvilikke ettevõtteid ja ehitusi.

1930. a. sügiseni oli rügement, peaaesjalikult tallid, paisatud linna mööda laiali, mis takistas suurel määral edukat väljaõpet ja majanduslikku tegevust. Jaanuariks 1931. a. koondas rügement kõik oma elamise Lembitu väljale. Selleks ehitati ümber mitmed vanad laoruumid tallideks ja teisteks tarvilikeks hooneteks. Tallides seati sisse veevärk ja elektrofütseeriti kõik rügemendi töökojad, ühtlasi täiendades mitmesuguste masinatega. Enne puudusid töökodades tähtsamad masinad, mis takistas suurel määral rügemendi majanduslikku tegevust. Rügement oli sunnitud suurema osa töid laskma teha väljas, mis nõudis iga aasta rügemendilt suuri summe.

Samuti moderniseeriti rügemendi köögi tegevus, muretsedes tarvilikke masinaid: kartulikooremise, lihalõikamise, leivalõikamise ning noa ja kahvli puhastamise masinad. Nende masinate abil on ka märksa kokku hoitud sõdurite tööjõudu. Üles seati ka elektrimootori abil töötav kaerapigistaja,

Kindralleitnant J. Laidoner,

Vabadusesõja ülemjuhataja, 1. eskadroni shef.

kuna nõrga seedimisega hobustele tuleb anda kaeru pressitult. Varem kaerad pigistati eraveskites, mis sünnitas palju kulu.

Lembitu kasarmutesse paigutati ka rügemendi staap. Samuti sai vet. ambulants ühes haigete hobuste talliga omale uued ajakohased ruumid.

Aja ja kõrvalkulude kokkuhoiu mõttes rügement asus diviisi ülema nõusolekul ehitama uut üldist ajakohast ühiskööki ühes söögisaaliga, milliste töödega loodetakse saada valmis oma aastapäevaks.

Rügemendil on kasutada Petseri õppeväljal Mustoja talu. Talu põllud kasutab rügement ära nõrga seedimisega hobustele roheline toidu muretsemiseks.

Kõik ettevõtted ja ehitused on rügement läbi viinud omal jõul ja rügemendi säästsummadega. **P. H.**

1. ratsapolgu pealetung

Panikovitši raioonist Dününani 27.05.19.—05.06.19.

(Marienburg—Jakobstatti operatsioon.)

(Kaart 1:126.000.)

E. Onny.

Üldolukord lõunarindel maikuu lõpul 1919. a.

Maikuu teisel poolel kujuneb lõunarindel olukord 2. diviisile strateegiliselt ja operatiivselt soodsaks.

22. V vallutavad läti valged väed Riia, surudes punaväe põhja poole. 3. diviis algab Volmari üldsuunas edukat pealetungi, mille tulemuseks 25. V Heinaste ja Volmari langemine. 2. diviisi Petserigrupi väeosad vallutavad 25. V Pihkva, viies kaitsejoone Velikaja jõele. Samal ajal teostub põhjarindel, Petrogradi ja Oudova suunis, 1. diviisi ja vene põhjakorpuse edukas pealetung. Näib, et on jõudmas soodus silmapilk Lõuna-Eesti lõplikuks puhastamiseks ja Põhja-Läti vabastamiseks, sest vaenlane, tekkinud olukorra kohaselt ümbergrupeerides oma väeosi, on meie lõunarindel jõuliselt nõrgenenud. Ka tema lahingu-moraal on üldise ebaedu tõttu langenud. Punavägi avaldab osalist aktiivsust ja visamat vastupanu veel ainult Võru suunas, kus ta aprilli ja mai kestel saavutanud suuremaid tulemusi. Kuid ka nimetatud suunas on märgata pöörat. Vaenlase vastupanu tundub viimse katsena päästa ta käest ära libisevaid saavutisi. Teatavasti algas 2. diviisi Võrurüütlus osalist vastupealetungi juba mai kahekümnendail päevil. Kuigi vaenlane kohati taandub kindlustatud positsioonile ja ette võtab vähemaid vastulööke, õnnestub Võrurüütlus samm-sammult edasi jõuda.

26. V õhtul Võru, Marienburgi suunas teotsevad väeosad: Võru k.-pat., läti 1. Volmari polk ja 2. ratsapolk Piiri, ms. Taivola, Mustjõe jõgi, ms. Rosenhof, Kangsti, Hurda; 1. j. polgu I pat., taani rood ja 8. j. p. 6. rood — Sarlase, Märdi, Muiduri, Pupsesmägi; 2. j. polk — Mima, Hemkoti, Surja, oz. Kirkomäe, Pärtli, Zagrõ, Turovina, Mihalkina ja Sakala part. pataljon — Zelesova, Šubina üldjoonel.

8. j. polk asub Võrus diviisi varus, kuna 1. ratsapolk, kes pärast Haanja raiooni rindelt vabanemist asus (23. V) mõned päevad puhkusel Uue Kasaritsa raioonis, on ümber paiknemas F. Meksi, Solovjevo, ja Voronkina ümbruskonda.

Marienburgi vallutamine 28.05.19.

Arvestades soodsat olukorda käsib sõjavägede ülemjuhataja alata lõunarindel pealetungi. Tema direktiiv 25. V kõlab järgmiselt: „Divül 2. ja 3. Somrongül. Riia juures kestavad ägedad võitlused. Nagu näha, koondavad punased lätlased sinna jõude; sellepärast kasutage momenti ja suruge peale, et meie maad Marienburgi sihis vaenlasest puhastada ja valgeid lätlasi Volmari aidata. 25. V kell 1210. Nr. 2290. Laidoner.“

Ülemjuhataja direktiivide kohaselt valmivad 2. diviisi juhatusel 26. V õhtul pealetungikäsk allüksustele. Läti 1. Volmari polk saab ülesandeks oma vasaku tiivaga tungida Vaidau jõe jõe juurde, kust jätkata üldist pealetungi Marienburgile (loodest kagusse); 1. j. polgu I pataljon peab vallutama Opekain, Alt-Laizeni üldjoone; 2. j. polgu ülesanne on kiire löögiga jõuda üle kivitee ja liikuda 3—5 km üle rahvuspiiri, kus oma alla võtta paremad positsioonid. Soomusautorühm peab Pihkva-Riia kiviteed kaudu tungima Hoppani; Sakala part. pataljon saab käsu vallutada Šeremitsõ teedesõlme ja hävitada seal raioonis olevaid vaenlase osi. 1. ratsapolgu ülesanne aga on, pealetungides Illingeni üldsuunas, välja jõuda Marienburgi, et abistada läti 1. Volmari polku Marienburgi vallutamisel.

Sakala part. pataljon ja 1. ratsapolk peavad omavahel pidama lähemat lahingusidet. Tegevuse koordineerimiseks jätab diviisi juhatus rittm. Jonsonile ja kpt. Oidermanile kokkuleppevabaduse. Eriti aga ei piirata 1. ratsapolku pealetungi suuna üksikasjalikumal valikul. Antud Illingeni suund märgib vaid nõuet, et 1. ratsapolk peab Marienburgile peale tungima kirdest edelasse. Pealetungi alguseks määratakse kõigile väeosile 27. V kell 0200. Eeltoodud direktiivist ja lahingukäskudest näeme, et nii ülemjuhatus kui ka diviisijuhatuse, alates Marienburg, Jakobstatti operatsiooni, näevad esialgu ette vaid piiratud eesmärgiga pealetungi, s. o. — lõunarindel kaitsejoone väljaviimist rahvuspiiri üldjoonele ja läti

brigaadi abistamist Volmari ja Marienburgi vallutamisel. Pärast nimetatud punktide vallutamist peab läti brigaad omal jõul edasi tungima, organiseerides Põhja-Läti enamlastevastaseks võitluseks. Edaspidi võib küll kõne alla tulla piiratum lätlaste abistamine ratsaväe poolt. Kuid järgnev, laiaulatuslikumaks pealetungiks kiiresti soodsamaks muutuv operatiiv-olukord, väeosade lahinguedu ja enesealgatus võimaldavad diviisi- ja ülemjuhatusel pealetungi ülesannet järjest laiendada. Piiratud eesmärgiga ettevõttest kujuneb suurem, hiilgavam ja tagajärjekam eesti rahvaväe pealetungi operatsioon — kogu Põhja-Läti vabastamine kuni Düüna jõeni. Selle kujunemist mõjutavad peamiselt 1. ratsapolgu edukas pealetung ja hoogus edasijõudmine.

Nagu eelpool nägime, käsib diviisiülem 25. V 1. ratsapolku paikneda Võrugrupi vasakule tiivale, mis polgule kavatsatud pealetungi lähtealuseks. 25. V varahommikul algab ratsapolk liikumist Uue-Kasaritsa raioonist (Vastselinna kaudu) F. Meksi, Voronkino ja Solovjevo raiooni, kus jääb ööseks. Rittm. Jonson kohtab kpt. Oidermani ja peab temaga nõu järgmise päeva pealetungi koordineerimise üle. Läbirääkimise tulemuseks on kokkulepe ühiselt valitud Šeremitsõ raioon, kust ratsapolk üksi jätkab pealetungi Marienburgi suunas.

27. V hommikul kell 0200 algab 1. ratsapolk, koosnedes 311 mõõgast, 14—16 rk, 14 kk ja 1 suurtükist, liikumist Mustitsi, Šemeritsõ ja Šarlotenburgi suunas. Mustitsi külas ühinevad pealetungiva ratsapolguga Sakala partisaanide pataljon ja 2. diviisi tagavara pataljoni õppekomando. Edasiliikumine teostub eeseskadroni (1. eskadroni) kaitsel; jalaväe osad liiguvad ratsapolgu järel. Keskpäeval pörkab eeseskadron Šemeritsõ teedesõlme raionis (Tereva ja Tumiraninova juures) vaenlase kätteosadega kokku ja surub nad tagasi. Taanduvate vaenlase kätteosade kannul vallutab eeseskadron kiire löögiga Šemeritsõ. Vaenlane jõuab alevist välja viia suuremat vööri; eskadron võtab üksikuid vange. Kuna alevi raionis asuv suurem sild põletatud, liigub kogu polk ühes suurtükiga väljaspool teed läbi jõe ja jätkab pealetungi. Zuhново, Nikolskaja, Osmikova ja Krasikova külade joonel tekib esimene tõsine takistus. Vaenlase 86., 87., 167. ja 168. polkude osad püüavad ägeda suurtükija kuulipildujatulega seisma panna ratsapolgu pealetungi. Ratsapolk jalastub ja algab hoogsat kallaletungi. Varsti jõuab järele ka Sakala part. pataljon, kelle lahingusseas-

Kindralmajor P. Lill,

Esimene ratsaväe inspektor.

tumine ja hoogsalt ettevõetud vaenlase parema tiiva haaramine aitavad murda vastupanu. Vaenlane taandub Šelehova ja Zabolotje juonele, kus avaldab uut vastupanu. Kuid pealetungigrupi ühine tuli ja manööver sunnivad vaenlast lõplikult taanduma lõuna suunas. Lahing mõlemil joonel kestab üldse vaid 5 tundi. 1. ratsapolk ja Sakala part. pataljon võtavad 150 vangi ja hulk (V. Muti järgi 7) kuulipildujaid.

Ratsapolgu ülem otsustab vaenlase korratut taandumist ära kasutada ja algab veel samal õhtul vaenlase jälitamist. Kell 2400 jõuab polk Šarlotenburgi raiooni, vallutab mõisa ja jääb sinna mõneks tunniks puhkusele.

Sakala part. pataljon aga peatub Šemeritsõ raionis, nagu seda ette näeb diviisiülema käsk. Sama päeva õhtuks jõuavad teised Võru, Marienburgi suunas pealetungivad väeosad: 2. j. polk ja Peipsi rannakaitse pataljon (kelle rindel vaenlane veel öösel püüdis kallale tungida Mima, Hemkoti ja Veda, Morena joonel) — Allapallo, Pulli — Pedra, Kiviora, oz. Bobrovskoje ja Potasõva; 8. j. p. 6. rood — Amõmæ; 1. j. polgu I pat. ja taani rood —

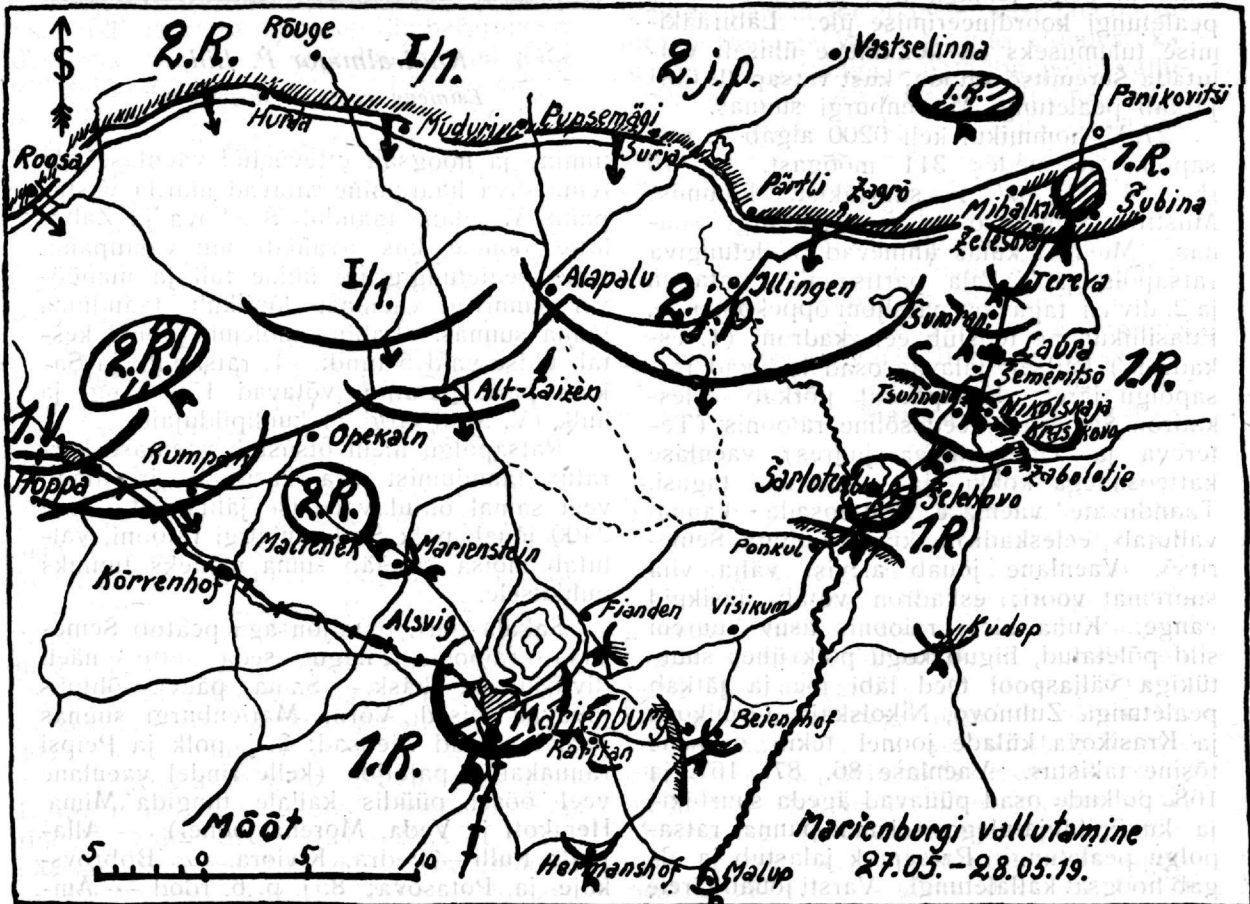
Mezit, ms. Sreibershof, F. Rulle; 2. ratsapolk — ms. Neu-Rosen, Vihtum ja läti 1. Volmari polk — ms. Hoppenhof ja Janka üldjoonele.

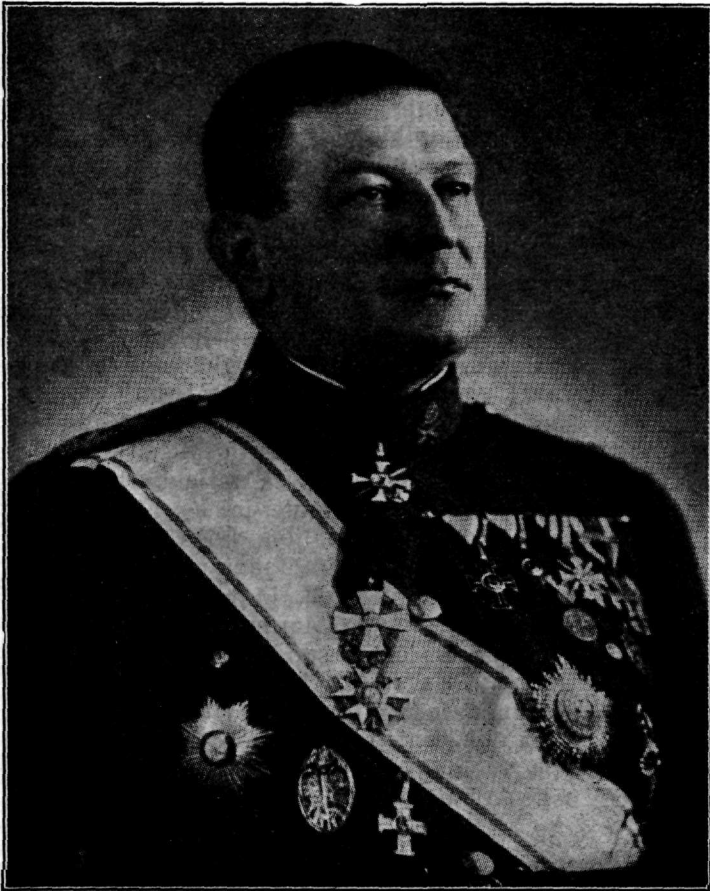
Soomusautorühm ei pääse lõhutatud II-lingeni sillast üle ja pöörab tagasi. Ka 3. diviisi väeosad jätkavad pealetungi. Kogu lõunarinne on liikumas ja seega avanevad ratsaväele soodsad tegevusevõimalused, kuna taanduva vaenlase lahinguvõime langeb ja ta moraal kergesti mõjutub paanikast.

Et kasutada jälitamise paremusi, jätkab 1. ratsapolk Marienburgi suunas edasilükkumist, kaotades vaid mõned õised tunnid puhkuseks ja hobuste söötmiseks. Polguüle ja kogu ratsapolk on teadlikud, et ainult kiirus ja julgus võimaldavad täita saadud ülesande, sest kurvad mälestised eelmisest pealetungist Marienburgile pole ununenud! Kell 0200 öösel väljuvad luurepatrullid ja avastavad varsti, Ponkuli raioonis, vaenlase katteosi. Kell 0500 algab edasilükkumist kogu ratsapolk. Polgupeajõud, 2., 3. ja 4. eskadronid, kuulipildujakomando ja suurtükk, liiguvad Ponkuli,

Ploskum, Visikum ja Marienburgi suunas. 1. eskadron saab ülesandeks katta polgu peajõude idast, liikudes Kudepi kaudu, kust luureandmete järgi üks vaenlase pataljon kavatsevat alata ratsapolgule seljataha tungimist. Alates Ponkulist liigub polk korduvate kokkupõrgete ja lahingutega edasi, sest Šarlotenburgi ja Marienburgi vahelises raioonis taanduvad arvukad vaenlase väeosad. Arvestamata vaenlase rohkust ja oma tiibade ja seljataguse ohu alla sattumise võimalust, jätkab polk lähenemist Marienburgile, teades et, iga kilomeeter edasi jõutud, vaenlase ridades suureneb paanika ja väheneb tema lahinguväärtus ja vastupanuvõime. (Ratsapolgu seisukorda iseloomustab asjaolu, et Sakala partisanid peavad 28. V õhtul Šarlotenburgi mõisa juures vaenlasega lahingut!)

Jõudnud Visikumi raiooni, saadab polguüle 4. eskadroni ms. Goldbeki, 3. esk. Karitani ja 2. esk. ms. Beienhofi kaudu, et Marienburki haarata võimalikult laiema ringega ja läbi lõigata vaenlase lõunasse taandumise teed. (Hiljem tuleb Suppes'i raiooni 1. eskadron.) Tekkinud olukorras, mil

Kindralmajor N. Reek,
Ratsarügemendi diviisüülem, 2. eskadroni shef.

Ratsarügemendi 17 aastapäeva puhul.

1. ratsarügement on olnud vabaduslõigas meel
parimaid ja rahvamaid väeosi, oles alati valmis
rõõtlema kuni riimse meheni.

Rahvajal on ratsarügement püsivalt täis teinud
juhtide ja meeskondade kasvatajate ja välisõppe
alal, ikka mees ja naine neid kõigeid täheks-
tamisi, millest on teinud vabaduslõigas riimud
kõrgelastegudele.

Rügemendi siinipäeva puhul olen teendunud
et ta tulevikuski sama järelalt edasi täitab
kassatades ja õpetades nii jätke kuni meeskond
murdmatkiks kodu kaitselajaks.

Teejuhiks olgu alati: — „freeu kuni
suhmani vabaduslõigas kõrgetele paleustele!“

04. 11. 32.

A. Reek, kindralmajor.

vaenlane paaniliselt taandumas ja moraalselt kokku varisemas, osutub selline manööver — pealetung laial rindel — eriti tagajärjekaks, suurendades vaenlase silmis jälitava ratsaväe arvu ja sundides teda kiiremale taandumisele. 4. eskadron, kelle ülesandeks ka polgu peajõudude kaitse kirde suunas, pörkab Goldbeki mõisa raioonis kokku suurema taanduva segakolonniaga. Eskadronil ebaõnnestub ära lõigata kolonni taandumisteed. Algab äge lahing, mis lõpeb alles kell 2100, kui Karitani raioonist ähvardavad vaenlast teised eskadronid. Vahepeal jõuab vaenlane ära saata suurema voori ja välja viia patareid. Jalaväeosad jäävad taanduva voori ja patareid kaitseks ahelikku. Tekib haruldaselt soodus silmapilk ratsarivis rünnata üksi liikuvat patareid ja voori.

Kuid 4. eskadron, kelle meeskond jalastunud ja vaenlasega tulevõitluses ja kelle hobused vähemalt km kaugusel varjus, ei suuda kasutada silmapilku.

Taanduvat vaenlast jälitades jõuavad 2. ja 3. eskadronid kell 2230 Marienburgi servale. Ka seal avaldab vaenlane veel viimset vastupanu, kuid on sunnitud kell 2330 lõplikult taanduma lõuna suunas.

Alev, mille vallutamise katsel märtsikuul 1. ratsapolk kandnud veriseid ohvreid, langeb võiduka polgu kätte. Päeva kestel võtab polk ligi 200 vangi ja saab saagiks palju kuulipildujaid (V. Muti järgi vähemalt 20), mitmesugust sõjalist varustust ja ühe polgu orkestri.

28./29. ööseks asuvad: 1. esk. ja suurtükk Hermanshofi mõisa (1 rühm Malopis), 2. ja 3. eskadronid Marienburki ja 4. esk. Goldbeki mõisa.

27. V edu, tahe mõjuvalt ära kasutada pealetungitulemusi ja vajadus abistada sügaval vaenlase seljataga pealetungivat ratsapolku, sunnivad 28. V diviisi juhatust väeosile antud ülesannet osaliselt laiendada: nimelt suunatakse Marienburki, lisaks läti 1. Volmari polgule ja 1. ratsapolgule, veel 1. j. p. I pataljon koos taanlastega (arvates 28. V allub taani rood patül I/1. kpt. Pajussonile); 2. j. polk saab ülesandeks välja tungida Marienburgi joonele, kus loodetakse leida soodsamaid kaitsepositsioone. Ka teised väeosad peavad lõuna üldsuunas edasi liikuma. - Hommikul rindelt jätkatud pealetung areneb alul aeglaselt, sest vaenlane avaldab pealetungivaile väeosile kohati visat vastupanu ja püüab üldi-

*Ratsarügemendi esimene rünnak Vabadusesõjas
21. 12. 18. Kuite mõisa all.*

selt aeglustada nende edasijõudmist, võttes isegi ette vähemaid vasturünnakuid. Näib, et vaenlase seljataguses pealetungiva 1. ratsapolgu edu pole veel saanud teatavaks rindel võitlevaile vaenlase väeosile. Kuid kulutulena laguneb õhtuks vaenlase keskel teade, et „kohutavalt arvukas valge ratsavägi“ on tunginud seljataha, ära lõiganud taandumisteed, hävitanud tagala ja toimib peremehena. Punaväelaste juba niigi langenud lahingumoraal hävineb täielikult, andes aset üldisele paanikale. Öhtu eel algab kogu rindel vaenlase kiirendatud taandumine. Öhtul pealetungivad Võru-grupi väeosad ei leia enam mingit vastupanu.

Seega mõjutab ratsapolgu väljajõudmine Marienburgi raiooni tunduvalt vaenlase kogu Marienburgi-eelse rinde kokkuvarisemist. Kuna pealetungivad väeosad öhtu eel väsinud ega tea vaenlase vastupanus tekkinud ootamata murrangut, mis sunnib neid hoogsamalt jätkama pealetungi, jõuavad nad õhtuks: läti 1. Volmari polk ms. Hoppenhof, Lipeka, Trappan ja Rumpan üldjoonele, 2. ratsapolk ms. Maltenek, ms. Neu-Laizen raiooni (eeleskadron vallutab õösel Mariensteinini mõisa); kõvendatud I/1. kivitee üldjoonele, ms. Alt-Laizeni raiooni; 8. j. polk Vikkle ja Merdimikko küladesse; 2. j. polk lõuna poole Pugula ja Bobrovskoje järvi ja Sakala partisanid — Sarlotenburgi mõisa.

3. diviis peab lahinguid Koiva üldjoonel ja on sides lõunas teotsevate läti Aj. Valitsuse vägedega.

28. V sündmuste tulemusena teatab ülemjuhataja 29. V Asutava Kogu esimehele, pea- ja sõjaministritele: „Vabariigi Sõjavägede ja laevastiku nimel on minul au teatada Asutavale Kogule ja Ajutisele Valitsusele, et Marienburgi võtmisega on vaenlane täielikult eesti piiridest välja aetud ja meie maa lõplikult vaenlasest puhastatud. Lõunarindel oleme astunud ühendusse läti Ajutisele Valitsusele truude läti sõjavägedega.“

Marienburg vallutatud, puudub 1. ratsapolgul välisilmaga igasugune side. Polguülem on teadmatuses Võru-grupi edasiliikumise ja rindel valitseva olukorra üle. Ainult vaenlase kiire taandumine laseb aimata tõelist olukorda, ja 2. div. üldist edu. Et leida tõendust oma optimistlikele arvamusele ja kindlustust edaspidiseile kavatsusele, saadab ta kell 0300 Marienburgist 2. eskadroni kõv. luurepatrulli Alt-Laizen, Kriguli suunas. Patrull ei kohta tervel teel ei vaenlase ega oma vägesid. Nüüd on ratsapolk teadlik suurest edust ja võib jät-

Kindralmajor G. Jonson

Praegune ratsaväe inspektor, 3. eskadroni shef.

Võitlus oli Teie sõnnijärel.
Lahingutes kasvab, areneb võidutahe ja usk oma jõusse, mis viis Teid võidule Vabadussõjas.

Ratsameeste pere! Täna sel Teie 15. aastapäeval kinnitagem endist töötut. Edasi! Igas olukorras! Igas ajal! Igas kohas! Siis võib meie rahvas rahulikult oma igapäevast tööd teha.

11. XI. 32.

G. Jonson

kata oma võidukäiku — vaenlase jälitamist. Siiski ei usalda polguülem lahkuda ülitähtsa teedesõlme (Marienburgi) raioonist varem, kui jõuavad kohale jalaväeosad.

Et leida võimalusi oma kavatsuse täitmiseks, edasi liikuda veel samal päeval —

*Kol.-leitn. P. Bassen - Spiller,
Ratsarügemendi ülem 04.05.24 a. alates.*

palub ta diviisiülema saata viibimata Marienburki läti Volmari polk. Oma julgestamiseks ja Marienburgi raioonist taandumist jätkavaile vaenlase väeosile lõuna ja kagu suunis teede sulgemiseks saadab ratsapolgu ülem kell 1000 1. eskadroni Neu-Annenhofi raiooni. Väljasaadetud eskadron vallutab rünnakutega Neu-Annenhofi ja jälitab vaenlast Peddezi jõeni. Eskadron võtab vange ja saab mitmesugust varustust.

Kell 1200 jõuavad Marienburki 2. ratsapolgu osad, kell 1400 1. j. p. I pataljoni ja taani rood ja õhtul läti polgu II pataljon. Ülejäänud läti 1. Volmari polgu osad peatuvad Seltin Hof, Lukin ja Kemmeri joonel. 2. j. polk jõuab õhtuks Goldbek, Eglenet, Visikum ja Ponkuli üldjoonele. Sakala part. pataljon püüab mahajäänud vaenlase

salku Šumki, Panoseva, Tendisi ja Šarlotenburgi joonel. 8. j. polk (kpt. Muti käsul) jääb Rogozinski raiooni diviisi reservi. 3. diviisi osad vallutavad Smilteni ja loovad kindla sideme läti Ajutise Valitsuse vägedega. Soomusrongid- ja autod ei jõua järele, sest nende edasiliikumist takistavad paljud lõhutud sillad.

Lettini ja Alt-Švanenburgi vallutamine ja Alt-Švanenburgi—Põtalovo raudtee läbilõikamine.

Seega on 29. V õhtuks täidetud ülemjuhataja ja diviisiülema direktiivid: kaitsejoon on viidud Lätimaale ja lätlased aidatud Marienburki. Marienburgi raionis asuvail väeosaulemail kerkib tahtmatult kü-

*Major M. Bergmann,
Ratsarügemendi ülema abi.*

simus, kas piirduda saavutistega või kasutada ettenägematult soodsat olukorda, jätkata pealetungi ning paaniliselt taanduva vaenlase jälitamist. Kohalejäämine tundub kõigile poolikuna lahendusena.

Nähes, et pole võimalik luua diviisi juhatusega kiiret sidet (kõik alalised juhtmed ligi 30 km ulatuses on purustatud ja mootorsõidukid puuduvad), kutsub rittm. Jonson (kui vanem) kell 2000 nõupidamisele läti 1. Volmari polgu ülema kpt. Bojari, 2. ratsapolgu ülema al.-rittm. Uritami ja 1. j. polgu I pataljoni ülema al.-kpt. Pajusoni. Rittm. Jonsoni ettepanekul pooldavad koosolijad pealetungi viibimata jätkamist. Läbirääkimiste tulemusena otsustatakse peale tungida Alt-Švanenburgi üldsuunas, et vallutada tähtis raud- ja maanteedesõlm ja läbi lõigata Alt-Švanenburg —

Põtalovo raudtee. Nimetatud aktsioon vähendaks tunduvalt vaenlase itta-taandumise võimalusi ja sunniks teda lahkuma kogu Põhja-Lätist.

1. ratsapolk + ratsapatarei, 1. j. p. I pataljon, taani rood ja 3. suurt. polgu V patarei tungivad Alt-Annenhof, Neu-Annenhof ja Lettini mõisa kaudu Põtalovo raudtee ja Sõta jaama peale. Läti 1. Volmari polk + 2 kerget ja 2 rasket suurtükki tungib Kirkase, Ottenhofi ja Kalnemõisa kaudu Alt-Švanenburki. 2. ratsapolk peab kaitsma pealetungigruppide äärmist paremat tiiba, tungides Seltinhofi kaudu Alt-Švanenburki. Pealetungi otsustatakse alata 30. V varahommikul. Samal ajal jõuab kohale kapten Muti direktiiv, mis pealetungi algamist õigustab ka juriidiliselt. Kpt. Mutt kirjutab: „1. ratsapolgu

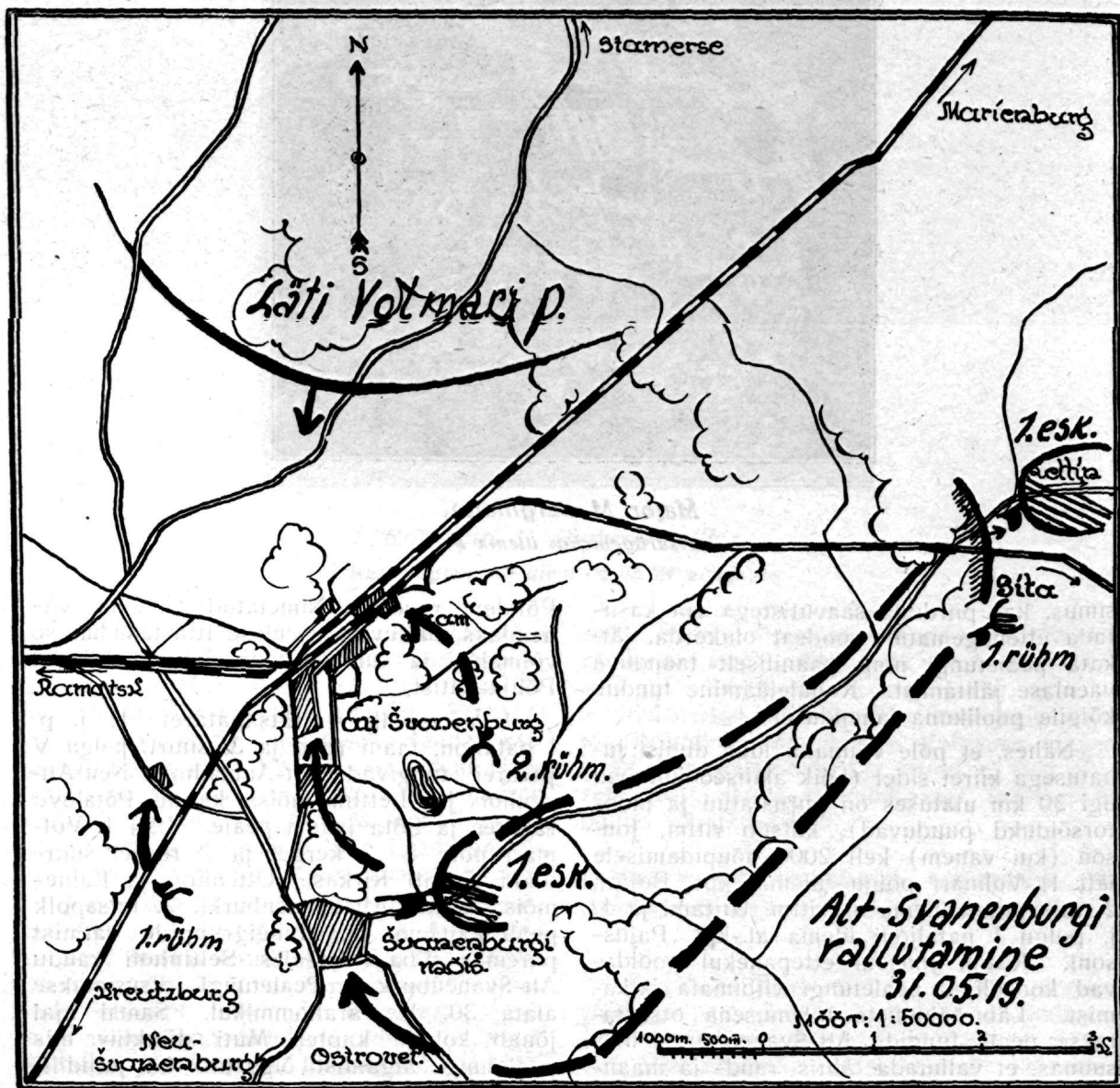
ülemale. 865. Lätlased peavad täna õhtuks jõudma Marienburki. Kui seisukord lubab, liikuge oma äranägemise järgi edasi Alt-Švanenburgi peale; sellel punktil on lõpmata suur tähtsus kui kitsarööpalise lõpupunktil ja kui raudteesõlmel, mille võtmisega vaenlane Põhja-Lätimaalt välja viistakse. Katsuge saada sidet lätlastega, niisama ka meie teise ratsapolguga, et saada tuge. Toimetage niisama kangelaslikult, nagu töötasite viimseil päevil. 29. V kell 1330. Nr. 947. Mutt."

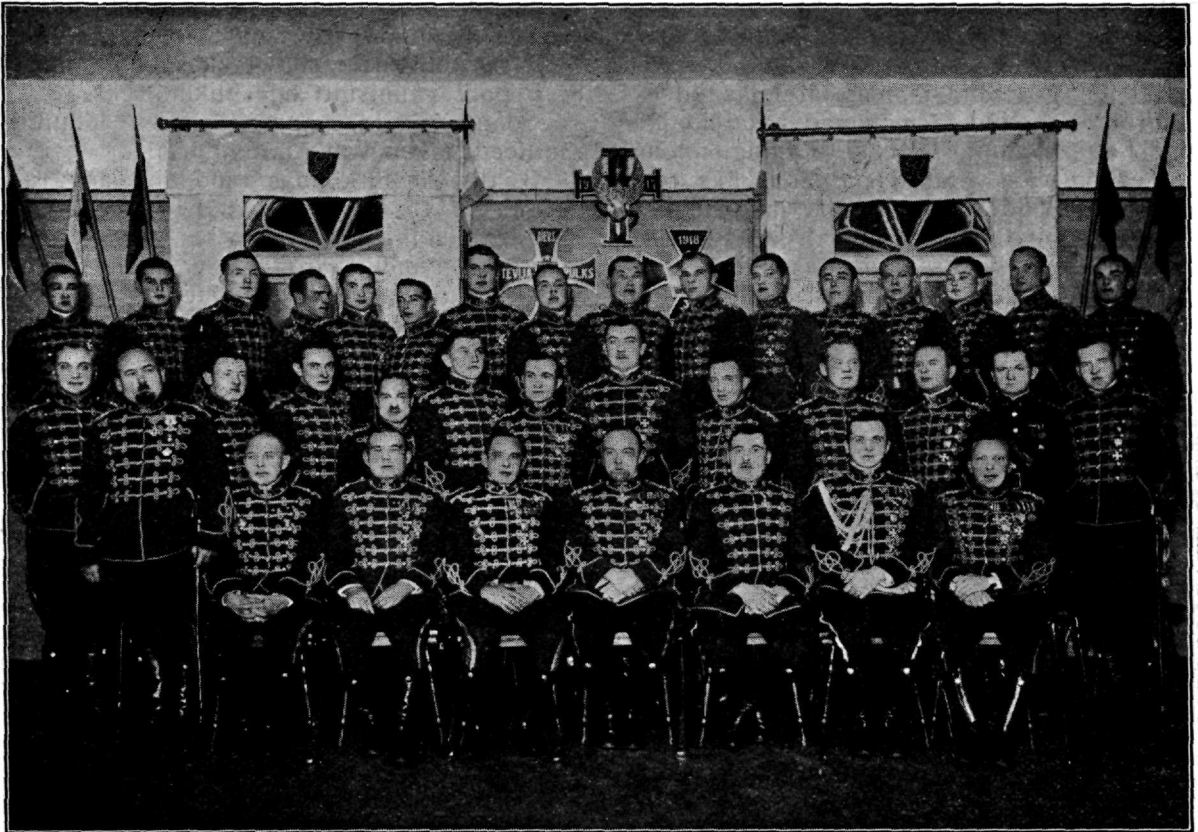
Kpt. Muti ülddirektiiv annab ratsapolgu ülemale suured volitused ja tegevusvabaduse.

Kokkulepitud tegevusekava kohaselt algavad 30. V kell 0800 1. ratsapolk, läti

1. Volmari polk, I/1. ja taanlased, 2. ratsapolk ja väeosile juurdeantud suurtükivägi Marienburgi raioonist liikumist Alt-Švanenburgi üldsuunas.

1. ratsapolk, ette saates 3. eskadroni, liigub Marienburg, Alt-Annenhof, Neu-Annenhof ja Lettini suunas. (Neu-Annenhofist tulev 1. eskadron jääb polgukolonniga sappa.) Tema järel, maha jäämata, marsivad taani vab. rood ja 1. j. p. I pataljon. Ratsa- ja jalaväe kolonne saadavad nende käsutuses olevad patareid. Kogu kolonni juhib rittmeister Jonson. Alul sünnib edasiliikumine takistamatult. Alles Ottenhofi ja Neu-Annenhofi üldjoonele avastab luurevaenlast. Vaenlane on hävitanud Peddezi harujõe silla ja okupeerinud positsiooni jõe

Ratsarügemendi Ohvitseride Kogu 11.11.32. a.

paremal kaldal. Eskadronide lähenedes võtab ta neid vastu ägeda püssi- ja kuulipildujatulega, püüdes takistada jõe forsseerimist. Ratsapolk, teades et edu tagatis peitub hoogsuses ja kiiruses, teostab ajaviitmata ratsarivis hargnemismanöövri, ujub osa eskadroniga ratsa üle jõe ja tungib vaenlase seisukohile kallale. Polgu osav manööver ähvardab vaenlase seljatagust. Vaenlane satub segadusse ja taandub Lettini suunas. Vaenlase poolt purustatud silla tõttu liiguvad alul edasi ainult kõv. luurepatrullid, kuna kogu kolonn mõneks tunniks peatub, et aidata suurtükiväge ja lahinguvööri üle jõe. Sügav vesi ja soised kaldad ei võimalda neid vedada läbi jõe. Paisude avamisega alandatakse jõepind, mis võimaldab silla parandamist. Kella 1500 on sild niivõrt parandatud, et suurtükivägi ja lahinguvoor pääsevad üle jõe ja kolonn võib jätkata vaenlase jälitamist.

Sagerneki juures püüavad vaenlase katteosad tõkestada eeskadroni edasilükkumist, kuid eskadroni haarav tegevus sunnib neid kiiresti taanduma. Umbes kell 1800 jõuab 1. ratsapolk Lettini mõisa raiooni.

Lettin on tähtis teedesõlm ja seal asuvad Peddezi jõe ületavad raudtee- ja maantee-sillad. Ka tee Sõta jaama viib nimetatud raiooni kaudu. Lettini raioon, kui kaitsepositsioon, pakub tunduvald soodustusi kaitse organiseerimiseks. Sellepärast püüab vaenlane seal avaldada pealetungivale kolonnile tõsisemat vastupanu.

Eeskadron, sidunud end lahingusse ja avastanud vaenlase tõsisema vastupanu, otsustab rittm. Jonson ratsapolgu hooga kallal tungiga vallutada Lettini raiooni. Oma seljataguse kaitseks kõikjal taanduvate punaväe salkade vastu jätab ta Jaun-Gruse raiooni 1. eskadroni ja I pataljoni ühe roodu. Järelejäänud eskadronid ja taani vabatahtl. rood ründavad tugeva suurtükiväge toetusel Lettini mõisa ja kõrgendikke. Kahetunnise ägeda lahingu järgi vallutab ratsapolk Lettini mõisa. Vaenlane püüab purustada Peddezi jõe silda, kuid ennastsalgavalt teotsevad ratsamehed takistavad seda ja vallutavad silla. Lettini juures vastupanu-avaldanud vaenlase väeüksused on sunnitud läbi suurte soode ja metsade taanduma itta, kuna ratsapolgu manööver takis-

tab nende taandumist Alt-Švanenburgi suunas. Taanduvad vaenlast jälitavad 2. ja 4. eskadronid ja I pat. üks rood, kes kell 2100 jõuavad Sõta jaama. Järelejäänud eskadronid, roodud ja mõlemad patareid jäävad Lettini raiooni õõseks. Lahingukolonna julgestamiseks võtab I pataljoni üks rood oma alla Peddezi raudteesilla ja teine Lettin—Kortenhofi maantee valve. Põtalovo raudtee läbilõikamisel on edaspidisele operatsioonikäigule suur tähtsus. Nimelt võtab see Põhja-Lätimaal teotsevalt vaenlase

Sakala part. pataljoni ajab laiali Kudepi raiooni kogunud suurema vaenlase salga.

2. j. polk asub endisil seisukohil, kuna 8. j. polk valmistub edasiliikumiseks.

Soomusrongid, parandades lõhutud raudteed, lähenevad Marienburgile.

3. diviisi piirkonnas möödub päev rahuliselt ja väeosad asuvad muutusteta endisil seisukohil.

Luureandmete järgi on vaenlane kogu Põhja-Lätis taandunud vähemalt 25 km lõuna poole Riia — Pihkva kiviteed; Alt-

Ülalt vasakult: Ratsarügemendi (1. ratsapolgu) 3. eskadroni ohvitserid Vabadusesõjas 1919. a. suvel. Pildil on ülesvõetud ka külalislahke pererahvas. Ratsarügemendi (1. ratsapolgu) ülem, rittmeister G. Jonson Vabadusesõjas 1919. a. detsembri kuul. Ratsarügemendi (1. ratsapolgu) 1. eskadron (juhid ja meeskond) enne Narva rindele väljasõitu 9. det. 1918. a. Ratsarügemendi vabadusesõjaaegsed juhid — ohvitserid ja allohitserid Ramkaus Lätimaal 1919. a. suvel (+ praegune 3. diviisi ülem ja ratsaväe inspektor k.-m. G. Jonson, ++ praegune rügemendi ülema abi, major M. Bergmann). Ratsarügemendi (1. ratsapolgu) 1. ja 2. eskadroni ohvitserid Vabadusesõjas 1919. a. suvel.

väeosilt võimaluse pidada raudteeühendust otseselt itta ja sunnib neid edaspidi toetuma kagusse ja lõunasse viivaile raudteile. Nimetatud aktsioon mõjutab tunduvalt vaenlase taandumise jätkamist Põhja-Lätist ja kergendab ühtlasi ratsapolgule Alt-Švanenburgi raiooni vallutamist.

30. V õhtuks jõuavad ratsapolgu naabrid: läti 1. Volmari polk — Kalnemõisa ja Stamerse jaama raiooni, ja 2. ratsapolk — Kortenhofi mõisa.

Švanenburgi raionis ja sellest lõuna pool aga jätkab ta taandumist itta.

Nagu eeltoodud olukorrast näha, jäävad Marienburg, Alt-Švanenburgi suunas teotseva koondise peajõud (2. ja 3. j. polgud, Sakala part. ja soomusrongid) Alt-Švanenburgi suunas kiiresti edasiliikuvatest eelvägedest kaugele maha. Juurdevedu on täiesti korraldamata ja eelvägede seljata-gune kindlustamata. Varsti võib oodata vaenlase idast läände suunatud vastulööke

*Riigivanem K. PÄTS Petseri Põhja laagrit külastamas
28.07.31. a. (tulek laagrisse).*

liialt ette jõudnud eelvägede eraldamiseks ja hävitamiseks.

Edaspidise edu kindlustamiseks ja võidetud saavutiste alalhoidmiseks on vajaline ümber grupeerida väeosi, luua püsiv rinne ida suunas ja korraldada tagala. See aga nõuab aega, milleks kpt. Mutt, kui Marienburg, Alt-Švanenburgi suunas teotseva koondive tegelik üldjuht, peab vajaliseks ajutiselt pidurdada võidukat edasiliikumist. 30. V õhtul saab läti 1. Volmari polk ülesandeks, pärast Alt-Švanenburgi vallutamist, võtta ajutiselt oma alla lõuna pool nimetatud asulat seisukohad, mis kindlustaksid Alt-Švanenburgi teedesõlme käes hoidmist. Ka 1. ratsapolk peab Alt-Švanenburgi raionis ajutiselt peatuma.

30./31. öösel palub kpt. Mutt ülemjuhatuselt luba operatsiooni jätkamiseks. Sündis ju senine edasitungimine väeosade algatusel, kuid ta jätkamine nõuab ülemjuhatause heakskiitmist eeltoodud põhjusil.

Oma aruandes kirjutab ta peale muu: „... Kohalikkude elanikkude ja Marienburgi raudteejaama teenijate juttude järgi olevat Uue-Švanenburgi ümbruskond roheline kaardi võimuses, kes end vormeerinud 48. ja 49. vene ja mitme läti polkude põgenejatest, kommunistidega sõda peavad ja raudtee Alt-Švanenburgist Stokmanshofi peale olevat ära lõiganud. Vaenlase meeoleolu pole hea. Põgenemine on nähtavasti täies hoos ja tagaajamist ei või seisma jätta. On tingimata tarvilik, et Ramotskoe saaks

rutem ära võetud ja võimalikult rutem loodud ühine front lätlastega Peddesi jõel ja edasi Kreitsburgi peale. Praegu on selleks täielik võimalus ja ainult selle ajaviitmata täideviimine võib anda lahema ajat võimaluse eesti rahvaväge oma piiridele tagasi tõmmata. 20. V. Kell 2340. Nr. 962. Mutt.“

31. V varahommikul kell 0500 jätkab 1. ratsapolk koos kõvendatud 1. j. polgu I pataljoniga liikumist Lettini raioonist Alt-Švanenburgi suunas. Enne väljaastumist lohutakse rittm. Jonsoni käsul Peddesi raudteesild, et kindlustada pealtinguva grupi seljatagust vaenlase soomusrongide ootamatu kallaletungi eest. Lettini teedesõlme raiooni jääb I pataljoni üks rood, kelle ülesandeks seljataguse kaitsmine vaenlase vastulöökidest vastu, kui ka nimetatud raionis taandumist jätkavate vaenlase vähemate salkade vangistamine ja ohutuks tegemine. Eeleskadronina liigub 1. eskadron (ltm. Lee-man), kes lähenedes võtab palju vange, vangistab vaenlase voore ja saab mitmesugust sõjasaaki. Liikumisallüüriks on peamiselt galopp, sest polguülem nõuab kategooriliselt läti 1. Volmari polgust varem Alt-Švanenburgi jõudmist, millel suur majanduslik (sõjasaagi mõttes) ja sõjapolitiline tähtsus. Kell 0800 jõuab eskadron Alt-Švanenburgi mõisa ja jaama. Talle järgnevad teised ratsapolgu allüksused ja hiljem I/1. (ilma ühe rooduta) ja taanlased.

Oma alla võtnud Alt-Švanenburgi raioo-

ni, saadab ratsapolgu ülem põgenevat vaenlast jälitama 3. eskadroni Neu-Švanenburgi, ja 4. eskadroni Ostrovet, Lubani suunis. Kell 1100 jõuab 2. ratsapolgu 2. eskadron ja kell 1200 1. Volmari polk Alt-Švanenburgi. 2. ratsapolgu ülejäänud eskadronid jäävad Alt-Švanenburgi lahingugrupi parema tiiva kaitseks Kortenhof, Aahof ja Blumenhofi mõisade raiooni.

Alt-Švanenburgi vallutamine 1. ratsapolgu poolt omab suure strateegilise, sõjapolitilise ja majandusliku tähtsuse.

Tema, kui tähtsama Põhja-Läti teede ja raudteesõlme vallutamine võtab vaenlaselt viimse raudteeühenduse Põhja-Läti ja Venemaa vahel ja vähendab tal maanteede kaudu itta taandumise võimalusi, sundides teda lõplikult maha jätma kogu Põhja-Läti. Põhja pool Düünat valitseva üldstrateegilise olukorra tõttu mõjutavad Alt-Švanenburgi vallutamine ja selle raioonist pealetungi jätkamine ka otsustavalt vaenlase lahkumist Kesk-Lätist, ähvardades teda strateegilise ümberpiiramisega. Pärast vaenlase Põhja- ja Kesk-Lätist lahkumist vabaneb rindelt 3. diviis, keda ülemjuhatus võib kasutada uuteks ülesanneteks. Nimetatud raudteejaama vallutamine avab 2. diviisile uue raudteeühenduse (laiaroop.) Alt-Švanenburg — Jakobstadti suunas teotseva pealetungigrupiga.

Alt-Švanenburgist saab ratsapolk sõjasagiks kogu kitsaropalise raudtee veereva koosseisu, osa laiaropalise veerevat koosseisu, relvi, sõjavarustust ja mitmesugust kraami. Nimelt langevad polgu kätte kaks kitsaropalist soomusrongi (üks neist endine meie soomusrong nr. 4), 13 k-roop. vedurit ja 140 vagunit, 2 l-roop. vedurit ja 200 vagunit, 3 vagunit laskemoona, (3-mest vagunist koosnev laskemoonarong püüab ära sõita, kuid 1. eskadroni kiire teotsemine takistab seda), 1 vagun telef. juhtmeid, mitusada voorivankrit, suured kivisõe- ja varustuselad j.n.e. Koos teiste väeosadega võetakse umbes 30 rk. Kuni Alt-Švanenburgini võtavad 1. ratsapolk, I/1. ja taani rood umbes 1300 sõjavangi (neist lõviosa vangistab 1. ratsapolk). Kui eelloetud polgu sõjasaak rahale arvestada ümber, võib julgesti väita, et ratsapolk tassis riigile ette enda ülalpidamiseks hulgaks rahuaastaiks.

Kapten Mutilt saadud käsu täitmiseks 1. ratsapolk, koos teiste väeosadega, pealetub Alt-Švanenburgi raionis. Kolonni julgestavad Neu-Švanenburgi ja Lubani suunas ettesaadetud eskadronid (3. ja 4.). Peatus võimaldab ka väsinud meeskonnale ja

hobuseile vähemat puhkust. Puhkuseaega kasutatakse niinimetatud „ratsapolgu soomusrongi“ ehitamiseks. Mäletavasti lõhkus taanduv vaenlane raudteed põhjalikult, mis takistab soomusrongide edasijõudmist. Et Alt-Švanenburgi raudteesõlme vallutamise avab võimaluse kasutada raudteeliini mitmes suunas, otsustab ratsapolgu ülem valmistada improviseeritud laiaropalise soomusrongi. Selle ehitamiseks kasutatakse vaenlaselt saadud kitsaropalise soomusrongi soomustatud vaguneid, asetades neid laiaropalisile platvormele. Vaguneid relvastatakse raskekuulipildujatega, kuna ühele lahtisele platvormile paigutatakse 3“ väljasuurtükk. Soomusrongi ülemaks määratakse 1. ratsapolgu lipnik Aia ja dessandi ülemaks 1. j. p. I pataljoni ltn. Jaanson, kuna meeskonnaks I pat. üks rood ja 40 ratsapolgu sõdurit.

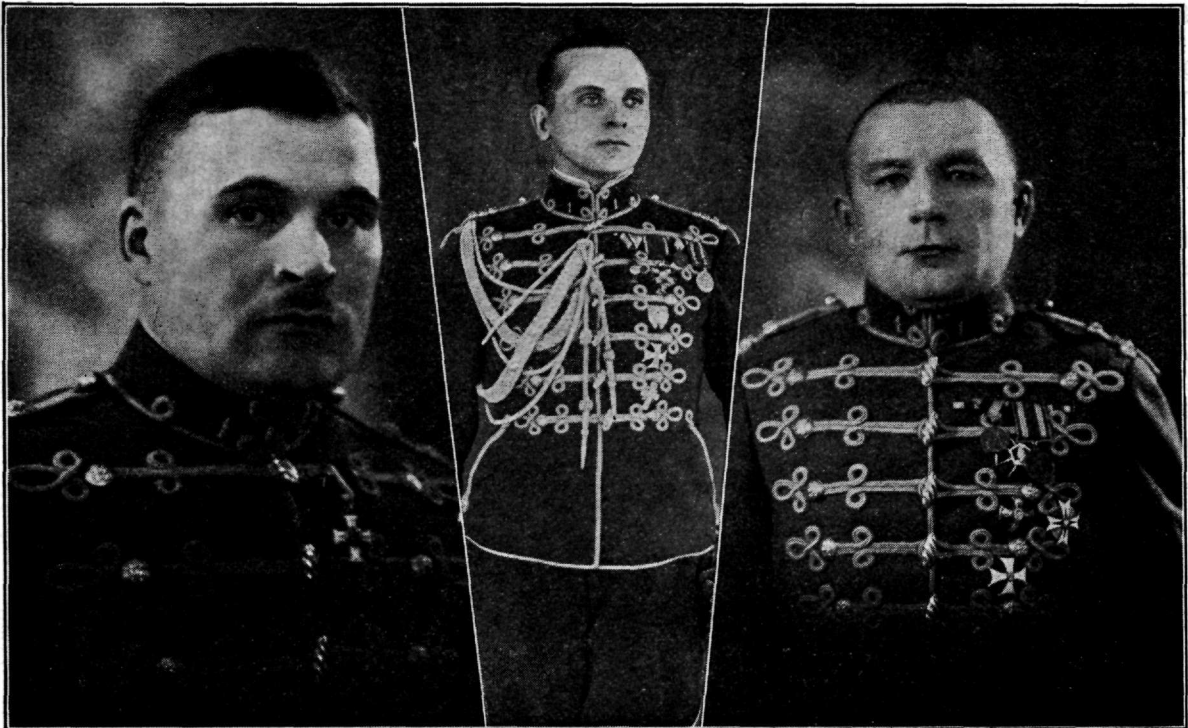
Pealetungi jätkamine Sesvegen, Laudoni üldsuunas ja Evsti jõe ülekäikude vallutamine.

31. V õhtul jõuab Alt-Švanenburgi diviisi staabiülem kpt. Mutt ühes 8. j. polgu ülema ltn. Sternbeckiga. Kpt. Mutt, tutvudes olukorraga ja saavutistega, kutsub öösel kokku väeosajuhatajate koosoleku, et läbi arutada edaspidist tegevusekava ja anda vastavaid käske. Koosolek peab vajalikeks jätkata pealetungi ja vaenlase jälitamist. Et säästa aega tagala korraldamiseks ja julgestamiseks (rinde moodustamiseks ida suunas Marienburgist lõuna poole), määratakse edasitungi alguseks 2. VI hommik. Ka pidurdab edasilükkumist vajadus ära oodata ülemjuhatause vastavat nõusolekut — direktiivi.

1. ratsapolk, 1. j. polgu I pataljon ja taani vab. rood koos oma suurtükiväega peavad kpt. Muti käsul edasi tungima Kreutsburgi üldsuunas. Nende järele liigub samas suunas läti 1. Volmari polk, moodustades edasiliikuvat lahingugrupi varu ja korraldades vabastatud maaalasiid. 2. ratsapolk jätkab samuti edasilükkumist, lääne poolt kaitstes Kreutsburgi suunas liikuvaid väosi. (Ülemjuhataja annab 2. ratsapolgu, arvates 2. VI, 2. diviisi ülema käsutusse). 2. ja 8. j. polgud moodustavad rinde näoga itta: 2. j. polk Šarlotenburgist Põtalovo raudteeni; 8. j. polk Põtalovo raudteest lõuna poole.

1. VI öösel saabub ülemjuhataja direktiiv: „Salajane. Divül 2. ja 3., soomusrongül, ärakiri divül 1:

Lõunarindel on vaenlane täielikus taga-

Vasakult paremale: Major P. HINNO, Ratsarügemendi majanduse ülem. Kapten F. JÄNES, R.-rügemendi adjutant. Major E. KRAMM, 1. (reserv-allohvitseride ettevalmistamise) eskadroni ülem.

nemises, sellepärast peame meie tarvitama võimalust ja lõunarindel likvideerima vaenlase lõplikult. Käsin 2. diviisi osadega ja läti 1. Volmari polguga edasi tungida Švanenburgist Kreutsburgi sihis. Kolmanda diviisi ülesanne on toetada seda pealetungi, edasi tungides Smiltenist Kreutsburgi suunas. Üldine ülesanne on vaenlast Kreutsburgi ümbrusest välja ajada ja sinna asemel mahutada valgeid lätlasi. . . 1. VI kell 2230. Nr. 2408, Laidoner.“

Kuid 1. ratsapolk ei jää 2. VI-ni Alt-Švanenburki, nagu 31. V öösel peetud koosolekul otsustatud ja kapten Muti poolt käsitud, vaid algab edasiliikumist olukorra nõuete kohaselt juba 1. VI õhtupoolel. Nimelt avastavad luure- ja eelosad lõuna pool Alt-Švanenburki vaenlase väeosade taandumise. Kõigi tunnuste järgi jätkab kaugel lääne poolt tulev vaenlane paanilist taandumist, et pääseda ta ümber sulgeda ähvardavast rõngast.

1. VI koidikul vangistavad läti 1. Volmari polgu partisanid Lubani mõisa raioonis 4. läti kommunistliku polgu riismed. Kell 1800 jõuab luurelt Alt-Švanenburki teade, et Golgovsky raioonist ida suunas, kasutades kõrvalisi teid, liigub mingi suurem vaenlase koionn. Vaenlase taandumisteede

sulgemiseks otsustab 1. ratsapolgu ülem viibimata välja saata 2. eskadroni Neu-Švanenburgis suunas, 3. eskadron Kropenhofi ja Elsteri vahele ja I pataljoni ühe roodu Elsterisse.

Kell 2100 põrkab 3. eskadron Elster, Kropenhofi vahelises raioonis kokku taanduva vaenlase ühe pataljoniga (94 r. p.). Eskadron, ltn. Maiste juhatusel, ründab rännakkorras liikuvat pataljoni ratsarivis ja vangistab pataljoni vööri. (Ratsarünnakul saab surma 1 sõdur, haavata 2 sõdurit ja surma 3 hobust). Pärast ratsarünnakut on eskadron sunnitud jalastuma, kuna osa pataljoni algab tulevõitlust ja püüab läbi murda itta. Paaritunnise lahingu tulemuseks on vaenlase laiali jooksmine, kusjuures eskadron vangistab suurema osa pataljonist. Nimetatud pataljonile järgnevad veel kaks pataljoni, kes, nähes esimese pataljoni hävinemist, otsustavad anda end vangi. Pimeduse tõttu paluvad parlamentöörid kohalikke elanikke juhatada neid vastava väeosa juurde. Teejuhid viivad punaväelased Rateneki raioonis asuva läti 1. Volmari polgu pataljoni juurde. Selle tulemuseks on hommikul läti 1. Volmari polgul umbes 1500 punaväelast — vangi.

2. eskadronil on taanduvate 94. kütipol-

gu osadega Neu-Švanenburgi raioonis äge lahing. Eskadron vallutab öösel Neu-Švanenburgi jaama ja mõisa, saades üle 200 vangi, vaenlase suurema voori ja mitmesugust varustust.

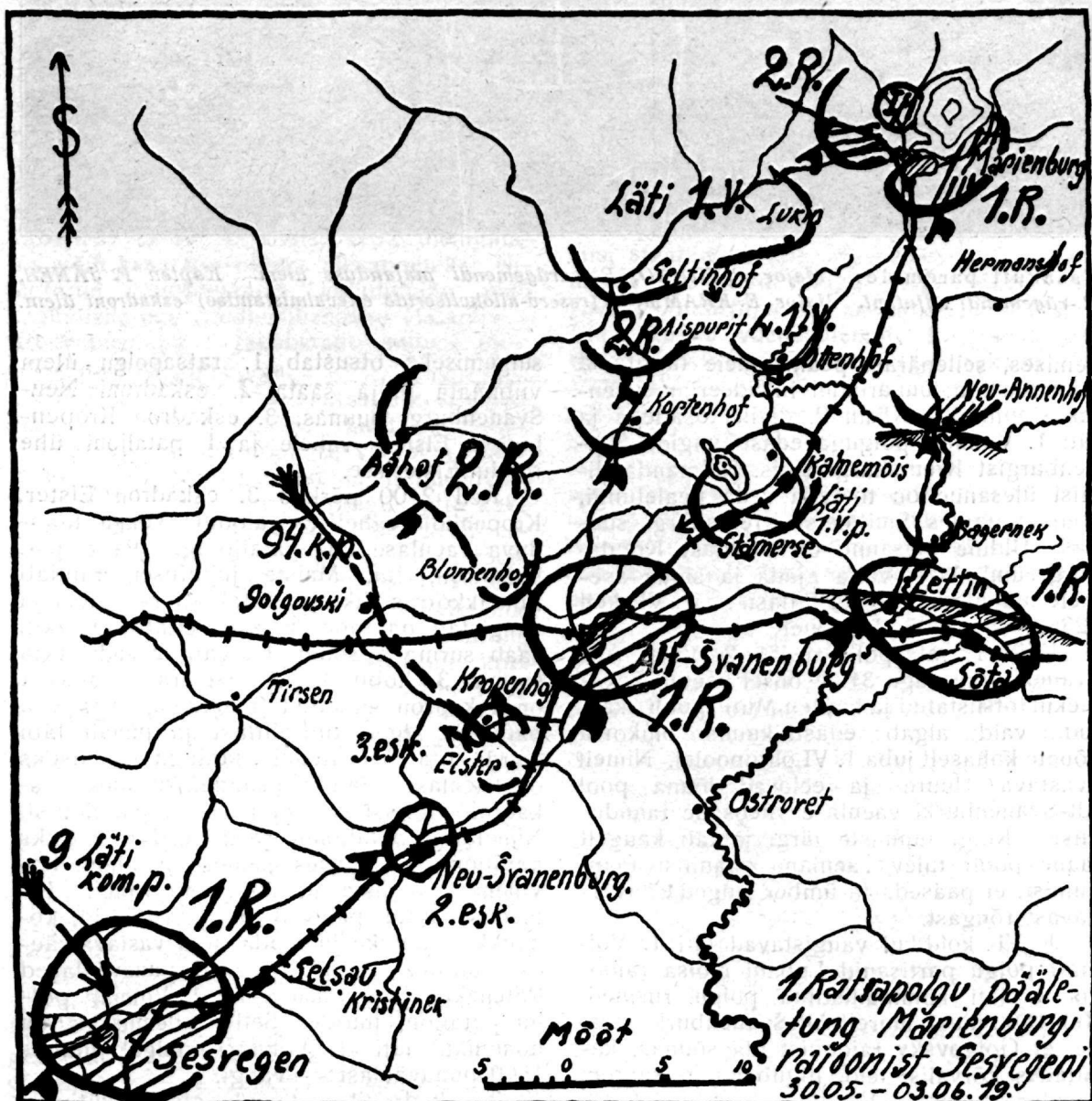
Hommikuks koondub kogu 1. ratsapolk Neu-Švanenburgi raiooni.

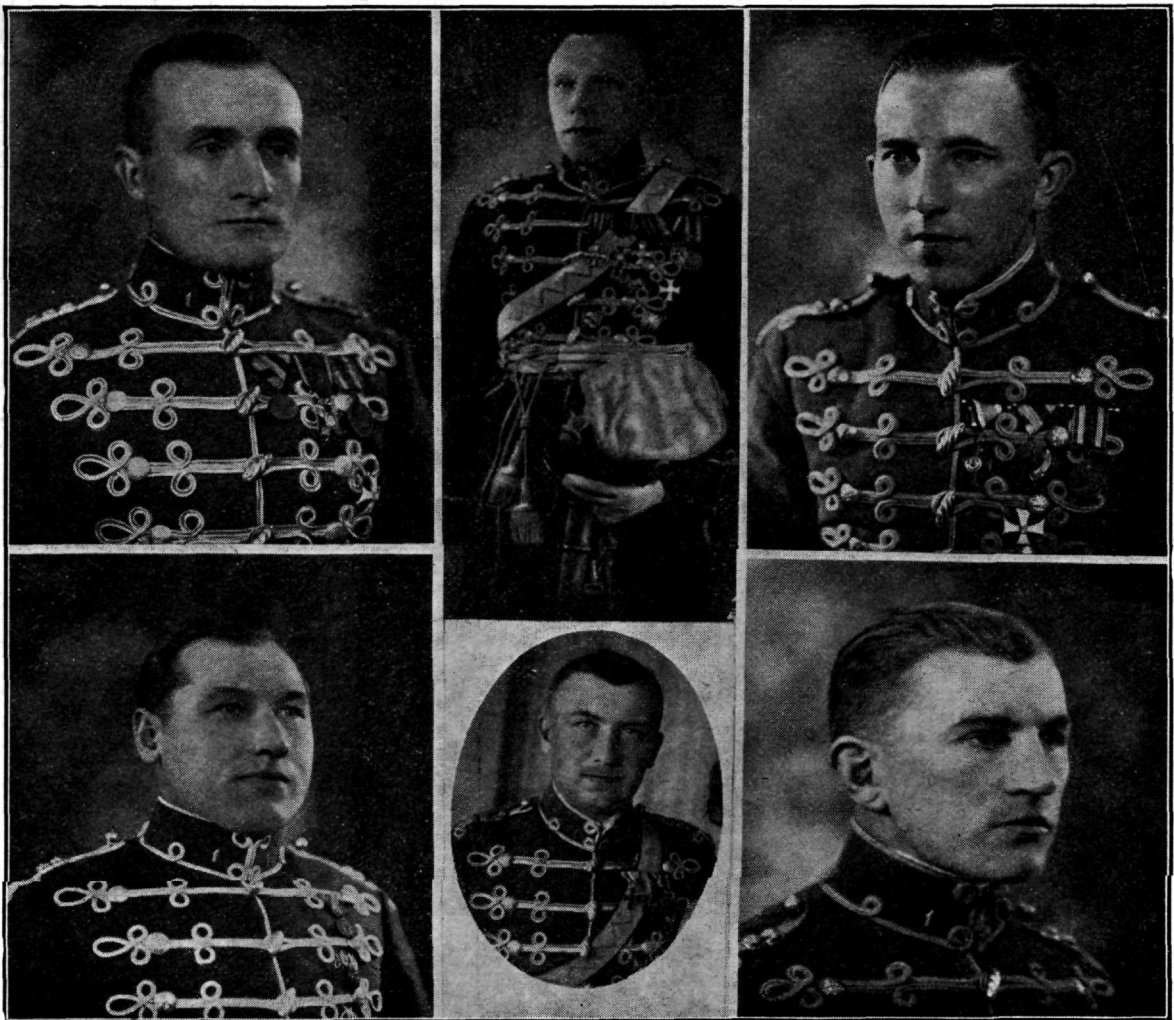
Teised väeosad jäävad kuni 2. VI hommikuni Alt-Švanenburgi raiooni (v. a. üks I/1. rood Lettinis ja üks rood Elsteris). 2. ratsapolk asub Aahof ja Illase joonel. 8. j. polk, liikudes Alt-Švanenburgi raiooni, jõuab Annenhof, Ottenofi ümbruskonda, kuna 2. j. polk saab käsu asuda kaitsele Peddezi jõe üldjoonel kuni Sõta jaamafi.

3. diviisi rindel möödub päev vaikselt.

2. VI hommikuks on Marienburg—Alt-Švanenburgi kitsarööpeline raudtee liikumiseks korda seatud, mis võimaldab vajalise varustuse juurdevedu. 2. ja 8. jalaväe poikude ümberpaigutusega kõveneb märksa Alt-Švanenburgi lahingugrupi julgeolek ja Kreutsburgi üldsuunas võib edasiliikumine jätkuda.

2. VI kell 0600 jätkab 1. ratsapolk liikumist Selsau ja Sesvegeni üldsuunas. Eel-eskadronina liiguvad 2. eskadron Selsau ja Sesvegeni ja 4. eskadron Kristinek ja Sesvegeni suunis. 4. eskadron peab jääma Kristeneki raiooni kuni jalavägi järele jõudnud. 2. eskadronil on kell 1300 Selsau

Ülalt vasakult: *Kapten KONGAS*, Suusk-ratturi eskadroni ülem. *Kapten J. AIA*, 2. eskadroni ülem. *Leitnant F. KURG*, 3. eskadroni ülem. *Leitnant A. UDEBERG*, Tehnika k.-do ülem. *Kapten VENDT*, Töö-esk. ülem. *Leitnant A. PUSKOV*, Rk esk. ülema k. t.

raionis edukas kokkupõrge vaenlase vähemate katteosadega. Võetud vangid seletavad, et 9. läti rahvusline kommunistlik polk on Alt-Pebolgist Sesvegeni kaudu taandumas Laudoni. Nüüd jätab ratsapolgu ülem 1. eskadroni ja ühe suurtüki Selsau raiooni seljataguse julgestuseks ja Selsau kaudu taanduvate vaenlase salkade püüdmiseks. 2. ja 3. eskadroniga ja 3. suurt. polgu V patareiga aga liigub ta kiiresti Sesvegeni mõisa, et ära lõigata vaenlase taandumisteed. Jõudnud Sesvegeni raiooni, võtavad eskadronid oma alla teedesõlme, asudes moondatult seisukohile. V patarei asub positsioonile, mis võimaldab tulistamist otsese sihtimisega. Meeskond saab käsu mitte avada tuld ilma vastava korralduseta. Varsti sõidab Sesvegenisse

paha aimamata 9. läti kom. polgu ülem ühes polgu staabiga, keda kõiki kärata vangistatakse. Neile järgneb polgu kolonn. Eskadronid ja patarei vaikivad, lastes kolonnil läheneda. Kolonnipea möödunud, annab patarei paar kogupauku kolonnisaba pihta. Tekib kirjeldamatu segadus: osa punaväelasi viskab relvad käest, teised püüavad põgeneda, kuna vähem osa hakkab vastu. Lühikese tulevahetuse ja ratsarühmade manöövri tulemuseks on kogu 9. läti kom. kütipolgu vangistamine. Ratsapolk saab üle 300 vangi, kõik polgu kuulilidujad ja muid relvi, hobuseid ja voori.

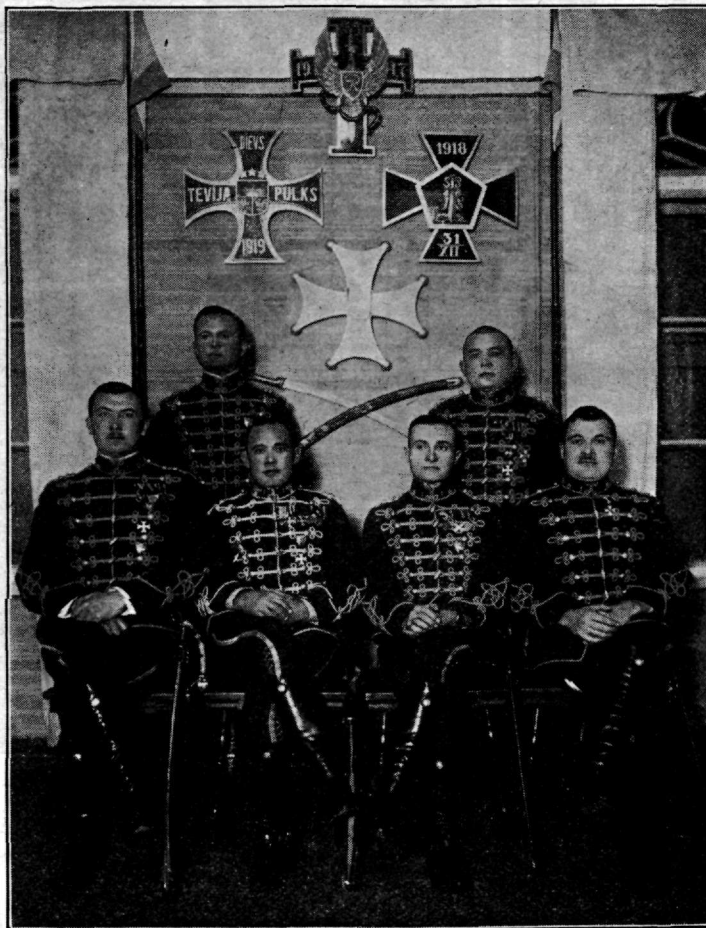
Et ära oodata jalaväe osade järelejõudmist, mis kindlustaks ratsapolgu lähemat seljatagust ja võimaldaks ka 1. eskadronil Selsaust ja 4. eskadronil Kristinekist edasi

liikuda, jääb 1. ratsapolk 3. VI hommikuni Sesvegeni raiooni.

2. VI õhtuks jõuavad 1. j. polgu I pataljon ja taani vab. rood Neu-Švanenburgi raiooni. Läti 1. Volmari polk jääb Alt-Švanenburgi ümbruskonda, kust 3. VI ümber paikneb Neu-Švanenburgi ja Sesvegeni raiooni (osaliselt kasutades edasiliikumiseks raudteerongi).

2. j. polk asub kaitasel Peddezi jõe üldjoonel kuni Lettinini, vabastades Lettinist I/1. roodu, kes järele liigub oma pataljonile.

3. VI kell 0900 jõuab Selsaust Sesvegenisse 1. eskadron, et pärast teiste eskadronide edasiliikumist jääda valvele Sesvegeni raiooni (kuni jalaväe osade järelejõudmiseni). Kell 1000 algavad 2. ja 3.

Ratsarügemendi ohvitseride kogu juhatus 1932. a.

Istuvad: (vasakult) *Kapten P. VENDT*, *Major M. BERGMANN* (esimees), *Kapten A. KONGAS*, *Major P. HINNO*. Seisavad: *Leitnant J. SINKELMANN*, *Major E. KRAMM*.

2. ratsapolk, kes 2. VI saab ülesandeks kaitsta pealetungigrupi paremat tiiba, puhastada vaenlasest raioon lääne pool Neu-Švanenburgi, Stockmanshofi raudteed ja liikuda Alt-Pebalg, Festen, Odensee ja Alt-Selburgi suunas Düünani, jõuab Tirsene, ms. Golgovsky ja ms. Aahofi üldjoonele.

Soomusrong algab hommikul Alt-Švanenburgist edasiliikumist Sesvegeni suunas, kuid ei pääse lõhutatud sildade tõttu edasi. 8. j. polk jõuab Alt-Švanenburg ja Blumenhofi raiooni.

eskadronid ja V patarei edasiliikumist Modoni ja Laudoni suunas, saades ülesandeks võimalikult kiirelt okupeerida Laudoni raionis olev suur Evsti jõe sild, mille tervena kättesaamisest oleneb edaspidine vaenlase jälitamine edukus. Umbes kell 1400 jõuavad mõlemad eskadronid vaenlase poolt takistamatuina Modoni. Eskadronid ja patarei jätkavad edasiliikumist ja jõuavad kella 1900-neks Laudoni raiooni. Patrullid avastavad põhja pool Evsti jõe, Laudoni mõisa raionis, vaenlase umbes

Ratsarügemendi reserv-ohvitserid kordamisõppustel 1932. a. ühes rügemendi ohvitseride ja 2-se diviisi juhatusega.

2000-mehelise väeosa. Kohalikkude elanikkude jutu järgi olevat päeva kestel üle Evsti jõe taandunud vähemalt 8000 punaväelast. Nähtavasti asuvad praegu Laudoni raionis vaenlase järelväed. Ainult hulljulge, kiire ja otsustav teotsemine võib Evsti jõe silla tervena anda ratsapolgu kätte! Ratsamehed on selles teadlikud, mõistes, et silla purustamine peatab kogu Jakobstadti suunas teotseva pealetungigrupi võiduka edasiliikumise pikemaks ajaks. Eeltoodud põhjusil ja madalalt hinnates korratult taanduva vaenlase lahingumoraali, otsustab umbes 150-meheline väeosa, keda toetab 4-suurtükiline patareid, ootamatult kallale tungida 2000-le punaväelasele. Varjatult lähenevad jalastatud eskadronid ühes patareiga kallaletungi lähtealusele mõisa raiooni. Vaenlasele täiesti ootamatult avab patareid mõisa ja silla pihta kiirtule, kuna eskadronid, kõigist kuulipildujaist tulistades, algavad hoogsat kallaletungi. 2. eskadron ründab mõisa, kuna 3. eskadron, haarates mõisa idast, tungib silla peale. Vaenlane, kes ei aimanudki teda varitsevat

ohtu, satub paanikasse ja hakkab põgene-ma üle jõe. Põgenevate punaväelaste kannul tungivad üle silla ka kümnekond ratsaväelast, läbi lõigates lõhkelaengute juhtmed. Sild on päästetud! Üle jõe taandunud vaenlane, nähes, et teda jälitavad ainult üksikud ratsaväelased, suudab end korraldada, sunnib ratsamehi tagasi tõmbuma jõe põhjakaldale ja algab omakord vastupealetungi sillale, et saada võimalust selle lõhkumiseks. Kuid tabav suurtüki- ja kuulipildujate kiirtuli sunnib teda loobuma sillale lähenemisest... Öhtuks jõuab järele ka 1. eskadron ühes ratsapatareid suurtükiga, suurendades Laudoni raionis olevaid ratsapolgu jõude. Vaenlane püsib lühemat aega lõuna pool jõge, Liagradi (Neu-Dünaburgi) raionis olevail kõrgendikel, ja algab pimeduse kattel kiirendatud taandumist lõuna suunas. Kell 2300 valjutab 1. ratsapolk lõplikult Laudoni mõisa ja silla ja tungib Liagradi alevisse.

Laudoni lahingus kaotab ratsapolk 2 sõdurit langenuina ja 2 haavatuina. Polk

võtab palju vange, vaenlase voori, relvi ja mitmesugust varustust.

Kuni 4. VI lõunani jäävad 2. ja 3. eskadronid ja V patarei Laudon—Liagradi raiooni. 3./4. öösel asub 1. eskadron ja ratsapatarei suurtükk Anssuli ja 4. eskadron jõuab Modoni. 1. j. polgu I pataljon ja taani vab. rood jõuavad õhtuks Modoni, kuna osa läti 1. Volmari polgu roode — Neu-Švanenburki. 2. ratsapolk liigub aeglaselt edasi ja asub õhtul Neu-Pebalg ja Ramkau raioonis.

2. j. polk püsib endisel positsioonil, kuna 8. j. polk asub Sillenek, Ostrov et ja Nideriti üldjoonel.

3. diviisi osad peatuvad ikka veel Lemsalu, Volmari ja Smilteni üldjoonel. Landesväär läheneb Ramotski raioonile.

3./4. öösel saab teatavaks, et üks vaenlase 3000-meheline väeosa on Bersonist taandumas Laudoni suunas. Ratsapolgu ülem häirib Laudoni raioonis olevad allüksused ja valmistub vaenlase vastuvõtuks. Kuid häire osutub asjatuks, sest vaenlane, kes nähtavasti teada saanud Laudoni vallutamise eest, pöörab Bersonist Neu-Kaltsenau ja Rusendorfi peale.

Kreutzburg—Jakobstadi vallutamine ja väijajõudmine Düüna jõe üldjoonele.

4. VI hommikul tekib 1. ratsapolgu edasilikumises seisak, mis tingitud jalaväe osade, eriti läti 1. Volmari polgu mahajäämisest. Ühtlasi leitakse vajalikuks, sõlmist pidades pealetungigrupi üldist nõrkust. edaspidi mitte takistada vaenlase suuremate koondiste taandumist põhja pool Düünat. Üldstrateegiline olukord, 3. diviisi passiivsuse tõttu ja lõuna poolt pealetungivate läti valgete väeosade ja landesvääri erilise suhtumise tõttu kirjeldatud operatsioonide (2. diviisi abistamise asemel algab landesväär vaenulist tegevust 3. diviisi vastu), ei võimalda lõpetada Marienburg—Jakobstadi operatsiooni vaenlase täielise strateegilise ümberpiiramisega. Paarikümnetuhandalise armee ümberpiiramist äärmiselt laialdasele maaalale teostada vaevalt kahe tuhandalise väesalgaga osutub liialt riskantseks, kui mitte võimatuks. Ümberpiiramise ebaõnnestumisel järgneks Jakobstadi suunas teotsevate väeosade hävinemine ja vaevaga teostatud operatsiooni nurjumine viimsel minutil. Vaenlase demoraliseeritud ja löödud väeriismete ära taandumine ei vähenda 2. diviisi hülgavaid saavutusi, kuna põgenevate väeosade vangistamine ei suuda kuigi tunduvalt vähendada

punase Venemaa elavjõudu. Eeltoodud põhjusil jäetakse „üks idasse“ teatud ajaks avatuks. Kol. Muti andmete järgi taandub 4. VI Kreutzburgi kaudu vähemalt 20.000 punaväelast Venemaale...

Kell 1300 jõuab Laudoni 4. eskadron ja kell 1400 I/1. ja taani vab. rood. Nimetatud allüksuste hilinemine oleneb läti 1. Volmari polgu aeglasest järelejõudmisest Modoni, kes seal üle võtab valveteenistuse. 1. ratsapolgu ülem, kes arvestanud lätlaste järelejõudmist Laudoni raiooni, kavatab ratsapolguga kell 1400 edasi liikuda ja jõuda õhtuks Buks, Kolno-Sat ja Prezumi raiooni. Kuid eeltoodud põhjusil ja kaalutlusil jääb ära kogu ratsapolgu edasilikumine.

Küll liiguvad edasi ainult eeseskadronid (1. ja 2.), saades ülesandeks sulgeda Savense ja Ungori raioones vaenlase taandumisteed. Nimetatud eskadronide väljasaatmist põhjustab teade, et öösel oodatud vaenlase 3000-meheline väeosa liigub Rusendorfi kaudu Loti suunas. Laudoni raioonist kell 1900 väljunud eskadronid, jõudes määratud kohale, ei leia ära taanduda jõudnud vaenlast enam eest. Kuni 5. VI hommikuni jääb 1. eskadron Ungorisse ja 2. — Savensesse.

Läti 1. Volmari polk asub 4. VI õhtul Modon ja Sesvegeni raiooni ja saab kpt. Mutilt käsu viibimata edasi liikuda Laudoni. 2. ratsapolk jõuab õhtuks Alt-Pebalgi raiooni. Landesvääri ähvardava edasilikumise tõttu, et ära hoida soovimata ootamatust, koondatakse 2. j. polgu III pataljon Alsvig ja Seltinhofi raiooni.

Sakala part. pataljonil on Katšanovi raioonis edukas kokkupõrge Ostrovist, Šemeritsõ suunas liikuva vaenlasega.

8. j. polgu valveraioonis, Põtalovo raudteest Lubani järveni, kestab vähemate vaenlaste salkade põgenemine itta.

3. diviisi osad vallutavad 4./5. öösel Lemsalu.

5. VI kell 0300 algavad 1. ratsapolgu 3. ja 4. kuulip. eskadronid, ratsapatarei, 1. j. p. I pataljon (ilma üle rooduta), taani rood ja 3. suurt. polgu V patarei Laudonist edasilikumist Kreutzburgi üldsuunas. Koloni julgustab eeseskadronina liikuv 4. eskadron. Ungor, Buksi raioonis ühineb kolonniga eelmisel õhtul sinna saadetud 2. eskadron. 1. eskadron aga saab ülesandeks liikuda Ungorist Kuki jaama, kuhu jääda valvele.

Lähenedes Kreutsburgile lõhuvad 4. eskadroni patrullid Kreutzburgi ja Kuki jaamade vahelise raudtee. Alevi raioonis te-

kib eeskadronil vaenlase järelväe osadega vähem kokkupõrge. Ka vaenlase Dünaburgi suunas taanduv soomusrong püüab korratu tulistamisega takistada eskadroni edasiõudmist. Kuid kell 0920 vallutavad eskadronid Kreutsburgi raudteejaama ja alevi. Samal ajal vallutab 1. eskadron Kuki jaama. Kreutsburgi ja Kuki jaamade vahel vangistatakse viimne Kreutsburgist lahkuv vaenlase rong.

Vaenlane jätkab Kreutsburgist ja Jakobstadtist taandumist, lõhkudes sildu Režitsa ja Dünaburgi raudteil.

Varsti pärast eskadronide jõudmist Kreutsburki, jõuavad sinna ka I/1., taani vab. rood ja mõlemad patareid.

Taanduv vaenlane on varahommikul ära hävitanud Kreutsburki ja Jakobstadt ühendava pontonsilla, et takistada meie võidukate väeosade ülepääsu Düüna jõest. Kell 1003 lähevad 3. ja 4. eskadronide rühmad paatidel üle jõu ja pärast lähemat tulevahetust mahajäänud punaväelastega vallutavad linna. Kell 1030 kerkib Jakobstadt raekoja torni eesti rahvuslipp, märkides eesti ratsaväe ajaloolise sõjakäigu lõppu. (Rahvuslipu valmistab, ltn. Leemani palvel, kohalik apteeker-eestlane. Lipu toob 1. eskadron Jakobstadtist kaasa ja annab ta üle Vabadusesõja Muuseumile.)

Põhja- ja Kesk-Läti on vabastatud ja ajalooratas teinud täisringi: pärast 700-aastast vaheaega on eesti maleva jällegi Düüna kaldal.

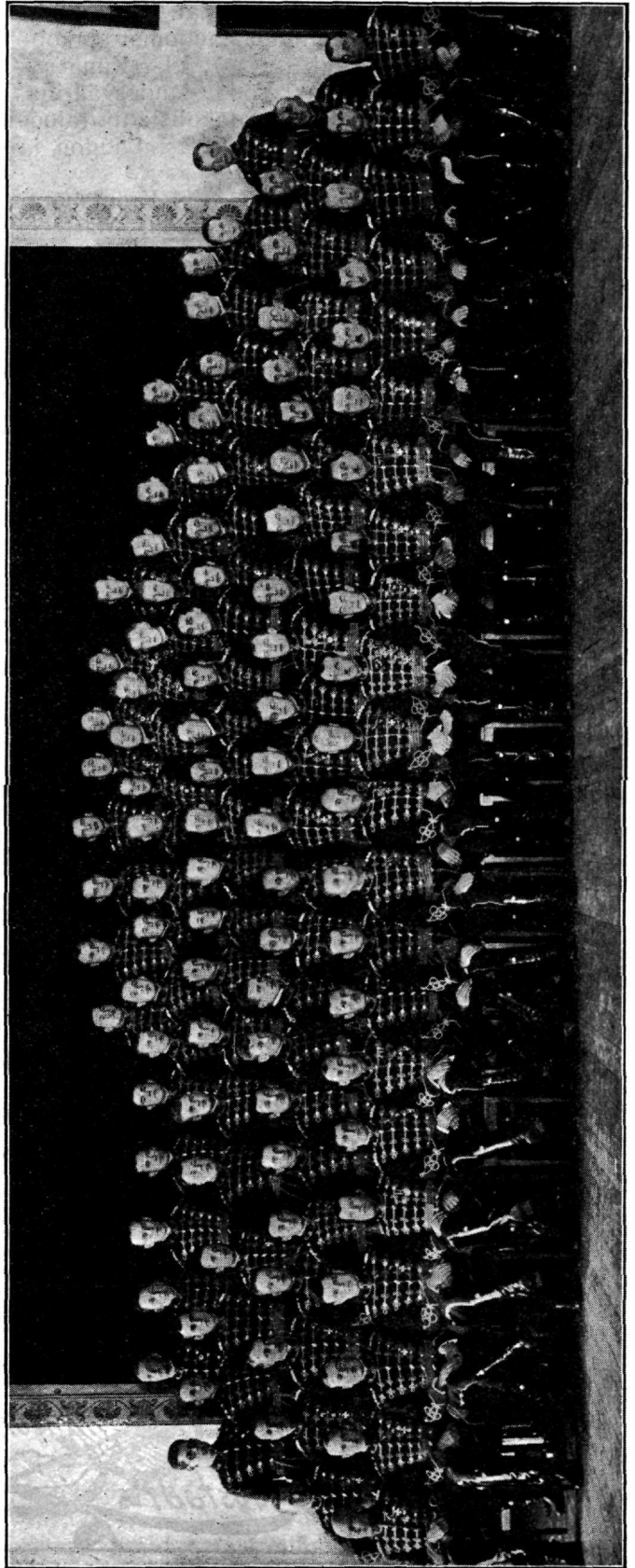
Päeva kestel võtab polk Kreutsburg, Jakobstadt raioonis umbes 250 vangi ja saab saagiks 1 veduri, 8 vagunit ja palju mitmesugust varustust.

Pärast Jakobstadt vallutamist saadab 1. ratsapolk Düüna vasakut kallast kaudu välja kõvendatud luurepatrullid, läänest lähenevate läti ja saksa väeosadega sideloomiseks. Ühel patrullil (ltn. Nieminen?) õnnestub luua sidet lõunast läheneva poola ratsapatrulliga.

1. ratsapolgu ja kõvendatud 1. j. polgu I pataljoni peajõud jäävad, kuni äravahtamiseni läti 1. Volmari polgu osade poolt, Kreutsburgi, Jakobstadt raiooni, kuna eelosed asuvad Bushof, Trepnhof, Kuki üldjoonel.

5. VI õhtuks jõuab 2. ratsapolk eeskadronidega Odensee raiooni, osa eskadroni jääb Marzeni ümbruskonda.

Jakobstadt vallutatud, asub 2. diviisi rinne lõuna pool Riia—Pihkva kiviteed Šemeritsõ, Šarlotenburg, Peddezi jõgi, Lettini mõis, Sõta jaam, Sillenek, Ostrovet, Luban, Sophienhöhe, Leiman, Laudon, Kreutsburg ja Jakobstadt üldjoonel.

Ratsarügemendi üleajateenijate kogu 1932. a.

5. VI käsib kpt. Mutt läti 1. Volmari polgul üle võtta rinne Laudonist Jakobstättini, mis teostub 6. ja 7. VI. Kuna samal ajal on kämas sõda landesvääriga, tõmmatakse Kreutzburg, Jakobstätti raionis asuvad eesti väeosad tagasi Laudon ja Sesvegeni raiooni.

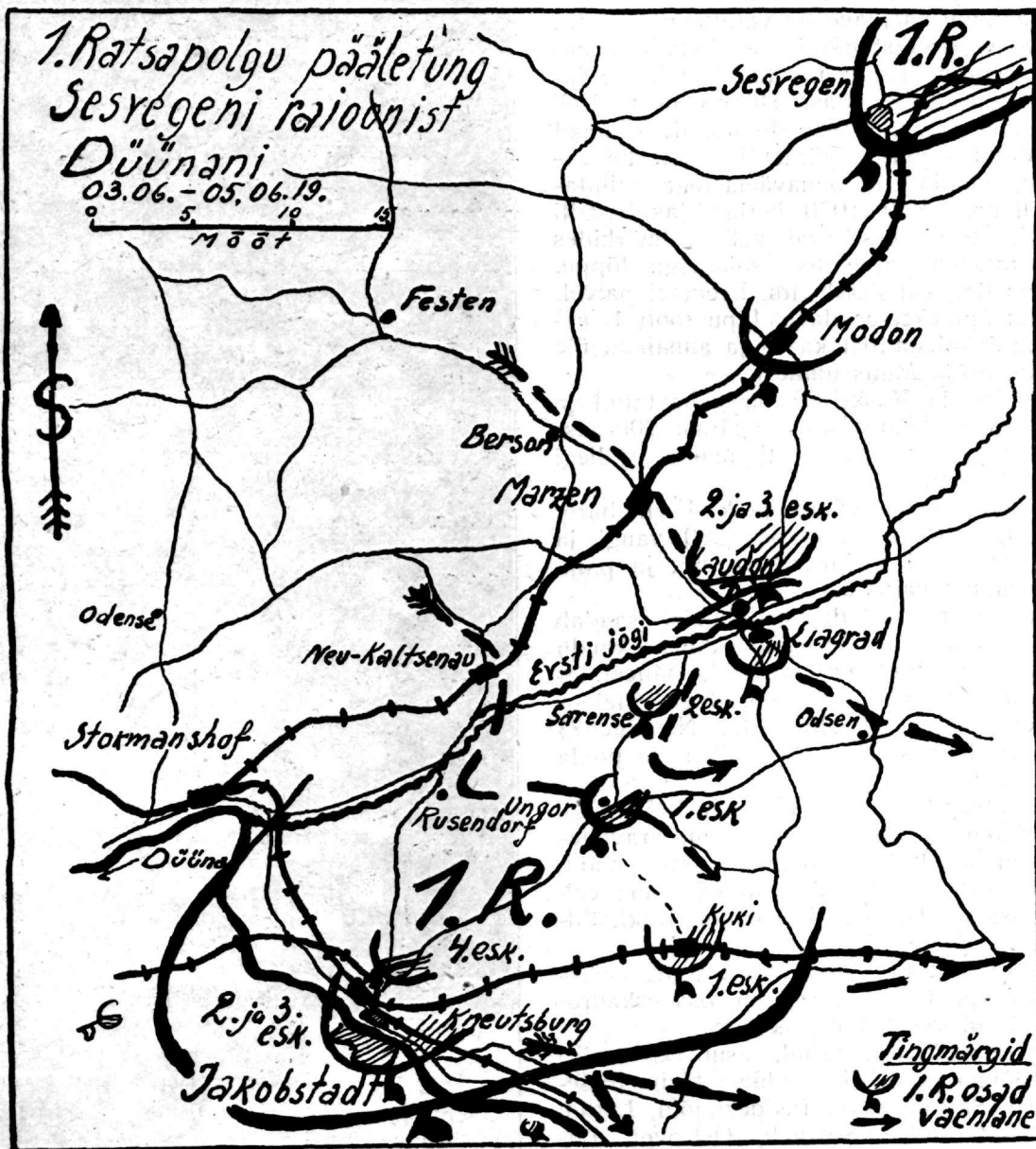
1. ratsapolk algab 7. VI Kreutzburgi raioonist tagasiliikumist Laudon, Martzeni raiooni, kuhu jääb ülemjuhataja varru. (Polk asub staabiga, kahe eskadroniga ja patareiga Laudoni, ühe eskadroniga Laudoni ja Lasdoni vahelisesse küladesse ja ühe eskadroniga Lasdoni.)

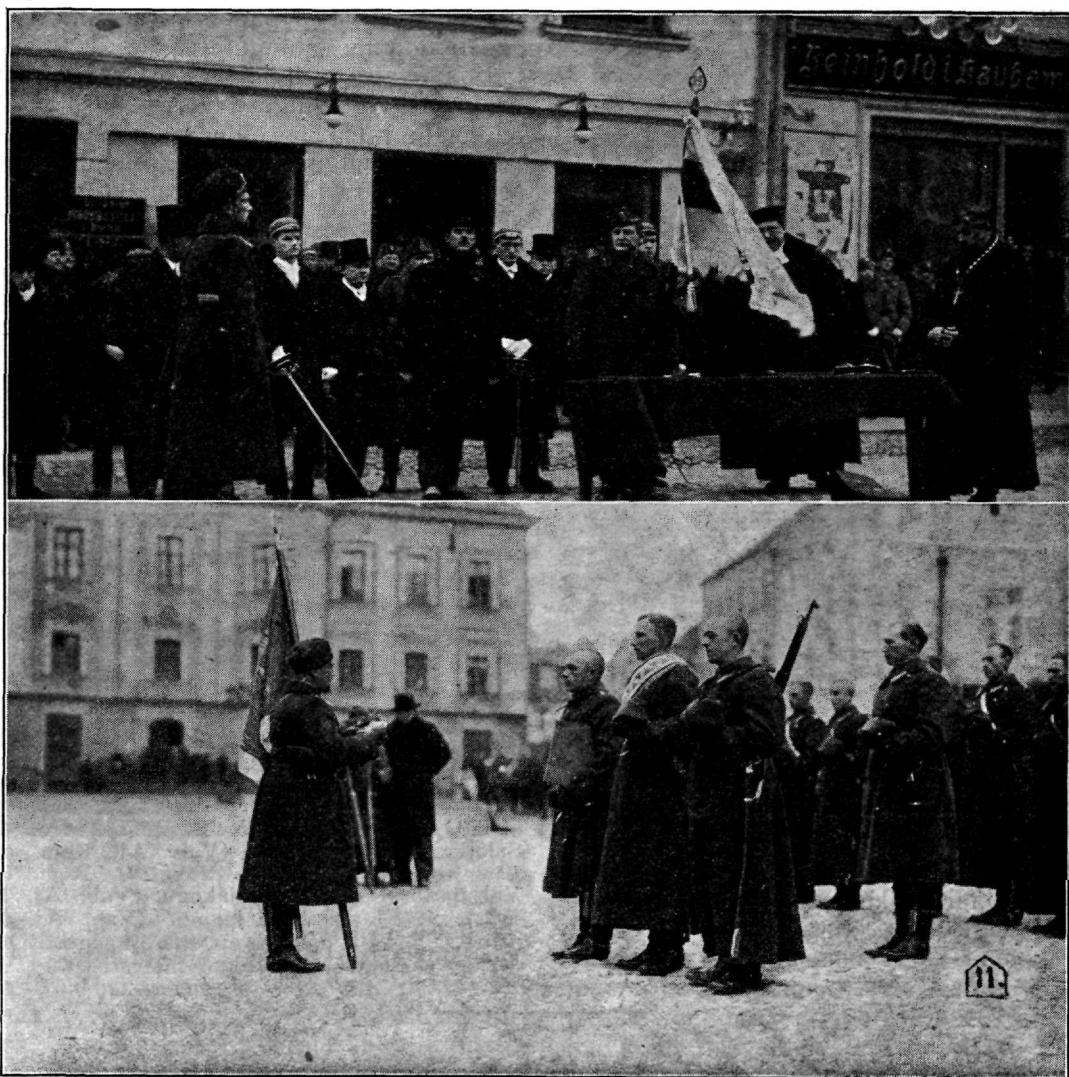
Landesväärisõja kestel valvab ratsa-

polk läänest ja edelast tulevaid teid ja korraldab kaugeluuret. Ratsapolgu soomusrong abistab Ramotski, Vönnu suunas teotsevaid 3. diviisi ja soomusrongi-divisjoni osi. Polgu luureosad loovad kontakti Balodise eelväe eskadroniga.

Laudoni raioonist paikneb 1. ratsapolk 19. VI Ramkau raiooni, kust 11. VII asub Sesvegeni ümbruskonda. Sesvegeni raionis on polgul mõningaid vähemaid kokkupõrkeid metsades asuvate punaste röövbandedega.

Sesvegeni raiooni jääb polk kuni Bolovsk, Pötalovo operatsiooni alguseni.

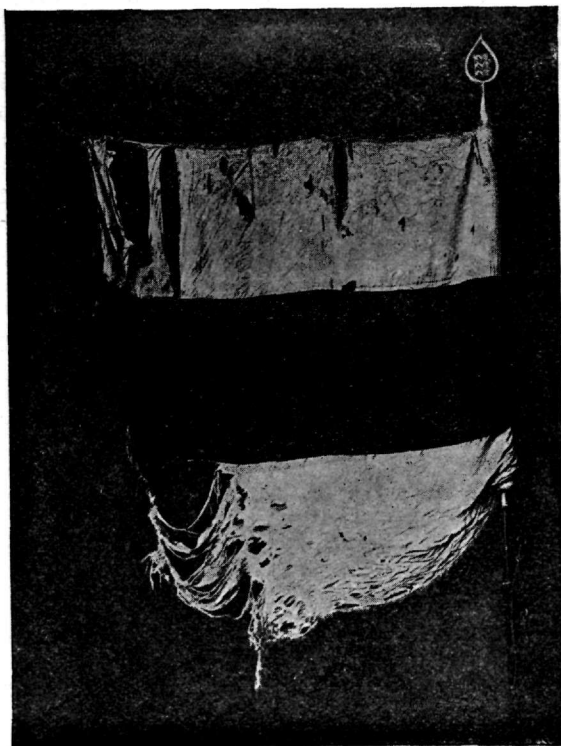

Lipu üleandmine Ratsarügemendile 11. 11. 27. a. Tartus.

Kokkuvõte.

Marienburg, Jakobstadi operatsioon on tagajärjekamaid eesti Vabadusesõja episoodide. Eesti rahvavägi purustab lõunarindel vaenlase, vabastab Põhja- ja Kesk-Lätimaa ja viib sõjategevuse võõrale territooriumile. Võidukal operatsioonil on suured strateegilised ja poliitilised tulemused; ta likvideerib punaväe kallaletungi ohu lõunast ja abistab liitriigi — Läti — sõjalist organiseerumist. Ka vabastab ta 3. diviisi uueks võitluseks — sõjaks landesvääriga. Lõpptulemuseks on eesti rahvaväe jõudude kokkuhoid edaspidiseiks ja otsustavaiks võitlusiks idarindel (eriti Narva-rindel), sest nimetatud operatsiooni tõttu väheneb ajajooksul eesti vägede kaitsta olev rinne tunduvalt.

Marienburg, Jakobstadi operatsiooni raskuspunkt lasub 1. ratsapolgu õlul, kusjuures eriti soodus operatiivolukord võimaldab polgul väljendada oma maksimaalseid võimeid. 1. ratsapolgu edukas tegevus operatsiooni alul mitte ainult ei kergenda teiste väeosade pealetungi, vaid mõjutab järjest pealetungi-ülesande suurenemist. Polk ei piirdu saadud kitsamate ülesannete täitmisega, vaid, olenevalt olukorrast, laiendab saadud ülesandeid. Polgu pidurdamata edasitung kisub kaasa ka teisi väeosi. Ainult 1. ratsapolgu väsimatu edasiminekuks, löödud vaenlase jälitamine ja tema taandumisteede äralõikamine või selle ähvardamine viivad lõunarindel teotsevaid punavägesid katastroofini. Tänu ratsapolgu energiale kujuneb piiratust pealetungist

Ratsarügemendi vabadusesõjaaegne lipp, pärit Eesti rahvusväeosade ajast.

laiaulatuslikum operatsioon. Polk näitab end kõrgeväärtusliku ratsaväeosana, tõendades jällegi ratsaväe suurt lahinguvõimet välisõja oludes. Tema saavutisi nimetatud

operatsioonis (10 päeva kestel üle 200 km edasijõudmine lahingutega, ligi 2000 vangi ja paarisaja miljonilise sõjasaagi võtmine j.n.e.) võib julgesti võrrelda sõjaajaloos leiduvate ratsaväe hiilgesaavutistega.

1. ratsapolgu edu tuleb seletada peamiselt tema kiire liikuvuse ja manööverdamisvõimega. Polk teostab laiaulatuslikke manöövreid ratsa. Ainult tänu võimalusile liikuda ja manööverdada ka väljaspool teid, võib ratsapolk kartmata tungida vaenlase asetuse sügavusse, ega pruugi karta oma vägedest äralõikamist või ümberpiiramist. Ei saa märkimata jätta juhatuse poolt 1. ratsapolgule jäetud suurt tegevusevabadust, mis võimaldab olukorrakohast teotsemist. 1. ratsapolgu järele liikuvad jalaväe osad abistavad polku ja kindlustavad tema edu vallutatud maalade okupeerimisega...

Marienburg, Jakobstadi operatsiooni kestel kaotab 1. ratsapolk üldse 6 sõdurit langenuina ja 5 sõdurit haavatuina.

Allikad: 1. ratsapolgu kirjakogu (Vabadusesõja Ajaloo Komitee arhiivis). 2. diviisi kirjakogu (Vab. Aj. Kom. arh.). Kindralstaabi valitsuse (ülemjuhataja staabi) kirjakogu (Vab. Aj. Kom. arh.). Victor Mutt: „Võru alt Jakobstadi“ (27. V — 5. VI 19.) Tartus 1927. Sakala j.-p. kirjakogu (Vab. Aj. Kom. arh.). I. jal.-polgu kirjakogu (Vab. Aj. Kom. arh.). Väljapatarei nr. 17 kirjakogu (Vab. Aj. Kom. arh.). 8. j.-polgu kirjakogu (Vab. Aj. Kom. arh.). 1. ratsapolgu vabadusesõjaaegsete ohvitseride ja sõdurite isiklikud mälestised.

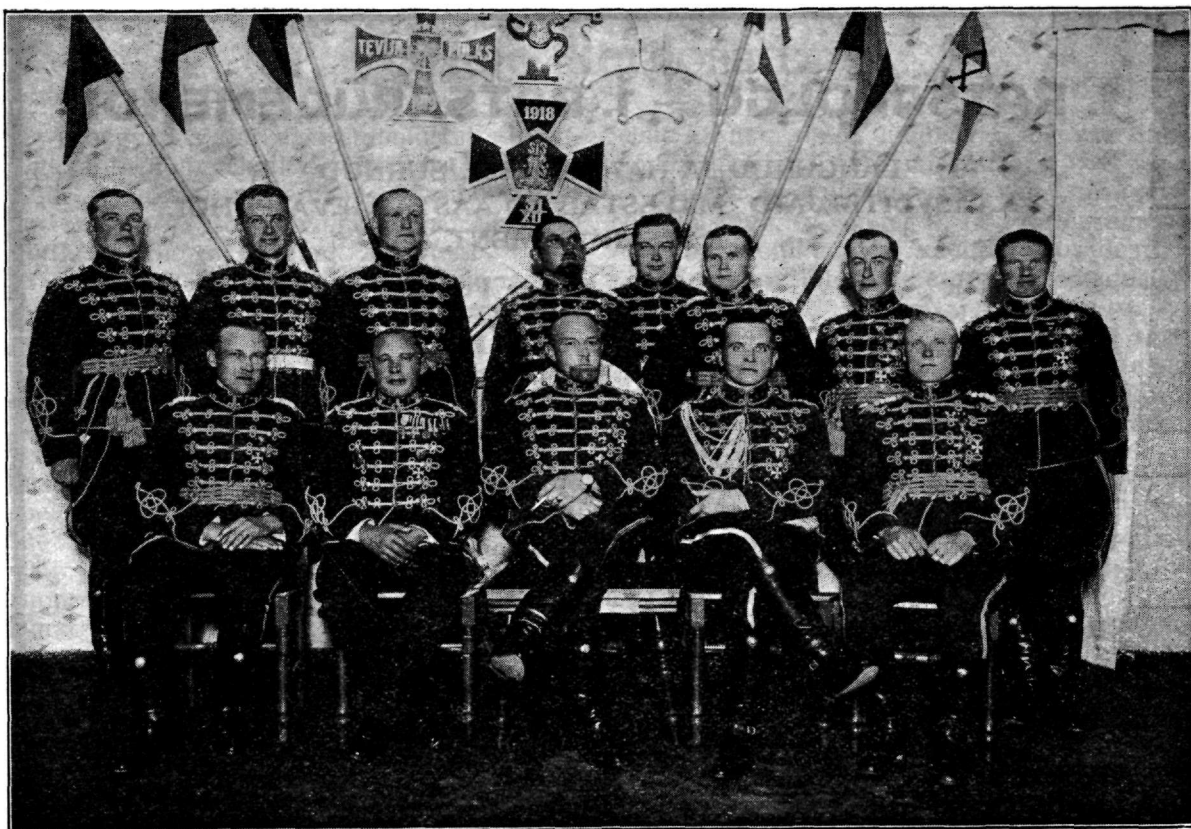
Mälestisi Alt-Svanenburgi (Vec-Gulbene) vallutamisest.

B. Leemann.

31. mail 1919 kell 0500 sain rittmeister Jonsonilt Lettini mõisas käsu, kiiresti välja astuda ja võtta oma alla Alt-Svanenburgi mõis ja samanimeline (nüüd Läti nimega Vec-Gulbene) jaam. Juba eelmisel õhtul oli teada, et järjekord polgu ees liikuda on minul oma 1-se eskadroniga, seepärast oli ka kõik korraldatud — mehed varakult toidetud, hobused söödetud, joodetud ja saduldatud ja lahingtagavarad täiendatud.

10 minutit pärast käsu saamist oli eskadron juba teel Lettini mõisast Alt-Svanenburgi suunas. Eskadroni julgestas üks rühm leitnant Valfried Krastini (praegu diplomeeritud edasiõppija Tartu ülikooli juures õigusteaduse alal) juhatusel. Olime liikunud kiires tempos umbes tund aega

kui anti kolonni mööda edasi: „Ratsmed paremale“. Kolonnist sõitis mööda mootorrattal saadetud käskjal, kes tõi minule rittmeister Jonsonilt järgmise korralduse: „Enamlased evakueerivad Alt-Svanenburgi jaama; kiire liikumisega see oma alla võtta ja takistada varanduse väljavedu.“ Pilku kaardile heites selgus, et Alt-Svanenburgini on veel 12 kilomeetrit. Algas äge kihutamine, peaaegu kõik tee kihutati galoppis. Esimesena langes melle vangi enamlaste üheksameheline patrull Alt-Svanenburgi jaamast 3 km idas, mis kaitses metsa serval taganevaid vägesid ja Alt-Svanenburgi jaama evakueerimist. Saanud vangidelt andmeid vastase vägede ja tegutsemise kohta, saatsin ühe rühma

Rügemendi juhatus ühes allüksuste vottveebliitoga 11. 11. 92. a.

lt. Krastini juhatusel vasakult metsa mööda Alt-Švanenburgi mõisa peale lõunast, kuna ise eskadroniga tungisin peale tee suunas. Vallutades Alt-Švanenburgi mõisa, saatsin lt. Krastini ühe rühmaga lääne suunas ülesandega: võtta oma alla Alt-Švanenburg—Kreutsburg raudtee ning lõhkuda ära, et takistada enamlastele varustuse väljavedu; ise kolme rühmaga otustasin liikuda Alt-Švanenburgi jaama peale, saates selleks ühe rühma vahtmeister Hans Koiki juhatusel paremalt võsa mööda, kuna ise tungisin kahe rühmaga mõisast otse aleviku mööda raudteele välja. Lt. Krastini rühm teotsedes taganeva vaenlase kannul, peatus metsatukal, mis 1 km läänes Alt-Švanenburgist, jalustus ja avas kk Levisist tiibtule Alt-Švanenburgi jaama suunas, kuna teine rühm — vahtmeister Koiki juhatusel atakeeris jaama idast. Kõik see kallaletung sündis ratsarivis ja niivõrt kiiresti, et meile langes sõjasaagiks 2 laiarööpalist auru all olevat vedurit, mis olid iga minut välja sõitmas sõjavarustusega täislaaditud vagunitega, 200 laiarööpalist va-

gunit, 13 kitsarööpalist vedurit, 150 kitsarööpalist vagunit ja 2 kitsarööpalist soomusrongi. Soomusrongide vagunid asetati rittmeister Jonsoni korraldusel laiarööpaliste platvormidele ja moodustati „Ratsapolgu soomusrong“, mis võttis osa võitlustest landesvääri vastu. Tähtendatud soomusrong oli ratsapolgu ülema rittmeister Jonsoni käsutuses kuni augustikuu aluni.

Umbes paar tundi hiljem lähenesid põhjast Alt-Švanenburgi jaamale Eesti Ülemjuhatusel all vormeeritud Läti Volmari polgu osad. Kõik katsed nendega ühenduse loomiseks nurjusid, sest viimased ei lasknud minu virgatsid ligi, avades nende peale tule. Lõpuks saatsin neile teate raudtee ametnikuga jaama vallutamise üle. Kohtamine lahinguvendadega-lätlastega oli südamlük — tegutsesime ju mõlemad ühiste sihtide saavutamiseks. Edasi läksid lahingud Kreutsburg—Jakobstadi suunas. 5. juuni hommikul jõudsimme üle Düüna Jakobstadi, kus tõmbasime sini-must-valge lipu rae-kojale.

1. RATSAPOLGU – 1. RATSARÜGEMENDI

LANGENUD JA HAAVADESSE SURNUD KAASVÕITLEJAJD MÄLESTAB 15. AASTAPÄEVA PUHUL 1. RATSARÜGEMENT.

Kapten
Johannes Kovit 3. I 1919.
 Alamkapten
Martin Holberg 10. II 1919.
 Leitnant
Johannes Märk 20. III 1919.
 Alamleitnant
Arved Hüene 20. III 1919.
 Lipnikud:
Johannes Orav 20. III 1919.
Aleksander Balin 2. V 1919.
 Veltveebliid:
Rich. Rosenbaum 11. XII 1918.
Joh. Zettermann 20. III 1919.
 Van.-allohvits.:
Rudolf Mikolai 4. I 1919.
Joh. Kuristik 10. II 1919.
Arnold Järs 22. IV 1919.
 Noor.-allohvits.:
Gustav Klemeier 10. II 1919.
Gustav Juurikas 10. II 1919.
Heinrich Puidak 7. IV 1919.
Jüri Ervin 19. IV 1919.
Jaan Mikk 27. V 1919.
Hans Tõnson 3. VI 1919.
 Kapralid:
Jüri Priske 3. III 1919.
Karl Hirt 13. V 1919.
 Reamehed:
Karl Nelke 3. XII 1918.
August Nõmberg 5. XII 1918.
Aleksander Kahro 8. XII 1918.
Friedrich Laas 11. XII 1918.
Johann Masing 22. XII 1918.
August Korts 31. XII 1918.
Konstantin Laast 11. I 1919.
Orest Mihkelmann 18. I 1919.
Robert Kangur 21. I 1919.
Heinrich Pihlak 10. II 1919.
Märt Lintrop 10. II 1919.
August Still 10. II 1919.
Voldemar Reimann 20. III 1919.
August Gustavson 20. III 1919.
Hans Bürger 20. III 1919.
Johannes Liiv 29. III 1919.
Voldemar Niilits 30. III 1919.
Johannes Tomberg 2. IV 1919.
Gustav Kanarik 3. IV 1919.

Jaan Pokker 3. IV 1919.
Arnold Nurk 4. IV 1919.
Tiido Papp 5. IV 1919.
Theodor Reinhold 7. IV 1919.
Villem Vaindorf 7. IV 1919.
Aleksander Süivers 7. IV 1919.
Aleksander Raav 7. IV 1919.
Peeter Zettermann 10. IV 1919.
Priidik Holm 11. IV 1919.
Johannes Gutmann 14. IV 1919.
Eduard Tomson 19. IV 1919.
Reinvarð Pehap 19. IV 1919.
Karl Tilk 19. IV 1919.
Karl Kiil 19. IV 1919.
August Naarits 19. IV 1919.
Jaan Kurm 19. IV 1919.
August Tahk 20. IV 1919.
Hans Jäärats 23. IV 1919.
Jaan Jurn 25. IV 1919.
Mihkel Soosaar 25. IV 1919.
Aleksander Kõre 28. IV 1919.
Hans Linder 5. V 1919.
August Kallais 10. V 1919.
Aleksander Nõmmik 27. V 1919.
Aleks. Schönberg 3. IV 1919.
Johannes Soonberg 3. IV 1919.
Martin Jakmann 12. VIII 1919.
Aleksander Nõmm 20. IX 1919.
Mart Hammert 30. X 1919.
Jaan Liiv 19. XII 1919.

2. RATSAPOLGUST.

Lipnik
Artur Künnapuu 19. III 1919.
 N.-allohv. k. t.
Joh. Austa 25. VI 1919.
 Kapral
Heinrich Tabe 11. III 1919.
 Reamehed:
Karl Kikas 23. I 1919.
Voldemar Kärner 29. IV 1919.
Jüri Klaudius 29. V 1919.
Aleksander Järv 25. VI 1919.
Vassili Raudsepp 11. III 1919.
Jaan Karm 11. III 1919.
Eduard Planks 29. IV 1919.
Jaan Leisner 25. VI 1919.
Karl Stuttermeister 25. VI 1919.

Meie kergosad.

Praegust ajajärku iseloomustab hoogsalt arenenud tehnika ja tegevuse kiirus. Kõik tehnilised saavutised, mis soodustavad kiirust ja seega võimaldavad ülekaalu võitluses, on rakendatud tegevusse. Edu saavutamiseks praegusaja lahingus vajab vanem juht kiireid, liikuvaid ja tugeva tule- ning löögijõuga osi, mis tagaksid ajas ja ruumis otsusevõtmise ja teotsemise vabaduse.

Kuni Maailmasõjani täitsid niisuguste osade ülesandeid ratsavägi ja ratturid. Kiiruse ja liikuvuse mõttes rahuldavad nad meid veel praegugi, kuid nad on raskesti moondatavad ja tule alla sattudes nad peavad jalastuma, kaotades lahingu raskeimal momendil palju oma jõust. Nad ei suuda omal jõul läbi tungida vastase tugevamatest osadest või kindlustunud eelosadest ja pidada võitlust vastase soomusmasinatega luure toimetamisel või vastase peajõudude liikumise aeglustamisel.

Sellest tingitult areneb motomehhaniseeritud üksuste organiseerimine kas puhtal kujul, kus kiirus ja liikuvus on ühendatud tugeva tule- ja löögijõuga, või ratsa ja ratturosade kõvendamist soomusmasinatega — mehhaniseeritud osadega.

Seni katsetatakse mõlemaid viise ja tuleb arvata, et tulevikusõjas leiavad mõlemad viisid kasutamist. Omadusilt kuuluvad need üksused kergosade hulka.

Meie LE § 15 defineerib järgmiselt kergosade mõistet: „Väeliikidest need osad, mis liiguvad hobustel, suuskadel, jalgratastel või mehaanilistel veovahenditel, nimetatakse kergeteks osadeks.“

Kergosade hulka kuuluvad seega ratsaväe, soomusväe ja suuskaturite osad, samuti autodel, vankritel ja regedel liikuvad jalaväe, suurtükiväe ja inseneriväe osad.

Kergosadest võib moodustada kergeid koondisi, mille jõud ja koosseis oleneb antud ülesandest. Neid kasutatakse kiiresti liikuva tule- ja löögijõuna.

Ülesanded, mis praegusaja lahingdoktriin, võitlusviisid ja operatiivsed ja taktikalised õpised Maailmasõjast ja sellele järgnevatest sõdadest kergosadele etteseavad, oleks järgmised: luure, julgestus, katteülesanded, teotsemine tiibadel, läbimurrete likvideerimine ja jälitamine.

Need ülesanded nõuavad kergosa-

delt kiirust, suurt liikuvust, tugevat tulejõudu ja manööverdamisvõimet.

Kerge koondis koosneb väga erinevate omadustega, võimetega ja mitmesugustel vahenditel liikuvatest väeliikide osadest.

Vaatleme lühidalt kergosade omadusi ja võimeid.

Ratsaosad — liiguvad ja teotsevad ratsa ja jala, omavad suure liikuvuse nii teedel kui väljaspool teid, rünnakliikumise kiirus ratsa 8 km tunnis ja päevateekonna pikkus 50—60 km. Võivad iseseisvalt lahingut alustada, pidada ja lõpetada; suudavad valutada ja oma käes pidada maaala ja kohalikke esemeid. Ratsaosad ei jõua pidada kestvat võitlust. Lahtisel maastikul ratsa on nad raskesti moondatavad. Nende liikuvus ja kiirus oleneb hobuse jõust ja vähe- neb teotsemisel ning kaob vastase tule all. Soine maastik, tihedad metsad ja sügav lumekate raskendab tegevust ratsa.

Jalgratturosad — kasutavad ratast liikumisvahendina. Lüües lahinguid ainult jala, omavad nad suure kiiruse teedel. Liikumise kiirus teedel on 10—15 km tunnis ja päevateekonna pikkus 50—75 km. Nad suudavad kiiresti jalastuda ja alata tulevõitlust, vallutada maaala ja kohalikke esemeid ja oma käes hoida ja pidada kestvat võitlust.

Liikumisel ratastel on nad seotud teedega; on rippuvad ilmastikust ja aastaajast; lahtisel maastikul raskesti moondatavad, ei suuda ennast liikumisel külgedelt julgestada. Rataste järeloomiseks vajavad veovahendeid. Öine liikumine kolonnis tuledeeta võimata. Luure ja vaatluse toimetamine ratastel väga raskendatud.

Suuskurosad — kasutavad suuski liikumisvahendina, lüües lahingut jala; omavad talvel suure liikuvuse maastikul. Rännakikiirus 5—8 km tunnis, päevateekonna pikkus 40—60 km. Suudavad iseseisvalt valutada ja oma käes pidada maaala ja kohalikke esemeid. Võivad pidada kestvat võitlust. Nad on kergesti moondatavad.

Ilmastik ja lumepind mõjutab nende liikuvust ja kiirust; teotsemine sügavas lumes jalastunult on väga raske; suuskade järeloomine peale jalastumist raskendatud; laske- moona ja raskete relvade vedu kelkudel kurnab meeskonda.

Soomusosadest kuuluksid kergosade mõiste alla s.-autod, kiiresti liikuvad tankid ja tanketid.

Soomusautod on relvastatud kuulipildujate või väiksekaliibrilise suurtükiga; meeskond on varjatud jalaväe tule ja kergete mürskude kildude eest; keskmine sõidukiirus teedel 30—45 km tunnis. Peomadused: kiire liikumine, võimas tuli ja soomuskaitse meeskonnale.

On rippuvad teedest, ilmastikust ja aastajaast, lahtisel maastikul silmapaistvad, liikumisel on tulistamine raskendatud, ei suuda iseseisvalt vallutada ja oma käes pidada maaala ja kohalikke esemeid, õine tegevus on raskendatud.

Kerged tankid ja tanketid võivad liikuda ja teotseda teedel ja maastikul, murda traattõkkeid, ronida üle kraavidest ja kaevikutest. Liikumise kiirus teedel 20—40 km tunnis, — maastikul 12—16 km. Relvastatud kuulipildujate või väiksekaliibrilise suurtükiga; meeskond on varjatud samuti kui s.-autodel.

Läbimatu soo, tihe mets, järsud lüngud, sügav vesi ja lumi takistab tankide tegevust. Liikumisel tulistamine ei ole küllalt tabav. Ei suuda iseseisvalt vallutada ja oma käes pidada maaala ja kohalikke esemeid. Õine tegevus väga raskendatud. Teotsemise kestus ja raadius on rippuv masinate seisukorrast, kütte- ja määrdaaine tagavarast ja selle järeleost.

Autodel, vankritel või regedel liikuvad jalaväe, suurtükiväe ja inseneriväe osad omavad peale oma eriomaduste veel suurema kiiruse ja talvel liikuvuse. Kuid kevadel, suvel ja sügisel on nad rippuvad teedest, nende seisukorrast ja ilmastikust. Liikumisel on teotsemisvõimetud ning vajavad eriosade poolt (ratsa-, rattur- ja soomusosade j.n.e.) julgestamist ja kaitset. Kolonn võib ootamatult sattuda automaati või suurtükile alla või lennukite ataagi alla.

Kokkuvõttes näeme, et meie kergosad igaüks oma ette omavad nii positiivseid kui ka negatiivseid omadusi. Selle juures omadusilt ja võimelt ühed neist kergetest koondestest kujundavad nõndaöelda, pea- või põhiosi, teised abiosi. Selle juures ei ole iga kergosa praegusajal eraldi küllaldaselt võitlusvõimeline. Teotsedes aga koos, täiendavad ja kõvendavad nad üksteist, vastavalt oma võimetele ja omadustele.

Iseseisvalt liikuda ja teotseda suudavad vaid ratsa-, rattur- ja suuskurosad. Autodel, vankritel või regedel liikuvad jalaväeosad suudavad teotseda iseseisvalt peale veovahendite mahajätmist. Soomusosad, autodele, vankritele või regedele asetatud suurtükiväe ja inseneriväe osad on ratsa-,

suuskurrat ja jalaväeosade tule-, löögi- ja vastupanujõu kõvendamiseks. Puht motomehhaniseeritud osade iseloomustus ja võitlusviiside kirjeldus on ilmunud k. a. „Sõdur“ nr. 40/41.

Edu lahingus saavutatakse kõikide väeliikide koostöoga. See meie LE nõue on ka täiel määral maksev kergosade koostöö suhtes. Analüüsidest lühidalt LE loetletud kergosade omadusi selgub, et ühed neist osutuvad kergete koondeste peaosadeks (ratsa-, suuskurrat- ja jalaväeosad) ning teised abiosadeks (soomus-, suurtüki-, inseneri- ja gaasiosad). Abiosad toetavad peaosid ülesannete täitmisel. Juht, kelleks on peaosade ülem, organiseerib koostöö, arvestades ja kasutades kõigi osade omadusi ning võimeid.

Kergete koondest või vähemad kergosade salgad peavad koosnema osadest, mis suudavad rööbiti liikuda ja teotseda teedel ja maastikul, omama tugeva tulejõu elava ja soomustatud jõudude hävitamiseks.

Edukaks võitluseks vastasega on tähtis teada tema koondamiskohti, koosseisu ja aegsasti avastada liikumissuun. Sellega peaks kergete koondeste koosseisu kuuluma, või tema heaks kaugeluuret toimetama luurelennukid.

Kergosa või kergete koondeste arvuline koosseis oleneb muidugi ülesandest, olukorrast, milles tal tuleb teotseda ja tegevuseriba laiusest ning sügavusest.

Juhtimisel kergosad peavad alluma lahinguülesannete täitmisel ühe juhi alla, eeldusega, et see juht tunneb kergosade koosseisu kuuluvate osade võimeid, omadusi, ja iseäraldusi.

Juht vastavalt saadud ülesandele seab kokku kõigi osade juhtide juuresviibimisel esialgse tegevuskava, annab ülesanded alluvate osade ülematele, koordineerib ja kooskõlastab nende tegevust täiendavate käskude ja korraldustega. Niisuguseks juhiks on kergosade peaosad (ratsa-, rattur- või m. vahenditel liikuva jalaväe osa) ülem.

On tähtis, et kergosade ülemad üksteist tunnevad, vastastikku üksteise väeliigi omadustega tuttavad, ja juba rahuaegsetel õpustel ning harjutustel koos teotsenud. See kergendab märksa juhtimist, koostööd ja üksteisest arusaamist.

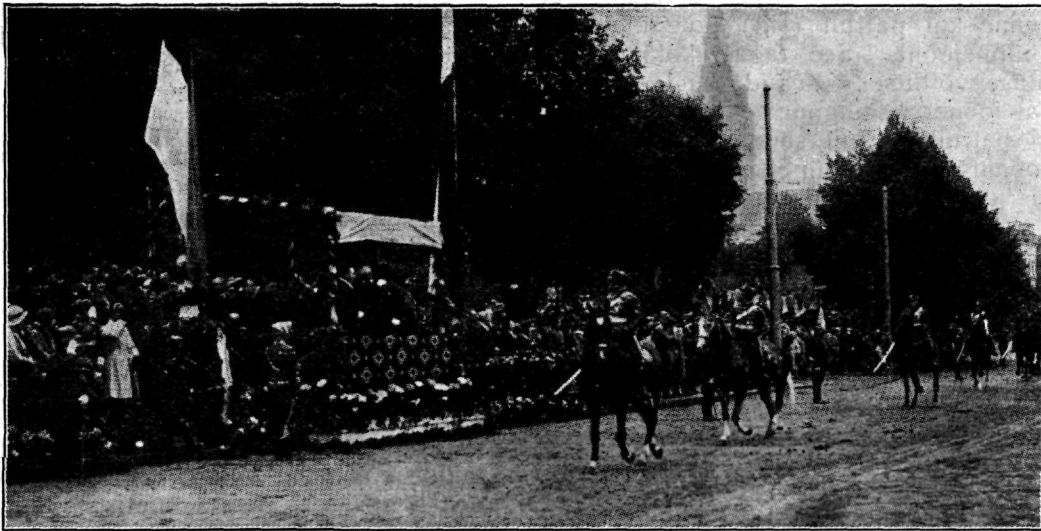
On vajalik tihe kontakt üldjuhi ja alluvate juhtide vahel lühikeste käskude, teadaannete näol, milles väheridu, kuid seda rohkem selgeid ja lihtsaid skeeme. Üldjuhi asukoht on seal, kus võitluse peasuun ja raskuspunkt.

Meie oludes jäävad kergosade reaalse-
teks sidevahenditeks liikumisel ja pealetun-
gil ratsa-, rattur- ja jalavirgatsid, kelledeks
valida arukaid ja julgeid mehi, ning tsiklid
ja raadiojaamad ühenduseks seljatagusega.
Soodsas olukorras on võimalik kasutada
lühikesteks signaalideks ja leppemärkideks
optilistest sidevahenditest helkapaaraati ja
rakette.

Kaitsel on võimalik kasutada sideks ka
telefoni. Ühenduse pidamiseks kõrgema
juhi ja seljatagusega on vajalikud suure-
matel kaugustel telefon, raadio,

taks suund ja liikumistee, või riba. Luur-
salga tegevus võib ulatuda ühe kuni kahe
päevateekonna kauguseni väekoondise rin-
de ette või tiibadele. Riba laius ulatub
8—30 kilomeetrini. Kui varjatud tegevus
ei anna tagajärge, astub luursalk lahingus-
se, et täpsalt selgitada vastase jõude, nende
koosseisu ja tegevust. Saavutatud kontakti
ei tohi kunagi kaotada. Luursalgalt kogu-
tud teadete kiire kättesaamise eest juht
peab eriliselt kandma hoolt.

Eeldades, et luursalgal oma ülesannete
täitmisel tuleb võitlusse astuda eeskätt

*Ratsarügement teistkorda Tallinnas (Poola presidendi vastuvõtul).
Paraad Vabaduseplatsil 11. 08. 30. a.*

mootorratas ja s.-auto. Vähematel
kaugustel rattur- ja ratsavirgat-
sid.

Peamised lahingutegevused, mis on kerg-
osade ülesanneteks, oleksid järgmised:

- luure ja kontakti loomine,
- kaitse ja katte tegevus laial rindel ja
eelpositsioonil,
- teotsemine tiibadel,
- jälitamine,
- läbimurrete likvideerimine.

Võttes neid lahingutegevusi vaatluse alla,
püüame leida lähiseid kergosade koostööks
ja võitluseks. Sellejuures tuleb meeles-
pidada, et kõigi lahinguülesannete täitmisel
meie oludes, meie väheste jõudude
kõvendamise aluseks on hea koostöö, maas-
tiku tundmaõppimine ja maastiku kasuta-
mine ning purustamistööd.

Luure ja kontakti loomine. LE §§ 155—
159 käsitlevad luuretegevust kergosadega.
Seejuures on märgitud, et luursalgale an-

vastase ratsaväeosadega, mis kõvendatud
m. m. osadega, siis salga ülem, tutvudes
ülesandega, teeb vastavad korraldused sal-
ga osadele väljaastumiseks ja seab kokku
teotsemise kava. Selles kavas olgu arves-
tatud, mis suunas või joonel on kokku-
põrge vastase osadega võimalik ja ma-
nöövri idee.

Olles võtnud otsuse ja kokkuseadnud
teotsemise kava, luursalga ülem tutvustab
alluvaid juhte ülesandega, oma otsusega ja
ülesande täitmise kavaga. Ta määrab pat-
rullide ja salga südamiku liikumissuuna,
hüpete jooned, patrullide vahetuse punktid,
liikumiskiiruse ja järjekorra, teadaannete
saatmise korra, koha ja sidepidamise viisi
ja leppemärgid. Samuti korraldused õhu-
gaasi ja seljataguse kaitseks.

Selle järele alluvad juhid seavad kokku
omad kavad, kontrollivad oma osade val-
misolekut: relvad, liikumisvahendid, laske-
moon.

Patrullid peasuunas, eriti seal, kus on oodata kokkupõrget vastase osadega koosnevad s.-autode rühmast, ratturrühmast, pionerijaost. Patrullid kõrvalistes suundades ja külgiipilkonnad koosnevad ratsanikudest, nende puudusel ratturitest. Piilkonnad, patrullid ja luursalga südamik liiguvad hüpetega joonelt joonele. Need hüppejooned olgu valitud sääraselt, et soodustaks võitlusesse astumist ka vastase osadega.

Patrull ei liigu oma hüppe joonelt enne, kui tema piilkond (-ad) ei ole ületanud oma hüppejoont. Luursalga südamik ei liigu enne kui patrull (-id) pole ületanud oma hüppejoont. See tagab kokkupõrkel võimaluse võitlusesse astuda meie osadele soodsal joonel ja tingimustel.

Nii patrullide, kui südamiku ees liiguvad soomusmasinad hüpetega, ja kiirusega, mis ei kuluta masinaid. Neile järgnevad ratturosad ja jalaväeosad autodel, siis ratsa-rattur osad, suurtükiväe osad ja jalaväeosad vankritel.

Saadest andmeid eelosade kokkupõrkest vastase eelosadega, luursalga südamik peatub soodsal joonel; piilkonnad ja patrullid astuvad võitlusesse vastase osadega, selgitudes nende jõude ja liikumissuundasid. Ei suuda patrullid oma jõuga vastasest läbi murda, jäävad nad kaitsele ja jätkavad piilurite ja piilkonnaga luuret. Salgaülem vajaduse korral kõvendab neid südamikust. Ei suuda patrullid jääda oma alla võetud joonel kaitsele, taanduvad nad järkjärgult luursalga südamiku juurde. Tõmmates enese järgi vastast, viivad nad ta salga südamiku löökide alla. Taanduvad patrullid peavad purustama teel asuvaid sildu ning looma käepärast olevast materjalist tõkkeid, et aeglustada vastase liikumist. Selle aja jooksul peab salga ülem hindama olukorda ja võtma otsuse, kas jääda kaitsele, või sidudes vastast rindelt s.-autode, tankide, suurtüki, rattur- või jalaväeosadega, anda ratsaosade ja raskete kuulipildujatega löök vastase tiivale. Viimasel juhul on peamiselt teguriteks kiire otsustamine ja kiire teotsemine. Seejuures ei tohi salgaülem unustada oma lahtiseid tiibu ja seljatagust. Õnnestub luursalgal vastast kinnipidada, või isegi tagasi suruda, siis jätkab ta ülesande täitmist, hoides alal saavutatud kontakti. Sunnib vastane luursalka taanduma, tõmbub ta kätteosade kaitsele tagasi uuele positsioonile, kus jätkab võitlust, laskumata kestmamasse lahingusse, milles võib hävineda.

Kaitsele ja kattel. Kergosade kasutamise

kohta kaitselahingus annab juhiseid LE §§ 302, 310, 322, 334, 337, 291.

Eelpositsioonile määratud kergosadel tuleb vastast kinnipidada, aeglustada tema liikumist, raskendada tema lähenemist kaitsepositsioonile, sundides teda igal võimalikul juhul hargnema.

Ülesande täitmiseks tuleb kergosade ülemal otsekohe välja saata rattur-, ratsa- ja s.-autodest koosnevad luure- ja julgestusosad, et nende kaitsele organiseerida eelpositsioon ja et vastase osade ilmumisel aega oleks seada end võitlusvalmis.

Selle järel kergosade ülem asub positsiooni luurele ja selle organiseerimisele ja kaitsekava kokkuseadmisele. Eriti tuleb siin silmaspidada vastase ratsa- või m. m. osade võimalikku tegevust.

Kaitseks vastase m. m. osade vastu eelpositsioon valitakse looduslike tõkete taga, mis ratsa- ja m. m. osadele raskelt ületatavad. Kus puudub looduslik tõke, tuleb tõkkeid luua kunstlikult.

Meie oludes oleks võimalik luua järgmisi kunstlikke tõkkeid: purustada teid, laiemalt kui tee ulatus, hävitada positsiooni ees sillad ja truubid, tarbekorral laiendada ja süvendada kraave ning oja kaldaid (tankide lõksud), asutada teedelc fuggasse, tankide vastaseid miine või raidtõkkeid; positsiooni eel asuvas metsas hulgaliselt puid maharaiuda, veeretada teedele kive, ehitada vale klp. pesi ja patareisid.

Kunstlike tõkete ehitamine nõuab suuremaid pioneritõid, ja on võimalik teostada kui selleks jätkub aega ja tööjõudu.

Aktiivseks kaitsevahendiks jääb elav jõud, soomusmasinad, tankide vastased relvad, rasked kuulipildujad, suurtükivägi ja käsi- ning püssigranaadid ja lõpuks gaasi- ning suitsukatted.

Jõudude jaotusel tuleb kergosade ülemal jaotada oma jõud võitlusjärku ja varru. Varu on vajalik aktiivse kaitse teostamiseks, võimalikkude üllatuste paraliseerimiseks ja ta abistab eelpositsioonilt taandumisel kiskuda lahti vastasest. Kergetest osadest võitlusjärku määratakse jalaväe-, jalastatud ratsa-, rattur- ning suurtükiväe osad. Varru (liikuv varu) jäävad ratsa-, rattur-, soomusosad ja pärast võitlusjärkus tehtud tööde pioneriosad. Erilist hoolt tuleb salgaülemal kanda oma tiibade ja seljataguse julgustamise (ratsaosa on eriti hobuste suhtes tundelik) eest. Kergosadel tuleb kaitsele ja kattel teostada laial rindel, — seepärast jõudude jaotusel tuleb võitlusjärku määrata osi vaid tähtsamates ja vas-

tase arvatava liikumise ja pealetungi suunas.

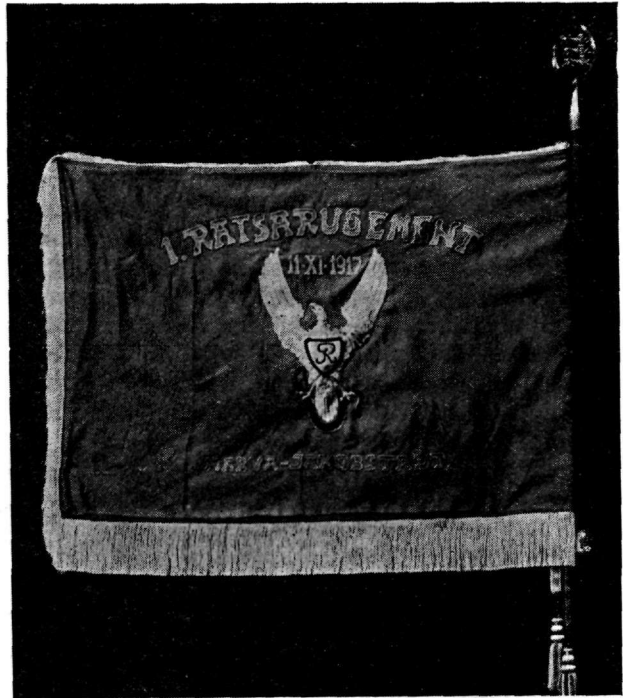
Kaitsekava näeb ette:

- luure- ja eelosade tegevuse eelpositiooni ees, ning teed, missuguseid nad kasutavad tagasitõmbumisel;
- tulirelvade, eriti m. m. osade soomusosade vastu võitlevate relvade tegevusse rakendamise kava;
- tegevusekava vastase sissemurdmise või tiiva haaramise puhul;
- tegevusekava vastasest lahti kiskumisel ja vahepealsele positsioonile asumise puhul.

Luure ja eelosad kokkupõrkel vastase osadega tõmbuvad tagasi järkjärgult kaudu teid, missugused neile määratud, aeglustades seejuures vastase liikumist (eriti tähtis on siin koostöö rattur- või ratsaosadel soomusautodega, kes vaheldamisi vastulööke korraldavad). Eel- ja luureosad peavad katsuma osaltki vastast tõmmata enese järele vale suunas, et viia eelpositsioonil asuvad osad küljelöökide alla.

Tulekava seab ülesanded tulirelvadele, eriti nendele, mis määratud soomusosade vastu võitlemiseks ja mis avavad tule ootamatult ja kõige lähemalt kauguselt juba eelpositsiooni eel. Üksikud, kahe-kolme-mehelised salgad vrustatud käsigranaadi puntratega, peidavad end maastikul positsiooni ees tõkete läheduses, ja katsuvad hävitada vastase soomusmasinaid. Laskuri-osad püssi- ja automaattulega astuvad võitlusse vastase soomusosadele järgneva jalastatud ratsa- või jalaväe osaga. Tähtis on takistada, et vastase soomusosad ja neile järgnev jalastatud ratsa- või jalavägi ühe hoobiga eelpositsioonist läbi ei murraks. Kord eelpositsiooni ees peatuma jäänud vastasega on kergem võidelda. Läbimurdel peavad läbimurde tiibadel asuvad või läbimurdest puutumata jäänud osad jääma kohale ja osa oma tult juhtima sissemurdnud vastase pihta, kuna varu asub kiiresti vastulöögi andmisele peatama jäänud ja ennast veel mitte korraldanud vastasele. Eelpositsiooni ülema käsutuses või temale toetuseks antud suurtükivägi avab tule vastase järgneva ešelonil ja varude pihta.

Eelpositsiooni mahajätmisel varu osad peavad vastast seni kinni kuni võitlusejärgus asuvad osad suudavad endid lahtikiskuda, et asuda vahepealsele positsioonile. Soodsa ilmastiku ja tuulega gaas ja kunstlik udu sunnivad vastase osi peatuma ja soodustavad lahtikiskumist. Osa varus olevaist soomusmasinatest ja rattur- või

Ratsarügemendi praegune lipp.

ratsaosadest on valmis vastu võtma või paraliseerima võimalikke tiiva haaramisi vastase soomusjõudude poolt.

Sidepidamiseks kasutatakse telefoni ja optilisi vahendeid, mida täiendavad virgatsid. Eelpositsiooni ülem asub oma varu juures, kus ka tema k-do punkt. Varu asukoht eelpositsioonil ei tohi asuda liiga lähedal, et ta ei satuks tule alla ja tagaks omale teotsemise vabaduse.

Eelpositsiooni ülem aja ja ruumi mõttes suudab vaevalt korraga koos oma alluvate juhtidega kogu positsiooni läbiluurata. Määrates esialgu kaardi järele suunad ja lõigud, suunab ta sinna oma osad, kes algavad positsiooni organiseerimist; neile antakse eelkäsud ja korraldused. Olgu siin tähendatud, et ka eelpositsioonil asuvad rattur- ja ratsa- või jalaväe osad endid hästi sissekaevaks. Positsiooni moondamine tuleb läbi viia meisterlikult; kuna soomusmasinatest vaatlus piiratud, siis ei avasta soomusosad otsekohe meie laskurite kui ka automaatrelevade pesi ja varitsemaid suurtükke.

Selle järele eelpositsiooni ülem järkjärgult luurab läbi kogu positsiooni koos suurtükiväe- ja pioneri ning „G“ osa ülemaga, tehes täiendavaid korraldusi ja täiendades oma esialgset kaitsekava.

Teotsemine tiibadel. LE näeb siin ette,

kas erilise positsiooni organiseerimise, mis on asetatud astmena lahtise tiiva taha, või kaitsepositsiooni lahtine tiib käänatakse tahapoole. Lahtisel tiival organiseeritakse pidev luure ja vaatlus. Erilisele positsioonile määratud kergosad teotsevad samuti kui eelpositsioonil. On soodne, kui kergosade tiib asub läbistamata looduslikul tõkkel. Luure ja vaatluse otstarbel lahtisele tiivale asetatud kergosad on arvuliselt ja jõult väiksed ja teotsevad nagu luurpatrullid. Nad ei suuda pidada aktiivset võitlust vastase osade vastu. Silmaspidades meie naabri taktikat üldse, ja eriti ratsaväe ning m. m. osade taktikat, tuleb kaitsel olles alati arvestada tugevaid lööke tiivale. Luure ja vaatlus peab olema siin kogu aeg pidev ja võimalikult aegsasti avastama vastase kavatsused ning suunad. Teotsemisel vastase tiibade vastu, on meie kergosade ülesanne pideva luurega selgitada selle nõrgemad kohad. Luurele järgnev löök olgu täpsalt kalkuleeritud, antud ühes suunas kogu jõuga — mõjuv ning energiline. Sellele järgneva kiire lahtikiskumine vastasest, või asumine soodsale positsioonile, mis võimaldab jätkata vastase tiiva ähvardamist. Tiivalöökidel on vaid siis tähtsus, kui neid rindel asuvad osad suudavad ära kasutada üldsuse huvides.

Järelvägi. Järelväe koosseisu määratud kergosad on tähtsamad tegurid järelväe edukaks teotsemiseks. Kergosade ülesandeks jääb toimetada luuret, võimaldada katteosadel endid lahti kiskuda ja kiiresti organiseerida uut vastupanu tagapool määratud joonel. Kergosadelt nõutakse siin äärmist aktiivsust, kus tuleb asuda isegi vasturünnakule, et tagasi tõrjuda vastase osi, eriti aga vastase poolt jälitamiseks määratud ratsa- ja m. m. osi, kes püüavad haarata tiibadelt. Tegevus kujuneb siin analoogiliselt luurele ja kontakti loomisele, kuigi kitsamas ribas ja ühes suunas. Kergosadest peavad soomusosad siingi koos rattur-, suurtükiväe- ja mehaanilistel vahenditel liikuva jalaväeosadega eeskätt kinni pidama vastase soomusosad, — ja ratsa-, või ratturosadega, koos raskete kuulipildujatega ründama jälgivaid vastase ratsa- või motoriseeritud jalaväe- ja suurtükiväe-osi. Tähtis on siin valida maastikul soodne kinnipidamise ja löögiandmise koht ja moment. Edu haaravast löögist on vaid siis,

kui see vastasele tuleb ootamatult ja tabab teda liikumisel või jalastumisel.

Jälitamisel kergosade ülesandeks jääb võitlus vastase osadega, kes on asetatud taanduva vastase järelväkke, või tiibade kaitseks. Tugevad kergosad suudavad ka siin saavutada edu, teotstes kokkukõlastatult: osa kergosi (ratsa- või rattur-osi, soomusmasinaid ja suurtükiväge) seob järeljätmata vastast taandumise suunas, kuna osa (ratsa- või ratturosad, soomusmasinatega) haarates kaugel, püüab ära lõigata taandumise teed, ja ilmudes ootamatult, tekitab segadust vastase kolonnide liikumise teedel.

Peamine tähtsus teotsemisel on, et jääks püsima kontakt vastasega ja et ta ei suudaks asuda ja organiseerida ennast kuskil soodsal positsioonil. Jälitav üksus peab hoolega valvama oma lahtist tiiba.

Läbimurrete likvideerimine. Suuremate läbimurrete likvideerimiseks juhi käsutuses peaksid olema kergosad. Oma kiiruse, liikuvuse ja tugeva tulejõuga on nad võimelised seisma panema vastase osade valgumise läbimurde kohal. Esimeseks tingimuseks on siin tugev ja teotsemisvõimeline luure ning üldine aktiivsus. Oma luure- ja eelosadega alla võetud joonelt algab kergosa pealetungi, et eeskätt siduda vastast, teda seisma panna ja kasutada olukorda, kuni ta ennast pole veel suutnud organiseerida, — väljavisata ta läbimurde kohalt. Eeskätt tuleb rõhutada asjaolu, et luurel ja ajaviitmatu teotsemisel on siin esmajärguline tähtsus.

Kokkuvõttes tuleb tähendada, et kergosade koostöö ja võitlus annab vaid siis resultaate, kui on silmas peetud käesolevas artiklis toodud koostöö ja võitluse organiseerimise põhimõtteid. Need oleks: üks-teise osade võimete ja omaduste tundmine, harjumus koostöös juba rahuajal, õige maastiku kasutamine, mitmesuguste kergosade õiges kohas, õigel momendil ja nende võimetele vastavalt tegevusse rakendamine ning üksteise toetamine. Samuti peame tundma vastase teotsemisviise, tema tugevaid ning nõrku külgi. Kasvatades võitluse ja võidu taht, arendades kiiret otsustamist ja algatusvõimet, täiendades meie kergosi, kas või väiksel arvul tankivastaste ja soomusosadega ning saatesuurtükidega, suudavad meie kergosad edukalt täita nende peale pandavaid lahinguülesandeid.

M. B.

Ratsarügemendi üleajateenijatekogu rügemendi 15. aastapäeval.

Rügemendi üleajateenijatekogu on üks vanimaid ja ka perekamaid üleajateenijatekogusid vabariigis. Tema asutamise mõtte tekkis 1922. a., kuid mitmesugustel põhjustel teostus alles 22. X 1924. a. Oma tolleaegse esimehe veltv. Andersoni (kes ka praegu kogu esimeheks) eestvõttel pani kogu sama ajal aluse ka laenuhoiuomaabikassale. 1926. a. sügisel suutis kogu juba muretseda

lise kasvatus eest ja täiendada nende sõjalist ja üldhariduslist tasapinda.

Kasvatustasapinda alal on kogu püüdnud oma noori liikmeid seltskondlikult kasvatada ja arendada, olles abiks rügemendi juhatusele. Kuna kogu üleajateenijaskond saab oma täiendust peamiselt rügemendis sundaega teeninud sõdurkonnast, siis on kogul sel alal alati küllaldaselt tegevust. Suures, mitme-

Ratsarügemendi üleajateenijate kogu juhatus 1932.

Istuvad (vasakult) laekahoidja n. a. o. G. KALLAS, esimees veltv. A. ANDRESSON, abiesimees veltv. I. HIRJEL. Seisavad (vasakult) sekretär I j. kirj. L. HANSSON, majavanem v. a. o. A. ANUPÖLD, tagavaralikmed v. a. o. I. TOLK ja veltv. H. LILLAKAS.

omale ruumid. Tollest ajast peale on kogu ruumid omal kulul ülevalpidanud, väljaarvatud ajajärk 1. I 1928. a. — 1. VI 1931. a., mil kogu sai Vab. val. poolt maksumapandud üleajat. kogude põhikirja alusel riigilt üüri, kütet ja valgustust. 1931. a. läbi viidud garnisoni kogude kasiinode koondamisel ühiseks garnisoni kasiinoks, otsustas kogu sellega mitte ühineda puht majanduslist kaalutlustel, leides, et kogu oma liikmete arvu juures küllaldaselt võimeline on ruume iseseisvalt ülevalpidama ka riiklise toetuseta.

Oma senises tegevuses on kogu taotlenud kolme peasihti: pakkuda liikmetele majanduslist omaabi, hoolitseda nende seltskond-

kesises peres on üksikute liikmete kasvatusline järelvalve raskem ja juhatusele üle jõu käiv; ka ruumide asukoht ei ole selles mõttes soodus, sest tavaliselt asuvad need kesklinna, rügemendi asupaigast eemal, mille tõttu kogu liikmetel pika tööpäeva ja ratsaväe teenistuse iseäralduste tõttu vaba aja kasutamine raskendatud. Sõjalise ja üldhariduslise tasapinna tõstmiseks on kogu korraldanud loenguid ja kursusi. Käesoleval aastal oli kogul kavatsus korraldada oma liikmete silmaringi laiendamiseks ja kodumaa tundmaõppimiseks mitmed ekskursioonid; kogu mitte äraolenevatel põhjustel pidid need aga jääma järgmiseks aastaks.

Majanduslist omaabi pakub kogu oma

liikmetele laenuhoiu-omaabi-kassa kaudu. Nimetatud kassa põhkapital, mis mooduneb liikmete igakuusetest sissemaksudest, on kasvanud Kr. 14.000-ni. Kapitalist saavad kogu liikmed laenu; laenude läbikäik on aastas keskmiselt Kr. 9000.— Teenistusest lahkumisel saavad kogu liikmed põhikapitali arvele sisse makstud summad ühes % ta-gasi. Neile kogu liikmetele aga, kes teenis-tusest on sunnitud lahkuma haiguse tagajär-jel, k/v teenistusse kõlbmatuks tunnistami-sel, makstakse peale selle veel tagavarakapi-talist, mida moodustab iga-aastane laenu-kassa puhaskasu ja laenuhoiu-omaabi-kassa liikmeks astumise ühekordne maks, ühekord-set toetust kuni 3 kuu palga suuruses, et sel-lega osaliseltki asendada üleajateenijate pen-sioniseadluse puudumist. Viimase 5 aasta jooksul on kogu ühekordse toetusena liik-metele välja maksnud Kr. 400.—

Leppides seni üürikorteriga, kui parata-matusega, loodab kogu, tugenedes oma ma-janduslikule alusele, lähemas tulevikus jõu-da avaramatele võimalustele maja ehitami-sega. Juhatuse sellekohase ettepaneku võt-tis kogu oma üldkoosolekul maikuu s. a. vastu, vastav plats kasarmute läheduses on ostetud. Maja ehitamist kavatsetakse alus-tada järgneval kevadel ja sügiseks viia ka-tuse alla. Kogu, lootes üksmeelele, mis tema liikmete vahel juba kogu algpäevilt on püsi-nud, on oma suure ettevõtte heas kordami-nekus veendunud. Kogu on veendunud ka selles, et ehitada kavatsetav maja tulevikus kujuneb kõikide ratsaväelaste — nii tege-teenistuses, kui ka reservlaste koduks, kus nad üksteisega aegajalt kokku saavad, mõt-teid vahetavad, vanu mälestusi ja traditsioo-ne elustavad ja noortele liikmetele neid edasi annavad.

A. A.

Ohvitseride ratsasõidu instruktorite kursuse matkrännak Tori hobusekasvandusse.

J. V. Till.

Ohvitseride ratsasõidu instruktorite kur-sus teostas käesoleval aastal ratsaväe inspek-tor kindralmajor G. Jonsoni ülesandel 300 km matkrännaku Torisse ja tagasi, tut-vunedes ühtlasi ka meie tähtsama riikliku hobusekasvandusega viimases. Rännaku ees-märgiks oli:

- anda kursantidele kogemusi ja oskust pikemate rännakute sooritamiseks päe-val ja öösi;
- katsetada meie keskpäraste hobuste vastupidavust suuremateks ränna-kuteks;
- määrata kindlaks maksimaalset päeva-teenekonna pikkust vastavalt meie ho-buste võimetele, käikude kiirust, nor-maalset liikumiskiirust tunnis, ja
- katsetada äsja varustusevalitsuse in-tendantuuri osakonnalt valmistatud uute ohvitseri- ja sõdurisadulate vas-tupidavust ja otstarbekohasust.

Rännakliikumist teostati 2.—6. augustini teekonnaga Tondi — Saku — Kohila — Rapla — Peetri — Ellamaa — Tori — Ja-kobi — Märjamaa — Hageri — Saku — Tondi — kogusummas 276 km. Rännaku sooritasid 7 ohvitseri lahinguvarustuses ja sadulduses. Rännaku juhiks oli kursuse

ülema kapten B. Andree haiguse tõttu kap-ten J. V. Till.

Hobuste ettevalmistus rännakuks toimus kahel viisil: osa hobuseid sai järjekindla ettevalmistuse rännakuks, milleks iga nädal-juulikuu kestel teostati rännakuid alul spordisadulaga ja pärast lahingusaduldusega; neist pikemaks rännakuks oli Tallinnast Paldiski ja tagasi, tee pikkusega 105 km 18 tunni jooksul; teine osa hobustest ei võt-nud ettevalmistuse rännakutest osa, vaid tegi kaasa ainult hariliku igapäevase ratsasõidu (sõit õppeplatsil, hüppamised, maastiku- ja jahisõidud). Selline kahesugune ettevalmis-tus oli selleks, et katsetada nii ühede kui teiste vastupidavuse võimet.

Rännakliikumist alustati Tondilt 2. au-gustil kell 0310. Esimesel päeval oli ees-märgiks välja jõuda Rapla raiooni Valtu mõisa, kus teha esimene puhkus. Sinna jõuti kell 1130. Seega teekonna pikkus 61 km, mida sooritati 8 t. 20 min. — kava nr. 1 kohaselt (vt. lk. 1103).

Kella 1130 kuni järgmise päeva kella 0200 oli Valtu mõisas puhkus. Valtu mõisas leidis kursus ettevalmistatut ja lahket vastu-võttu ja puhkust Hobuseasjanduse Arenda-mise ja Armastajate ühingu esimehe s.-kind-

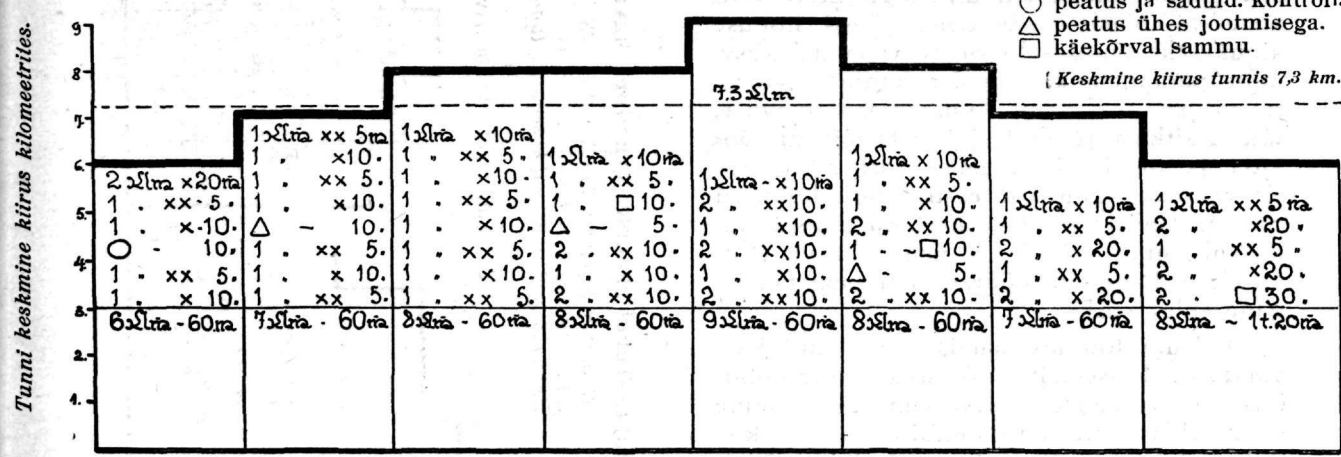
ralmajor Lossmann'i talus. Pärast puhkust jätkati rännakut üle Ellamaa Tori hobusekasvandusse, kuhu kursus jõudis samal päeval kell 1100. Selle rännaku pikkus oli 66 km, kestis 9 tundi ning sooritati kava nr. 2 kohaselt.

Tori hobusekasvanduses arendatakse kolme tõugu hobuseid: eesti, tori ja ardenni. 1. augustiks oli hobusekasvanduses 163 hobust, nendest oli: 1) Soomest imporditud üks 3-a. täkk; 2) eesti hobuseid 39; 3) tori hobuseid 90 ja 4) ardenni hobuseid

Kava nr. 1.

Tondi—Saku—Hagudi—Rapla—Valtu rännaku graafiline kava.

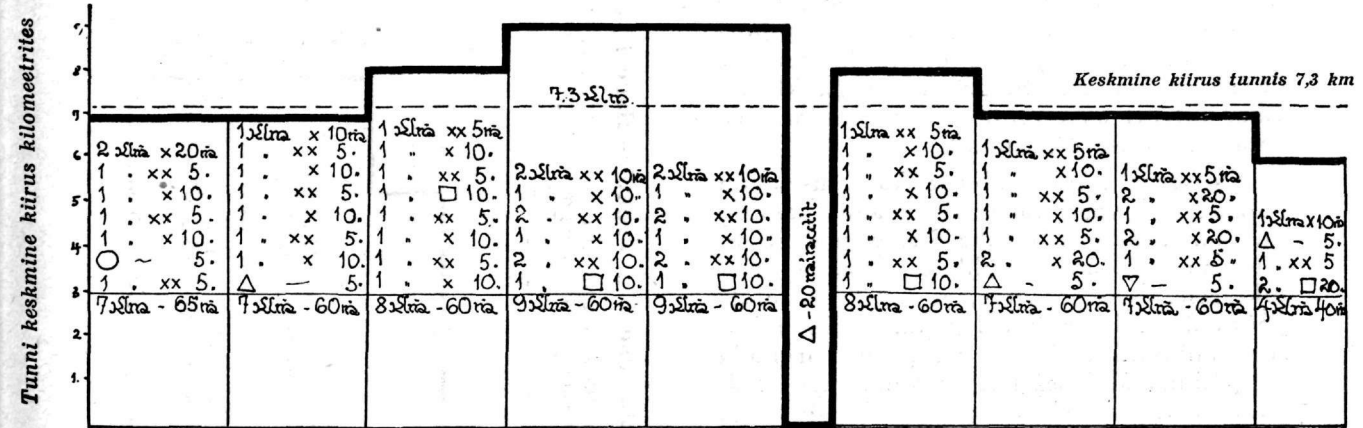
Rännaku tee pikkus 61 km, rännaku aeg 8 tundi 20 m. — Rännaku algus 02. 08. kell 0310, rännaku lõpp kell 1130. Temperatuur: 19° C. Tingmärgid: X samm. X traav. O peatus ja saduld. kontroll. O peatus ühes jootmisega. □ käekõrval samm.

Kava nr. 2.

Valtu—Ellamaa—Tori rännaku graafiline kava.

Rännaku tee pikkus 66 km, rännaku aeg 9 tundi. — Rännaku algus 03. 08. kell 0200, rännaku lõpp kell 1100. Temperatuur: 15,2° C. Tingmärgid: Vaata kava nr. 1.

Tori hobusekasvanduses oli pikem puhkus kuni 05.08. kella 0150. Selle kestel tutvunes kursus Tori hobusekasvandusega ja Tori ümbrusega. Toris leidis kursus haruldaselt lahket ja ettevalmistatud vastuvõttu mõisavalitsejalt.

Hobusekasvandusega tutvunemine osutus väga kasulikuks kursuse ühritseridele silmaringi laiendamiseks sellel alal, andes selge pildi meie suuremast riiklikust hobusekasvandusest.

(importeeritud Rootsist) — 17. Peale töuhobuste on mõisas 16 tööhobust.

Neist arvudest selgub, et kasvanduses pööratakse suuremat tähelepanu tori tõugu hobuste arendamisele, kuna eesti tõugu hobuste arendamisele on jäetud teise järgu tähtsus. Tori tõust arendatakse keskmist põllutööhobust, luuakse tallemit ja paljudest komponentidest koosnevast ühtlasemast ehk homogeensemast tõugu. Eesti hobuse arendamises on võetud sihiks vaid tema

tüsendamise, mida mõeldakse saavutada eesti tõugu sugumärade paaritamisega Soome importeeritud sugutäkuga, kuna kasvu või kõrguse arendamisele ei pöörata suuremat tähelepanu. Kasvanduse juhatuses arvatakse olevat eesti hobune kohane põllutöökohkevates oludes (1), nagu Lääne- ja Saaremaal. Arvan, et see siht ja vaade eesti tõugu hobuste suhtes ei ole päris õige. Eesti tõugu hobune oma võimsuse, vastupidavuse ja vähenõudlikkusega peaks andma kohaseid põllutööhobuseid üle kogu Eesti, eriti meie väiksematele taludele. Eesti hobuse ainukeseks puuduseks on tema madal kasv, mille parandamisele on aga kahjuks pööratud vähe tähelepanu. Oma vastupidavuse, jõu ja sitkuse poolest ei jäta ta midagi soovida ja on isegi paremad tori hobustest. Kasvanduses esinevad eesti tõugu hobused on võrdlemisi mitmesugused nii värvilt kui kasvult, ning paistab, et nende kasvu tõstmisele ei kavatseta pöörata suuremat tähelepanu tulevikuski.

Ardenni tõu arendamist on alatud kasvanduses hilisemalt raskemate põllutööhobuste saavutamiseks. Ardennide pidamine on mõeldav vaid suurtalundites ja seal, kus maapind kõva ja lamedam. Ardenn nõuab toitu vähemalt kaks korda nii palju kui eesti hobune, kuid vaevalt suudab tema teha kahe eesti tõugu hobuse tööd. Järelikult ardenni pidamine on seotud suure kuluga, kuna tüma, soise, mägise maapinna ja halbade teede juures on ta kasutamine peaaegu võimatu. Seega jääb väga küsitavaks kuivõrt meie oludes on ardennide kasvatamine üldse õigustatud.

Kaitseväe tarvis hobuste kasvatusel on pühendatud väga vähe tähelepanu; kasvandus annab äärmiselt vähe niisuguseid hobuseid, mis oleksid kõlvulikud ratsa- ja suurtükiväele. On soovitatav, et sellele asjaolule pöörataks rohkem tähelepanu, andes hobuseid, milliseid võiks võrdse eduga tarvitada nii põllumajanduses kui ka kaitseväes. Sälgude kasvatamisel on tähtis, et neid liiga ära ei hellitataks; nad peavad rohkem viibima õhus ja väljas nii öösi kui päeval, ja isegi talvel; see teeks nad vastupidavamaks meie muutlikkudele ilmastiku oludele.

Hobusekasvanduse tegelikuks juhiks on dr. med. vet. M. Ilmjärv; praktikantidena on kaks majandusteaduskonna üliõpilast; viimased tutvustasid hobusekasvandusega ka kursuslasi, kuna juhatajal isiklikult ei olnud vist aega.

Tallinnasse tagasi sõita kavatseti ühe rännakuga üle Jakobi ja Hageri, kusjuures

Kava nr. 3.

Tori—Jakobi—Paeküla, Paeküla—Hageri ja Hageri—Saku—Tondi rännaku graafiline kava 05. ja 06. 08. 32.

Rännaku algus: 05. 08. kell 0150. Rännaku lõpp: 06. 08. kell 0800.

(05. 08. algus kell 0150 — lõpp kell 0800)

(05. 08. " " 1400 " " 0800)

(06. 08. " " 0800 " " 0800)

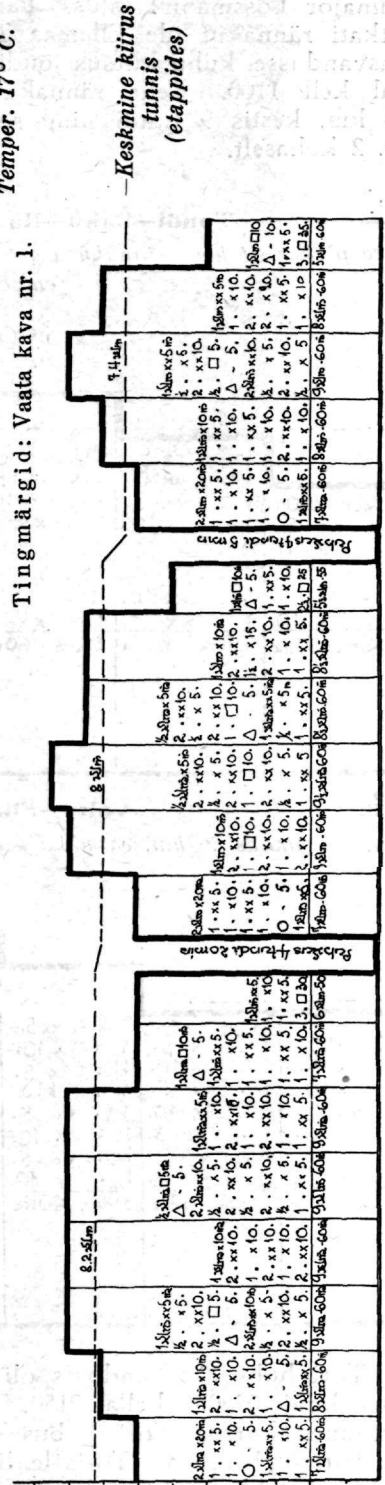
Rännakute pikkus 149 km (64 + 48 + 37 km)

Rännaku aeg: 18 tundi 45 min. (7 t. 50 m. + 5 t. 55 m. + 5 t.)

Rännaku aeg ühes puhkusega 30 tundi 10 min.

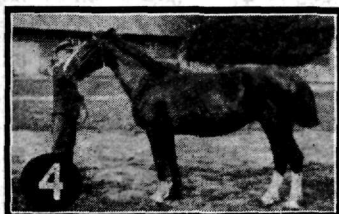
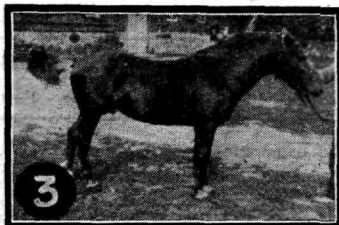
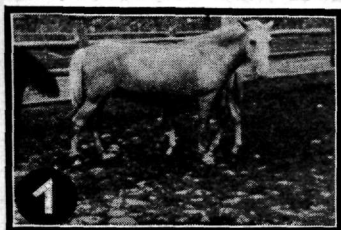
Temper. 17° C.

Tingimärgid: Vaata kava nr. 1.

Tunnit keskmine kiirus km

Üldine keskmine kiirus

1) Eesti tõugu sugumära. 2) Eesti tõugu sugutäkk. 3) Soome tõugu sugutäkk. 4) Tori tõugu sugutäkk. 5) Ardenni tõugu sugutäkk. 6) Hobused karjamaal.

oli ette nähtud 4-tunnine puhkus Paekülas ja 2-tunnine — Hageris. Rännaku viimase etapi sooritamisel muutus ilm äärmiselt vihasmaseks ning teed mudaseks. Arvestades seda ja pealegi veel Tallinnas elolevaid üleriiklike ratsavõistlusi, pikendati puhkust Hageris 5 tunni võrra. Rännak Torilt Tondile sooritati rännakugraafika nr. 3 kohaselt. Rännak algas Torilt 05.08.32. kell 0150 ja lõppes Tondil järgmisel päeval kell 0750; 149 km kaeti 18 t. 45 min. (v.a. puhkeajad).

Õppe ja praktika otstarbel täitsid ohvitserid rännakliikumise kestel vaheldamisi velskeri, rautaja ja veltveebeli kohuseid; iga rännaku etapi kohta koostati rännaku kava, kava teostati täpsalt sekundimõõtja järgi. Rännak oli ohvitseridele suuremaks õppuseks rännakliikumisteks nii päeval kui öösi. Rännakut sooritati meie keskpäraste rivi hobustega; rivist ei kukkunud välja ühtki hobust, mis näitas, et meie hobused oma keskpäraste võimete juures kannatavad välja ilma erilise ettevalmistuseta kuni 100 km rännakuid ööpäeva jooksul; ühel hobusel, kellel täiskabjad (lamp), muutusid jalad rännaku lõpuks vaid hellaks (järelendus: sellised hobused ratsaväe jaoks on kõlbmatud, remontide ostmisel tuleb pöörata sellele tähelepanu).

Hobuste tervisliku seisukorra kontrollimiseks toimetati rännaku kestel temperatuuri ja pulsi mõõtmisi ja kaalumist enne rännakut ja pärast, millised andmed on tabelis nr. 4. Sellest tabelist on näha, et kõikumised hobuse temperatuuri ja pulsi vahel olid esimesel rännaku päeval suuremad kui

viimasel; samuti kaotasid kaalus need hobused rohkem, kellel nõrgem või rasvsem keha, või raskem ratsanik. Hobune „Neeme“ oli tagavarahobuseks ja tegi rännaku kaasa suuremalt jaolt vankri taga, seega tema kaotus kaalus ja kõikumised pulsi ja temperatuuri vahel on väiksemad kui teistel hobustel. Kaalu kaotamisele mõjus suuremalt osalt kaasa ka veel see, et antav kaeranorm on liiga väike sellises töös. Kaera norm siin peaks ulatuma kuni 6 kg vastavalt hobuse suurusele.

Meie hobuste võimete juures võiks rännaku maksimaalne ööpäevane pikkus olla kuni 100 km, normaalselt aga 75 km ümber. Üle 100 km hakkavad hobused avaldama tunduvalt väsimuse tundemärke. Kui käikude kiirus õppeplatsil osutus traav 4,5 min. km ja samm 9,5 min., siis rännakul kiirus osutus vähemaks ja keskmiseks jäi 1 km traavi 5 min. ja sammu 10 min., keskmine kiirus tunnis pikematel rännakutel oli kuni 8 km, kuna lühematel vahemaadel võiks see tõusta kuni 9 km; tähendatud arvud peaksidki jääma meie ratsaväe eeskirja käikude kiiruste normideks.

Sadulad osutusid otstarbekohasteks, välja arvatud sadulavöö mittevastav pikkus, tiibade naha paksus ja asend, sadula hignõõba ebapraktilikkus ja mõned teised väiksemad puudused; neid puudusi lubati võtta arvesse V. V. intentantuuri osakonnas.

Kokkuvõttes peab tähendama, et mainitud rännak oli kasulik õppetund, andes selge pildi meie hobuste võimetest. Ta oli esimene sellesarnane katse meil, kuid mis ei

Tabel nr. 4. Pulsi, temperatuuri ja kaalu mõõtmise tabel
rännakul 02. 08. 32.—06. 08. 32.

Hobuse nimi	I rännak		II rännak		III rännak		Kaal kg	
	Puls	Temp.	Puls	Temp.	Puls	Temp.	Enne r.	Pärast r.
„Mart“	37	37,5	41	37,8	42	37,9	560	535
	54	38,0	48	38,3	49	38,6		
„Egiir“	35	37,6	37	37,7	38	38,3	459,5	434,5
	46	38,2	47	38,4	45	38,5		
„Kunks“	40	37,7	42	38,1	41	38,2	463,5	447
	42	38,5	44	38,9	45	38,3		
„Lennuk“	41	37,7	46	37,9	38	38,3	500	462
	54	38,4	51	38,6	44	38,4		
„Lutu“	40	37,6	41	37,7	39	38,1	472	458
	49	38,8	47	38,9	44	38,4		
„Juksi“	35	37,6	38	38,0	38	37,9	550	506,5
	48	38,3	45	38,4	43	38,4		
„Mihkel“	38	37,5	38	37,9	37	38,4	500	469
	40	38,6	39	38,8	38	38,0		
„Neeme“	39	37,6	41	37,8	38	38,0	508	493,5
	48	38,1	47	38,4	48	38,1		
Keskmine arv	38,1	37,5	40,5	37,8	37,7	38,1	501,6	475,7
	47,6	38,3	46	38,6	44,5	38,6		

Märkus: Murdjoone peal olevad arvud näitavad mis olid rännaku alul ja murdjoone all — rännaku lõpul.

tohiks jääda viimaseks. Oleks soovitav, et niisugused kuni 100-km rännakõppused võetaks õppekavadesse neis väeosades, kus

ratsateenistus on nähtud ette. Kogu koosseisuga sooritatud niisugused harjutused annaksid häid praktilisi kalkulatsioone.

Ratsaspordist.

Xenofon kirjutas oma ratsasõidu õpetuses: „Vaadake oma karja juurde vabalt jooksvat hobust: pea uhkelt püsti, saba kaugemal, jalad liiguvad graatsiõsilt. Tõsine ilu võib olla ainult kõval ja tõulisel hobusel ja ta ilustab ise end ümbrusest saadud mõjuvatest muljetest. Selliste hobuste peal kujutatakse meile Jumalaid.“

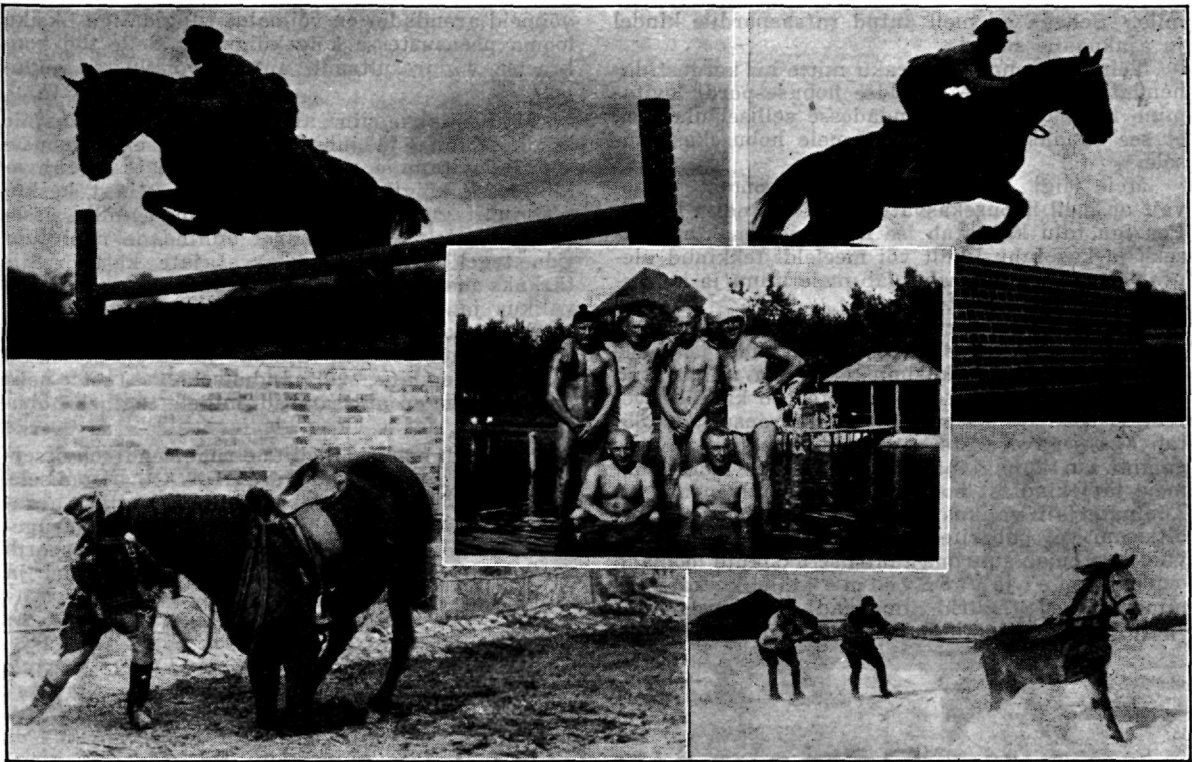
Ta seadis selle pildi eeskujuks, milline peab ratsaniku hobune välja nägema. Need 2500 a. tagasi kirjutatud sõnad tõmbasid piirjoone hobuse eksploateerimise ja tema võimete arendamise vahel.

Ratsasport peab lähtuma sellest klassikalisest vaatepunktist. Liialdused ja rekodritamised on siin samuti ebaõiged, kui mitte midagi tegeminegi. Ratsaspordi eesmärgiks, eriti kaitseväes, ei tohiks olla hobustelt äärmiste saavutuste nõudmine, vaid hobuse kõigekülgne arendamine vastupidavusele ja osavusele liiklemiseks maastikul.

Kui veel hiljuti ratsasport kaitseväes esines asjaarmastajate erilõbuna, siis kaasajal peaks see muutuma teenistuslikeks ülesandeks. Kaitseväeline ratsateenistus ei vasta enam kaasaja nõuetele, kui see ei sünni sportlises vaimus ja võimeis. On möödas aeg, mil ratsanik täites oma ülesandeid, sõites teedel kergendatud traavil või rännakgalopil, piigi või mõõgaga lagedal väljal tor-

mas vastase kallale. Teede jaoks on leitud palju hõlpsamaid ja kiiremaid liikumisabinõusid kui seda on hobune, lagedad väljad on aga kuulide valve all. Ratsanikule on jäänud soode, orgudega, metsadega ja jõgedega läbi põimitud murdmaastik. Siin on aga vaja sportlist osavust ja väledust. Sellepärast on ratsasport esmajärgu tähtsuse omandanud ratsaväelises õppetöös.

Ratsaspordi tähtsus ei piirdu aga mitte ainult mainituga, vaid ratsaspordi ülesandeks on ka hobuste tõuparandus. Sportlises töös ja võistlustel ilmnevad paremad hobused ja nii on võimalik tõuarendamist edendada läbiproovitud materjali kaudu. Võib konstateerida, et meie aja paremad hobuste tõud on arenenud sellisteks tänu spordile. Avalikud võistlused kujutavad enesest ka abinõu sissetulekute muretsemiseks. Hobusekasvatust ja ratsasport on väga suurte kuludega seotud ja ükski maa ei ole teisiti suutnud korraldada selleks tarviliste summade hankimist, kui avalikkude võistluste kaudu. Kui mujal maadel nii võistlustel kui ka hobusekasvatuse alal teotsevad peaaesjalikult üksikud asjaarmastajad ja suurte tallide ja kasvatuste omanikud, siis meil ei ole see selliselt võimalik. Meie hobusekasvatust on peamiselt põllumeeste käes ja sellepärast tuleks meil hobuse-sportlikule tegevusele kaasa tõmmata laiemaid

Ülal: Momente ratsavõistlustelt. Keskel: Grupp ratsaväelasi suplemas. All: Moment hobuste ratsutamise allt. Dressuur Moment skikering võistlustelt rügemendis.

ringkondi ja võimaldada laiematel hulkadel võistlustest osavõtmist.

Neist ideedest kantuna on 1. Ratsarügement kogu oma olemasolemise ajal igast võimalusest kirni haaranud, et propageerida ja edustada hobusesporti. Kahjuks on ta tänini suutnud süttada sel alal ainult kaitsevälisi ringkondi, kuna rahvamassidele ratsasport veel püsib võõrana.

Meie ratsasport tärkas 1. Ratsarügemendis esimestel rahuaastatel pärast Vabadusesõda. Esimese noorte-kursuse õpetajad tulid mõttele korraldada kursuse lõpul avalikke ratsavõistlusi. Tookordne rügemendi ülem kolonel G. Jonson toetas algatust ja ettevalmistuseks saadi luba. Tartus, praegusel lennuväljal (tolkorral ka ratsarügemendi õppeplats) tekkisid sportlised õhtupoolikud. Ilus suvine aeg meelitas väljale kõiki ja tookordne hobuste materjal tiivustas harjutajaid. Seati kokku võistluste kava, mis sisaldas: takistussõite, 50-ratsanikulist ilusõitu, ratsalahingulist demonstratsiooni, ratsamängu, milles pidid esinema koomikerid, osavussõitjad ja rebasesaba mäng, dsigiteerimist ja võimlemist galopil ja terehelva käsitlemist. Ootamata suur osavõtt Tartu seltskonnalt ja hea kordaminek jätsid parima mulje. Võistluste tulemuseks oli ohvitseridelt ratsasporiringi asutamine ja üleriikliku ühingu põhikirja väljatöötamine.

Nimetatud ühingu liikmetepere moodustavad pea eranditult kaitsevälised. Möödunud kevadel asutati Tartus ja Viljandis ühingu osakonnad, sihiga tömmata kaasa tegelikke hobustepidajate ringkondi. Tänavu sügisel võttis ühingu juhatus vastu otsuse, et ühingult korraldatavatel

võistlustel vastav % auhindadest langeb võitnud hobuste kasvatajatele. Igatahes on see esimene tegelik samm meil hobusespordiga liikuma pandud summade osaliseks juhtimiseks hobuste töu arendamise ergutamiseks ja küsimuse propa-ganda aluselt tegelikkudele sammudele viimiseks.

Esimesed ratsavõistlused Tartus 1921. a. kevadel algatasid Ratsarügemendi peres kindla ratsasportlise meeoleu ja sellest ajast peale on iga aasta korraldatud ratsavõistlusi, mis kogu Tartu seltskonnale on oodatavaks sündmuseks. Juba 1932. a. võttis võistlustest osa ka esimest korda ohvitserkond õige rohkearvuliselt.

Üleriiklikke võistlusi on korraldatud alates 1925. a. pea iga aasta. Välismaa võistlustest on edukalt võetud osa Helsingis ja Riias mitmel korral. Meie külalistena on Tallinnas võistelnud Soome, Läti ja Poola ohvitserid.

Kui ratsasport meil tärkas puht kaitsevälisel pinnal ja seal valitsevatel traditsioonidel ja sellisena püsis, siis alates 1930. aastast sündis selles põhjalik pööre. Poola ratsaväe koolis end täiendanud ohvitserid asusid meil ratsasõidu meetodide ümberkorraldamisele ja kapten A n d r e e tagasijõudmisega Poola ratsaväe keskkoolist Grud-sensist avanes võimalus oma ratsasõidu instruk-torite kursuse korraldamiseks. Need kursused on annud juba kaks lendu, milliste lõpetajad, nii ratsa- kui suurtükiväe ohvitserid, stiililt ja oskustelt uema aja kõrgusel seisavad.

Nimetatud kursuste korraldamisega on Ratsaväe inspektor ratsaspori kui ka ratsaasjanduse üldse meil viinud ühtlasele ja ajakohasele süstee-

mile. Sellega on meil antud ratsaspordile kindel ja ajakohane suund.

Teine küsimus, ja paraku mitte nii kergesti lahendatav, on ratsa- ja üldse hobusespordi levitamine laiematesse ringkondadesse sellisel ulatusel, et see suudaks olla tõukeks meie hobusekasvatusele.

Meie riigi põllumajanduse iseloomust olenevalt on meil hobusekasvatust üksiktalundite hoolet. Pea iga talu kasvatab ise hobuseid oma tarviduseks ja kas juhuslikult või meeleldi tekkinud üleproduktsooni selles rahuldab meie linnu ja kaitseväge tarvidusi hobustes.

Arusaadav, et sarnases hobusekasvatustes mängib suurt osa juhuslikkus nii täkkude ja üldse hobusearendamise küsimustes. On üldtuntud lause hobusekasvatustes: „Kes töötab kindlate verede ristpaaritamisega, töötab umbropsu, kes töötab aga segaverelistega, kobab pimeduses.“ Selgemini kui kunagi paistab selle lause tõde silma meie järjekindlast hobusematerjali halvenemisest. Tõumaterjali valikus ei jätku üksi hobuse konditsiooni või paberite tundmisest ja hindamisest, vaid siin omab suurima tähtsuse üksikute loomadeomaduste ja töövõime täielik katsetamine. Need tegurid ilmnevad kõige selgemini spordis, kus kavakindlate reeglite järele hobuse

võimeid arendades on võimalus tungida iga üksiku looma peensustesse kõigekülgselt. Selle töö konkreetse lõppresultaadi annab võistluste võidupost.

Meil jääks siin ainukese abinõuna asjale kindla suuna ja juhitavuse andmiseks, hobusespordi levitamine võimalikult laiematesse rahvakihtidesse kõigil selle eriharudel. Ühest keskusest juhitagu võistluste korraldamist, mille sissetulekud tuleks täiel määral auhindade näol juhtida tegelikkude hobusekasvatajate kätte. Siis tärgaks meie talundites arusaamine suguloomade valikus ja teisest küljest samad võistlused asjatundlikul korraldusel annaks küllaldaselt häid näpunäiteid tööloomade valikuks ja ka sissetulekuid ergutuspreemiade väljaandmiseks. Just need kaks tegurit on alussambad, millele tugineb hobusekasvatust.

Selliseid mõtteid hellitas rügemendi ohvitserkond, kui ta asus praeguse H.A.A.Ü. loomisele. H.A.A.Ü. ülesandeks oleks hobuse kasvatuse arendamine ülemaaliste ühingute kaudu. Ratsarügemendi ja kogu kaitseväge osadele jääks ratsaspordi saavutuste arendamine propaganda otstarbel ja lahingulise väljaõppe edustamise eesmärgil.

F. S.

Ratsamatk läbi Ungari.

B. Andree.

Käesoleval aastal oli minul võimalus võtta osa Ungari traditsioonilisest ja rahvuslikust ratsamatkast, mis kandis ratsaväge kindral Stefan Horty von Nagybareya nime.

Matka organiseerijaks oli põllumeeste ratsaltselt, kuna tegelikuks korraldajaks ja juhiks oli ratsaväge kindral Stefan Horty, Ungari riigipea (regendi) vend, kes tegi kaasa ka suurima osa matkast. Matka pikkus oli umbes 300 km, mis teostati 7 päeva jooksul. Nagu juurelisatud skeemist näha, algas matk Ungari põhjapoolsest piirilinnast Tata-Tovarest ja lõppes Ungari lõunapoolse linnaga Pecsiga (Fünf Kirchen). Suurem osa liikumisest sündis mööda Donau kallast, kusjuures kaks korda tuli sõita üle Donaust. Matk algas 16. mail Tata-Tovarest. Tatas paigutati välismaalased linna jõukamate elanikkude juurde. Peale minu oli ilmunud välismaalasi 17, nendest sakslasi 3, rootslasi 4, hollandlasi 5, soomlasi 3, albaanlasi 1, lätlasi 1 (kaitsevaelasi 9—4 rootslast, 2 soomlast, 1 hollandlane, 1 albaanlane ja 1 eestlane). Kõik välismaa kaitsevaelased peale hollandlase olid ratsavaelased. Matka tegi kaasa ka Ungari sõjaväeline esindaja Eestis major Lanny, kes oli väge sõbralik.

16. mail pärast pidulikku koosviibimist korraldati Tatas ratsasõidukooli hobuste ülevaatus. Selle kooli juhatajaks on major Rudnyanszky.

Õhtul oli jalaväge rügemendi kasiinos lahke vastuvõtt garnisoni ohvitseridelt, eesotsas rügemendi ülemaga.

Järgmise päeva, 17. mai hommikul, korraldati väljasõit autodel Riiklikku hobusekasvatusse Babolnasse, mis asub Tatas 35 km kaugusel. Riiklikke hobusekasvatust on Ungaris 4.

Ülalnimetatud hobusekasvatus võtab oma alla umbes 4350 hektaarilise maa-ala.

Kasvatus arendab põllumajanduse tarvis araabia-, täis- ja poolverelisi täkke Ungari hobuse vere parandamiseks ning võimete tõstmiseks. Täisverdsed sugutäkkud ja märad on importeeritud Araabiast. Praegu on kasvatuses juba 20 täis- ja 75 poolverdset araabia sugumära ja umbes 20 sugutäkku. Nii täis- kui poolverdsed säilud hoitakse väljas koplites. Kaheaastaselt algab sälgude ratsastamine nii ratsa kui rakendises, 3-aastaselt saadetakse parimad täkkud katsetamisele ratsaõppetsentrumi, kuna halvemad kastreeritakse ning müüakse ära. Tatasse tagasi jõudmisel tutvustati meid naha ja seksti vabrikutega. Õhtul korraldati parlamendi saadikult Paul Fellnerilt õhtusöök linna parimas hotellis. 18. mail kell 0600 algas matk. Esimese päeva teekond oli 85 km ümber ja lõppes Bicske linnakeses. Lähtekohas oli igale osavõtjale saduldatud hobune. Igast rahvusest üks esindaja pidi kandma piigil linnadest ja suurimatest küladest läbistamisel oma riigi värvidest koosnevat fliegerit. Esimesest matkast võttis osa ka umbes 50 ungarlast, nendest 4 daami (major Rudnyanszky abikaasa, 2 välismaalast ja ühe Ungari majori tütar), viimased tegid kogu matka kaasa. Liikumise kiirust matkal reguleeris üks ratsaväge kolonel. Liikumine linnades ja suurimais asulais sündis rivis kas 6 või 8 kaupa, ees daamid. Väljaspool linnu ja asulaid oli liikumise järjekord ja kohtade valik vaba. Matka kestel suurimatest küladest tehti peatusi, kus korraldati kohaliku kaitseliidu poolt vastuvõtte. Igal pool sõitsid vastu ratsakaitseliitlast ning saatsid meid oma

maakonna piirides, nii et üldine osavõtjate arv kõikus kogu aeg 100—120 inimese ümber. Vasuvõtt kohaliku rahva poolt oli igalpool väga südamlik. Kõikjal olid inimesed, iseäranis noored, riietatud ilusasse Ungari rahvusriideis, külad olid kaunistatud nii oma kui ka külaliste rahvusvärvidega ja rohelisega, igalpool valitses kord ja puhtus. Rahvas võttis matkajaid vastu lilledle ja matkast osavõtjate rahvuse riigilipukestega. Peatusil esinesid kohalikud Ungari rahva ja seltskonnategelased kõnedega, mille sisud peale hariliku teretulemast sisaldasid lootust Ungari paremale tulevikule ja suurt meelepaha „Triani“ lepingu vastu, millega 2/3 Ungari maast ja rahvast on eraldatud süda Ungarist.

Rahva esindajate kõnedele vastas harilikult kindral Horty, tema puudumisel majoor Rudnyanszky. Välismaalaste poolt Saksa prints.

Bicske linna lähenemisel oli meile kaugele vastu sõitnud Bicske linna ratsakaitseleit eesotsas oma juhiga, aastatelt vana ratsaväe majoriga. Feale suuremate oli ka väiksemaid peatusi, kus osavõtjatele pakuti võileibu, viinivorstikeste ja õllega. Bicske linnas suurel platsil võttis meid vastu pea kogu linna rahvas. Peale kõnesid lapsed jagasid meile lilli.

Pärast linna esindajatelt korraldatud lõunat maitsva ungari veiniga, tutvustati meile linna vaatamisväärsed kohti. Edasisõit jätkus Bicskest järgmisel hommikul kell 5. Teekonna pikkus 55 km. Nii kestis matk läbi Ungari 7 päeva järjest. Iga päev tõi üllatusi, unustamata mälestusi Ungari rahvaelust, majapidamisest ja poliitikast. Kõikjal oli vastuvõtt südamlik ja kodune. Iseäranis mälestusrikas vastuvõtt sai meile osaks 21. mail Dunapentele külas, kus koolilapsed spaleeris meid ootasid ja annetasid meile koolis oma joonistatud jooniseid, mis räägivad Ungari noorse südames pesitsevast vaimust ja meeleolust.

23. mail toimus teiskordne Donaust üleminek. Teisel pool jõge olid meid vastu võtnud Tolna husarite divisjoni ohvitserkond ratsa, kes saatis meid kuni oma asupaigani.

Enne Tolna jõudmist peatusime divisjoni jahikoerte karja juures; siin lasti neid ka lahti, et soovijatele võimaldada koerte järele jahisõitu. Tolna on suur küla, kus husarite divisjonil on üles ehitatud avarad kasarmud ja tallid. Maastik Tolna ümbruses on künkline, osalt kaetud metsa ja sookestega. Divisjonil on suured õppeplatsid ja väga head võimalused maastiku sõiduks. Peale lahtiste maneeside on veel avar kinnine manees, polomängu plats j.n.e.

Divisjonil on oma koerte kasvandus, et igal sügisel pidada jahti koerte järele kaadri meeskonnaga.

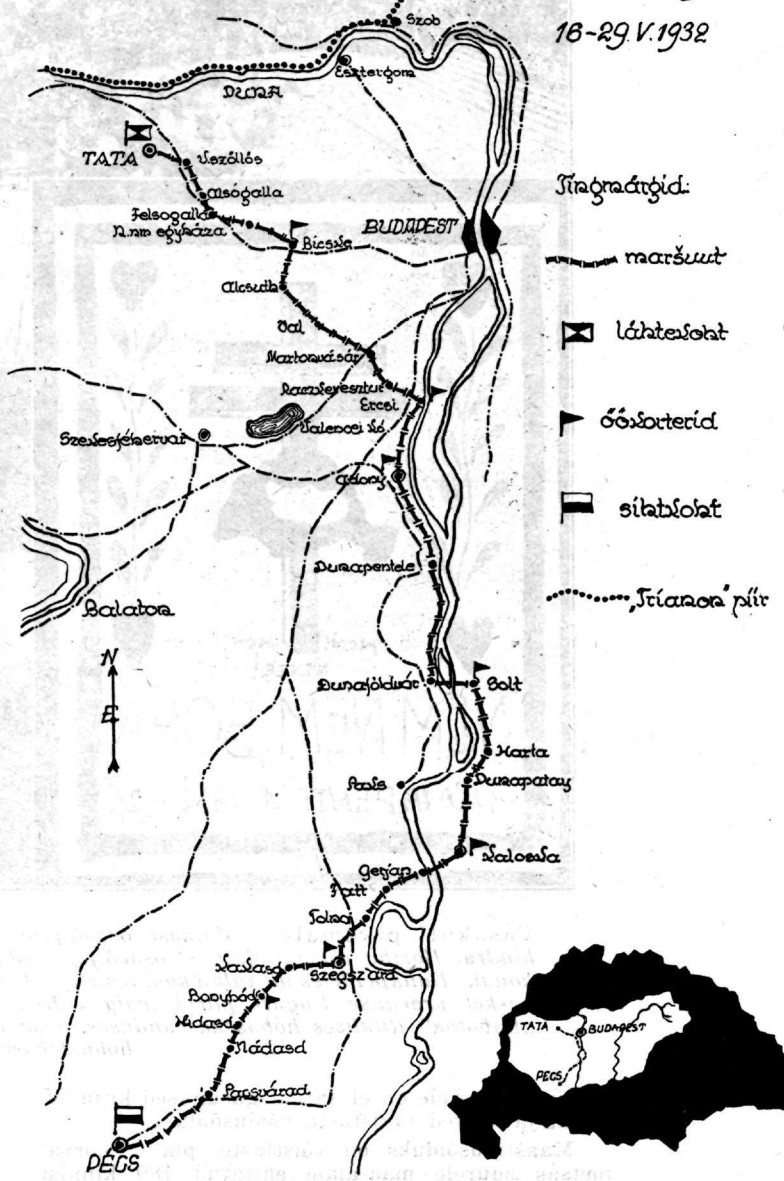
Divisjonil ohvitserkond tegeleb peamiselt vaid õppuste ja ratsaspordiga.

Ungaris on ratsaväe osad üldse paigutatud küladesse, suurematest linnadest eemale, kus on neil suured ja avarad võimalused õppuste teostamiseks ja sportimiseks.

Matk lõppes 26. mail Peci linnas, kus meie kaks päeva viibisime, mille kestel korraldati ka ratsavõistlusi. Ratsavõistlustest võtsid osa kaitsevälilased, kaitseleitlased, eraisikud ja daamid, — hobuste materjal võistlustel oli väga hea, külma-verelisi hobuseid üldse näha ei olnud. Suurim osa oli Ungari tüüpi hobused (inglis ja araabia täisveri — segatud kohaliku hobusega), kuna osa oli inglisis- ja poolverdsed hobused.

7. kindral Stefan Horty näineline ratsamatk läbi Ungari.

16-29.V.1932

28. mail oli meie, s. o. külaliste poolt hotell „Cellertis“ ühine lahkumisõhtusöök.

29. mail korraldas Riikliste hobusekasvanduste juhataja hra Plös Budapestist väljasõidud Ungari ratsasõidu tsentrumi, missugune asub 60 km kaugusel linnast Örkeni külas. Seal avanes võimalus näha Ungari ratsaasjanduse õppetsentrumi. See kool on ehitatud suurele maaalale, mis oma alla võtab umbes 6000 hektaari. Kool omab suured avarad ehitised, majad ohvitserkonnale ja tallipersonalile, 2 kinnist maneeži, millest ühe suurus on 140x30 m, teine 60x20 m, peale selle veel mitu lahtist maneeži. 1 km kaugusel koolist, noore metsa serval asub ratsavõistluste plats, millel 3 ringi, neist on üks jahit-, teine galoppivõidusõidu ja kolmas treeningu jaoks.

Vasakult, paremale: Matkast osavõtjate vastuvõtt Szekszard'i linnas, osavõtjate ees kindral Horthy ratsa. Matkast osavõtjate hobuste parvetamine üle Donau, Kalosza linna kohal. Dunapenteles üleantud koolilaste poolt joonis, mis kujutab ristsid endist Ungari (must), keskel praeguse Ungari piirid (valge). Kiri ütleb, et mitte ilalgi ei saa see nii jääma. „Babotna“ Riiklises hobusekasvanduses, vasakul 2 hollandlast. Hobuste karjane riiklises hobustekasvanduses.

Platsi keskele on ehitatud igasugused kraavid, vallid ja tõkked takistuste võidusõiduks.

Maastikusõiduks on võistluste platsi kõrval metsas suurele maa-alale ehitatud 180 kinnist takistust.

Üldine mulje ehitustest ja ratsaväe õppuste võimalustest ning sihist jättis masendava mulje. Kooli juhatab ratsaväe kolonel. Koolis on umbes 200 hobust. Kool jaguneb osakondadesse, neist 4 suuremat on: 1) 2-aastane ohvitseride ratsasõidu instruktorite kursus, kus välismaalastest õpilastena oli kaks Bulgaaria ohvitseri ja üldjuhatajaks on ratsasõidu alal juba kaks aastat Itaalia kolonel Amalfi; 2) samasugune kursus allohvitseridele; 3) Olümpia kursus, kus läbi võetakse olümpiaadi ratsastamise alad, selle kursuse juure kuulub veel kooli esindusmeeskond võistlusteks; 4) rakendussõidu kursus ratsaväe-, suur-tüki- ja jalaväe ohvitseridele.

Instruktoriteks ohvitseride ratsasõidu kursustel on rittmeistrid, kelledest üks on lõpetanud ratsasõidu instruktori kooli Poolas ja Itaalias,

teine — Prantsuse ja kolmas — üks parimaist kohaliku kooli lõpetanuist ja sportlalist.

Peale selle asub kooli juures noorte täkkude vastupidavuse katsetamise jaam. Igal sügisel saadetakse sinna noored kolmeaastased täkud, kes peale treeningu teevad kaasa jahivõidusõite murdmaastikul. Vastupidavust katsetatakse raskeis olukordades. Täkud, kes osutuvad nõrgemaiks, kastreeritakse ning saadetakse väeosadesse või müüakse maha. Kuna parimad lähevad tagasi riiklikkudesse hobusekasvandustesse sugutäkkudeks.

Kokku võttes oli kirjeldatud matk läbi Ungari väga õpetlik ja kasulik. Tutvunesin Ungari ratsaasjanduse, hobusekasvanduse, rahva meelsuse ja külalislahkusega; suhtumine eestlastesse oli väga sõbralik.

Matk näitas millise huviga Ungari rahvas suhtub ratsaasjandusse ja selle avaldusile elades hingega kaasa. Kas ei tuleks ka meil võtta sellest eeskujuga ja õpiseid, et luua rohkem pinda meie ratsaasjandusele ja hobusekasvandusele rahva keskel.

Muinas-Eesti ratsavägi.

Juhan Libe.

Nii imelik, kui see ka esimesest pilgust ei paista, pole meie muistse iseseisvuse-ajal vabadusevõitluse vaatlusel veel ühist kindlat selgust sellegi kohta, kas see peeti eestlaste poolt jalgsi või ratsa.

Seda nimelt just mõne õige otsustandva lahingu suhtes, kus sellekohased allikad täitsa otseseid andmeid ei esita, kus eestlased näivad lahingut löövat küll oma harilikus korras, kuid kuna kroonikad pole selgesõnaselt välja öelnud, missugune see tavaline või harilik kord õieti oli, siis on jäänud ka seegi küsimus sagedastigi uurijate poolt isegi üksiklahingute analüüsis kahe silma vahele, nii et meil täiesti kindel ei ole näit. seegi, kas Madise päeva, n. n. Palalahingus 1217 Lembit võitles ratsa või jalgsi.

See sõltub ka ühtlasi üldiselt meie ajaloolise ja eriti sõjaajaloolise orientatsiooni küsimusest, mida viimast küllaldaselt ei osata hinnata meie muinasaja olukorra kujunemisel, ja mille tõttu satutakse isegi nende poolt, kes oma erialade tõttu peaksid asja ligemalt tundma, säärastesse lihtsameelsustesse, mis sagedasti kipuvad võistleva mitukümmend aastat tagasi baltisaksa ajaloo kirjanduses ringlenud vaadetega, kus mõnigi mees kaldus eestlaste olukorda sakslaste siiatuleku ajal nägema vaevu paiksele elujärjele asunud peaaegu poolloodusrahva omana.

Näiteks noor muinasteaduse magister, kes ise on Eesti sõjandust riivavate küsimuste kohta avaldanud täit tunnustust väärivaid käsitlusi, hiljuti ühes arvustises „Eesti rahva ajaloo“ kohta püüdis väita, et eksitus olevat võrrelda eestlaste lähivõitluse relvastust selleaegse Lääne-Euroopa omaga, kuna eestlased just oma relvade nõrkuse tõttu olevat kaotanud vabadusevõitluse. Sama meetodiga võiksime samahästi kinnitada, et Eesti relvastus pidi sel ajal mitu korda tugevam olema, lääne-eurooplaste omast, kuna Eesti vabadusevõitluses suutsid eestlased ligi paarkümmend aastat vastu panna seitsmele tugevale vastasele: sakslastele, taanlastele, venelastele, lätlastele, liivlastele, leedulastele, rootslastele.

Küsimuse lahenduse sõlm peitub hoopis mujal.

Kõige pealt kogu selleaegses sõjapidamise viisis ja maakaitse korralduses.

Selleaegse sõjapidamise viisi hinnangus ei saa asjast üle selle lihtsusega, mida esitab omaaegne Tartu ülikooli muinasteaduse prof. rootslane Nerman, kes pea iga rootslaste retket, mis eestlaste vastu sattus kuidagi õnnelikult lõppema, püüab oma teoses Skandinaavia ja Ida-Balti suhete kohta tõlgendada eestlaste allutamisenähtust rootslastele. Ei saa asjast ka niiviisi mööda, nagu teeb seda tema järglane eesti muinasteadlane, kes selgitades eestlaste sõjakultuuri, jaotab eestlaste sõjakäigud saagi ja kättetasuretkeks, nagu poleks kättetasuretkega saagi saamise siht kaasas käinud, ja nagu oleksid eestlased olnud säärast laadi vihased vennad, kes suurt ei hoolinud üldisest maakaitse korraldusest, vaid tormasid aga siis peale, kui neid ärritati.

On ju täiesti õigus suurt vahet teha seeaegsete muistse Eesti ja praeguste sõdade vahel.

Nüüdse pealetungi sõjapolitiline siht suundub peamiselt ikka enamasti võraste alade vallutamisele, oma mõjuvõimu laiendamisele. Muistse eesti sõjapidamises oli peale vajaliku maakaitse ülekaalus saagi saamise siht. Sõjakäigud olid kõigepealt röövretked, kus mitte väga suured väesalgad tungisid võimalikult kiiresti ja väledasti vaenlaste aladele, riisusid, rüüstasid, laastasid, tapsid ja võtsid vange, nii palju kui nad seda kiires korras said, ja tõttasid siis kiiresti minema, et vaenlasel ei jätkuks mahti väge kokku koguda, mis ju ka vähemalt paar-kolm päeva aega võttis, ja retkijaid kimbutama hakata. Lihtsaks röövretkeks ei olnud isegi otsarbekohane väga suure väehulga kogumine, sest sellele oleks tegevusala ja saagisaamise võimalused jäänud kergesti kitsaks, ja suurem väehulk, kes küllalt nobedasti ei suuda liikuda, ei saanud ka nii tähelepanematult ligineda, vaid paikkonna elanikud oleksid aegsasti vaenlase lähenemisest teada saades, oma varandusega õigel ajal pakku jooksnud linnustesse ja pelgupaikadesse.

Sõjakäikude iseloomukohaselt oli korraldatud ka eestlaste maakaitse. Kui arvestada, et elanikkonna hulgaga võrreldes oli Eesti piir sel ajal rahva kandejõule umbes oma kaheksa korda pikem kui praegu, kus rahvaarv on nii palju korda suurem, ja kui silmas pidada, et praegusele piirivalvele iseenesest mõistetavad sidevahendid, telefongi kaasa arvatud, kõnelemata moodsatest ühendusepidamise võimalustest, täiesti puudusid, siis on loomulik, et eriti õredalt asustatud või koguni asustamata paikades ei olnudki võimalik pidada püsivaid piirikaitse meeskondi, kes oleksid suutnud silmas pidada ja kinni hoida kõiki, vahest ainult mõnekümne meheli röövsalku, kes ükskõik kus kohast ja missuguseid metsi ja soid ning rabasid mööda võisid inimasulate ja külade juurde hiilida.

Kõige mõjusamaks vahendiks aga säärase naaberrahvaste röövsalkade sissetungimise võimaluste ärahoidmiseks oli vasturünnak, ise pealetungimine ja sellega ühenduses naabritelt väljapressitavad rahutingimused. Paikkonnad olid tugevajõulise retkesalga sissetungimise puhul sunnitud, et hoida oma elamuid põletamise ja külasid laastamise eest, enese peale võtma mitmesuguseid kohustusi ja neid kinnitama pantvangide andmisega. Kui oli kohapeal saadud küllaldane hulk pantvange, tähtsamaid isikuid, vanemaid, nende poegi j.n.e., siis ei olnud karta, et niikaua, kui pantvangid elusad, oleks keegi samas paikkonnas sõندانud üritada rahurikkumist, kuna seeaegsed tihedad hõimu- ja sugulasuhted paikkondlaste vahel kujundasid pantvangide instituti tähtsamaks, kui see esineb praegu näit. hiina bandiitidega läbikäimisel.

Ühekülgsed pantvangide võtmise kõrval garanteeriti ka vastastikust rahu kõige paremini pantvangide vahetamise teel, kus niikaua, kui oma mees oli rahulepinglaste käes, oldi huvitatu ka rahupidamisest.

Piiskopp Albert oma maavallutamise poliitika on väga ohtrasti ära kasutanud seda pantvangide võtmise taba, hankides ja kasutades pantvange ka säärase kavalustega, mis iga

kord ei tahtnud siinsete töökspidamistega hästi sobida, nagu näit. liivlaste vanemate vangistamine pidulikult olengul, Viljandi linna piiramise ajal lätlaste poolt Eesti vangide tapmine, et sellega linnust allumisele sundida, ja mõned teised küsitavad juhused.

Siinsete pärisrahvaste juures peeti rahupanti niivõrt kindlaks, et neid nähtavasti hilisemal ajal on ainult sümboolselt vahetatud. Relvastatud mehe pantvangiks vahetamise asemel lepitati relvade — odade vahetamisega, ja sõda ei alustatud enne, kui odad tagasi saadeti või kui rahu tähtaeg automaatselt lõppes.

Säärane aeg, kus pealetung oli — ilma iga-suguse piltlikuseta — kõige parem kaitse, oli ka eestlaste sõjaliskultuuri arendanud nii üldjoontes kui pisisasjadeski rünnaku, — hooiandmise taktikaks. See avaldus neiski üksikpeenus-tes, et eestlaste kaitsevarustis, raudrüü j.n.e., ei olnud kuigi oluliselt väljaarendatud ega väga laialt tarvitusel, kuigi see täiesti ei puudunud, nagu selgub ka Läti Hendrikust, kes mainib, et eestlastel ei ole kaitserelvastust nii palju tarvitust kui teistel rahvastel.

Taani kuningas Valdemar I, kui ta saatis 1170 oma väe eestlaste ja kurelaste mereretke vastu, manitses, et olgu mehed ettevaatlikud nende vastastega, sest need panevad küll näilikult kergesti taganema, aga nende põgenemine on sama hädaohtlik kui pealetungimine, sest kui neid hakata taga ajama, sööstvad nad äkki tagasi, ja võtavad laialivalgunud vastase õnneks.

Eesti vabadusevõitluse eriti esimene pool on väga rikas samasuguste näidetega mitte ainult üksiklahingu, vaid ka kogu sõjakäigustiku süsteemis. Kui novgorodlased ja pihkvalased tungivad 1212. a. Vaiga kaudu Järvasse ja Harjusse, kust nad varbolastelt linnuse piiramise lõpetamiseks välja kauplevad mitu head puuda hobedat, ja — Vene kroonikate teatel — oma retkega olevat koguni mereni välja jõudnud, siis tungib samal ajal Sakala vanem Lembit, venelasi Eestis märatseda lastes, neile selja taha Pihkva kallale ja põletasid selle enne tuhaks, kui venelased koju tagasi jõuavad. Ja alguses kogu sakslaste ja eestlastevaheline võitlus kujutas enesest tükati ainult puhast vastastikust retkete sadu, kus vastane ei saanud aega hingegi tagasi tõmmata ja kohapealse enesekaitse peale mõelda.

Kui veel juurde arvestada, et säärased retked, nagu näit. eestlaste ja leedulaste vahel, sündisid väga kauge maa taha, siis on arusaadav, et seesuguste tugevajõuliste kiirretkete sooritamine oli võimalik ainult hästi arendatud ratsaväe abil, kes suutis operatsiooni enne läbi viia ja lõpetada kui vaenlane ootamatust pealetungist toibudagi sai.

Säärase ratsaväe kujundamiseks olid eestlastel head eeltingimused.

Juba 11. sajandi teisel poolel näeme Breemni Aadamat kiitvat saarlaste hobuste hulka. See on see aeg, kus läänemere soomesugu rahvastel algab suur ajastu, mis võrdub Skandinaavia kõrgeks kiidetud viikingi ajale (a. 800—1050).

Juba ka skandinaavlaste viikingi ajasse ulatuvate pärimuste seas mainitakse ka eesti viikingeid, kuid nende osa sel ajal ei ole veel küllaldaselt selgitatud, kuigi näib, et siin veel palju on avastada läänemere soomesugu rahvaste osatähtsusest Skandinaavia viikingi sõitudes, kuna selgub, et eestlasi, saarlasi, kurelasi on

meie teised rahvad tihtigi samuti nimetanud normannideks, skandinaavlasteks, nagu teised neid jälle slaavlasteks peavad, ja seega osa nende mõlemate rahvaste ettevõtetesse on saabunud soomesugu rahvaste üritustest, millede kohta aga vahetegemine nimetuste ärasegamiste tõttu tagant järele sagedasti õige keerukas.

Kui umbes 1050. a. vaibuvad Skandinaavia viikingi retked, mis läänes ja idas olid aluse pannud uutele olukordadele, põhjendades uusi asundusi ja rajades riikonde, asuvad eesti ja kure meresõitjad ja viikingid Läänemeresel peaaegu (ühes lõunapoolsete slaavlastega?) ainu-peremeest mängima.

Nii palju sajab Rootsisse, Taanisse ja teistesse maadesse Eesti retkeid, et kui neid mõnikord üksikult mainitakse, siis sagedasti lisandusega, et eestlased olid „nagu see nende komme“, jällegi käinud seal ja seal retkimas.

Mida saarlastele ja randlastele oli laevastik ja viikingisõidud, lääne ja loode poole, seda oli maisamaa eestlastele ratsavägi, ja kuivamaa retked lõunasse ja idasse.

Breemni Aadama teadet saarlaste hobusteriikuse kohta tõestavad kogu Eesti aladel rohked muinasleiud, mis on seoses hobuste pidamise ja ratsa kultuuriga, kui ka ajaloolised allikad sakslaste tuleku ajast.

Nii kiidab Läti Hendrik mitmel puhul hobuste hulka, mis sakslased siin retketel saanud. Sakslaste, liivlaste, lätlaste ja venelaste ühine röövkäik Soontagasse 1210. a. annab neile määratud arvul hobuseid saagiks, lisaks muudele loomadele ning 4000 härjale ja lehmale. Kaupo linnuse piiramisel 1217. a. Koival kaotavad eestlased 2000 hobust, sama palju (2000) Madisepäeva lahingu tagajärjel 1217. a. j.n.e., j.n.e.

Eestlaste ratsaväega võisid võistelda vaid liivlased ja leedulased. Ilmneb, et lätlased olid siin üldiselt palju nõrgemad. Küll on mõni läti uurija rõhutanud, et lätlastel olevat rohkem ratsusid peetud, kuna seda osutavat liivlaste haualeiud, kes ju lätlastega segamini elasid, kuid on tõenäosem, et mis oli omane liivlastele, ei tarvitsenud samal määral lätlaste kohta käia ja et liivlaste ratsaväe tugevuses seisiski see võim, mille tõttu lätlastel, nagu Läti Hendrik teatab, on „alaliselt olnud liivlaste poolt rõhutatud“, millest ei ole sugugi põhjendamatu välja loetud tõenäoset võimalust, et lätlased olid liivlastele alluvas vahekorras, ja on selge, et kui mitte kõik, siis vähemalt osa Läti vanemaid, eriti Liivi-Läti segaaladel, on olnud liivlased.

Kui algab peale sakslaste vallutusaeg, siis kuuleme enamasti ikka mainitavat Liivi ratsanikke ja lätlaste jalaväge, kusjuures rohkem erakordsena näib osa lätlasti ka ratsa liikuvat ja liivlased on vahetevahel sunnitud ka jalgsi lahingusse asuma.

Ka eestlaste pealetungide tõttu oli sellekski ajaks vihavaen eestlaste ja lätlaste vahel kujunenud juba ajalooliseks, sest Läti Hendrik rõhutab korduvalt, et lätlased olnud eriti rõõmsad preestrite tuleku üle, sest nüüd lootnud nad oma rõhujatega ühist õigust ja rahu maitseda, kuna varem olevat neid peale liivlaste ülekohtu eestlased ja leedulased alatiselt tagakiusanud, rüüstanud ja tapnud.

Sakslased oma vallutuspoliitikas püüdsid, kohalike vastolusid ärakasutades ja maa pärisrahvaid üksteise vastu õhutades, omale kordkorralt uusi abijõudusid saada. Liivlased, kellede õul lasus ka vähemalt osa lätlaste alade kait-

Ülalt vasakult: Rügemendi suuskurite patrull luurel. Rügemendi suusk-ratturi eskadron rännakul (peatus). Rügemendi suusk-ratturi eskadron rännakul. Rügemendi suusk-ratturi eskadron rännakul (kk jagu).

set, olid hädas eriti leedulaste ja venelaste pealetungide pärast, kelledele nad oma arvuga vastu ei suutnud, ja üheskoos sisemiste vastoludega, kus näit. liivlaste vanem Kaupo on sunnitud oma võimu sakslaste abil kindlustama, löi see säärase olukorra, kus loodeti sakslastest kaitsetuge vastaste vastu. Lätlased jälle nägid sakslastes eneste rõhujate käest ärapäastjaid.

Kogu eestlaste vabadusevõitluse kujunemisel oli sel asjaolul nii poliitiliselt kui puhtsõjaliselt suur tähtsus.

Kui sakslased, olles liivlased ja lätlased 1207. aastaks enam-vähem kindlasti allutanud, valima peavad, kus suunas oma mõjukonda laiutada, siis peale poliitiliste-kaubanduslikkude põhjuste, Koiva kaubatee võitmise Väinajõe liiklemisssuuna kõrval, avaldasid oma mõju eestlastele kallaletungil ka sõjalised põhjused.

Just enne eestlastele kallaletungi saab saksa rüütlivägi kibeda õpetuse leedu ratsaväe käest. Kui sakslased liidus semgallidega 1207. a. tungivad Leedusse, saavad raske relvastusega rüütlid ränga kaotuse osaliseks. Lahingus, kirjeldab Läti Hendrik, lendasid leedulased oma väledatel hobustel igal pool neil ümber ja kihutasid, nagu see nende komme, „paremalt ja pahemalt ringiajades, pea taganedes, pea peale tungides, ja haavasid paljuid odade ja nuiade viskamisega...“

Sel ajal oli sakslastel valida edaspidine suund, kas asuda enne leedulaste kallale ja siis nende abiga püüda võita eestlasi, või eestlastega alates tugeva ratsaväe oma teenistusse saada, kuna ühes „ristiusu ikkega“ pärisrahvused kohustusid ka toetama sakslaste sõjalisi ettevõtteid, püüda pikkamööda ka leedulasi allutada. Nad valisid esimese tee, kuna peale muude tingimuste (maa sügavus j.n.e.) ka leedulaste naabrid semgallid,

ei osutanud küllalt kõvadeks liitlasteks sakslastele. Eestlaste naabrid liivlased aga olid sõjaliste võimete, lätlased kauaaegse vihavimma tõttu eestlaste vastu tõhusaks abijõuks.

Seepärast siis ka selle lüüasaamise järele vanemad ja arukamad mehed Riias otsustavad „mitte enam sõdida paganatega paganate vastu, vaid Issanda peale loota ja võidelda liivlaste ja lätlastega kõigi paganarahvaste vastu. Mis ka on sündinud, sest samal aastal sai Püha Neitsi lipp liivlaste, lätlaste ja sakslaste poolt kantud Ugandisse ja nii edasi kõigi eestlaste ja ümberkaudsete rahvaste peale...“ (Läti Hendrik 12, 3.)

Liivlaste ja lätlaste abi oli aga ühtlasi ka lahingutaktikaliseks küsimuseks.

Raske rüütlivägi, hoolimata kaasasolevatest kergetest sõjasulastest ja kannupoistest, ei suutnud ainuüksi kerge ratsaväega, mida oli ju võimalik arvuliselt rohkem väljapanna, selle, ka ilmselt eestlastele omase hoobi abiandmise, pea pealetungi, pea taganemise võtetega, n.n. idamaise taktikaga, kuidagi hakkama saada, kui tal puudusid kerged, kiiresti manööverdavad varutiivad.

Rüütlite kolonn oli tugev kõigepealt eest. See oli sagedasti segamini jalameestega kombineeritud raskesti soomustatud raudrusikaks, mis otsejoones suutis läbi lüüa ka kõige tihedamast vaenlase rindest, kui sel ei olnud küllaldast sama tugevat kaitsevarustist.

Hea, kerge ratsavägi tungis sellistel juhtudel rüütlitest lihtsalt mööda, haaras neid külje pealt ja tagant, hobuseid väledasti ümber keerates ja manööverdades, kohmakaid raudmehi viskevahenditega kaugemalt masendates või neid mitme mehega üksikult vahele võttes.

Kui aga olid rüütlitel abiks kerged ratsasal-

gad, siis need jälgides petteganejaid, tiibadena varjates külgesid, suutsid rüütelitele mahti anda rinde korrastamiseks ja rammestada pealetungijate järske rünnakuid.

Peagi selgus, et ka sellest oli vähe eestlaste vastu võitlemisel, sest eestlased mõnikord pühkisid tormihooga peale tungides rüütelite poolt abiks võetud liivlaste ratsaväe laiali, ja siis sattusid soomusratsanikud ikkagi eestlaste manööverdamise kätte, kuna need ei suutnud ei taganemisel ega pealetungil nii suurt kiirust arendada kui liivlased. Selleks oligi enamasti lätlastest koosnev jälgvägi, kes ei saanud nii kiiresti minema putkata, ja oli sunnitud enesest kaitsetõket kujundama rüütelitele.

Oige õpetlik sest kõllest on Ümera lahing 1210, kus rüütelite kolonn eestlaste poolt segamini lüüakse.

Eestlased seekord Võnnut piirates kuulevad, et piiratuile on kohale jõudmas abiväed Riias ja liivlaste ning lätlaste aladelt, tõttavad näilikult põgenema ja meelitavad seega Võnnu rüütliid ja kohalejõudva Kaupo ühes liivlaste ja lätlastega enese tagaajamisele.

Eestlased aega viites ja tee peal puhates suudavadki asjale niivõrt tagaajamist õhutava ilme anda, et ettesaadetud luurajad toovad teate, et eestlased olevat Ümeral täies pagemise hoos.

Jälgijad tõtustavad, kuigi Kaupo, tundes eestlaste sõjakavalusi, hoiatab, et tuleb ära oodata Riias lisaks tulevaid abivägesid, et „siis võime sõida ja oma tiivad võtta ja kõrgele lennata“.

Jälgijad panevad etteotsa rasked rüütliid, kes peavad löögirühma moodustama, kelleledele järgnevad liivlased ja lätlased jalavägi. Et liivlased olid ratsa, selgub kontekstist, kus liivlasi ja lätlast mainides eriti märgitakse lätlaste jalaväge, kusjuures ühes kroonika ära kirjas sisalduki sel puhul ütelus Liivi ratsaväest, mis tõestub ka üldise lahingukäiguga.

Kui Ümera juures siis eestlaste vägi järsku metsast lagedale sööstab ja mitmest küljest korraga peale tungib, ei suuda rüütelite eelrühm midagi mõjusat korda saata, kuna liivlased lüüakse nende tagant põgenema, ja kogu väekord satub segamini. Rüütelite jäänused kutsuvad aga kuidas veel saavad uuesti kolonni moodustada, et väiksemate kaotustega Koivani tagasi raiuda. Nähtavasti ainult mõningad Saksa kerged ratsanikud, kelledena ühte friislast mainitakse, suudavad tagasi pagevaile rüütelite seljatagust kaitset pakkuda, tagaajavaid eestlasi korduvate vasturünnakute ja taganemistega kitsustes takistades.

Et Ümera lahingus eestlased ratsa võitlesid, selles ei ole mingit kahtlust sellele, kes vastavat kirjeldust tähelepanelikult loeb, ja mitte meeliga silmi kinni ei pigista eelarvamuses, et „talupoja vägi“ tuli lahingu puhul hobuste seljast tingimata maha.

Ainult siis, kui eestlased olid ratsa, saab selgeks, kuidas ratsarüütliid „võideldes“ taganesid Koivale, ja kuidas eestlased „taga ajasid nii sakslasi kui ka liivlasi (— ratsanikke —) ja lätlaste jalaväge, kes paremal ja vasakul põgenesid, ja püüdsid neid kinni saada, keda nad osalt maha löid, osalt Ümerale tagasi viisid ja piinasid raskesti...“ (L. L. 14, 8.)

Muidugi olenes igakordsest olukorrast, maastikust j.n.e. võitlusviisi valik, kuid käesoleva küsimuse juures on oluline see, millise võitlus-

viisi poole oli eestlastel kaldumus, ja kas nad eelistasid välilahinguis ratsa- või jalgsi rünnakuid.

Selle küsimuse selgitusel tuleb silmas pidada seda, et kogu vabadusevõitluse kestel on peetud ainult paar-kolm enam-vähem puhast välilahingut, kuna teised kokkupõrked on enamasti sündinud linnuste piiramisel või, nagu Tallinna all taanlaste vastu, nähtavasti kindlustatud laagritele, kus hoopis teised tingimused maksid, kuna ei ole ju mõeldav hobusega linnuse valli peale tormamine. Kuid ka Beverini piiramise looski 1208. a., kus jutustatakse, lätlased olevat linnustest välja sööstes eestlasi maha löönud ja neilt hobuseid saagiks saanud, on näha, et eestlased ka linnusegi piiramisel on vahest ringlennud hobustel.

Enam-vähem kindel on küll, et Koiva lahingus aastal 1211, Kaupo linnuse piiramise puhul, eestlased olid sunnitud piiratuile appi tulnud sakslaste ja liivlastega jalgsi võitlema, kuid selleks olid eripõhjused.

Üldjoontes on see Kaupo linnuse piiramise lugu iseenesest suurepäraseks näiteks Eesti laevaväe ja ratsaväe koostööst. Samal ajal kui saarlased tulevad mööda merd Koivat pidi üles Kaupo linnuse alla, jõuavad sinna täpsalt samal päeval ka „mitutuhat“ läänlast: Ridala ja Reveli ratsanikud „ühes oma jalameestega“, keda oli nähtavasti vähem, ja moodustasid ratsanikkudele võib olla alluva või juure kuuluva saateväe.

Ratsavägi hakkas ühelt poolt, laevavägi teiselt poolt linnust piirama, asudes eraldi laagrites.

Sakslastest, liivlastest ja lätlastest kogutud abiväed valisid seekord Ümera kogemustel uue taktika.

Nad saatsid seekord jalaväe ette „suurt teed mööda, mis Vendeküläst tuleb“, kuna ratsavägi — rüütliid ja vistikid ka liivlased, kui neid vähemalt osa ei olnud jalaväe hulgas, „läksid teed mööda, mis on paremal pool“.

Eestlastele tuli jalaväelaste rünnak ootamatult. Need tormasid järsku mäeveerelt alla eestlaste ratsaväe laagri vastu ja sööstusid üle oru põhjas oleva oja. Eestlased asuvad kiires korras rinde korraldusele, „nad jooksevad, haaravad kilbid, mõned tõttavad hobuste juurde, mõned kargavad üle pihtaja, kõik satuvad hunnikusse, panevad õhu oma sõjakisaga värisema, tõttavad suure huigaga kristlastele vastu, saadavad neile osadid nagu vihmavalanguid peale. Kristlased püüavad odad oma kilpidega kinni. Kui nood on ära tarvitatud, haaravad nad (eestlased) mõõgad, rühivad lähemale, asuvad käsitaplusse. Haavatud langevad, mehiseilt võitlevad paganad...“ (L. H. 15, 3.)

Kirjeldusest selgub ka seekordnegi eestlaste kaldumus hobuste asuda. Kuid selleks ei jää mahti, kuna jalavägi on juba peale tungimas, ja pidigi neile paistma ebaotstarbekohane olevat aega viita hobustele asumisega, kuna jalaväe pealetungile seekord hobustel vastupanuks ei olnud maastik kõige sobivam, sest oru põhjas ratsa liikumisega oleks tegevusväli küngaste vahel niivõrt kitsaks jäänud, et hobused oleks kaugevõitluses jäänud esialgu ainult odadele ja nooltele heaks märgiks, nii et soodsam näis olevat esimest pealetungi jalgsi tagasi lüüa.

Kuid sellega teevadki eestlased kõige saatuslikuma sammu, sest sel otsustavamal silmapilgul, kui eestlastel odad ja kilbid olid ära kasutatud, ja nad lähivõitluses olid juba võitu saa-

mas, tormavad raskesti soomustatud hobustel rüütlid ja ratsanikud jalaväelastele appi, kellele veel lisanduvad eestlaste selja tagant linnusest välja sööstjad liivlased.

See ratsaväe järsk kohaleilmumine, mida eestlased ei teadnud oodata ega aimata, otsustas asja, kuna eestlastel ei olnud paljaste mõõkadega midagi peale hakata selle ratsaväe surve vastu, mis nende rindest läbi murrab, ja ellujääjad päästavad end taganemisega saarlaste laagri juure teisele poole linnust mäekünka otsa, jättes hobuste karja vaenlase saagiks.

Meil on teada selle Koiva lahingu tulemus. Kui ellujäänud läänlased ja saarlased tahavad öösel tasa-hiljukesi laevadel Koivat mööda merele põgeneda, leiavad nad tee suletud. Ristisõitjad olid jõe kindlustatud silla ehitanud, millest, kui ka kallastelt, sajab eestlastele oadid ja nooli kaela, nii et need on sunnitud oma laevad maha jätma ja metsadesse pagema.

See laevavägi kaotus oli otsene järeldus jalavõitlusele sunnitud ratsaväe lüüasaamisele, kus eestlased langesid sakslaste kombineeritud sõjaktika löksu, nii et sakslased saades saagiks 2000 hobust ja 300 röövlaeva, kaasaarvamata vähemaid laevu, kiitlesid, et nüüd „on langenud Eestimaa pea: s. o. Saare ja Ridala ning teiste maakondade vanemad“.

Järgmine suurem välilahing Eesti vabadusevõitluses oli Madisepäeva lahing 1217. a. Sakalal, mille kohta ülal juba märgitud selle ebaselgus ratsaväe osa seisukohast.

Kuid kui eelpool toodutki arvestada, ja kuna kirjelduses mainitakse, et ka siin saadud saagiks 2000 hobust, siis on juba eeskätt võimalus olemas, et ka siin, kui mitte kõik, siis enamuse eestlasi oli ratsa.

Lahingu kirjeldis Läti Hendrikul, mis muidu õige üksikasjalik, ei ütle ka täiesti selgesti sedagi, kuidas võitlesid sakslaste pärismaalastest liitlased, kas olid liivlased ratsa ja lätlased jalgsi, või oli teisiti korraldatud, nagu seda vahet ette võeti, kus liivlasi sunniti jalgsi lahingut lööma.

Kuid lahingu käik selgitab mõndagi, sakslastepoolne vägi jaotatakse kolme ossa: sakslased osalt ratsa, osalt jala asuvad keskel, liivlased paremal, lätlased vasakul tiival. Eestlaste keskrindes, kroonika teatel, asus sakslaste vastu kõige tihedam ja tugevam salk (maior ac fortior turba, kui see ei ole vahest krooniku poolt subjektiivselt sisse mõeldud sakslaste osa tähtsustamiseks?), lätlaste vastu asusid eestlaste paremal tiival Lembit ja Sakala vanemad. Eestlaste vasaku tiiva koosseisust me ligemalt ei kuule.

Kui nüüd sakslased „oma korras“ osalt ratsa, osalt jala eestlaste väe keskpaigale peale suruvad, tungivad ka lätlased südikalt ühes sakslastega eestlastele peale. Sakslased löövad keskmise rühma taganema, ja seda nähes pööravad ka sakalased ümber ja asuvad taganema. „Ja lätlased jälgisid neid ja surmasid neist paljuid, ja teised põgenesid. Ja Veko, Roboami vend, tundis Lembitu ära ja jälgis teda ja löi ta maha...“ (L. H. 21, 3.)

Kui mitte oletada, et Läti Hendrikul see „jälgimine“ on kasutatud ainult stiililiselt, ja et Lembit ning teised Sakala vanemad, nende seas Vottele ja Manivalde, langesid juba enne taganema pääsemist, siis peame oletama embakumba, kas eestlased võitlesid jala, või oli vähe-

malt osa lätlasi ratsa. Viimane oletus saab tõenäoseks eriti Veko puhul, kelle vend Roboam 1208. a., kui eestlased Beverini piirasid, oli nende seas, kes eestlaste kallale sööstis ja neilt hobuseid käis saagiks saamas, näib ka olevat ratsavõitluse mees.

Samal ajal kui puruneb eestlaste rinde keskosa ja taganeb parem, tiib, tungib eestlaste vasak tiib edasi liivlaste peale ja surub need taganema, nii et need pöörduvad sakslaste rühma juure ja siirduvad nendega üheskoos eestlaste taganevaile rühmadele järele. Seega rinde ümberpöörates jõuab eestlaste vasak tiib pea-aegu sakslaste seljataha ja tungib nende järele-osa peale, kuid kuna sakalaste tagasitõmbumine vanemate kaotuse tõttu muutub põgenemiseks, siis on ka vasak tiib sunnitud taganema, olgugi, et ka liivlaste kahjud olid suured, ja et ka nendegi juht Kaupo sai lahingus surmavad haavad.

See eestlaste vasaku tiiva liikumine ja kiire tagasitõmbumine on küllaldase tõenäosusega ettekujutatav ainult siis, kui eestlased olid ratsa, kuna ainult sellega seletub eestlaste väljajõudmine sakslaste järelalgani ja ka see, et põgenejate edaspidiste jälgijatena mainitakse liivlasi, lätlasi ja saksisid, seega just kergesti varustatud sõjamehi, kuna rüütlid neile nähtavasti järele ei suuda tõtata.

Küll võiks teatud kahtlust äratada asjaolu, et Läti Hendrik mainib sõjasaagina siin 2000 hobust ja langenuid, keda metsas maha löödud, ainult 1000, nii et võiks sellest järeldada, et hobuseid saadi selletõttu rohkem, et mehed tulid lahingus hobuste seljast maha, kuid teiselt poolt ei ole selge, kas langenute arv käib kogu lahingu kohta, või ainult nende kohta, keda põgenemisel kätte saadi, ja on ka võimalik, et lahingu õnnetu lõpu tõttu, pagejad metsas ja

soos loobusid hobustest, kuna seal oli kergem jalgsi edasi tõtata, ja ratsaväel võisid ka jalamehed kaasas olla.

Küll ei saa arvudele kroonikate teadetes suurt väärtust anda, ja on teada küllalt juhu-seid, kus kuni 100 ja enamgi kordseks on tehtud vastaste kaotused, kuid Madise päeva lahingu iseloomustamisel ei ole üleaarne silmas pidada, et kui Läti Hendrik arvestab eestlaste kogu väehulka selles lahingus 6000-le, sakslaste, liivlaste, lätlaste ühendatud väe jõudu 3000-le, kusjuures vastase hulga suurendamine vähemalt kahekordseks on väga tõenäone, siis langenute arv peaks veel rohkem olema liialdatud, nii et eestlaste kaotused Läti Hendriku hinnangute mõõdupuu seisukohast ($\frac{1}{6}$ kogu väehulga kohta), ei olnud mitte eriti suured, ja et selle lahingu tähtsust on meie ajaloos harilikult liialdatud seetõttu, et on püütud tihti vägivaldselt siduda kogu vabadusevõitlust üksiktähistega, lahingutega.

Eesti vabadusevõitluse lõppedes, kui eestlased ise hakkasid ühes sakslastega sõjakäike tegema teiste pärisrahvaste vastu, selgub et sakslased eesti ratsaväge leedulaste vastu väljamängida kavatsedes olid õieti kalkuleerinud.

Päris ustavaid liitlasi ei saanud küll eestlastest sakslastele kunagi. 13. sajandi lõpust päritolev Liivimaa riimkroonika, mille autor on keegi ordurüütel, kes ise sõjaasjandust hästi tundis, kaebab korra eestlaste vabadusevõitlust kirjeldades, et siis olid nad kangemad kui nüüd, nagu me tunda oleme saanud, et kui meil nende abi järele häda oli, oli neid vähe näha esimestes ridades (võrdl. „Sie waren besser do wan nu, Das han wir wol bevunden, Sint zu manchen stunden, Wan uns ir help not geschach. Harte luzel man ir sach, Die sich drungen vor die schar“. Liivim. riimkroonika, värs 560 jj.).

Põhjus ei seisnud siin vapruste puuduses, sest riimkroonika autor ise tõstab järjekindlalt eestlased esirinda, kui ta nendega üheskoos mainib liivlasi ja lätlasi, kelledest eriti viimaseid ta näitab rohkem kiitlejatena kui hakkajate lahingumeestena.

Nii ühes lahingus leedulaste vastu jutustab riimkroonika, et „palju paganaid sai maha löödud nende poolt, kes eestlaste maalt, lätlased pidid peaaegu häbi tegema, kuigi nad viimaks järelsüdistusid. Liivlased olid kangelaste viisi, kes küll võitlusele kõlbasid“. („Der heiden wart geslagen vil Von den von eistenlande. Die letten wolden schande Han, sie envechten vmme pris. Die liuen waren helde wis, Die wol zu strite tochten“. L. r. 1826 jj.).

Kuid, et eestlaste tublidus oli tingitud rohkem sõjalustist leedulaste vastu, kui sakslastele toeksolemise tahtest, seda näitab väga kujukalt Saule lahingulugu 1236. a., mis sakslastele nii õnnetult lõppes, et Mõõgavennaste Ordu järgmisel aastal likvideerus ja ühines Saksa Orduga.

Ka Saule lahingu eeltoost kuuleme eestlasi meelsasti sõjakäigule asuvat, kuna liivlaste ja lätlaste kohta seletatakse tagasihoidlikumalt, et ka nemad ei jäänud just koju („Die eisten mit vil mancher schar Wuamen willenlichen dar; Die letten und die liuen zu hus nicht wolden bliuen...“ L. r. 1891 jj.). Kui aga lahinguks hakkas minema, siis näitasid need, kes olid olnud Riias kanged sõnadega võitlema, vähe indu

(„Da sach man lutzel gahen Vil manchen, der zu rige streit...“ L. r. 1912 jj.). Ordumeister ratsutab siis paremate — eestlaste juure. Nimelt osa kroonika ärakirjadest esitab, et meister ratsutas „zu den besten“, teisel on „besten“ asemel „eisten“. Kuid kontekstis ja sisulisest võrdlusest teiste kohtadega selgub, et algatori poolt on mõeldud eestlasi, kuigi pole teada, kas ta neid algtekstis on nimetanud nimepidi või piltlikult („besten“).

Seekord vastavad aga väärrikad kangelased, et meie ei taha siin sõdida, kui jätame oma hobused, siis peame jala vastu seisma („Wir enwollen hie nicht striten, Sprachen do die helde wert, Ob wir verliesen unser pfer, so muse wir zu vuse stan“ L. r. 920 jj.). See eestlaste vastus ei ole täiel määral selge sellest küljest, kas ordumeister tahtis, et eestlased oleksid pidanud jalgsi võitlema, hobuste seljast maha tulema, või kõhklesid eestlased seekord ratsavõitlust alata, kartes hobuste kaotust. Mõlemad võimalused on oletatavad, sest maapind — jõeäärne tūmamaa, „murd“, ei olnud sobiv ratsavõitluseks, ja kui rüütlid lahingusse läksid, kaotasidki nad kõigepealt hobused ja langesid ise leedulaste nuiade alla.

Ordumeistri sõnadest aga eestlastele, et kui meie esimesed maha lööme, võime rahulikult koju minna („Wir slahen die ersten nu dar nider. So moge wir vriichen wider Heim zu lande riten“), näib küll paistvat see, et eestlasi taheti õhutada leedulaste esimestele ridadele — odadele — pealesurumiseks, millega oleksid nad oma hobused kaotanud, ja kui eestlased sellest keelduvad, siis vihastab ordumeister, et nii tahate te mitte hobuseid, vaid ka pead kaotada („so wollt ir lan Die houbte mit den pferden hie“).

Olgu nende lahingu üksikasjadega kuidas on, kuid väga iseloomustav on eestlaste keelduv ütelus, „kas me peame siis jala võitlema?“

Meie rahvaluules ka hilisemad nekrutilaulud ühendavad sõjameest ikka hobusega, ja kui neid ajaloolisi fakte kõrvutada üldise rahvaloomingu suhtumisega sõjaratsudesse, on selge, et meie muinasaegses sõjanduses langes peamine rõhk ratsaväele palju suuremal määral, kui seda on seni nähtud. Selgub, et hobused eestlastel ei olnud mitte ainult transportabinõuks, kiireks edasijõudmiseks, vaid ka lahinguvahendiks. See pärast on täiesti liigne lisahüpetees, nagu oleksid eestlased lahingu puhul hobuste seljast tingimata maha roninud ja eelistanud jalgsi võidelda ka seal, kus maastikulised tingimused, lahingu siht (linnuse piiramine j.n.e.) seda otsest ei nõudnud.

Ja juba terve mõistuse loomulik kriitika, teades, kui ebameelsasti ratsamees ka vajaduse puhul oma hobusest loobub jalavõitlusesse asumiseks, ei näe, miks oleks muinas-Eestis mees- tel teised kalduvused olnud ajastul, kus relvastus oli veel palju nõrgem ratsaväe rünnakule vastupanuks, ja kus retkijatel niikuinii hobused kaasas olid, ilma kelleleta korralikum retk ei olnud üldse mõeldavgi.

Muidugi liikusid ratsaväega kaasas ka rüüsteretketel jalaväerühmad, kes sagei alles võõrsil omale hobused hankisid, kuid nende tegevuse ja ülesande vaatlemine ei mahu käesoleva kirjutise raamidesse.

Jutt sellest, kuidas vahva husar Joosua Tõrutera ihkas puhkust ja seda ikkagi ei saanud.

August Kirsimägi.

Husar Joosua ei maganud. Kõik ta suguseltsist olid muidu terve unega ja ega temagi seda ei põlanud, tegi teinekord uinaku, kas või püstijalu või sadulas, aga täna öösi ei tulnud lihtsalt und. Kurat seda teab. Ah jaa, selge asi, mispärast? Eile ta sai kirja kallilt naabripoisilt Antsult ja see kirjutas, et tema Madli tõmbab nüüd teisevalla Jussiga. Oh sa tuline saatan, kuidas see küll kui terava noaga torkas südamesse. Eladatahtmise võttis kohe ära ja kui tuli magamaheitmise aeg, eks temagi pugest halli teki alla, aga ei saanud und silma. Muudkui mõtles ja puuris ja puuris, et mis nüüd teha, et kas võtta rotimürki ehk lasta „Beduiinil“ virutada, nii et eluhõngu ei jää enam sisse? Aga mis Madlil sellest? Tõmbab ikka oma poisiga edasi ja ei tal pole sest ei külma ega sooja, kas üks husar maailmas vähem ehk rohkem. Ei, nii see ei lähe. Ja jälle ta mõtles ja puuris ja puuris, kuni tuli kõige parema mõtte peale ja nii äkki, et püsti oleks kaaranud rõõmu pärast. Maale tuleb sõita, vaat mis! No tahaks näha, mis ütleb Matilde, kui ta näeb oma Joosuat husari säravas mundris. Oh jumal! Teisevalla Juss oleks siis ta silmis lihtsalt tume punkt, muud midagi. Jah, puhkusele tuleb sõita, selle ta ei saa. Nii otsustaski Joosua sõita puhkusele ja ta süda oli äkki nii kerge, et suur uni tuli peale kui luupainaja, aga just selle silmapilgul korrapidaja vilistas „Maast lahti!“, sest kell oli pool kuus ja magamisest ei tulnud ikka midagi välja. Riidesse ja taliminekukuks paigale.

Väljas seisis kevad. Öökülm oli katnud maamulla koorukaga, kuiv oli, nii et lust minna. Joosua otse lämbus õnnest ja kevadest, kui mõtles veel Madlile. Kus kukkus tallis oma „Rustikut“ vuntsima, nii et tolm tuiskas ja valguse mattis kinni. Kus kamm ja hari käis siuh ja siuh, nii et vaene „Rustik“ aina vingus ja perutas. Ei meeldinud loomale säärane agarus, kõdi hakkas.

Aga ikka tore, kui hästi läheb ja saab puhkust. Lust kohe töötada. Ja ei „Beduiinil“ abi maksa kah otsida, see tõbras kurt loom, äkki virutab kah, säh sulle siis Matilde. Mine puhkuse asemel ambulantsi. Ja Joosua hoiduski „Beduiinist“, sest elu oli kallid. Ja kui rühmavana andis käsu, et kamm — harjad ära tuua, oh sa heldene aeg,

kus Joosua süda siis hüppas. Ikka jälle oma poolteist tundi puhkusele ja Matildele lähemale.

Nüüd Joosua ikka noolis jupijumala poole, et sellest tuleb puhkuse küsimusega peale hakata. Tuleb peale passida ja siis küsida. Peaasi — mitte verd kaotada ja hästi esineda. Aga muidu üldse ja nii, see jupijumal, see ju kurja juur, kui sellest mööda, eks siis lähe paremini, ikka alluvuse järjekorras ülespoole kuni eskadroni ülemani. Eskül, ega seda karta maksa, see va' ladna mees, ega see enam keela, kui jupijumalast ja neistsinatseist saksust mööda. Oh, Matilde, küll sa veel sipled armuvaludes oma husari pärast, küll sa veel kiunud ja oigad! Aga armas tüdruk oled, Matilde, ega saa salata. Ikka konti ja keret, ikka midagi võtta ja patsutada, ikka midagi ümber haarata — tüdruk kui ahi! Oh sa kurat, kus tüdruk ikka pähe löönud. Joosua vaesekene pada-

*Ikka edasi! Igas olukorras! Igal ajal!
Igas kohas!...*

vai jupijumalat otsima. Leidis ta lõpuks köögis söömas. No oleksite pidanud nägema kapral Tuusa nägu, kui kuulis, milles asi seisab.

— Puhkust? venitas kapral. — Reamees Tõruter, mis teil arus on? Alles kahe nädala eest käisite lihavõttepühade puhkusel ja nüüd jälle puhkust. Mis teil nii kiheleb.

—

— Pruut kipub käest minema või?

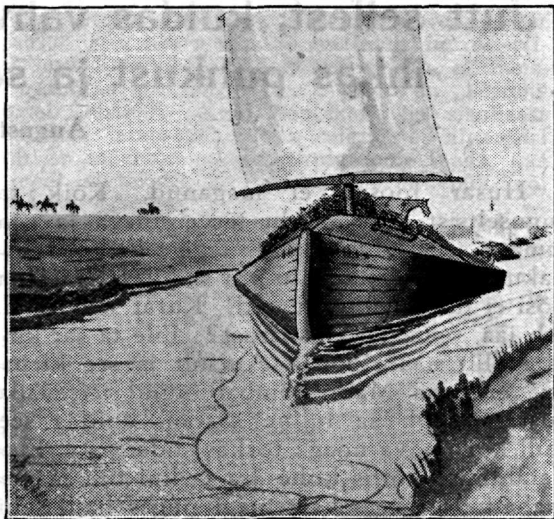
— Just nii, härra kapral, kannan ette, et sõber Ants kirjutab, et Madli tõmbab teisega.

Kapral Tuus muutus paugu pealt, sest teise inimese häda hakkas südame manu. Endal tuli meele oma Maali ja kui sõber Ets kirjutaks, et see tõmbab teisega, kus selle valu ots siis. Vaatas siis teine päris hea pilguga Joosua otsa ja käskis pöörata rühmanema poole.

Eks siis Joosua litsus köögist varvast ja ruumi juure rühmavanemat otsima. Muudkui padavai üleajateenijate tuppa, muudkui pliks ja plaks kannad kokku, et kõlinalt oleks hästi palju ja muudkui hästi selge häälega:

— Härra allohvitser! Jaoülema nõusolekul esinen puhkuse loa saamiseks.

— Aga reamees Tõruter, manitses rüh-

Ratsavägi viikingiretkel Värskasse peipsi-
venelaste lotjadel.

mavana isalikult. — Ei saa ju puhkust nii tihti. Alles käisite puhkusel.

Joosua silmi ees läks kirjuks ja pisarad valgusid ripsmetele. Oooh! Ega ta just ei ohanud ega õiganud, Joosua ikka, aga oli nii löödud, nagu ei tea mis. Siis löi kannad kokku, nii et kannused särtsusid sädemeid ja tahtis minna, aga ju vist rühmavalnal hakkas kahju.

— Reamees Tõruter! Kui täna hästi lasete, minu poolt takistusi ei ole. On selge?

— Selge, härra allohvitser!

— Selge. Hea ütelda, selge. Joosua pole kunagi hästi lasknud ja ka pühade puhkuse ta sai ainult ratsutamise eest.

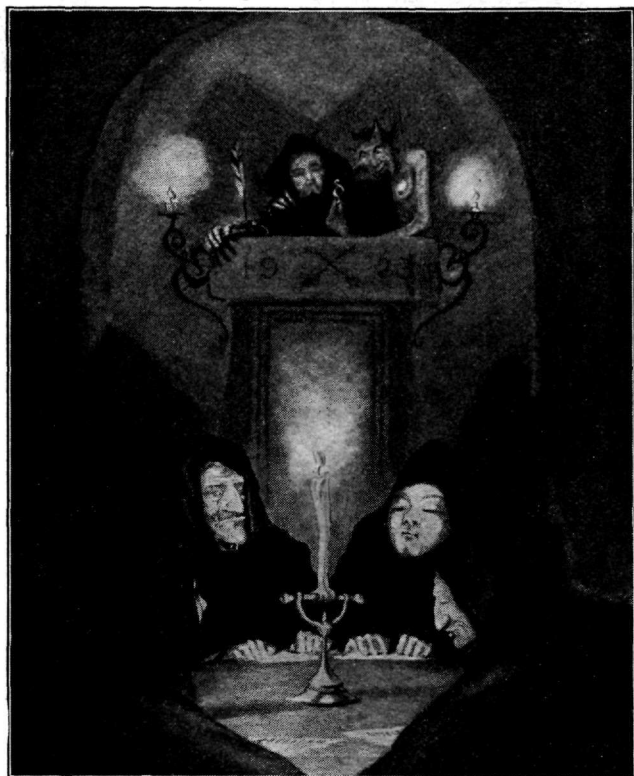
2.

Laskmise ajaks ilm oli muutunud nii heaks, et rinna pani oõtsuma. Päikene paistis ja räästad tilkusid. Kevade rinnus ja looduses, nagu ühes laulus seisab. Maal hakkatakse varsti põldu kündma. Mägialusei taat võib olla juba veabki halliga vagu. Sealt mäepoole vaadates paistab Matilde kodu. Oh sa kurat, küll tahaks praegu seal olla!

Tulejoonel Joosua sai neljanda mati, viienda aga saarlane, eskadroni esilaskur. Joosua ootas, kuni kõik olid lasknud, sihtis siis täpsalt ja vajutas sujuvalt päästikule, nagu oli õpetatud. Möödalaskmist polnud, sest oli ju tunda, kui kuul vingus.

— Näidata! kõlas välitefonis käsklus ja Joosua ootas südame vabisedes.

Esimene oli tühi, teine rist kell kaheksa, kolmas kuus kell kaheksa. Nüüd neljas?

Atesteerimise vaevas...

Kas ma olen rügemendis teeninud 15 a. või mitte?

— Kümme! kõlas telefonis ja telefonist kordas — kümme!

No mis sa ütled? Joosua lasi ainult üks kord kümme. See oli noorte ajal, kui ta lasi alles riste. Siis kord rühmavana vihastas, et nii lahjalt laseb ja torkas teda naaskliga. Taguots särtsus, aga kümme tuli mis lohises. Nüüd siis tuli teine kümme. Hea vaim kaitseb teda ja homme ta sõidab puhkusele.

Nii siis saarlase märklaud oli aga tühi. Kahju küll, et esilaskur lasi nii lahjalt, aga mis seal teha. Rühmavana, see patsutas küll Joosua õlale ja kiitis kümne pärast, kuid ise asus saarlase püssi kallale ja nokitses kui uurmaaker, aga viga ei leidnud. Ei saanudki leida, sest püss oli korras, jooksis alati hästi, kirp oli suitsetatud ja kõik, aga näed, mööda võttis.

Joosua kartis nüüd teist lasku, et vast see läheb rappa, kuid täiesti asjata. Teine lask oli kaheksa kell kolm. Mida sa hing veel tahad. Aga saarlane, see vaene mees lasi jälle tühja. Kolmanda lasu lasi Joosua üheksa kell üksteist ja saarlane tühja. Ei, siin pidi midagi katki olema. Rühmavana heitis muudkui ise maoli ja proovis püssi. Lasi teine neli, kuus ja viis. Nii et püss ikkagi võttis, püssi süü see ei saanud olla.

— Kuhu te sihite, et nii lahjalt välja kukub? küsis siis rühmavana saarlaselt.

— Ikka neljandasse märklauda, vastas saaremaa mees rahulikult.

Oh sa kurat küll, oh sa tuline saatan! No oli seda vaja. Oh sa õnnetu hing, sa Joosua. Sul kuulid vinguvad ja löövad lipuvardasse, ja saarlane muudkui pörutab sinu märklauda

kümme ja üheksa. Küll võib saatus inimesi nõokida. Mine nüüd veel puhkust küsima. Võimata. Joosua, õnnetu hingekene, mata maha oma unistused puhkusest ja Matildest, mata maha ja mine peale teenistuse kloorisse. Võiksid juba nüüd minna, aga kes sind laseb? Ja ometi kevadine päikene paisab nii helkjalt ja heledalt ja õnn oli nii lähedal, et käega katsuda. Polnud rõõmu enam Joosual ei elust ega kevadest. Räästad tilkusid ja lumi kraavides aina vajus, kuid mis maksis päikene ja kevad, kui südant koorimas lohutamata mure. Kui uni ta läks peale laskmise teistega hobuseid jootma, kui uni käis teistega rivis, kuid ei ta tunnud enam rõõmu ei lõunavaheajast ega lõunast. Hea supp oli lõunaks, hernessest ja lihatükid ujusid sees kui hülged, kuid kas aitab ükski supp valutavale südamele. Peale söögi, kui teised istusid kevadpäikese paistel kasarmu esisel ja tegid ta laskmise kulul võllanalja, ta isegi ei kaitsnud end. Läks hoopiski minema teiste mant, läks hoopis kasarmu taha, kükitas kivile ja vaatas nukra pilguga lennukid välja poole, kus tiirlesid ja põrisesid lennukid. Vaevalt, vaevalt veel kuulis läbi oma valu, kuis vile käis ja mehed käsutati ratsasõiduks kogumisruumi paigale.

Kui puunui ta läks teistega talli, saduldas seal temagi oma „Rustiku“ ja silitas teda,

Diagnostic d'André (maakeeles Andre diagnoos) ratsakursustel.

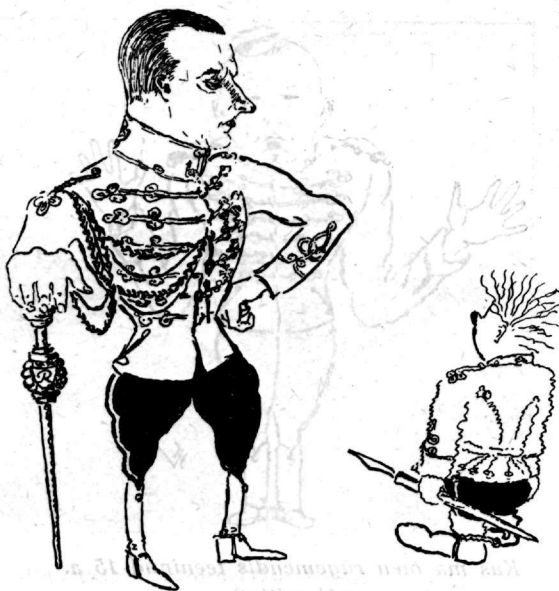
kuid kas sai siis „Rustik“ asendada Madli, kes läks teisega.

Maneež oli pehme ja porine. Polnud tal selletagi löbu sõita, mis siis veel selle poriga. Pole siis ime, et sai hirmsasti sõimata, et juba vana reamees, aga istub sadulas kui hädaabinõu. Polnud tal säärt ega kannust, just kui tühi jahukott lotendas sadulas ja hobune viis teda kuhu tahtis. Nüüd ta sõitis tõesti kehvalt, kuid oli siis tema selles süüdi? Kui ta oleks saanud puhkust, nagu noor lõvi ta oleks sõitnud, uljalt ja uhkelt, nagu alati vahva husar, aga nüüd? Ah, kui pole tahtmist isegi elada, mis sa seal veel sõidad või oled.

Nagu puutükk ta kaapis peale sõidu hobuse ja sadula suurest porist puhtaks, riputas sadula varna, tõi kammi-harja ja hakkas „Rustikut“ nühhkima, kuid tegi seda eluta ja nukralt kui murdunud puu. Silistas looma ja paitas teda õrnalt, tõi talle heinu ja rääkis talle armsaid sõnu, kuid teadis, et kõik need õrnused kuuluvad Madlile. Teised nühhkisid kah hobuseid, löid tolmu ikka plaks ja plaks talli kivipõrandale rivisse, kuid ei neil polnud seda muret, mis Joosual. Olid rõõmsad ja hobustelgi saba tiirles kui tuuleveski, kuid Joosua oma oli vait ja saba rippus alla. Sai vist aru sõbra muredest ja tundis kaasa, kuigi ei mõistnud rääkida ja lohutada, sest loomal pole ju kõnelemise andi.

Kui puhastamine lõpetati, no mis rõõm see enam oli? Polnud rõõmu enam õhtusest vaheajastki ja sööma hoopis ei läinud. Kui teised marssisid kööki, siis istus niisama kasarmu ees pingil, ei tunnud lähenevat öökülmagi ja vaatas nukral pilgul kord sinetavasse õhtuavasse, kord maneežile, mis ööks katvus jääkoorukesega. Ainult saavad veel puhaslast loenduseks, sest see pole husar, kel saavad porised, nagu ütles tillukene vahtmeister. Laulis ka hümeni, kuid ainult poole häälega, sest valu südames oli nii suur, et hääle võttis ära.

Peale loenduse läks kui uimane voodi juure, võttis juba dolmani seljast ja pani korralikult öökapile, siis vinnas saavad jalast ja paigutas voodi ääre alla, paigutas nad kõrvuti, aga siis tuli meele, kuidas Madliga kõrvuti kõndis ja siis ei saanud hoopiski rahu. Kobas varvastega voodi alt öökotad ja niisama särgiväel läks mööda ruumi luusima. Vaatas tükk aega pealt, kuis võimlemisruumis poisid katsusid ronida kangile ja ei saanud, katsus ka ise südamerahustuseks, kuid sellest ei tulnud midagi välja, sest süda oli raske. Läks siis lugemistuppa ja võttis lehe, kuid ikka inises valu südames. Katsus

Vaikus enne tormi.

mängida koroonat, kuid iga löögi löi viltu ja jättis selle. Nii ta vaevles ja piinles, kuni korrapidaja käsutas kõik magama, sest aeg oli juba pool kümme.

Ehk siis Joosua pugest kah voodisse, tõmbas teki üle pea ja katsus uinuda, kuid ei saanud. Tõstis siis pea teki alt ja vaatas oma naabrile, pässakale läänemaa poisile.

— Kas magad juba? küsis sosinal.

— Jah, magan, ümises läänemaa mees pahaselt, sest kavatses parajasti magama jääda. Joosua vaikis viivu ja siis ohkas ja ütles:

— Oled sa kunagi armastanud?

— Ära porise, ümises teine. — Kui mees hakkab armastama, siis pole ta enam husar.

— Kuid ma ei saa sellest lahti.

— Küll saad. Kõige parem abinõu armastuse vastu on lahingudrill ja homme on seda lennuväljal kaks tundi...

Vaikus. Siis ohkas Joosua veel kord ja ohkas oma südame kõige sügavamast sopist:

— Kuidas saab puhkust?

— Tuleb silmad kinni pigistada ja magama jääda, ümises läänemaa mees nüüd juba pahaselt ja keeras teisele küljele. Korrapidaja pööras valguse nende poole ja kääratas:

— No kurat, kas saab juba rahu!

Joosua torkas nüüd pea teki alla, kuid enne veel mõtles:

— Aga oota, kui kord puhkust saan ehk hoopis vabanen, siis läheb teisevalla Jussil apralt!

Nüüd jäi kõik vaikseks.

Faktika alalt.

Mehhaniseeritud luuregrupi tegevus N.-Vene sõjaväes.¹⁾

Punavägi igal aastal täieneb uute moto-mehhaniseeritud (MM) osadega²⁾, mispärast nende osade tegevuse uurimisele ja katsetamisele pööratakse seal alaliselt suurenevat tähelepanu. Viimaste aastate tähtsamad manöövrid punaväes on möödunud peamiselt MM osade tegevuse katsetamise tähe all.

Kuigi seni saavutatud tagajärgi MM osade tegevuse alal ei saa lugeda lõplikeks, sest nende areng kestab üha kiirenevas tempos, siis ometi peame arvestama (kui tõsiasja, et võimaliku tuleviku vaenutegevuse esimestel päevadel meie maaväe osadel esimeses järjekorras tuleb astuda võitlusse just nende MM osadega. Punaväes maksvate põhimõtete kohaselt just MM osad, kasutades oma suurt kiirust ja löögijõudu, koos ratsaosadega tungivad kallale esimestena, teotsedes sageli kaugel jalaväe masside ees, eesmärgiga katta viimaste tegevust nii rindelt kui tiibadelt.

Kuidas teotsevad MM osad punaväes, on seega aktuaalse tähtsusega küsimus ka meie kaitseväe juhtidele. Seda küsimust „Sõduri“ veergudel seniajani on uuritud, kuid rohkem teoreetiliselt, üldiste põhimõtete seisukohalt. Alljärgnevas püüame seda teha konkreetsemalt, võttes arutusele punaväe eriajakirjas toodud ühe taktikalistest ülesandest.

Olukord.

(Vt. skeem nr. 1.)

Sinised, alates 03.09. lk. 0200, toimetavad väljalaadimist Sosno raionis, kuhu koondatakse nii jala- kui ratsa- ja suurtükiväge. Koondamist Sosno raiooni katab: idast — 1 jalaväerügement suurtükiväega Soja jõe lääne kaldal, kirdest ja põhjast — ratsavägi, asudes Gorod raionis ja Viri jõe lõuna kaldal.

Punaste 24. laskuridiviisi oma pealetungiga 04.09, kella 2000-ks viskas siniste jalaväe kätte Soja jõe lääne kaldale.

Suurem MM salk on koondunud punastel Rika raiooni 04.09. k. 1900-ks ja astus siin X laskurikorpusse käsutusse.

Korpüli poolt on antud käsk 05.09. asuda otsustavale pealetungile eesmärgiga hävitada siniste löögigrupp, mis koondumas Sosno raiooni.

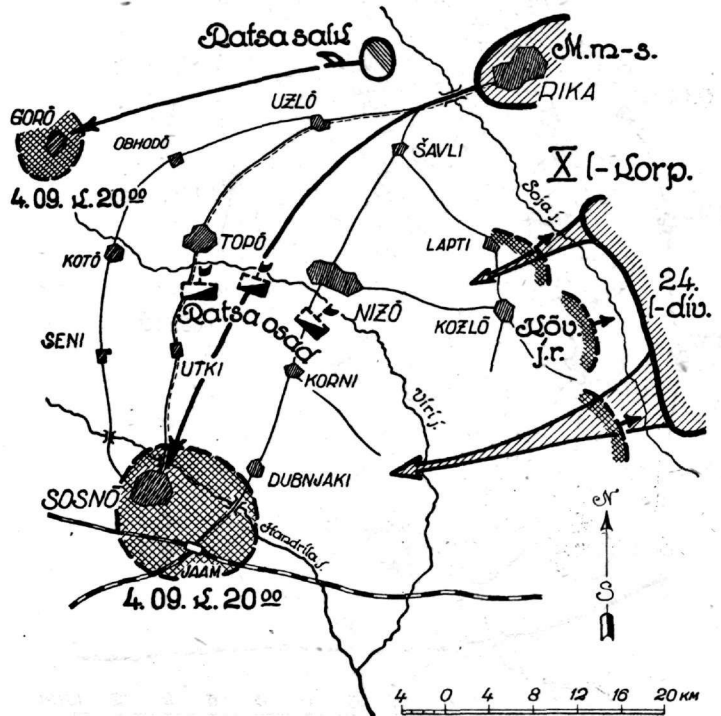
Ülesanne.

MM salga staap asub Rikas. MM salgast on eraldatud luursalk, kelle juht oli kutsutud välja Rikasse. Luursalk pärast ülesande saamist MM salga ülemalt, jaotati 3-ks luuregrupiks ja südamikuks. Alljärgnevas uuritakse luuregrupi nr. 3 tegevust, kes luursalga ülemalt Rikas oli saanud järgmise käsu (tõlge vene keelest).

1. Sinised koondavad Sosno raiooni suuremaid jõude, tõkestades samal ajal meie 24. l-diviisi pealetungi kätteosadega, mille

SKEEM NR.1

ÜLDINE OLUKORD 4.09. K.2000

¹⁾ Mehanizatsia i motorizatsia RKKÄ. nr. 5 — 1932.

²⁾ Motoriseeritud osadeks punaväes nimetatakse autodele asetatud üksusi, mehhaniseeritud osadeks — peamiselt soomusosi.

suurus umbes 1 jl.-rüg. suurtükiväega. Siniste ratsaluure 04.09. k. 2000 asus Viri jõe lõuna kaldal ja Sosnõ raionis.

2. Meie MM salk, teotsedes X l-korp. tiival, alates 05.09 hommikul tungib peale Sosnõle kirdest eesmärgiga anda löök siniste Sosnõ grupile põhjast.

Paremal ratsasalk tungib peale Gorõle.

Vasakul 24. l-div. oma parema tiivaga asub pealetungile Sosnõle idast.

3. MM salgast eraldatud luursalk asub teostama huuret 05.09. k. 0500, ülesandega selgitada siniste Sosnõ grupi jõud, nende koosseis, rühmitus ja tegevussuund.

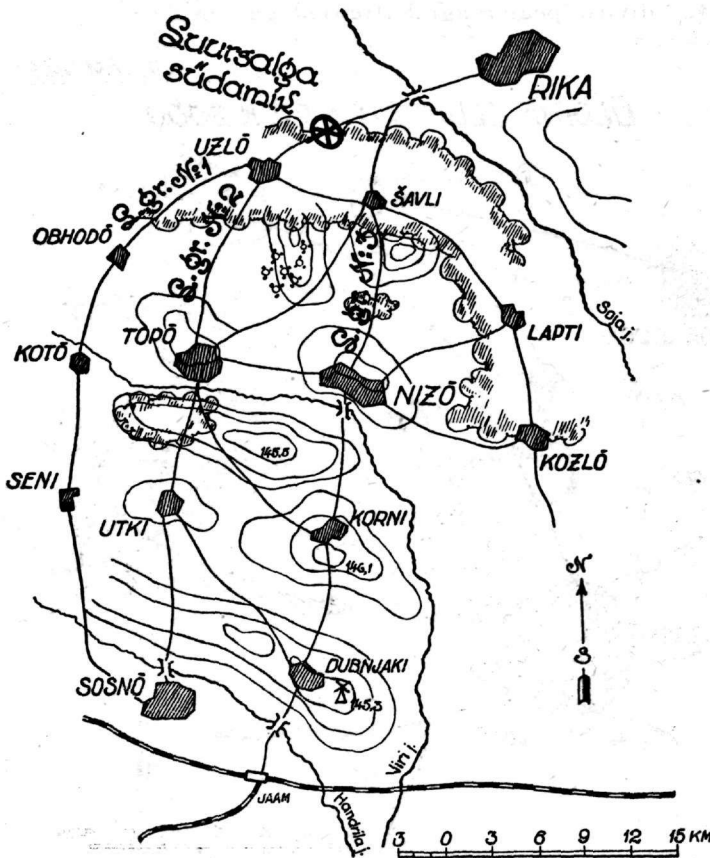
4. a) Luursalga üksustel toimetada luuret vastavalt juurelisatud luuretabelile ja skeemile (vt. sk. nr. 2 ja tab. nr. 1);

b) salga südamik liigub sama teed kui l-gr. nr. 2.

5. Õhuluure k. 0630 ja k. 0800 heidab luuregruppide juure viskteated toimetatud luure tagajärgedest.

SKEEM NR. 2

LUURSALGA LIIKUMISKORD

Tabel nr. 1.

MM salga luursalga luuretabel 05.09.31.

Kaart 1 km = 2 cm. (Vaata skeem nr. 2.)

Luureorganite nimetus	Luuregruppide koosseis. Väljaastumise aeg	Maršruut	Ülesanded. Luure lõpupunktid	Liikumise reeglite määratud punktid	Aeg nende läbimiseks	Teatiste saatmise kord	Kuhu saata teateid	Side lennukitega
Luuregrupp nr. 1 Juht kom. Lin	3 kerget s/autot Raadiojaam Välja astuda kell 0400	Uzlõ—Obhodõ—Kotõ—Seni—lääne poole Sosnõ	Selgitada vastane liikumissuunas. Eriline tähelepanu — Kotõ raioonile. Lõpupunkt — Sosnõ	Uzlõ Obhodõ Kotõ Handrila jõgi	k. 0500 k. 0700 k. 0800 k. 0900	Liikumise reeglite määratud punktidest ja vastavalt olukorrale järele	Luursalga südamikku, kes liigub l-grupi nr. 2 järele	Panna välja sideliina, kui lennukiteeb virakži, hõljudes paremale ja vasakule.
Luuregrupp nr. 2 Juht kom. Duhov — 1. roodu üle	2 rühma kerg. s/aut. (à 5) 1 rühm keskm. " (à 5) 1 " tankette (à 5) Üks 76 mm suurtükk 1 sapõõrijagu 1 keemiline jagu Raadiojaam	Rika—Uzlõ—Topõ—Utki—Sosnõ	1. Selgitada, kas vastane asub Nizõ—Topõ raionis ja milliste jõududega. 2. Selgitada vastase jõud Sosnõ raionis. Lõpupunkt — Sosnõ	Soja jõgi Uzlõ Topõ Handrila jõgi	k. 0500 k. 0645 k. 0800 k. 0900	Sama	Sama	Sama
Luuregrupp nr. 3 Juht kom. Gut — 2. roodu üle	2 rühma kergeid s/aut. 1 rühm keskm. " tankette 1 " tankette Kaks 76 mm suurtükki 1 sapõõrirühm 1 keemiline rühm Raadiojaam	Šavli—Nizõ—Kornni—Dubnjaki—Sosnõ jaam	Selgitada, kas vastane asub Nizõ ja Dubnjaki raionides ja milliste jõududega. Lõpupunkt — Sosnõ jaam	Soja jõgi Šavli jõgi Nizõ Handrila jõgi	k. 0515 k. 0645 k. 0800	Sama	Sama	Sama

6. a) Ülesäratus hommikul k. 0300;
 b) liikumine teel kustutatud laternatega;
 d) erilist tähelepanu pöördma MM salga ülesande täielises saladuses hoidmisele;
 e) täppis kellaaeg praegu — 2400.
 7. Liigun salga südamikü kolonni alges.
 8. Minu teine asetäitja — l-gr. nr. 2 ülem.

9. Luuregrupi nr. 3 meeskonna poliitilismoraalne seisukord on küllalt tugev. Eelmistes lahingutes ta on näidanud üles püsivust ja meelegindlust, juhtiv koosseis — oskust juhtida tegevust lahingus. Senised kaotused — 3% ümber.

Ilm on kuiv ja päikesepaisteline.

Päikese tõus — k. 0600, loojenemine — k. 1900.

Ettevalmistus luureks.

Ettevalmistus luureks koosneb: a) luure organiseerimises, b) juhtiva koosseisu ettevalmistamises luureks, d) sõdurite ettevalmistamises, e) masinate ja relvade ettevalmistamises.

Luure organiseerimine. Kell 0030 l-gr. nr. 3 ülem kutsus enda juurde grupile juurdeantud patrüli ja kompani veltveebli, kellele anti järgmised eelkorraldused:

Veltveeblile:

1. K. 0400 kõik peavad olema söönud.
2. Luurata lähised üleminekuks Soja jõest Rikast läänes.
3. Punaarmeele ülestõus k. 0300, nooremale juhtkonnale — k. 0230.
4. K. 0400 masinad rivistada Soja j. ülekäigu suunas.

Patrülile:

K. 0300-ks patarei, ilma ühe toruta, asub kompani raiooni.

Enne kui asuda luure organiseerimisele, l-gr. ülem tegi umbkaudse aja- ja aotuse.

Praegu on k. 0100. Väljaastumine — k. 0500, seega aega veel — 4 tundi. Organisatsioonilisteks töödeks määrata aega: l-gr. ülemal alluvate üksuste ülematega — 1½ tundi, viimastel — nooremate juhtidega — 1 tund, noorematel juhtidel — punaarmeele — 30 min. Kokku — 3 tundi. Seega 1 tund jääb veel juhtiva koosseisu ettevalmistamisele l-gr. juhi poolt isiklikult, grupi lahinguvälisoleku kontrollimisele ja muudele töödele.

Pärast seda l-gr. ülem, koos alluvate üksuste juhtidega, asub luure organiseerimisele.

Ülesande uurimine. L-gr. ülesandeks on:

- a) selgitada, kas vastane asub Nizõs;
- b) selgitada, milliste jõududega vastane asub Dubnjaki—Sosnõ jaama raionis.

L-gr. tuleb teotseda omaette suunal, arvestades ainult oma jõudusid. Koos l-gr. nr. 2-ga ta peab andma lööke nii vastase luureosade tiibadele kui seljataha, et murda viimaste vastupanu. Mida rohkem l-gr. jõuab lõunasse, seda enam ta satub ise ähvarduse alla Lapti—Kozlõ raionist, kuhu peab seega suunama oma luureosad.

Vastane ja oma jõud. L-gr. tõenäoliselt tuleb võidelda vastase ratsaosadega, kes 04.09. k. 2000 asusid Virijõe joonel. Nende jõud on umbes 1 eskadron. Ratsaosad võivad olla kõvendatud jalaväega või s/ratturosadega, suurtükkidega ja s/osadega.

Tõenäoline kokkupõrke raioon vastasega — Šavli metsa lõuna serv. L-gr. koosseis on tugev. Varustus hea. Isiklik koosseis täielik. Masinad ja relvad täiesti korras.

Maastik (vt. skeem nr. 2).

L-gr. liigub suunas, kus maastik on võrdlemisi kuiv, liivase pinnasega, mis võimaldab liikumist kõigil masinatel väljaspool teid keskmise kiirusega 15 km tunnis. Kaugus Soja jõelt Sosnõ jaamani — 45 km. Takistusiteel on vähe. Ainult Šavli metsas teed raskendavad tegevust. Virijõgi on väikene, madal ja omab palju koolmeid. Handrila jõgi on lai (10—15 m), sügav (1—3 m), soiste kallastega ja koolmed seal puuduvad. Selle jõe vallutamiseks peab võtma ära silla Dubnjaki juures.

Sõjagaasi-ohtlikeks kohtadeks võib lugeda: Šavli metsa, ülekäigud Virijõel Nizõ juures ja ülekäik Handrila jõel Dubnjaki juures.

Luuregrupp peab püüdma võimalikult kiiresti kiskuda enda kätte järgmised maastikujooned, et tagada jõudsat liikumist:

- Šavli metsa lõuna serv — kaugus 13 km;
- Topõ ja Nizõ joon, kaugus — 26 km;
- Utki kõrg. 146,1 joon, kaugus — 33 km;
- kõrgustikud Handrila jõe põhja kaldal — 40 km.

Moondamise suhtes Nizõst põhja poole maastik on soodsam, kuna lõuna poole ta on täiesti lahtine. Reljeef soodus

tab üldiselt moondamist maapealse vaatluse eest.

A e g. Kokkupõrget vastasega võib oodata kella 0630 ja 0700 vahel, millise ajani liikumine teostub öösi. Grupi lahingutegevus areneb seega päeval.

S i d e. Sideabinõud — raadio ja 3 kerget s/masinat. R a a d i o v õ i m a l d a b k õ n e l e d a / k a k ä i g u l. Side lennukitega — linade abil, mis peab maha panema: k. 0630 — Š a v l i linna serval ja k. 0800 — N i s õ põhja serval.

T a g a l a. a) Põletisaineid võtta ½ komplekti iga masina jaoks tagavara paagis ja ½ komplekti veoautol, kus laskemoon.

b) Laskemoon. Suurtükkide ja kuulipildujate laskemoona ½ komplekti, juurdeantud patareile — ½ komplekti — veoautol.

d) Remonttöid täidetakse liikuvast töökojas, mis on antud luursalga juurde.

e) Evakueerimine. Haiged ja kergelt haavatud võtta kaasa. Raskelt haavatud jätta maha, andes esimest abi kohtades, kus on haiglad, kuni salga sanitarosa kohalejõudmiseni.

g) Toit valmistatakse luursalga südamikus ja tuuakse grupile k. 1300 salga ülemal korraldusel.

Olles läbi töötanud ülaltoodud küsimused, l-gr. ülem nr. 3, k. 0200 annab järgmise suulise käsu:

1. Vastase kohta teated endised.

2. Luursalgal on ülesandeks asuda k. 0500 luurele, eesmärgiga selgitada siniste jõud, koosseis ja teotsemis-suund S o s n õ — S o s n õ jaama raioonis.

3. Meie 2. kompani, ühes juurdeantud patareiga, moodustab l-gr. nr. 3, kes astub välja luurele k. 0445 üldsuunas: Š a v l i — N i z õ — D u b n j a k i — S o s n õ jaam, ülesandega:

— selgitada, kas ja milliste jõududega vastane asub N i z õ raioonis;

— selgitada, milliste jõududega vastane asub raioonis D u b n j a k i — S o s n õ jaam.

Meist paremal, üldsuunas U z l õ — T o p õ — U t k i — S o s n õ, alates k. 0500, toimeta luuret l-gr. nr. 2, vasakul — meie luureosi ei ole.

4. — Käsin:

a) Eelpiilkond, ülem — rühmüli abi S e r o v, koosseis — 3 kerget s/masinat ja mootorratas. Liikuda grupile määratud suunas, keskmise kiirusega 15 km tunnis, 1—2 km grupi südamiku algest. Ülesanne: luurata vastast liikumissuunas. Sillast üle S o j a jõe minna üle k. 0510.

b) Külgiilkond, ülem — rühmüli T o k o v, koosseis: 2 kerget s/masinat, 2 keskmist s/masinat, 2 side s/masinat.

Kuni Š a v l i ni liikuda koos eelpiilkonnaga, edasi — suunas: Š a v l i — L a p t i — K o z l õ — N i z õ, kus ühineda grupiga.

Ülesanne: selgitada vastase olemasolu ja jõud L a p t i — N i z õ raioonis.

5. L-grupi südamiku liikumiskord: 2 keskm. s/autot, grupi juhi s/auto, raadiomasin, 2 side masinat, suurtükid, pioneerijagu, s/g jagu, keskmine s/auto, tankettide rühm, liikuv töökoda, veoauto laskemoonaga, 1 keskmine s/auto.

6. Põletisainet ja laskemoona võtta rooduvanemal luursalga baasis.

7. Külgiilkonnalt teated L a p t i st ja K o z l õ s t. Vastase ilmumisest teatada 2-he punase raketiga või 2-he ülestõstetud punase laternaga. (Vaevast on need signaalid nähtavad, sest külgiilkond eraldub südamikust kuni 15 km kaugusele A. T.)

8. Ise liigun l-gr. südamiku algel.

9. Asetäitjad — rühmülid P. ja Š.

Pärast l-grupüli käsku tema abi poliitilisel alal andis järgmised sõnalised korraldused:

1. On teateid, et N i z õ s asub relvastatud kulakute rühmitus, kes võib korraldada kallale tungesid grupile. Olla valvel. Selgitada selle rühmituse asukoht ja jõud.

2. Erilist tähelepanu pöörda luursalga ja meie grupi ülesande ja tegevussuuna täielises saladuses hoidmisele.

Pärast seda rühmülid andsid oma rühmadele sõnalised korraldused. Näiteks kergete s/auto rühmüli käskis järgmist:

1. Luursalk toimetab luuret, et selgitada vastase jõu koosseis, rühmitus ja tegevussuund S o s n õ — S o s n õ jaama raioonis.

2. Meie rood moodustades l-gr. nr. 3, k. 0500 asub luurele üldsuunas Š a v l i — N i z õ — K o r n i — S o s n õ j. eesmärgiga selgitada vastane ja ta jõud D u b n j a k i — S o s n õ jaama raioonis. Meist paremal, üldsuunas U z l õ — T o p õ — U t k i — S o s n õ, alates k. 0500 toimetab luuret l-gr. nr. 2. Vasakul meie luureosi ei ole.

Luursalga südamik liigub l-gr. nr. 2 järele.

3. Meie rühma ülesandeks on moodustada kaks piilkonda: eelpiilkond ja vasak piilkond.

a) Masinad 2, 3 ja 5 — eelpiilkonda, minu abi S e r o v i juhatusel. Läbida sild S o j a jõel k. 0510 ning jätkata liikumist

keskmise kiirusega 15 km tunis, 1—2 km l-gr. südamikuga algest.

Ülesanne: luurata vastast liikumissuunas.

b) S/masinad 1 ja 4, juureantud 2 keskmise ja 2 side- s/masinaga moodustavad minu juhatusel vasaku külgiplikkonna.

Suund: Šavli—Lapti—Kozlõ—Nizõ. Sild Soja jõel läbida k. 0510 ja kuni Šavlini liikuda koos eelplikkonnaga.

Ülesanne: Selgitada vastane Lapti—Kozlõ raionis, ta jõud ja koosseis. Nizõs ühineda grupi südamikuga.

L-grupi südamik läbib Soja jõe silla k. 0515.

4. Vastase ilmumisest teatada 2 punase raketiga või 2 ülestõstetud punase laternaga. Teated külgiplikkonnalt Laptist ja Nizõst.

5. Kell panna täpsalt 0325.

6. Minu asetäitjad s/masina ülem nr. 1 ja keskmise s/masina nr. 3 ülem.

Juhtiva koosseisu ettevalmistamine luureks.

Siia kuulub peamiselt: a) kaardi ettevalmistamine ja b) varustamine luureks vajalikkude abinõudega.

Kaardi ettevalmistamine. Kaardil märgitakse kõigepealt värviliste pliiatsitega: liikumistee ja tähtsamad esemed tee raionis, mis hõlbustavad orienteerumist liikumisel (sillad, raudtee, surnuaiad, kirikud j.n.e.). Eriti liikudes masinas selline kaardi ettevalmistamine omab suure tähtsuse.

Iga keskmine ja noorem komander peab omama luurel kaasas: taskukella, eeskirja luure alal, välikirjaploki ja kirjutusabinõud, elektri taskulambi, pikksilma ja kompassi, komplekti lipukesi signaalide andmiseks.

Sõdurite ettevalmistamine luureks.

Sõdurid enne väljaastumist peavad olema toidetud. Nad peavad kindlasti tundma oma masinat, jao ja rühma tegevuse põhijooni, nimelt: ülesanne, liikumise suund, moondamine, milliste vastase väeosadega, kus ja millal on oodata kokkupõrget. (On vist küll väga raske ette ütelda, milliste vastase väeosadega, kus ja millal võib sündida kohtamine. Kui see on ette teada, siis luuret ju enam polekski tarvis. A. T.)

Masinate ja relvade ettevalmistamine.

Masinate ettevalmistamise suhtes: nad varustatakse põlev- ja määrdeainetega ja

veega, kontrollitakse tähtsamate mehhanismide töö, nagu mootor, süütamine, valgustus j.n.e., varustatakse harilikkude instrumentidega ja tagavara osadega. Ühtlasi võetakse kaasa kirved, labidad, lauad, saed, nõõri j.n.e.

Relvad vaadatakse järele põhjalikult, kontrollides nende korrasolekut ja töötamist.

Keskmiised komanderid kontrollivad, et kõik ettevalmistustööd oleksid täidetud hoolsasti ja põhjalikult.

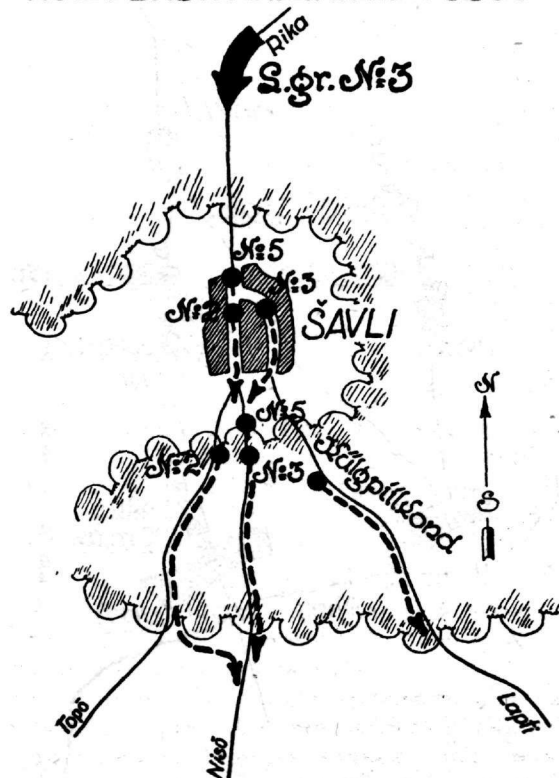
Piilkondade lahingutegevus.

a) Looduslikkude esemete läbivaatamine. Kell 0630 eelplikkond jõudis metsa servale, mis põhja poolt Šavlit, liikudes järgmises korras: s/masin nr. 2 — 100 m sellest s/masin nr. 5, siis s/masin nr. 3.

Küla läbivaatamine piilkonnalt (vt. skeem nr. 3). S/masin nr. 2, olles jõudnud metsa servale, peatub moondatult. Komander ülemisest luugist pikksilmaga vaatles küla põhja serva, kus midagi ei märganud. Piilkonna juht, saa-

SKEEM NR.3

KÜLA LÄBIVAATAMINE K.0630

nud teate vaatluse tagajärjedest, teeb järgmise korralduse:

„S/masin nr. 2 vaatab läbi Šavli piki kesktänavat, s/masin nr. 3 — piki vasakpoolset tänavat. S/mas. nr. 5 liigub s/mas. nr. 2 järgi 100 m kaugusel. Küla lõuna serval annan ülesande metsa läbivaatamiseks. Edasi!“

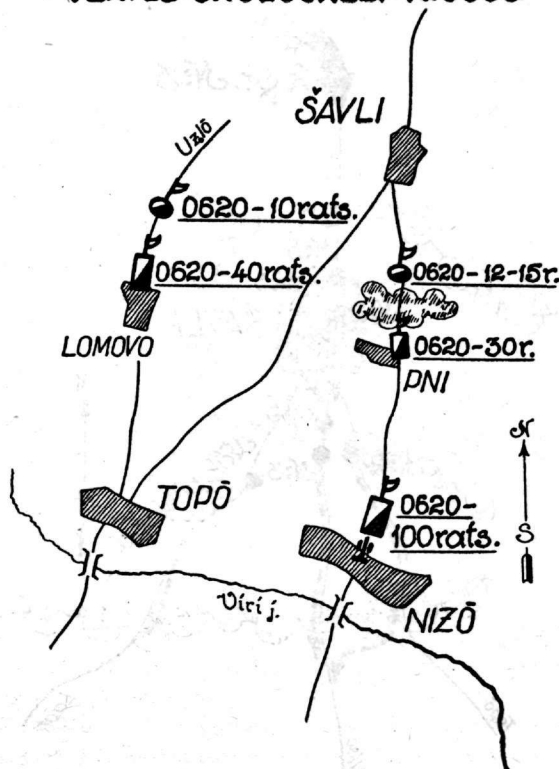
Kiirusega 30—40 km/t. s/masinad läbisid küla mis osutus tühjaks. Järgnes metsa läbivaatamine järgmise käsu järgi (vt. skeem nr. 3).

„S/masin nr. 2 vaatab läbi metsa parempoolse tee suunas, s/mas. nr. 3 — liikumissuunas, s/mas. nr. 5 liigub nr. 3 järgi 100 m kaugusel. Välja jõudnud metsa lõuna servale s/masin nr. 2 liigub seda serva mööda ja jõuab välja liikumissuunale, s/mas. nr. 5 järele. Lapti peale liikus külgiilkond. Edasi!“

Kell 0655 metsas eelpiilkonna juht sai sidemehega luuregrupi nr. 3 juhit kaardi (vt. skeem nr. 4), kuhu olid kantud õhuluurelt k. 0620 saadud teated vastasest. Need teated ta kandis kiiresti oma kaardile ja saatis sidemehe tema kaardiga tagasi.

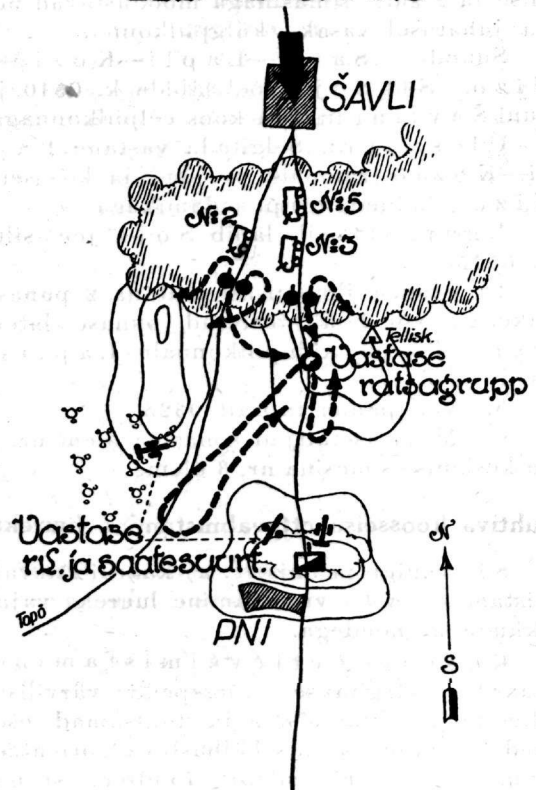
SKEEM NR. 4

TEATED ÕHULUURELT K. 0655

SKEEM NR. 5

KOKKUPÕRGE SINISTEGA EELPIILKONNAS

b) Kokkupõrge vastasega (vt. skeem nr. 5). Lähenedes metsa lõuna servale, s/masin nr. 2 ootamatult kohtas kaks vastase ratsanikku, kes, nähes s/autot, kadusid kiiresti metsa. S/mas. nr. 2 komander otsustas jõuda välja metsa lõuna servale. Samu ratsanikke nägi ka s/masin nr. 3, kes peatus ja kuulipilduja tulega surmas ühe ratsaniku. Teine kadus metsa. Peatudes surnud ratsaniku juures, eelpiilkonna juht andis järgmise sõnalise käsu sidemehele:

„Sõitke Šavli suunas luuregrupile vastu. Leidke grupijuht ja teatage, et eelpiilkond tulistas kahte vastase ratsanikku, kellest üks sai surma. Pagunitel nr. 5. v. p. Liigume Pni peale. Tagasi tulge sama teed mööda Pni peale.“ Sidemees kordas käsu ja läks.

Jõudnud metsa servale s/masin nr. 3 selgitas, et nimeta kõrgustikule, kus telliskivi vabrik, liigub vastase ratsagrupp 12—15 ratsanikku (vt. skeem nr. 5) Eelpiilkonna juht otsustab selle grupi atakkeerida. Signaali järele: „kallale tun-

gile" eelpiilkond kahe s/masinaga (nr. 3 ja nr. 5) liikumissuunas lähenes vastase ratsanikele. 8/masin nr. 2, olles jõudnud järele teistele, nägi ka vastase ratsanikke ning otsustas iseseisvalt neid haarata tiivalt. Nähes s/masinate kallaletungi, vastase ratsanikud paiskunult kadusid kiiresti lähemasse võssa, kuna s/autod avasid nende pihta tule. Samal ajal vastase rk-st ja väikelkaliibrilisest kahurist P ni raioonist avati tuli s/autode pihta. Eelpiilkonna juht andis signaali „tagasi“, mille järele s/autod taandusid metsa. S/masin nr. 2 sai käsu:

„8/mas. nr. 2 komanderil luua vaatlus nimeta kõrgendiku järele, s/mas. nr. 3 vaadelda võsa P ni raioonis.“

d) K ü l g p i i l k o n n a t e g e v u s (vt. skeem nr. 6). Kell 0720 külgiilkond jõudis metsa lõuna servale, mis L a p t i s t loodes. Liikumine stündis järgmises korras: ees s/auto nr. 4, selle järele 100 m kaugusel s/auto nr. 1 ühes piilkonna juhiga, edasi — side s/masin nr. 1, 2 keskmist s/autot ja lõpuks side s/masin nr. 2.

SKEEM NR. 6

KÜLGPIILKONNA TEGEVUS- FFÖLA VALLUTAMINE

3—4. Jala sõdurid gruppidega 2—3 meest läbisid tänava. Piilkonnale vastu metsa poole liikus 2 vastase ratsanikku.

Sama pilti nägi ka piilkonna juht, kes otsustas:

Kiire, ootamatu kallaletungiga keskmiste s/masinatega rindel ja kergetega haarates paremalt, selgitada, millised jõud vastasel seal asuvad. Korraldused:

„Kesikmistel s/masinate tungida sisse L a p t i s s e rindelt; kergetel masinate — küla haarata paremalt metsa äärt mööda. Sidemasinate liikuda: nr. 2 — keskmiste, nr. 3 — kergete s/autode järgi. Kogumispunkt — L a p t i lõuna serv. Mina asun kerges s/autos nr. 1. Edasi!“

Vastase ratsanikud, nähes edasitungivaid s/masinaid, kargasid kiiresti kõrvale ja kadusid, jõudmata teatada ohust tagapool asuvaile. Keskmised s/masinate tungisid L a p t i s s e ja avasid kuulipildujatule hõbustehoidjate ja jalastatud ratsanikkude pihta. Selle tagajärjel vastase ratsapatrull taandus kiiresti lõuna suunas, kes jala, kes ratsa. Sel ajal kerged s/autod olid jõudnud juba haarata L a p t i läänest ning avasid taanduvate ratsanikkude pihta tule. L a p t i tänavaile jäi maha 5 surnut ja 2 raskesti haavatut vastase ratsanikku, kes kuuluvad 15. r. polku.

K põhd

Olukord. S/mas. nr. 4 komander peatus moondunult metsa serval ja pikksilmaga vaatles L a p t i põhja serva ühes ümbrusega. Ta märkas ühe maja juures paplite all vastase ratsanikke gruppidega

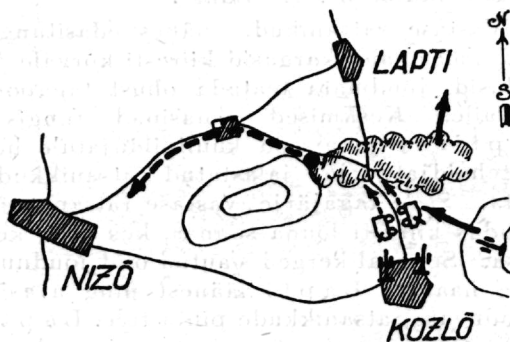
mintenes vaakvulmavasniks mööt(taak) Tj0 Tc(-) Tj0.

jaist, tagumise käiguga taandub ühtlasi põhja poole.

Vastase üks väikekalibriline suurtükk Kozlõ põhja servalt tulistab s/autosid. Teine samasugune suurtükk nimeta kõrgustikult tulistab eriti keskmist s/masinat. Samas on näha kuni 3 rk, kes tulistavad samuti. Kell 0750 s/autod olid taandanud metsa. Üks keskmine s/masin oli saanud mürsuga löögi külje pihta, milletõttu soomuses oli tekkinud suur mõra.

SKEEM NR.7

S/AUTOD VÕITLUS- SAATERELVADEGA TAANDUVAD

Piilkonna juhi otsus: Piilkond on täitnud antud ülesande. (Siiski veel mitte, sest ta peab liikuma üle Kozlõ Nizõ peale. A. T.) Tegevust Kozlõ peale mitte enam jätkata, vaid ühineda l-grupiga Nizõ suunas, et isiklikult kanda ette olukorrast l-grupi juhile.

Luuregrupi südamikute tegevus.

Kell 0645 l-grupi juht sai lennukilt visketeate kaardi näol, mis selgitas järgmist (vt. skeem nr. 4):

„K. 0620 metsast põhja pool Pni väljus vastase ratsanikkude grupp (12—15), liikudes Šavli peale.

K. 0620 metsa põhja pool Pni on liikumas kuni 30 ratsanikku ühe väikekalibrilise suurtükiga.

K. 0620 Nizõst väljus umbes 100 ratsanikku, 4 rk ja suurtükk. K. 0615 Lomovist põhja poole on liikumas kaks gruppi, ratsanikke, üks — 10, teine kuni 40 meest.”

L-grupi ülema olukorra hinnang ja otsus.

Nizõ—Pni—Šavli suunas vastasel teotseb luursalk vähemalt ühe eskadroni suuruses, kõvendatud ühe rk rühmaga ja

patareiga. Topõ—Lomovo—Uzlõ suunas luurpatrull kuni üks rühm. Kokkupõrge vastase piilkondadega on paratamatu Šavli metsa lõuna serval ja peajõududega — Pni juures. Sellest viibimata teatada luursalga juhile. L-grupil jõuda võimalikult kiiresti metsast välja, et saavutada tegevusevabadus.

Jätkates liikumist, l-grupi südamik k. 0720 jõudis välja metsa lõuna servale, kus leidis eest eelpiilkonna, kelle juht teatas olukorrast järgmist (nagu kirjeldatud eelpiilkonna juures).

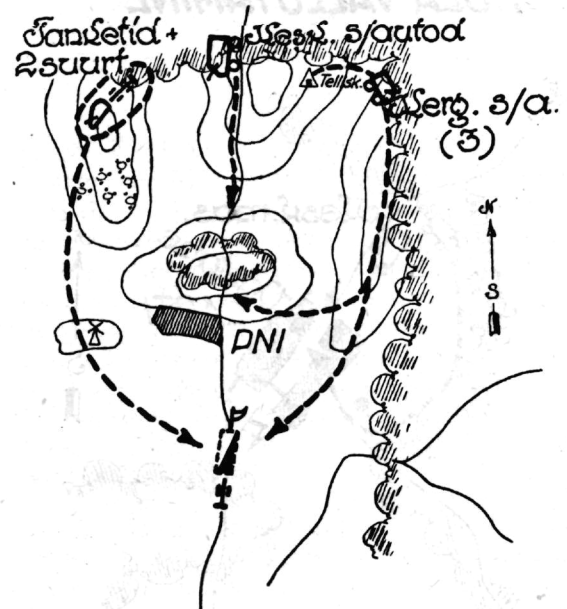
L-grupi juhi olukorra hinnang ja otsus.

Vastase luursalk liigub Pni peale, kus raioonis osa tema jõude on juba hargnenud. Tuleb kiiresti atakeerida liikuva luursalga südamik veel enne, kui ta jõuab Pni juurde.

Korraldused (vt. skeem nr. 8). (Suuline, kokkukutsutud juhtidele).

SKEEM NR.8

LUUREGRUPI SÜDAMIKU TEGEVUS KOOS EELPIILKONNAGA

1. Vastase luursalk eskadroni suuruses ühes rk rühmaga, ratturirühmaga ja patareiga, liigub Pni peale.

2. Otsustan viibimata need jõud atakeerida.

a) Tankettide rühmal, suund: nimeta kõrgendikule võsaga — edasi tuuleveski,

ülesandega haarata vastane läänest ja seljatangant, temale mitte aega andes kaduda metsa.

Kogumispunkt — P n i lääne serv.

b) Kergetele s/autodele (ilma nr. 2), suund: telliskivi vabrik — org metsa serval, mis meist vasakul, ülesandega haarata vastane idast ja seljatangant.

d) Keskmised s/autod — kallaletung P n i l e rindelt tee suunas.

3. Patareil (ilma ühe suurtükita) — liikuda tankettide lahingukorra koosseisus, ülesandega toetada oma tulega nende kallaletungi.

4. Ise liigun tankettidega.

Oma korraldustest I-grupi juht raadio- teel teatab luursalga juhile.

Luuregrupi hargnemine lahingukorda.

Tankettide rühm, rühmüli signaali järgi „tähelepanu, kolonni, edasi!“ liikus metsa serva mööda, patarei järele. Nimeta kõrgendikul võsaga signaali järgi: „jao-kolonnide joonele“ rühm hargneb lahingukorda jagudena. Kõrgustikul veskiga signaali järgi: „hargnenud lahingukorda, edasi!“ tungib kallale tee suunas.

Samade signaalide järgi teotsevad soomusmasinad.

Ülaltoodud ülesande kohta võiks kokkuvõtlikult tähendada järgmist:

1. Uuritakse moto-mehhaniseeritud luuregrupi tegevust, mille koosseisu kuuluvad s/autod, tanketid ja paar suurtükki autodel. Selliselt luuregrupilt loetakse võimalikuks nõuda tegevust, mille ulatus 45 km, kusjuures tuleb lüüa lahinguid vastase kõvendatud ratsaväega. Ülesandes ilmselt harrastatakse haaravat tegevust. Haaravalt suunatakse kogu MM salk, haarata igal juhul püüab ka luuregrupp kõigi oma osadega. Ühenduses sellega ülesandes torkab silma veel see suur aktiivsus ja teotsemine isiklikul algatusel, mis püütakse sisendada ka Nõukogude Vene nooremasse juhtkonda. Ülesandes meie igal sammul näeme iseseisvaid otsusi, kus esimesel võimalusel tungitakse kallale vastasele. Harilik šabloon kallaletungi teostamisel: tegevus korruga rindelt ja mõlemalt tiibadelt, kusjuures tankettidele ja

kergetele s/autodele, mis on võimalised hõlpsasti teotsema maastikul, antakse haarav ülesanne, kuna keskmised s/autod tungivad kallale rindelt.

2. Kokkupõrgetel vastase ratsaosadega ülesandes igal juhul võit langeb s/osadele siis, kui ratsaosad ei oma raskeid relvi ja saatekahureid. Võitluses vastase saatekahuritega ülekaal ülesandes on antud viimastele, sest s/osad igakord sunnitakse taanduma. Siit on päevaselge üks järeldus meie jalaväe ratsaväe suhtes: edukaks võitluseks vastase s/osadega peame omama küllaldasel arvul ka saatekahureid.

3. Suurt tähelepanu ülesande lahendamisel on pöördud side küsimustele. Side funktsioneerib laitmatult ja kõige kiiremate abinõude kaasabil niihästi MM osade kui nende viimaste ja lennukite vahel. Varustusel on näidatud koguni raadiojaamad, mis võivad töötada ka masina liikudes. Muidugi ei selgu kaardiülesannetest need rasused, mis on tegelikult olemas side loomisel maastikul.

4. Mis puutub ülesande lahendamise meetodilisse külge, siis siin ei ole näha midagi uut. Märkimist väärib asjaolu, et ka Nõukogude Vene juhte õpetatakse põhjalikult ja kiiresti süvenema olukorda ja ülesandesse, üksikasjalikult valmistama ette tehniliste osade tegevus, mõeldes kõigile neile küsimustele, millest oleneb edukas tegevus lahingus.

Kui punaväe juhtidelt lahingus nõutakse energilist ja hoogsat tegevust, siis tegevuse ettevalmistamisel ta peab püüdma võimalikult rohkem näha ette sündmusi, et need teda ei tabaks ootamatult. Korduvalt tähendatakse, et peab:

- nägema ette need raioonid, kus võib kohata vastast;
- kiskuma aegsasti enda kätte need raioonid liikumissuunas, mis soodustavad tegevust.

Seega kiire tegevus küll, kuid mitte ülepeakaela, vaid meetodiliselt ja järjekindlalt. Kohati siin minnakse vast koguni liialdusteni, nõudes, näiteks, et sõduritele peab selgitama, „milliste vastase väeosadega ja kus kohas võib sündida kokkupõrge“.

A. T.

Rk kompanite kasutamine kaitsel ja pealetungil RKKA doktriini kohaselt.

RKKA lahingulise ettevalmistuse valitsuselt on käesoleval aastal ilmunud taktikaliste ülesannete kogu,¹⁾ milles eriaartiklina leiab käsitlust rk kompanite kasutamine lahingus. Artiklis kajastuvad alles viimasel ajal omaks võetud rk kasutamise põhimõtted, erinedes mitmeski küsimuses seni valitsenud, osalt ka eeskirjade, nõuetest. Nende uute põhimõtete levitamise katsetena võime juba leida üksikutes ajakirjades taktikaliste ülesannete lahendusi uute, muutunud vaadete kohaselt.

Toome allpool kokkuvõetult artikli sisu.

*

Peamiseks tingimuseks rk kasutamisel lahingus on tagada võimalus nende tegevusse rakendamiseks võimalikult suuremal arvul. Ja nimelt:

- pealetungil, kõigi rk kasutamine 1. ešeloni (järgu) toetuseks kallaletungil vastase positsiooni eelservale;
- kaitsel, vastase kallaletungi tagasilöömiseks oma positsiooni eelservale.

Rk tule organiseerimisel ja teostamisel ei tohi ülehinnata tulistamise võimalusi sügavusest, varjatud positsioonidelt. Kaitsel on vajalik saavutada õige ja paindub kokkukõla sügavusse paigutatud rk tule ja eelservale või selle lähedusse paigutatud rk flankeeriva tule vahel. Pealetungil ei tule jätta mitte kõik pataljoni rk tulistamiseks sügavusest, vaid on soovitav määrata küllaldane arv rk pealetungija esimeste ešelonide vahetuks saatmiseks, et saavutada sissemurdel vastase positsiooni kindel rk tuletoetus, mida ei anna rk tuli sügavusest.²⁾

Rk tuld sügavusest on harilikult otstarbekohane kasutada tõkketulena, määrates selleks rk grupid (patareid). Tõkketuli peab tabama mitte vähem kui 50% märke 1 minutiga, arvestades rk praktilist laskekiirust umbes 450 (?) lasku minutis.

Väljudes neist nõuetest on katsetamisel saadud järgmised andmed, milliseid tuleb ka kasutada rk tõkketule organiseerimisel nii lahtistelt kui ka varjatud positsioonidelt. Nimelt, märkide (kallaletungivad jooksvad kujud) 50% tabamiseks 1 minutiga on vajalik:

Kaugustel kuni 1000 m	1 rk	iga 50 m	peale
" 1000—1500 "	1 "	" 20 "	" "
" 1500—2000 "	1 "	" 10 "	" "

Tabamuste % peakujude pihta väheneb nendel kaugustel 4—5 korda.

Silmas pidades seda, et rk tõkketuli on eriti vajalik vastase rünnaku tagasilöömise momendil, s.o. umbes 1—2 minuti kestvusel, siis on selge, et ainult tõkketuledega sügavusest pole võimalik saavutada vastase küllaldast tabamist. Kuid vaatamata sellele, valitsevat RKKA-s veel seni mõnedel juhtudel liigne kalduvus rk kasutamiseks ainult varjatud positsioonidelt, milleks määratakse kõik pataljoni rk.

Rk kasutamine pealetungil.

Esimeses ešelonis asuvate pataljoni de toetamiseks kallaletungil 2. ešeloni rk-dega, rüüül teeb korralduse 2. ešeloni patüüle, määrates ära, missugust 1. ešeloni pataljoni tuleb toetada rk kompaniga. Harilikult selleks on rügemendi pealöögi suunas teotsev pataljon.

Saadest sellise käsu, 2. ešeloni patüül teeb vastava korralduse rk kompanile, määrates ühtlasi joone maastikul, millest ettepoole rk kompani ei tohi valida endale positsioone. Viimast sel eesmärgil, et vältida rk kompani eraldumist oma pataljonist. 2. ešeloni pataljoni rk kompüül, jäädes oma patüüle alluvusse, loob side 1. ešeloni patüüliga, saades viimaselt tuleülesanded. 1. ešeloni patüül aga peab arvestama 2. ešeloni rk kompani positsioone ja vastavalt sellele määrama tuleülesanded, jagades neid oma rk ja 2. ešeloni rk vahel.

2. ešeloni rk kompani reeglina toetab 1. ešeloni tulega sügavusest, varjatud positsioonidelt. Toetamise käsku mitte saades, 2. ešeloni patüül peab seda tegema oma algatusel.

Kui diviisi kallaletungil üks laskurirügement asub 2. ešelonis, siis selle rügemendi rk kompanite kasutamine 1. ešelonis asuvate pataljoni de toetuseks on äärmiselt raskendatud, mõnikord täiesti võimatu. Sellepärast kõigil juhtudel, kui puuduvad kaaluvad põhused 2. ešeloni moodustamiseks diviisis, on kasulikum peale tungida ühes ešelonis, kõik 3 rügementi kõrvuti.

Rk kasutamisel tulistamiseks sügavusest

¹⁾ „Sbornik taktitšeskih zadatš.“ Koostatud „Upravlenie boevoi podgotovki RKKA poolt.

²⁾ Jälgides rk kasutamise põhimõtteid, peame teadlikud olema selles, et RKKA-s peale pataljoni rk kompani on veel rk rüühm laskurikompanis.

1. ešelonis asuvate pataljonide märkide pihta, kaugus rk ja eesteotseva jalaväe vahel kujuneb võrdlemisi suureks. Kindla ja õige aegse tuletoetuse saamine muutub küsitavaks.

Kuna pealetungil rk võivad tulistada sügavusest peaaesjalikult üle oma jalaväe peade, aga mitte vahede, siis peavad nad asuma eesteotsevast jalaväest kaugemal kui 1200 m. Kindlate sidevahendite puudumisel on aga sel juhul puuduliku koostöö oht väga suur. Sellepärast juba reeglina on vajalik anda enamik 1. ešloni rk (laskurikompani rk juurde arvatud) kompanite käsutusse jalaväe vahetuks saatmiseks. Ainult osa rk kompanist tuleb jätta patüli käsutusse tulistamiseks sügavusest.

Rk kasutamine kaitsel.

Eelpool oli juba märgitud, et kaitsel tuleb püüda saavutada kokkukõlastatud tuld sügavusse paigutatud rk ja eelserva läheduses flankeerivalt teotsevate rk vahel. Selleks 1. ešloni pataljonid katavad rk flankeeriva tulega 100—200 m riba vastuapanu positsiooni eelserva ees, paigutades rk tulistamiseks pikki eelserva. Rk reeglina antakse tulistamisriba ulatusega kaugusse kuni 500 m, et võimalik oleks tabada kõiki märke, ka lamajaid kujusid.

Järelikut, rk paigunevad maastikule 1000 m intervallidel, kusjuures iga rk saab vastutava tuleriba kauguses kuni 500 m pikki eelserva ja täienäda³⁾ kuni naabruses asuva rk. Sellised flankeerivad rk võivad asuda üksikult, tähtsamates suundades aga kahe kaupa.

Vastase lähenemise perioodil need rk vaikivad, avades tule ainult rünnaku momendil. Vastase tule eest tagamiseks rindelt neid tuleb asetada positsioonile varjendite taha (tagumised längud, kiviehitised j.n.e.). Viimaste puudumisel tuleb aga organiseerida flankeerivaks tulistamiseks eriliselt, moontatuid positsioone.

Kuna niiviisi flankeerivalt paigutatud rk puudub kaitse rindelt, siis tuleb püüda asetada neid selliselt, et nad ise flankeeriva tulega kaitseks naabruses asuva rk lähiseid. Peale selle on nõutav ka teiste kaitsevahendite kasutamine nende julgeolekuks rindelt (suurtükiväe tuli, käsigranaadid, laskurite tuli, raskesti ületatavad ja vähenähtavad traattõkked j.n.e.). See kõik on eriti tähtis tankide kallale tungi võimalusel.

Kaitsel tuleb püüda luua niisugune rk

flankeeriv tulesüsteem, mitte ükski eelserva ette, vaid vähemalt veel üks riba positsiooni sisemuses, umbes 600—800 m kaugusel eelservast. Viimaseks ülesandeks määratud rk tulistavad esialul ka eelserva ette, tehes seda aga tagavara positsioonidelt. Positsiooni eelserv vastase poolt vallutatud ja vastase edasi liikudes sügavusse, need rk asuvad positsioonidele flankeeriva tulesüsteemi loomiseks.

Selliste põhimõtete kohase tulesüsteemi loomiseks kaitsel on vajalik määrata 1. ešloni pataljonide rk enamik, juurde arvatud ka laskurikompanite rk. Flankeerivalt tulistavad rk alluvad nendele laskurikompanidele, kellede kaitseraioonis nad asuvad. Konkreetset ülesandeks määratud rk flankeeriva tulesüsteemi loomisel annab patül.

Flankeeriva tulesüsteemi loomisest üle jäänud rk jäävad patüli käsutusse ja tulistavad sügavusest, peaaesjalikult varjatud positsioonidelt. Neid patül ühtlasi kasutab ka julgestusosade toetamiseks ja nende taandumise katteks. Seesuguste ülesannete täitmiseks määratud rk asuvad alul ajutistele positsioonidele eelserva läheduses. Vastavalt julgestusosade tagasitõmbumisele, nad asuvad ešloneeritult oma normaalpositsioonidele kaitseraiooni sügavuses.

Kaitsel 2. ešloni pataljonide rk kompaneid kasutatakse reeglina vastase kallale tungi tagasilöömiseks eelservale.

Rügil, andes 2. ešloni patülile ülesande, määrab ühtlasi kindlaks need raioonid positsiooni eelserva ees, kuhu 2. ešloni rk kompani peab ette valmistama tõkketuled. Organiseerides oma tulesüsteemi 1. ešloni patül peab arvestama neid tuleülesandeid, mis antud 2. ešlooni rk, asjatult mitte ette võttes kahekordset tulistamist.

Positsioonid 2. ešloni rk kompanile valitakse selliselt, et vastase sissemurdel ja edu arendamisel sügavusse, alal hoiduksid koostöö võimalused 2. ešloni laskurikompanite ja rk vahel, olgu see vastulöögiks, või uue vastupanu organiseerimiseks tagapool. Kui aga 2. ešloni pataljon asub seevõrt sügavuses, et pataljoni raioonist puudub võimalus eelserva ette tulistamiseks, siis tulepositsioonid rk valitakse pataljoni raioonist eespool, vastavalt maastikule ja olukorrale.

2. ešloni ettenihutatud rk kompani tagasitõmbumise moment määratakse kindlaks 2. ešloni patüli poolt, pärast sellekohast ettekannet rügilile, kui viimasega on side. Kompani tõmbub tagasi ešloneeritult. 2.

³⁾ „dopolnitel'naja“ — meie mõiste kohaselt kõrvalülesanne.

ešloni rk kompani jääb oma patüli allu-
vusse, luues vahetu side 1. ešloni vastava
patüliga.

Kaitsja peab püüdma varjata oma tule-
süsteemi kuni vastase otsustava kallaletungi
ja rünnaku momendini. Selleks patülid, sa-
geli isegi rüügid, peavad kindlaks määrama,
missugused relvad peavad võitlust vastase
eelosadega ja missugused võivad tule ava-
da ainult patüli loal. Viimaste kohta, välja
arvatud muidugi juhud, kui puudub side
patüliga ja olukord nõuab nende tegevusse
astumist.

Küsimusele, kas kaitsel tuleb asetada eel-
servale ka laskurigruppe, antakse jaatav
vastus. Laskurite tuli on vajalik eriti sel
ajal, kui vastane arendab oma metoodilist
lähenemist positsiooni eelservale, liikudes
üksikute 3—5 meheliste gruppidega suurtel
intervallidel. Automaatrelvade tuli niisu-
guste märkidele oleks otstarbetu. Selle
ülesande peavad täitma laskurid, asudes
mitte jagudena, vaid 2—4 meheliste grup-
pidena.

Kui nüüd kokkuvõttena püüame ära
märkida markantsemaid põhimõtteid rk ka-
sutamise alal RKKK doktriini kohaselt, siis
näeme järgmist:

— püüa lahingus maksimaalsel arvul te-

gevusse rakendada rk, kasutades sel-
leks 2. ešloni pataljonide rk kompa-
neid mitte üksi kaitsel, vaid ka
pealetungil;

- flankeeriva tule tähtsuse
allakriipsutamine kaitsel,
kusjuures selle saavutamiseks osa rk
paigutatakse eelserva lähedusse, rin-
delt varjatuna, kuna teine osa asub
sügavuses umbes 600—800 m kaugusel
eelservast;
- tõkgetulede loomisel loobumine tule-
ribadest endisel kujul; selle asemel
vastutavad ja täiendavad
(kõrval) tuleribad laskekau-
gusega mitte üle 500 m;
- rk kasutamine kaitsel õige tihti
üksikult;
- rk rühmade allutamine lasku-
rikompanitele, nii pealetungil
kui ka kaitsel; seega teatud mää-
ral detsentraliseeritud juhi-
tamine;
- sügavusest, varjatud positsioonidelt
tulistamise piiramine;
- püüa kaitsel varjata oma tule-
süsteemi kuni otsustava momen-
dini;
- laskurite tule kasutamine kaitsel.

H. G.

Tankide tulistamisest üksikult teotsevaist suurtükest otsesihtimisega.

Suurtüki ja tanki kahevõitlus.

Tankivastase kaitse probleem on praegusajal väga akuutne nii välismail kui ka meil. Aktiivses tankivastases kaitses omavad üksikult teotsevad ja otsesihtimisega vastase tanke tulistajad suurtükid tähtsaima koha.*) Tankivastaste suurtükkide ülesandeks on rivist välja lüüa meie vägesid ründavad vastase tankid. Vastase tank muutub võitlusvõimetuks ainult siis, kui mürsk läbib soomuse ning lõhkeb tankis.

Moderntankid omavad lahingutegevuses suure liikumiskiiruse, kusjuures nad liiguvad mitte sirgjooneliselt, vaid õige sageli n.n. sik-sak kurssidega, vaheldades oma liiklemistempot. Konstruktioonilt on modern-
tankid madalad, terava otsaga, kumera välise pinnaga või koostatud väikestest tasapindadest (Ameerikas 1931. a. ja 1932. a. konstrueeritud tankid) j.n.e. Seetõttu

muutub moderntankide tabamine ka lahtisel positsioonil asuvast suurtükist õige keerukaks, soomuse läbistamisel raskeks ja palju laskemootor nõudvaks.

Tankide arenemine kestab edasi, ja ühtlasi sellega ka katsetamised ja parimate laskemetoodite leiutamised tankide tulistamise alal. Sellega on seletatav ka asjaolu, et seni ilmunud välisriikide suurtükiväe laskeskirjades käsitletakse tankide tulistamist õige pealiskaudselt ja üldiste lausetega. Seetõttu tugineb käesolev kirjutis peamiselt sõjakirjandusesle.**) Käesolevas võtame vaatlusele:

*) Muuseas olgu tähendatud, et sõjakirjanduses loetakse viimasel ajal tähtsamaks ja aktiivsemaks tankivastaseks relvaks tanki ennast. Toim.

**) Allikad:

1. Artilleriiskii sbornik nr. 3 ja nr. 10 1931. a.
2. The Field Artillery Journal. Jaanuariveebruari-kuu 1932. a. (Vt. järgm. lk.)

- I. Põhimõtteid, võtteid ja tegevusi tankide tulistamisel, ja
- II. Ameerika Ühendriigis 1931. a. vältel teostatud tankide laskmisi ja selle tulemusi.

I.

Tankide laskmise resultaadid olenevad peale otstarbeka materjalosa, laskemoona, hästi väljaõpetatud ja külmavereliselt töötava meeskonna veel õige suurel määral laskmise ettevalmistamisest. Modernitank jõuab tankivastase suurtüki mõjuvõtte piirkonnast suurtüki juurde 2—3 minutiga. Seega tankivastase suurtüki tegevusaeg on võrdlemisi lühike, mille tõttu laskmise ettevalmistus peab olema võimalikult täiuslik ja meeskonna töö äärmiselt kiire ja täppis.

Asudes laskmise ettevalmistamisele suurtükiüle määrab kohalikkude esemete ja punktide kaugused võimalikult täpsamalt, kasutades selleks kaarti, õhufotot või kaugusemõõdet. Ettekavatsetud kaitselise asu- misel võib esemete kaugust mõõta ka mõõdulindiga või mõne muu mõõteabinõuga, ja tankiohtlikus raionis ära tähistada mõned tüübilised kaugused haokubuga, kiviga, teibaga j.n.e. Sissemõõdetud punktid ühes vastavate laskekaugustega kantakse skeemile. Kõikide nende punktide asukohad suurtükiüle nummerdab või annab neile nimetused, ja näitab sihtijale ja pöörajale, kes peavad nad hästi ära õppima ning oskama neid igas olukorras kiiresti üles leida, nii et suurtüki suunamine nende pihta teostuks võimalikult kiiremini. Sageli osutub aga otstarbekaks, kui suurtükiüle, valides tulistatava tanki, suunab isiklikult suurtüki selle pihta.

Suurtükisaba kiire pööramise tagamiseks tuleb võtta tarvitusele kõik abinõud. Suurtüki rattad tuleb asetada vastavale platvormile, mattidele või kõvale tasasele pinnale. Eriti suure tähtsuse omab sihtija ja pööraja hea koostöö. Kui tank teostab suurtüki suhtes suure külgliikumise, peab pööraja otsekohe pärast lasku pöörama suurtüki niivõrt märgi ette, et sihtijal pole vaja taga ajada märki, vaid ta ootab või tuleb talle vastu. Pöörajal on seda hõlbust teha, kui suurtükil on pööris. Selle tõttu juhul, kui kavatsetakse kasutada tankivastase suurtükina niisugust suurtükki, millel ei ole pöörist, tuleb see suurtükile juurde konstrueerida.

3. V. Leonovitš. Bor'ba artillerii s tankami. Moskva. 1931. a.

4. Wehr und Waffen. Nr. 2 ja nr. 9. 1932.a.

5. Army Ordnance. Juuli-august. 1932. a.

Selleks, et laskmisel tekkiiv suits ja tolm ei segaks vaatlemist, suurtükiüle asub laskmise ajal 5—10 m suurtüki kõrval pealt poolt tuult. Suurtükiüle annab algseade ja paranduste käsklused, kuna lask lastakse välja sihtija poolt või sihtija käsul (niisuguste suurtükkide juures, kus süütab lukustaja) siis, kui suurtükk on sihitud nii, et nurgamõõtja vertikaalniit ühtuaks tanki esiotsaga ja horisontaalniit — tanki alumise osaga.

Tankide ilmumisel valib suurtükiüle iseseisvalt sellise tanki, mida on kõige hõlpsam ja vajalikum tulistada (mis liigub otse suurtüki suunas tasasel ja lahtisel maastikul ja on kõige ohtlikum), juhatab selle sihtijale ja pöörajale kätte ja määrab kiiresti lähtelaskeandmed, s. o. sihiku seade ja ettesihtimise suuruse ehk nurgamõõtja seade; mürdemaastikul ka loeseade.

Kõige lihtsam on lähtelaskeandmeid määrata siis, kui tank liigub otse suurtüki suunas. Suurtükiüle määrab skeemi abil punkti kauguse, millele tank läheneb, ja leiab vastava sihiku seade. Suunas tuleks arvesse võtta tuuleparandus, kui tuule kiirus on üle 5 m/sek., või kui tuul puhub suure nurga all laskesuunale. Kui laskekaugus on üle 1000 m, siis tuleb teha derivatsiooniparandusena 0—01.

Hoopis raskem on tulistada tanki, mis liigub suure nurga all laskesuunale. Siis tuleb sihtida märgi ette niipalju, kuipalju tank läbib selle aja vältel, mis kulub süütamiseks ja mürsu lennuks suurtükist tanki juurde. See ettesihtimise suurus oleb peamiselt tanki liikumiskiirusest, liikumissuunast ja laskekaugusest.

Ettesihtimise suurust võib määrata mitmel viisil. Kõige lihtsamalt, kuid ka kõige ebatäpsamalt, võib teha silmajärgi, kusjuures silmajärgi määratakse tanki liikumiskiirus ning sellele vastav ettesihtimise suurus. Näiteks, kui otsustatakse, et tank liigub 76 mm prantsuse suurtüki suhtes täisnurga all kiirusega 15 km/t., siis on ettesihtimise suurus 8 tuhandikku. Kuid silmajärgi on raske otsustada, kas tank liigub just 15 km/t. ja täisnurga all.

Täpsaim ettesihtimise suurus saadakse tanki külgliikumise mõõtmisega nurgamõõtmiseabinõude abil. Tanki jälgimisega leitakse, mitu tuhandikku liigub tank 1 sekundi jooksul, ja teades mürsu lennukestust, arvutatakse ettesihtimise suurus. Tegelikult teostatakse seda järgmiselt.

Suurtüki nurgamõõtja abil mõõdetakse, kui palju aega kulub märgil 0—10 läbistamiseks. Selleks sihtija nurgamõõtja-sea-

dega 32—00 ja peegeldajaga 0 sihiv pöörde- ja tõstemehhanismide abil nurgamõõtja niitideristi sihtpunkti (tanki esiotsa pihta) ja kannab ette „valmis“. See öeldud, katkestab ta pöörde- ja tõstemehhanismiga töötamise ja nurgamõõtja ja peegeldaja jaotistruumide pöörivate abil hoiab pidevalt niitideristi sihtpunktis kuni suurtükiülema käskluseni „seis“. Pärast suurtükiülema käsklust „seis“ sihtija asetab nurgamõõtjale 32—00 ja peegeldajale 0 ja sihiv suurtüki märki. Suurtükiülem paneb sihtija ettekande „valmis“ ajal käima sekundimõõtja ja jälgib nurgamõõtja jaotistruumi järgi sihtija tööd. Kui nurgamõõtja jaotistruum läbib 10 jaotist, suurtükiülem paneb seisma sekundimõõtja, annab käskluse „seis“ ja loeb sekundimõõtjalt mõõdetud aja. Kui märk teostab suure külgliikumise, siis suurtükiülem mõõdab 0—20 või 0—30, õige väikese külgliikumise ajal aga 0—05 läbisamisaja.

Mõõtnud 10 nurgamõõtja-jaotise läbisamisaja, suurtükiülem määrab laskekauguse, s.o. vaatab missugusele varem määratud esemele või punktile läheneb tank ja leiab tabelist nr. 1 ettesihtimise suuruse järgmiselt. Tabeli ülemisest osast ta leiab vastavalt märgi jälgimise ulatusele ja mõõdetud ajale märgi sekundilise külgliikumise kiiruse. Näiteks, kui tank läbib 0—10 1,7 sekundiga, siis on ta sekundiline külgliikumise kiirus 0—06. Tabeli alumise osa laskekauguse horisontaalrea ja märgi sekundilise külgliikumise kiiruse vertikaalrea lõikepunktist leiab ta ettesihtimise suuruse nurgamõõtja-jaotistes.

Tabelis on toodud ka tuule külghoovust nendid 10 m/sek. tuule kohta, mis puhub 8—00 ja 16—00 nurga all laskesuunale, ja derivatsiooni suurus. Suurtükiülem leiab vastavad parandused ja annab sihtijale lõpliku nurgamõõtja-seade või ettesihtimise suuruse.

Teiste süsteemiliste suurtükide jaoks, mida kasutatakse tankivastaste suurtükidenä, tuleks koostada analoogilised tabelid, kusjuures tabeli ülemine osa on kõikide süsteemide jaoks ühesugune.

Ettesihtimise suuruse ja paranduste leidmise kohta toome järgmise näite. Tank läheneb 1000 m kaugusel asuvale üksikule pöösale; liikudes vasakult paremale läbisatas ta 0—10 1,3 sekundiga; tuul — 5 m/sek., 90° all laskesuunale paremalt. Tabelist leiame: märgi sekundiline külgliikumise kiirus on 0—08; ettesihtimise suurus on 0—15; 10 m/sek. tuuleparandus on 0—03, seega 5 m/sek. vastab 0—01 ja derivatsiooni parandus on 0—01. Seega tuul paranduseerib derivatsiooni, ja lõplikult tuleb märgi ette sihtida 0—15.

Kui nurgamõõtja okulaatoril on ainult horisontaal- ja vertikaalniitide-rist, siis arvestatakse ettesihtimise suurus nurgamõõtja jaotistruumil ja sihtija sihiv vertikaalniidi tanki esiotsa pihta. See on tülikas ja aegaviitev toiming, sest sihtija peab katkestama tanki jälgimise, asetama jaotistruumile ettesihtimise suuruse, uuesti ülesotsima märgi ja suurtüki välja juhtima. Seetõttu langeb laskekiirus, sest laskmise vältel teeb tank suuna- ja kiirusemuutusi, mille tõttu tuleb vastavalt muuta ka ettesihtimise suurust.

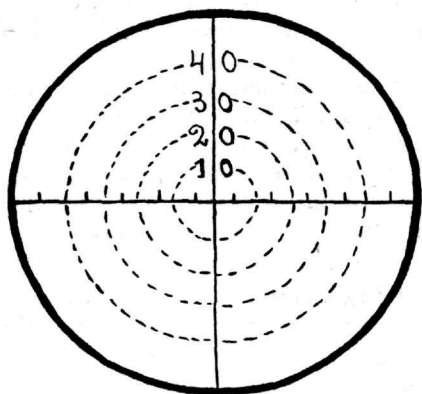
Tabel nr. 1.

Tabel ettesihtimise suuruse leidmiseks, külgtuule ja derivatsiooni paranduste arvestamiseks tankide tulistamisel 76 mm prantsuse kahurist.

Märgi sekundilise külgliikumise kiiruse leidmine	Märgi jälgimise ulatus	Märgi sekundiline külgliikumise kiirus												Derivatsiooni parandus	Tuule külghoovust 10 m/sek. tuule juures			
		0—01	0—02	0—03	0—04	0—05	0—06	0—07	0—08	0—09	0—10	0—15	0—20		8—00	16—00		
		10	5	3,3	2,5	2	1,7	1,4	1,3	1,1	1	0,7	0,5					
	0—10	10	5	3,3	2,5	2	1,7	1,4	1,3	1,1	1	0,7	0,5					
	0—20	20	10	6,7	5	4	3,3	2,9	2,5	2,2	2	1,3	1					
	0—30	30	15	10	7,5	6	5	4,3	3,8	3,3	3	2	1,5					
Ettesihtimise leidmine (tuhandikud)	Laskekaugus m	Sihiv	Lennukestvus sek.	Märgi sekundiline külgliikumise kiirus												tuhandikud		
				0—01	0—02	0—03	0—04	0—05	0—06	0—07	0—08	0—09	0—10	0—15	0—20			
	400	4,00	1,0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	20	0	1	1
	600	5,50	1,3	1	2	4	5	7	8	9	10	12	13	20	26	0	1	2
	800	7,25	1,6	2	3	5	6	8	10	11	13	14	16	24	32	0	1	2
	1000	8,75	1,9	2	4	6	8	10	11	13	15	17	19	29	38	1	2	3
	1200	10,50	2,3	2	4	7	9	12	14	16	18	20	23	35	46	1	3	4
	1400	12,00	2,7	3	5	9	11	14	16	19	22	24	27	41	54	1	3	4
	1600	14,00	3,2	3	6	10	13	16	19	22	26	29	32	48	64	1	3	5
	1800	16,00	3,8	4	7	11	15	19	23	27	30	34	38	57	76	1	4	5
	2000	18,00	4,4	4	9	13	18	22	26	31	35	40	44	66	88	1	4	6

Hoopis suurem laskekiirus saavutatakse siis, kui sihtijal pole vaja asetada ettesihtimise suurust jaotistruumile. Seda võib saavutada kahesuguselt. Nurgamõõtja seadega 32-00 sihtija sihhib nurgamõõtja niitide risti ettesihtimise suuruse võrra tanki ette. Sakslased soovivad seejuures mõõdupuuna tarvitada märgi suurust, s. o. asetada niitide risti 1, 2 j.n.e. tankikuju võrra tanki ette. Näiteks, kui 1000 m kaugusele laskmisel on vaja ette sihtida 0—10 ja kui tanki pikkus on 5 m, siis tuleb ette sihtida 2 tanki pikkuse võrra. Selle viisi kasutamisel on aga teatud raskusi ja nimelt: Tank võib liikuda mitmesuguse nurga all, mille tõttu nähakse kord suuremat, kord vähemat tanki kuju ja mis raskendab selle arvestamist. Vastasel võib olla mitmetüübilisi ning mitmesuguste mõõtudega tanke. Ettesihtimise suuruse ümberarvutamine tanki kujudeks on vastase tule all keerukas ja raske. Ka niitide risti sihtimine tanki ette tankikujude võrra on võrdlemisi raskesti teostatav ja vähe täppis.

Lihtsam ja täpsam on ettesihtimist teostada siis, kui nurgamõõtja okulaartorul on horisontaal- ja vertikaalniitide risti ja 10 tuhandikulistele vahedega kontsentrilistele ringide võrk (vaata joon. nr. 1). Siis on nurgamõõtjal alati seade 32—00 ja ettesihtimise suurus tuleb võtta vertikaalniidist sinna poole, kust poolt tuleb märk. Näiteks, kui tank liigub vasakult paremale ja on vaja ette sihtida 0—20, siis sihtija sihhib märki vertikaaljoonest vasakul oleva „20“ ringjoone ja horisontaaljoone lõikepunktiga.

Joon. nr. 1. Tankivastase suurtüki nurgamõõtja okulaartoru - võrk.

Sellise okulaartoru võrguga nurgamõõtjaid kasutatakse välismaal ja neid tuleks ka meil kasutamisele võtta, sest see tõstab laskmise resultaate ja ei tekita kuigi suuri kulusid.

Laskmisel pöörab suurtükiülem kogu oma tähelepanu märkide jälgimisele ja tulejuhtimisele. Seejuures peab ta valvama, et mõni vastase tank ei atakeeriks suurtükki tiivalt ega seljatagant. Meeskonna teostamine peab olema viidud kuni automaatseni. Suurtükk laetakse otsekohe pärast lasku ning sihitakse laetuna.

Tanki tulistamisel leitakse kõige enne õige laskesuund, s. o. ettesihtimise suurus. Kui saadi suunaviga, suurtükiülem mõõdab vea ja teeb mõõdetud nurga suuruse paranduse.

Ühes suunaparandustega teeb suurtükiülem ka kauguseparandusi. Kui saadi õige laskekaugus, tulistatakse vastase tanki võimalikult kiiremini. Laskekaugus loetakse õigeks, kui ühe sihikuseadega lastud 4 laskuga saadakse 3 tagalanget ja 1 eellange, sest ainult see mürsk (välja arvatud rikoseteeriv mürsk, mis aga ei lenda lendjoone tasemes) võib anda tabamuse, mille kohta mispunkt asub märgi taga.

Kui märk läbib õige laskekauguse, suurtükiülem teeb sihikuparanduse, mis oleb märgi liikumiskiirusest, kursorinurgast ja suurtükimeeskonna töökiirusest. Näiteks, kui tank liigub suurtüki suunas kiirusega 18 km/t, siis läbib ta 20 sekundiga 100 m; kui suurtükimeeskond laseb 9 lasku minutis, siis sel ajal kui märk läbib 100 m, suudab suurtükk lasta 3 lasku. Selleks, et hoida tanki alaliselt tule all, tuleks vahendada sihtrauda 100 m võrra iga 3 lasu järel. Kauguseparanduste tegemisel kasutab suurtükiülem ka varem koostatud märkide skeemi.

II.

Meie majanduslik olukord ei luba meil teostada laiaulatuslikke ning kulukaid uurimusi ja katseid tankide tulistamise alal. Seepärast peame hoolega jälgima kõike, mida tehakse sel alal välismaal ja tegema sellest vastavaid järeldusi. Erilisi raskusi sünnitab aga see, et enamik riike hoiab tankide tulistamise tagajärgi saladuses.

Väga huvitavaid ja õpetlikke laskmisi ja katseid toimetati Ameerika Ühendriigis 1931. aastal tankide tulistamise alal.¹⁾ Ameerika väljasuurtükiväekool teostas Fort Sillis õige palju laskmisi, mille eesmärgiks oli: 1) leida otstarbekaim tankide tulistamise meetod, 2) uurida praegu kasutamisel olevate suurtükkide tuleefektiivsust tan-

¹⁾ Antitank firing at Fort Sill. The Field Artillery Journal. Jaan.-veebr. 1932. a. Lhk. 40.

kide tulistamisel ja 3) treneerida meeskonda.

Enamik laskmisi teostati märklaua pihvata, mis koosnes tankikujulisest raudraamist, oli kaetud riidega ja asus rauast jalastel. Märklaud pandi liikuma veoauto abil, kusjuures siksakujuline liikumine saavutati blokkide abil. Normaalselt tulistati märki, mis liikus kiirusega 25 km tunnis. Laske moona ja märklaudade säästmiseks lõpetati laskmine harilikult siis, kui märk jõudis 650—750 m kaugusele suurtükile.

Laskmisi teostati 75mm prantsuse, 3-tollise ja ameerika 75mm M1 kahurist. Viimane omab harulafeti. Osa laskmisi teostati neisse suurtükikidesse asetatud 37mm õpperaudade abil 37mm laskemoonaga.

Selleks, et selgitada, kas on otstarbekam tankisid tulistada üksik suurtükiga või lah-tisel positsioonil asuva patareiga, teostati järgmine katselaskmine. Patareist 2300 m kauguselt pukseeriti patarei peale üks kõlbmatuks muutunud kerge tank. Neljasuurtükiline patarei tulistas tanki, kusjuures patareiülem määras sihikuseaded ja rühmaülemad — suunaseaded, s. o. ettesihtimise suuruse. Patarei laskis 124 lasku ja ei saavutanud ühtegi tabamust, vaatamata sellele, et tank liikus kiirusega ainult 6,4 km tunnis. Seda seepärast, et polnud võimalik eraldada üksikute suurtükide lõhkemisi ning teha vastavaid parandusi. Tulistades sama tanki samades tingimustes ühe suurtükiga, saavutati 40 lasuga 3 tabamust. Sellest järgneb, et iga tankivastane suurtükk peab asuma eri positsioonil.

Otsesihitimisega laskmisi teostati kolmel laskemeetodil.

Esimese laskemeetodi kasutamisel andis suurtükiülem sihikukäsklused, kuna sihtija määras vastavalt märgi külgliikumisele ettesihtimise suuruse. Tulistades 75mm prantsuse kahurist pani sihtija nurgamõõtjale ettesihtimise suurusele vastava seade, sihtis

kahuri välja ja andis käskluse „tuld“. Lu-kustaja süütas. Jätkates sihtimist hoidis sihtija niitideristi märgi peal kuni mürsu lõhkemise momendini, mil jaotistrummi abil keeras niitideristi lõhengule. Siis viis sihtija pöördemehhanismi ja saba pööramise abil niitideristi märki ja andis uuesti käskluse „tuld“. Kui tank ei muutnud sel ajal liikumiskiirust ega suunda, on teise mürsu suund õige. Kui nurgamõõtja okulaaril oli niitidevõrk, siis teostati ettevõtmist selle võrgu abil, kusjuures nurgamõõtja-seade oli 32—00. Suurtükiülem tegi kauguseparandusi ja kui laskekaugus oli hea, andis käskluse „kestev tuli“. Kui märk läbistas selle kauguse, suurtükiülem tegi vastava sihiku-paranduse.

Teine laskemeetod seisib selles, et suurtükiülem käsitles nii kaugust kui ka suunda. Ettesihtimise suuruse ta määras järgmiselt. Luges kiire taktiga neljani (2 sekundit), ta mõotis ära märgi külgliikumise suuruse, mis vastab kaugusele 1000 m., sest sellel kaugusel on lennukestus 2 sek. Sihtija teostas ainult sihtimist ja täitis ainult suurtükiülema käsklusi. Kaugust käsitleti nagu esimesel meetodil.

Kolmanda laskemeetodiga laskmisel kasutati kaugusemõõtjat. Suurtükiülem määras ettesihtimise suuruse ja selle parandused, kuna märgi kaugust mõõdeti pidevalt kaugusemõõtjaga. Selleks üks mõõtja kogu aeg viseeris märki, kuna teine luges pidevalt sihtijale kauguse ja suurtükk tulistas pidevalt. Vastavalt lõhkemiste asukohtadele suurtükiülem andis käskluse „suurendada 100“ või „vähendada 100“ ja sihtijale kaugusi ütlev mõõtja arvestas seda kõikides sihtijale öeldavais kaugusis.

Tabamusteks loeti ainult need, kus terve mürsk tabas märki. Kahtlasi ja lähedasi laske arvesse ei võetud. Laskmiste resultaadid on toodud tabelis nr. 2, kusjuures pikkuse mõõdetud on jardiidest ümber arvestatud meetritesse.

Tankide tulistamise keskmised tagajärjed.

Tabel nr. 2.

	37-mm laskemoon		75-mm laskemoon		
	I laskemeetod	II laskemeetod	I laskemeetod	II laskemeetod	III laskemeet.
Laskmiste arv	26	28	46	67	34
Laskekaugus laskmise ajal m	936	802	1214	1165	1169
lõpul m	724	465	654	739	753
Märgi liikumise pikkus m	630	631	683	633	683
Märgi liikumine külgsuunas tuhandik.	1—38	1—40	1—95	1—96	1—72
Laskmise kestus	1 m. 25 sek.	1 m. 21 sek.	2 m. 01 sek.	1 m. 28 sek.	1 m. 39 sek.
Märgi keskmine liikumiskiirus km/t.	16	16	22,9	23,8	23,8
Keskm. mürskude arv igal laskmisel	13,4	14,9	13,8	11,5	8,2
Keskm. tabamuste arv ühel laskmisel	0,85	0,64	1,13	0,94	0,85
Laskm. %, kus oli vähemalt 1 tabam.	—	—	65%	58%	62%

37mm laskemoonaga teostati laskmisi esimese ja teise laskemeetodi abil. 37mm laskemoonaga laskmise resultaadid on halvemad seepärast, et märk oli väiksem, kui 74mm laskemoonaga laskmisel ja need laskmised tehti aasta alul, mil meeskond oli vähem treeneritud. 37mm laskemoonaga saavutati I meetodiga paremaid resultate seepärast, et sel juhul ei ole suurtüki tagasi jooksu ning sihtija sai kergemini näha lõhkemisi ja määrata parandusi.

75mm kahurist laskmisel saadi kõige paremaid tagajärgi I meetodiga ja kõige halvemaid — II meetodiga. Aja suhtes on aga esikohal II meetod, nii, et ameeriklaste arvates üldiselt võetuna kõik meetodid omavad võrdse väärtuse. Sellele tuleb veel juurde lisada, et I meetodi kasutamisel lõpetati laskmised umbes 650 m ja II ja III — umbes 750 m kaugusel.

Eriti suurt mõju avaldas laskmisele märgi liikumine külgsuunas. Tabelis nr. 3 on 75mm kahuri laskmised grupeeritud külgliikumise suuruse järgi, kusjuures kõigil kolmel juhul muud tingimused olid enam-vähem ühtlased.

järgmist. Enamik laskmistel oli märgi liikumiskiirus 25 km tunnis. Üksikuil juhtumel oli märgi liikumiskiirus suurem. Laskmistel selgus, et märgi liikumiskiirus avaldab mõju ainult tanki tiibliikumisel, kuna siis kui märk liigub suurtüki suunas, liikumiskiiruse suurenemine ei avalda laskmise tagajärgedele erilist mõju.

Kõige soodsama laskekauguse suhtes ei saadud üksikasjalikke andmeid, sest märk liikus harilikult 1300 m kauguselt kuni 750 m kauguseni ja tabamised loeti laskmise lõpul. Ainult 37 juhul määrati kindlaks, et esimene tabamus saadi 812 m kaugusel ja kaugemal kui 910 m loeti ainult 7 tabamust. Sellest järeldatakse, et enamik tabamusi saadi siis, kui märk lähenes laskmise lähemale piirile.

Mõni üksik laskmine teostati ka kinnisel positsioonilt kaudse sihtimisega, kusjuures kasutati käänpiikksilma ja kauguse mõõtjat ning 2 telefonisti andsid patareile andmeid märgi liikumise ja mürskude kukkumise kohta. Seejuures ei saadud ühtegi tabamust.

Ühel laskmisel püüti selgitada, mitu

Tabel nr. 3.

Märgi külgliikumise suuruse mõju 75-mm kahurist laskmisel.

	Suur külgliikumine	Keskmine külgliikumine	Aeglane külgliikumine
Laskmiste arv	13	32	103
Külgliikumise suurus tuhandikkudes	5—05	3—95	1—22
Edukaid laskmisi (igal laskmisel saavutati vähemalt 1 tabamus) . . .	15 0/0	50 0/0	62 0/0
Keskmine tabamuste arv 1 laskmisel	0,31	0,81	0,96

Sellest on näha, et tiibliikumisega tanki on palju raskem tabada, kui otse suurtüki suunas liikuvat tanki. Suure külgliikumisega tanki tabamine on raskendatud selle tõttu, et:

- 1) sagedase suurtüki pööramise tõttu saab teha vähe laskusid,
- 2) suuna-eellaskmine on keerukam.

Kahurite materjalosa kohta selgus laskmistel järgmist. Kõige paremaid resultate saavutati ameerika 75mm kahuriga M-1, sest harulafett võimaldab talle laia laskevälja ja kiire suunamuutmise. Nurgamõõtjaga varustatud prantsuse 75mm ja 3" kahuriga saavutati võrdseid tagajärgi, kuna kolimaatoriga varustatud prantsuse kahur osutus teistest palju viletsamaks. Seejuures kõigi nurgamõõtjate okulaaridel oli niitidevõrk. Prantsuse kahuriga saavutati paremaid resultate siis kui ta asetati platvormile.

Märgi liikumiskiiruse mõju suhtes selgus

tanki suudab 1 kahur võitlusvõimetuks teha. Selleks pandi liikuma 1200 m kauguselt 3 tanki, mille liikumiskiirus oli 19 km tunnis. Lasti ühest ameerika 75mm M-1 tüüpi kahurist kolmanda laskemeetodiga ja saavutati järgmisi resultate:

kell 0 min 00 sek. algasid tankid liikumist;

kell 0 min 49 sek. saavutati üks tabamus esimese tanki pihta; välja lastud 9 lasku; tank asus 900 m kaugusel;

kell 1 min 46 sek. saavutati kaks tabamust teise tanki pihta; välja lastud 8 lasku; laskekaugus 800 m;

kell 2 min 06 sek. saavutati üks tabamus kolmanda tanki pihta; välja lastud 3 lasku; laskekaugus 500 m.

Ühel harilikul laskepäeval, kui kolm patareid täitsid oma normaalseid tuleülesandeid, ilmus patarei positsioonidest umbes

900 m kaugusel asuva kõrgendiku tagant nähtavale 6 tanki, mis liikusid sik-sak kursidega patareide suunas. Laskemoona kokkuhoidmise eesmärgil hakkas tanke tulistama igast patareist 1 suurtükk. Laskmise resultaadinna tabati 4 tanki, enne kui nad suutsid jõuda 100 m kaugusele patareidele, kusjuures üks suurtükk — 75mm prantsuse kolimaatoriga kahur — ei suutnud tabada kumbagi tema peale liikuvat tanki.

Kõigist mainitud laskmistest teevad ameeriklased järgmised järeldused.

Laskemeetodite kohta ei saa veel teha lõppotsust, sest selleks on vaja rohkem andmeid ning laskmisi. Üksikuid laskemeetodeid nad hindavad järgmiselt. Kui on olemas hästi treeneritud sihtija, kes omab kogemusi I meetodiga laskmises, siis tuleb eelistada I meetodit. Juhul, kui on hästi kogenud suurtükiülem ja vähe vilunud sihtija, tuleb kasutada II meetodit. Kui on olemas kaugusemõõtja ja head mõõtjad, siis on III meetod parem kui I ja II, eriti suurematel kaugustel ja väga kiiresti liikuvate tankide tulistamisel.

Aasta vältel teostatud laskmiste jälgimise ja uurimise põhjal võib tuleefektiivsuse kohta öelda, et tanki tabamise raskus otsesihimisega laskmisel võrdub laskekauguse ruudule. Laskmise tagajärgedest võib järeldada, et juhul, kui 1400 m kaugusest ilmuvad 25 km/t. liikuvad tankid, tanki vastane suurtükk tabab esimese tanki enne kui ta jõuab 800 m kaugusele, teise — 500 m, kolmanda 300 m kaugusele ja veel ühe tanki,

enne kui nad jõuavad suurtüki juurde. Teiste sõnadega öeldult, üks tankivastane suurtükk suudab kiirusega 25 km/t. 1400 m kaugusest suurtüki peale liikuvast tankidest rivist välja lüüa 4 tanki, enne kui nad jõuavad suurtüki juurde.

Viimase normi kohaldamisel meie oludes peame sellesse viima teatud koeffitsiendi, sest meie ei oma moodsat materjaliosa.

Kui tankide liikumiskiirus on väiksem kui 25 km/t., siis suudab üks suurtükk hävitada rohkem tanke, kui on toodud ameeriklaste laskmiste kokkuvõttes. Maailmasõja parima saavutisena nimetatakse kirjanduses ühe saksa tankivastase suurtüki saavutist, mis Cambrai lahingus löi rivist välja 16 tanki.¹⁾

Kokkuvõttes näeme, et moodsate tankide tulistamine üksikult teotsevaist suurtükest on keerukas ja raske töö. Ta nõuab hästi väljaõpetatud ja rahulikult töötavat meeskonda ning seab suurtükiülema suhtes väga suured nõuded. Ameerikas ja mujal teostatud katselaskmised näitavad, et praegusaja materjalosaga võib saavutada rahuldavaid resultate. Seetõttu tuleb sel alal intensiivselt jätkata tööd ning teostada õppusi ja laskmisi märkide pihta, mis omavad moodsa tanki kuju ja teotsevad moodsate tankide taktika põhimõtteil.

— m.

¹⁾ V. Leonovitš. Bor'ba artillerii s tankami. Lhk. 56.

Kaitseväe elu.

Tagavaraväelaste kordamisõppused I diviisis.

Tänavu sügisel kutsuti I diviisis järjekorraliselt kokku suurtükiväe tagavaraväelased 2-se suurtükiväe grupi juures Rakveres. Õppusi korraldati esmalt juhtkonnale eraldi, siis kogu grupi koosseisule ühiselt.

Tagavaraväe ohvitserid kutsuti esimest korda kokku juba suvel Jägala suurtükiväe laagris. Kahe nädala jooksul anti neile praktilisi teadmisi ja oskusi laskeasjanduses, suurtükiväe luures, sideteenistuses, suurtükiväe topograafias ja patareiõppuses. Erilist tähelepanu pühendati laskereeglite praktilisele käsitamisele ja laskeharjutustele poligonil. Seda tähtsat ala õpetas suure asjatundlikkusega major H. Kurg, kelle teeneks on erilise konstruktsiooniga laskelaua leiuta-

mine, mille abil tegev kui ka tagavaraväe ohvitseride teadmiste täiendamine laskekunstis muutub lihtsamaks ja tagajärjekamaks.

Oktoobri alul kutsuti samad tagavaraväe ohvitserid teiskordselt kokku Rakveres, kus neid 2.—6. oktoobril tutvustati mobiilse töödega, ülesannetega mis igal tagavaraväe ohvitseril täita mobiilse korral, värskendati nende teadmisi ja oskusi suurtükiväe materjalosas, käsirelvade käsitamises, gaasiasjanduses, sidevahendite kasutamises. Major J. Kasa k oma ülevaatlikus ja huvitavas loengus andis kujuka pildi jalaväe tegevusest kaasaja lahingus.

7. ja 8. oktoobril harjutati maastikul Rakvere raionis suurtükiväe üksuste kasutamist

konkreetses lahinguolukorras. Maastikuharjutuste eel käisid sissejuhatavad loengud kolonel Leets'ilt eesmärgiga näitlikult selgitada ühe või teise harjutuse põhijooni ja näidata, kuidas praktiliselt lahendada probleeme, mis antud olukorras tekivad päevakorrale. Taktikalisi harjutusi maastikul juhatas kordamisõppuste üldjuht kolonel G. Leets, kellele grupijuhtidena olid abiks major B. Born ja kaptenid F. Margesvits ja K. Veelman.

sele ja jaotamisele patareidesse ja komandodesse. Diviisi orkestri saatel gruppi ilmuvate tagavaraväelaste meeleolu oli ülev; lõbusa marssi helidel sammuti eeskujulikus korras, nagu vanad sõjamehed kunagi.

10.—13. oktoobril leidsid aset grupi ühisõppused, kus instruktoritena esinesid juba tagavaraväe ohvitserid ja allohvitserid ise, aktiivohvitseride ja üleajateenijate kontrollil ja juhatusel. Viimased võisid üksmeelselt konstateerida, et tagavaraväe juhid said

Pilte tagavaraväelaste kordamisõppustelt I diviisis 15. 10. 32 a.

5.—8. oktoobril toimus kapten A. Ilves'e juhatusel tagavaraväe allohvitseride täiendamine rividriillis, materjalosas, käsirelvade kasutamises, gaasiasjanduses, suurtüki- ja patareioppuses, luure-, vaatluse- ja sideteenistuses.

Õppustel nii ohvitseridega kui allohvitseridega peeti eriti silmas seda, et vastavad juhid omaksid küllaldaselt oskusi vastavate allüksuste (suurtükk, rühm, komando, patareid, grupp) iseseisvas juhtimises.

9.—16. oktoobril toimetati õppust kogu grupiga. 9. oktoobril hommikuvara ilmusid kordamisõppustele kapralid ja reamehed. Esimene päev kulus meeste vastuvõtmisele kaitsevääringkonna ülemalt, nende vannutamisele, arstlisele ülevaatusele, saunaskäimi-

oma ülesandega päris korralikult hakkama. Eriti tublid paistsid olema numbrid ja sõitjad.

13. oktoobril pärast lõunat mindi esimest korda välja patareid (komando) koosseisus. Vastava taktikalise olukorra raamides toimus maastikul lahinguõppus, kus patareid (komando) ülem esmakordselt õppis tundma oma patareid (komandot) tervikuna, harjutas üksikute elementide koostööd pealetungilähingu olukorras. Esimene suurem õppus möödus edukalt, kõigis leidis püüdmist ja taht täita oma ülesandeid võimalikult hästi.

14. oktoobril grupp sooritas suurema rännaku Kadrina raiooni, kus mängiti läbi grupi tegevus kaitselahingu olukorras. Osavõt-

jad töid õpetlikult maastikult kaasa palju kasulikke õpiseid. Harjutust jälgisid Kaitsevägede staabi ülem kindral J. Tõrvand, diviisiülem kindral A. Tõnisson, suurtükiväe inspektor kolonel H. Kauler, diviisi staabi ülem kolonel P. Triik ja teised.

15. oktoober kujunes grupile suurpäevaks. See oli ühtlasi ka tõsiseks katsumiseks kogu grupi koosseisule. Õppust tulid jälgima meie Kaitseminister A. Kerem, tema abi kindral P. Lill, diviisiülem kindral A. Tõnisson, suurtükiväe inspektor kolonel H. Kauler, Varustuse valitsuse ülem kindral T. Rotberg ja teisi külalisi. Sel päeval teostus grupi lahingurännak Kunda suunas (25 km), laskmine lennuki abil lähenemiskorrast, lahingulaskmine Kunda lahes, laadimine pimedas vagunitesse väljaspool raudteejaama (põllult laadimissildade abil), sõit raudteel Rakverre ja mahalaadimine Rakveres. Õppuse kestel gaasitati üksusi küll rännakul küll tulepositsioonidel. Harjutus õnnestus kõigiti, andes osavõtjatele väärtuslikke kogemusi paljudel aladel.

Kordamisõppuste üldist kordaminekut ei suutnud tumestada vihmane ja jahe ilm ja sügisene pori, mille poolest käesolev sügis tunduvalt erines eelmise aasta sügisest. Tagavaraväelaste meeleolu oli kõige parem. Igaüks oli suure innuga oma asja juures ja keegi ei nurisenud pika tööpäeva üle.

Õppuste kõrval, mis möödusid õige intensiivses tempos, hoolitseti väärikalt ka meeste meelelahutuse eest. Iga päev peeti üks 30-minutiline selgitusettekannet päevasündmustest või riikliku tähtsusega küsimuste üle. Vabal ajal kuulati raadiomuusikat. Kohalikus teatris korraldati grupi meeskonnale lõbus etendus. Toit ja ruumid kordamisõppuste kestel olid eeskujulikud.

16. oktoober oli tagavaraväelastele koju laskmise päevaks. Kell 0900 diviisiülem kindral A. Tõnisson võttis vastu grupi paraadi. Paraadi ajal tema ülendas kordamisõppustel ülesnäidatud kiiduväärt teenistuse, hoolsuse ja õppustel omandatud heade oskuste eest järgmisesse auastmesse: vanemaksallohvitseriks 8 nooremallohvitseri (E. Rumberg, S. Reineberg, V. Saaber, V. Vares, K. Pärtel, O. Harpe, H. Mumme, E. Külmhallik), nooremaksallohvitseriks 4 kaprali (K. Baumann, H. Strikk, L. Polluks, R. Malmberg), kapraliks 15 reameest (E. Eelvest, J. Puu, J. Sihv, A. Sallo, L. Saag, A. Inno, E. Herma, F. Urbas, J. Uudelep, R. Pelfeldt, M. Ersten, A. Privoi, E. Skinmann, R. Adamas ja J. Kukk).

Kindral pidas tagavaraväelastele sütitava kõne, milles rõhutas kordamisõppuste tähtsust meie riigikaitsele; tänas tagavaraväelasi hoolsa töö eest. Lõpuks tagavaraväelased sammusid diviisiülema ja õppuste juhtidest mööda paraadimarssiga. Tehti veel viimaseid fotoülevõtteid ja mindi siis andma tagasi kaitseväge varustust ja lahendama oma teenistuslikke vahekordi 2se suurtükiväe grupi staabiga.

Pärast lõunat grupi kaader, eesotsas grupiülema ja diviisi suurtükiväe ülemaga, saatis tagavaraväelasi raudteejaama rongile, kus mehed lahkusid igaüks oma kodu, jättes südamlikult jumalaga oma ülematega ja õpetajatega.

Samal päeval korraldati sõpruskoosviibimine tagavaraväe allohvitseridele garnisoni üleajateenijate kasiinos ja ohvitseridele, pärast õppuste arutust, garnisoni ohvitseride kasiinos.

Kui lähenes lahkumistund, siis oli kahju lahkuda üksteisest. Lohutust otsiti sõnades, et lahkumine on jällejägemine. — s.

Piirivalvele annetati tema 10. aastapäeval lipp.

1. november kujunes Piirivalvele kahekordselt suureks päevaks: 10. aastapäeva pühitsemine ja lipu saamine. Pidustused algasid paraadiga Toompea lossiplatsil, kus Riigivanem Karl Einbund, Piirivalve vaimne isa, andis Piirivalvele üle ettenähtud tseremonii kohaselt maomavalitsuste liidu esimehe Lauri palvel kauni lipu. Paraadiks olid rivistatud üles Piirivalve jaoskondade esindusmeeskonnad oma ülematega. Kogu piirilt koondatud mees-

konnad jätsid eranditult riviliselt kõigiti ühtlase mulje. Sirgjooneline joondumine kohal ja käigul, ühtlane samm, puhtalt esinemine tervitustel ja hea väljanägemine koos korraliku riietusega kõnelevad Piirivalve heast väljaõppest ja tugevast distsipliinist.

Lipu õnnistamist toimis luteriusu kommete järele pastor Fr. Stockholm ja apostliku õigeusu kommete järele ülempreester N. Päts. Õnnistamistalitusel tähendati ela-

vast müürist, mida moodustab Vabariigi piiril Pii-riivalve, mille tugevaks ühendajaks ja liitjaks olgu annetatav lipp.

Riigivanem paraadi-kõnes tänas maavalitsusi lipu annetamise eest, üteldes enese ja Vabariigi Valitsuse nimel Pii-riivalvele südamlikke tervitusi ja õnnesoove. Kõne lõpus tähendas Riigivanem, et lipp olgu Pii-riivalvele raskes töös julgustajaks. Sellejärele kohtu- ja siseminister A. Anderkopp luges ette Vab. Valitsuse otsuse lipu annetamise üle, ja Pii-riivalve ülem kindral H. Kurvits andis töötuse kodukaitse sümboli kõrgel-hoidmiseks.

Paraad lõppes paraadimarssiga. Paraadile oli ilmunud palju rahvast ja kutsutud külalisi. Viimaste seas oli Riigikogu esimees, valitsuse liikmeid, Riigikogu liikmeid, diplomaatliku korpuse liikmeid eesotsas minister A. Vuorimaaga, palju kindraleid ja ohvitseri ja rohkesti teisi. Peale selle olid paraadil pidustustele sõitnud Läti piirivalve ülem kolonel Bolsteins ühes kaptenitega Jansons ja Strasnets ja Soome merevalve ülem mereväekapten Miettinen ühes major Brandoriga.

Paraadi kirjeldus ja seal peetavad kõned anti edasi raadioga, mida arvatavasti huviga jälgisid piiriteenistusse jäänud valvurid.

Kell 1430 oli „Sõdurite Kodus“ ühislõuna, millest võtsid osa peale hulgaliste külaliste kõik Tallinnas viibivad piirivalvurid. Külaliste eesotsas oli kohtu-siseminister A. Anderkopp, kaitseministri abi kindral P. Lill, Garnisoni ülem kindral G. Jonson, Kaitseliidu ülem kindral J. Roska, Läti ja Soome külalised, maaomavalitsuste liidu esindajad ja palju teisi.

Kohtu-siseminister tervituskõnes selgitas, et tema ei ole märganud iialgi mitte ühegi piirivalvuri silmades seda, mis kõneleks piiriteenistuse tegelikest raskust piiril. Sealt paistab alati vaid suur teorõm. Kindral Lill kriipsutas alla Pii-riivalve meeskonna tublidust ja kohusetunnust oma ülesannete täitmisel, kes majanduslikust kitsikusest olenevad tühikud tehnika alal täidab suure teenistuskohuste täitmise. Edasi tervitasid maaomavalitsuste

Pii-riivalvele annetatud lipp.

liidu esimees Lauri, kaitseliidu ülem kindral J. Roska, Läti piirivalve ülem kolonel Bolsteins ja Soome merevalve ülem mereväekapten Miettinen. Peale selle tervitas Pii-riivalve ohvitseride kogu toetajate liikmete nimel härra dir. Kurvits, andes edasi Ohvitseride kogule väärtusliku kingituse. Lõpuks kindral H. Kurvits tänas kõiki tervituste ja külastamise eest, lastes elada Vabariigi Valitsust ja väliskülalisi.

Õhtul viibisid piirivalvurid ühes väliskülalistega „Estonia“ teatris operett „Madame Dubarry“ etendusel, kuna hiljem oli Ohvitseride keskkogu kasiinos ohvitseridele ja kutsutud külalistele mugav koosviibimine, mis meeolurikkalt kestis varahommikuni.

Pidustustele saabunud Läti ja Soome piirivalve esindajale anti üle piirivalve rinnamärgid, millised asutati ka 10. aastapäevaks. Samal ajal andis Läti piirivalve ülem kolonel Bolsteins üle meie piirivalve juhtidele määratud Läti „Kolme tähe ordenid“; need annetati kindral H. Kurvitsale ja majoritele Paulile, Tilgerile, Viilpile, ja Tõnsole.

Pii-riivalve 10. aastapäeva ja lipu annetamise pidustused jätsid osavõtjale palju ilusaid mälestusi, lõid sõbralikke, vajalikke vahekordi edaspidiseks ja selgitasid laiemale ringkonnale piirivalve tähtsust ja suurt tööd riigi piiriteenistuse alal, andes ühtlasi piirivalve koosseisule uut jõudu, värskest ja mõtet riigi julgeoleku tagamise edaspidises töös.

A. La—

Õhukaitse raskkuulipildur-ohvitseride täienduskursus

05. 09. — 06. 10. 32.

Õhukaitse kuulipildurite täienduskursus korraldati kamini ksk. alusel õhukaitse grupi juures. Kursusele olid läkitatud ohvitseride kuulipildurid pea igast garnisonist.

5. septembril avas kursuse õhukaitse ülem kol. Tomberg, kes oma kõnes rõhutas kursuse korraldamise vajadust riigikaitse seisukohast, tähendades, et meie riik oma geo-

ja laskeharjutused. Laskmise iseärasused ja kasulikud laskekaugused. Laskmine paigalseisvale ja liikuvale märgile ning lahinglaskmised. Lahinglaskmine seislennuki taga veetava koti (manshi) pihta laskmises — 87 tundi.

3) Taktikaline väljaõpe. Üksuste organisatsioon ja juhtimine. Positsioonid ja neile esitatavad nõuded. Vaatlusteenistus ja side. Näitlik rühma positsioonile asumine antud olukorras — 27 tundi. Kokku 162 tundi.

Õppejõududeks olid õhukaitse staabist ja grupist selleks määratud ohvitserid.

Õppekäiku kergendas märksa kursuse alguks kaitseväge staabi VI osak. väljaandel ilmunud „ajutised juhendid õhukaitse kuulipildurite kasutamiseks“, missugune sel alal tahab olla esimeseks ametlikuks määrustikuks.

Kursuse töö pakkus palju uut ja huvitavat õhukaitse alal. Seni oli üldiselt valitsemise arvamine, et õhukaitset kui niisugust, saab korraldada vaid eri õhukaitse relva-

dega. Tegelikkus näitas aga nüüd, et ka harilikude, selleks kohandatud raskkuulipilduritega on võimalik saavutada päris rahuldavaid tagajärgi.

Loengute, praktilise relva käsitamise ja laskmise kõrval tutvustati kursante lennukite tüüpidega ja võimaldati ka igapäevast lühiajalist lendu. Viimast korraldati selleks, et anda ettekujutust maastiku vaatlemisest õhust, lennuki õhukütõusmisest ja laskumisest.

Kursus lõppes Viimsis korraldatud lahinglaskmise ja Viimsi mõisa õhukaitse organiseerimisega 5. septembril.

Laskmisel lennuki taga veetava koti pihta saavutati rahuldavaid tagajärgi.

Kursuse lõpppäeval õhukaitse

Pilte õhukaitse rk-ohvitseride täienduskursustelt.

graafilise asendi poolest on eriti soodus vaenlase võimalikkudele õhürünnakutele. See pärast on vajalik luua tugev õhukaitse, mis paraliseeriks vastase lennukite tegevust nii piiril, kui sisemaal. Kõne lõpul soovis luugeteetud kol. Tomberg kursusele eelseisvaks tööks head kordaminekut.

Kursuse õppeaeg oli jaotatud kolme ossa: 1) Õhukaitse relvade materjalosa.

Raskkuulipildurite „Coldi“ ja „Vickersi“ materjalosa tundmaõppimine, relva käsitsemine, õhukaitse kuulipildurite aluste ja sihikute ehituse põhimõtte ja materjalosa ning sihikute reguleerimine — 48 tundi.

2) Laskmise tehnika, sihtimis-

se ja grupi ülemad oma kõnes jäid õppetulemustega täiesti rahule ja avaldasid lootust, et kursandid suudavad neile määratud ülesandeid kohapeal täita ja ammutatud oskusi töösse rakendada, olles esimesed pionerid sel alal.

Siinkohal kriipsutati alla, et see, mida kursus suutis pakkuda, on algpõhjaks ja edaspidine tegevus ei tohi piirduda vaid selles ulatuses, tuleb uurida vastavat kirjandust ja igasuguseid uuendusi, mis sel alal võimalik kohapeal läbiviia, täiel määral kasutada.

Märkida tuleks, et kursuse edukale tööle aitas kaasa õppejõudude ennatsoalgav töö ja kuulajate huvirohke suhtumine asjasse.

Oma alalistesse teenistuskohadesse tagasi minnes võtsid kursandid kaasa palju häid mälestisi elust ja tööst kursusel. **Br.**

Gustav II Adolffi surmapäeva mälestamine Toomkirikus.

Eesti rahval on palju häid mälestusi Rootsi kristlikust ja võidukast kuningast Gustav II Adolffist, kes langes 6. novembril 1632. aastal Lützeni juures lahingus. Sel puhul korraldati 6. novembril s. a. Toomkirikus mälestusjumalateenistus, millest võtsid osa riigivanem K. Päts, riigikogu esimees J. Tõnisson, välisminister A. Rei, Rootsi saadik härra Kosküll, kaitseministri abi kindral P. Lill, garnisoni ülem kindral G. Jonson, linna komandant kolonel Raudvere, Riigivanema van. käskudetahtja ohvitser kol. L. Jakobsen, palju teisi riigitegelasi ja kirikutäis rahvast.

Jumalateenistuse päevakohase sisuga pidas õpetaja Uhke, kuna Tallinna meestelaulu seltsi koor prof. A. Topmani juhatusel kandis ette võimsalt vaimulikke laule. Rootsi sõjameestehaudade kohale oli pandud vanapõliseid lippe. Laululehel esines ka Gustav Adolffi lahingulaul: „Et ära karda, karjake...“ Selle laulu helidega läksid kuninga väed Lützeni lahingusse, kus langeski kuningas. **L.**

Vabaduseristi Vennad olid koos.

26. oktoobril oli pärast suvist vaheaega koos Vabaduseristi Vendade Ühenduse Keskjuhatus. Koosolekust võtsid osa ka kindralid Laidoner ja Soots.

Volinikkude kogu koosoleku otsuse kohaselt oli keskjuhatusel ülesandeks sammusid astuda Vabadusesõja ajaloo populaarteadusliku väljaande koostamiseks. Juhatuse oli määranud ära koostatava ajaloo põ-

hijooned ja kaalunud võimalusi selle teostamiseks. Tema esitas oma põhimõtted Volinikkude kogu koosolekule kevadel, kus need kiideti heaks. Samale seisukohale asusid kaitseminister ja kaitsevägede staap. Teostamise võimalusi otsides ei leidunud üksikut isikut, kes töö oleks koostanud. Tuli peatuda kollektiiv teostamise võimalusel. See aga oleks viinud rööbiti asutise loomisele praegusele ametlikule Vabadusesõja Ajaloo Komiteele, mida aga keskjuhatus ei pidanud otstarbekohaseks riiklikult, aga peamiselt ametliku Vabadusesõja Ajaloo Komitee prestiiži pärast. Väljudes neist asjaoludest esines keskjuhatus ettepanekuga — teha Vabadusesõja Ajaloo Komiteele ülesandeks koostada esmajärgkorras ajaloo populaarväljaanne. Selleks tema esitas Vabadusesõja Ajaloo Komitee seadluse täiendamise kava, mille Vabariigi Valitsus kinnitas. Peale komitee ülesannete järjestamise täiendati ka komiteed Vabaduseristi Vendade Ühenduse esindaja kindral A. Tõnissoniga ja ajaloolase prof. H. Sepp'aga.

Vabaduseristi Vendade Ühenduse Keskjuhatus võttis need asjaolud teadmiseks, lugeses-seega oma ülesande täidetuks ja andis üle temale kogunenud praktilise tähtsusega küsimusesse puutuvad materjalid.

Kuuldavasti on Vabadusesõja Ajaloo Komitee juba asunud küsimuse lahendamisele.

Keskjuhatus poolt algatati 1929. aastal Vabaduseristi kavaleride albumi koostamist, mis peab sisaldama kõigi kavaleride pilte ja elulugusid. Materjalide kogumine on lõpule jõudmas. Praegu on koos 797 pilti. Olgugi, et see on kõigest 1/3 kõigist piltidest, kuid vaatamata väga energilisele tööle nende kogumisel, pole praegu loota neid palju rohkem kokku saada. Osakonnad peavad 3. jaanuariks 1933. a. lõpetama kogumise. Piltide üldarv võib tõusta kõige rohkem kuni 1000. Keskjuhatus otsustas asuda materjalide korraldamisele ja albumi koostamisele. Selleks valiti komisjon — esimees kaitsevägede staabi VI osakonna ülem kolonel A. Traksmann ja liikmed Riigi kunsttööstuskooli direktor V. Päts ja „Sõduri“ toimetaja major A. Laats. Komisjon täiendab end koopteerimise teel.

Vaadati läbi IV Vabaduseristi päeva auranne. Päev korraldati Tartu ümbrusesse Tähtvere ja Reola lahingu väljadele ja kuulati Tartu Toomemäel prof. Sepp'ä ettekannet Tartu sõjalise mineviku üle. Osavõtjaid 600 kavaleri. Korraldamise kulud kandsid täielikult II diviis. V. V. Ü.

Tartu osakond, kohalikud kaitseliidu malevad ja seltskondlikud organisatsioonid. Otustati hea korralduse eest tänu avaldada II diviisi ülemale kindral Reegile, V.V.Ü. Tartu osakonnale, Tartu naiskodukaitse esinaisele proua Saral'ile ja Tartumaa naiskodukaitse esinaisele proua Samka'le.

Keskjuhatus poolt 1929. aasta maikuul kaitseministrile esitatud seaduseelnõu Vababuseristi kavaleridele õiguste ja soodustuste nõutamiseks on seisma jäänud käesoleva aasta kevadel Vabariigi Valitsuse komisjoni. Asjale kiirema käigu andmiseks sammude astumise võttis enda peale kindral Laidoner.

Tunnistati soovitavaks, et V Vabaduseristi päev korraldataks 1933. a. suvel Viljandis eesmärgiga — tutvuneda Viljandi sõjalise mineviku, Viljandi lossi mineviku ja ehitusega ja skeemide põhjal vabadusesõjaaegse tegevusega Viljandimaal.

V. V.

Asutakse populaarsete koostamisele Vabadusesõja kohta.

Vabadusesõja Ajaloo Komitee on seni teotsenud Vabadusesõja ajaloo materjalide kogumisega, nende korraldamisega, läbitöötamisega ja sõjaliste sündmuste põhjaliku uurimisega. Põhjalik uurimus nõuab aga pikemat aega. Kuna vajadus ajaloo järele päevpäevalt suureneb, otsustati Vabaduseristi Vendade Keskjuhatusel asuda

populaarsete koostamisele Vabadusesõja kohta.

Töö piiride laiendamine nõudis uute jõudude juurdetõmbamist kõigepealt Komitee juhatusse. Selleks tuli muuta Komitee seadlust. Komitee juhatusse kutsuti ja nimetati Vabariigi Valitsuse otsusega senistele liikmetele (kindralid J. Soots, N. Reek ja prof. J. Uluots) juurde kindral A. Tõnisson ja ajalooteadlane prof. H. Sepp.

Komitee juhatus pidas 27. okt. s. a. ära koosoleku, kus otsustati teadusliku uurimuse kõrval viibimata asuda Vabadusesõja ajaloo populaarväljaande koostamisele. Koosolekul juhatus kiitis heaks töökomisjoni poolt välja töötatud populaartöö esialgse kava — sisukorra. Teos kirjutatuna ladusasti stiilis peab andma tervikulise, objektiivse ja tõetruu kirjelduse rahvusväeosade loomisajajärgu sündmustest ja Vabadusesõjast. Töö sisaldaks kuni 500 lehekülge teksti ühes sisukohaste piltidega ja skeemidega.

Võttes arvesse materjalide senise läbitöötamise seisukorda Komitee juhatus loodab populaarsete koostada 2 aastaga, selle eeldusega, et töö täitmiseks antakse tarvilikud töajad ja nõuetele vastavad ruumid. Senistel andmetel näib töajadude küsimus lahenevat Komitee soovitavas suunas, raskusi näib olevat ruumide küsimuses. Kuni ruumide küsimuse lahendamiseni ei saa aga üldse asuda populaartöö koostamisele, kuna juba praegu on ruumide kitsikus seisma pannud Vabadusesõja arhiivi korraldamise töid.

Mereväe alalt.

Lennuvägi meresõjas.*)

Aastasaja vahetusega kaasaskäinud tehnika suur areng tõi enesega sõjapidamise uusi abinõusid. See asjaolu sundis kõike riike võtma revidimisele oma relvastust ja lahendama koos uute vahendite ilmumisega ka nendega ühenduses olevaid põhilisusi. Maailmasõda tõukas tehnika suursaavutise — lennuasjanduse — arenemiskäigule. Ta areng ei ole piiratud ei maa- ega merepinnaga, olles nii ühel kui teisel sõjateatril õigustatud sõjapidamise abinõuna. Käesolevas tahaksime käsitleda lennuväe seisukohta meresõjateatril ja selle kohta maksivad vaated.

Merelennuki nõudeid. Merelennukite esitatakse peale õhu- ja lahingukõlvulikkuse ka merekõlvulikkus.

Viimane nõue merelennuki juures tähtsaim. Siin sünnitavad raskusi konstruktsioonilised küsimused. Seni on tehnikalt soodsalt lahendamata veel lennuki ohuta laskumine merele ja sealt õhku tõusmine. Lennuki kohandamine

meresõjale ühes suunas toob paratamatult kaasa teiste, mitte vähem tähtsate, omaduste vähendamise, nagu kiiruse, lennuraadiuse, kandejõu j.n.e., selles suhtes võib võrrelda teda sõjalaevaga. Nõnda kujutab lennuk enesest kompleksi teatud omadustest (kiirus, lennuraadius, kandejõud, relvastus, tõusunurk, lagi, j.n.e.). Need omadused peavad olema lennuki juures teatud harmoonilises kooskõlas.

Lennukid — lennupaadid on harilikest pontoonidega merelennukeist kaugelt kõrgemal. Nende omadused võimaldavad neile ka tugevama ilmaga laskuda merele ning triivida hädaohuta kauemat aega. Pealegi nende suurem kandejõud võimaldab neile rohkem kaasa võtta kütteainet, mis omakord ei tee neid nii ärarippuvaks

*) Avaldatakse selle tähtsa küsimuse igakülgse valgustamise mõttes. Toim.

baasist ning võimaldab neile suhteliselt pikema iseseisva teotsemise.

Merelennukite tüübid, nendeomadused ja ülesanded. Praegusel ajal meie näeme merelennuvägedes tarvitusel olevat peaaesjalikult kolme tüüpi lennukeid: 1) hävitajaid, 2) lennukeid mitmeks otstarbeks ja 3) luure ning vaatluslennukeid.

Hävitajad on ehituselt ühe või kaheistmelised kerged lennukid, mis lennutehniliselt omadusilt seisavad kõrgemal kõigist teistest. Olenevalt olukorrast on nad varustatud kas raste, pontoonide või mõlemitega. Omavad suure kiiruse ja suure tõusunurga ning on kergesti juhitavad manööverdamise mõttes. Aktiiv relvadena kannavad harilikult üks kuni kaks kuulipildujat. Tulepiirkond üheistmelisel hävitajal on vaid liikumise sihisi, teistel — ümberringi. Lennukestvus 2—3 lennutundi.

Hävitajate — pealetungi lennukite — ülesanded on: 1) vaenlase lennukite hävitamine, kasutades selleks oma suuremat kiirust, kiiret kõrgusvõtmist, kergest manööverdumist ja kuulipildujate tuld; 2) pidada õhus võitlust vaenlase hävitajatega; 3) saata omi raskeid lennukeid pommitamise, torpedotamise või luure retkel; 4) kaitsta oma tulejuhtimise ja vaatluse lennukeid; 5) niitva lennuga tulistada vaenlase kergemate laevade tekipealseid soomustamata esemeid meeskonna hävitamiseks; 6) toimetada lühemaid luureid j.n.e.

Oma väikese kogu tõttu võib neid mahutada peale emalaevade lahingulaevule, lahinguristlejale, ristlejale ja juhtlaevule, kus on ehitatud selleks vastavad katapultid.

Lennukeid mitmeks otstarbeks moodustavad merelennuväe südamikud. Need lennukid on konstruktsioonilt tugevamad ja suuremad kui hävitajad. Omavad suhteliselt vähema kiiruse, kuid suurema kandejõu ja lennuraadiuse. Olenevalt olukorrast on nad varustatud kas raste, pontoonide või mõlemitega. Ülesande kohaselt võib neid varustada kas pommide, torpedode, miinide või kütteenäga pikema luurelennu tegemiseks. Relvastatud harilikult mitme kuulipildujaga, mis võimaldab paremat kaitset hävitajate vastu. Neid relvu võib kasutada ka otseselt atakidel laevade kui ka dessantide vastu. Varustatud harilikult raadio saate- ja vastuvõtte jaamaga. Nende ülesandeks on pikendada laevastiku ulatavust neisse kohasse, millised on väljaspool laevastiku suurtükke tulepiirkonda. Nad on määratud tegutsemiseks kalda baaside ja laevastikule ligipääsemata kohtade (madalate lahtede ja kaldapiirkondade) pommitamiseks. (Sellel asjaolul on tuleviku sõjas väga suur tähtsus. Baas ei kujune enam laevastikule puhkekohaks, vaid jääb alalise hädaohu pesaks. See sunnib laevastikku seisma alaliselt sõiduvõlms ka baasides, et vältida võimalikult õhuataakide hädaohtu. Säärasel juhul on laevastik sunnitud tahes või tahtmata lahkuma baasist, ning astuma merelahingusse, kui seda soovib vastaspool. Järelikult on tuleviku sõjas võimalusi märksa vähem lahingust kõrvale hoida, kui seda oli seni.) Edasi võib neid lennukeid tarvitada taktikalise luure teostamiseks. Selleks peavad nad püüdma tungida läbi vaenlase õhujõududest ja oma ilumise tegema vaenlast rahuks. Pealvee jõudude vastu tegutsevad need lennukid pommide või torpedodega, toimetades atake üksikult või suuremate koondestega. Alati võivad need lennukid üksikuid

miine panna kitsustes, baaside ette või tähtsamatele farvateritele. Artilleria tulejuhtimiseks on need lennukid väga soodsad, samuti udu ja suitsukatete tegemiseks oma operatsioonide varjamiseks või vaenlase pimestamiseks. Lennukestvus kõigub neil keskmiselt 4—6 lennutundi ümber. Säärased lennukid on väga otstarbekohased koostöös rannakindlustega. Seal aitavad nad eelpooltoodud viisil võidelda vaenlase laevastiku ja dessantretkede vastu.

Luure ja vaatluslennukid on määratud lähedamaa luureks või vaatlusteenistuseks. Harilikult on nad mahutatud otse sõjalaevadele, kus nende ülesandeks on suurtüki tule korrigeerimine nii eellaskel kui ka turmamisel; ei puudu võimalus neid varustada ka väiksemakaliibriliste pommidega. Nende arv võib üksikul laeval tõusta kuni 4-ni. Paigutamiseks on ehitatud vastavad katapultid, millelt nad otse õhku tõusevad. Varustatud raadio saate- ja vastuvõtte seadistega.

Lennuväe mõju sõjapidamisviisidele. Eelpool oli toodud merevägedes tarvitusel olevate lennukite tüübid ning nende omaduste ja ülesannete kohta kokkuvõtlik ülevaade. Vaatleme, missuguse seisukoha omab lennuvägi meresõjas, olenedes meresõjapidamisviisidest ja missuguses olukorrast mingisugused ülesanded jäävad lennuväe kanda.

Kui vaadelda meresõda strateegilisest seisukohast, siis näeme, et sõjapidamise aluseks on vastavalt juba rahuajal väljatöötatud sõjaplaan. Sõjaplaan oma iseloomult võib olla aktiivne või passiivne. Viimased moodused olenevad riigi geograafilisest asendist, oma ja arvatava vaenlase jõudude vahekorrrast, sõja eesmärgist ja riigimeeste vaadetest j.n.e.

Aktiivse sõjaplaani puhul võib olla ette nähtud kas otsene võitlus iga abinõuga merevalitsemiseks ja alalhoidmiseks, või mere- ja maaväe koostöö. Otsese võitluse eesmärk — merevalitsemine — (teiste sõnadega mereteede kontroll), tuleb sõdijal riigil hoida või võita oma kätte. Selleks tuleb purustada vaenlase laevastik, saavutades nõnda ühelhoobil merevalitsemise. Selle eelduseks peab aga riigil olema vastav laevastik, mis suudab vaenlasega — merevalitsejaga võidelda. Viimane väide on leidnud, eriti viimasel ajal, palju arvustamist ja kaalumist. Põhimõtteliselt tuleb otsustada: kas merevalitsemine, või õhuvalitsemine? Idee — asendada merevalitsemine õhuvalitsemisega, s. o. laevastik — lennuväega on leidnud täiesti arusaadavil põhjusil mõnedes ringkondades suuremat poolehoidu. Arvati, et nüüd on leitud abinõu võitlemiseks ülevõimu vastu merel, mis osaltki kergendab merevalitsemisega kooskäivat survet ning lahendab soodsalt mereteede kontrolli ka nõrgema suhtes.

Tõeliselt on merevalitsejaks ikka üks suurriigest. Kuid mitte kõigis kohis maakeral. Teatud veteväljadel ja olukorra juures võib see ka kujuneda välja vastupidiselt. Riiges, kus on saadud aru merevalitsemise põhimõtte tähtsusest, ei ole juletud veel astuda nii radikaalset sammu ning asetada merevalitsemist õhuvalitsemisega. Kuid siiski pannakse mõnes riigis õhujõududele suurt rõhku. Jälgides aga vastavat kirjandust üldiselt, pääseb ikka rohkem ja rohkem maksvusele põhimõtte: merevalitsemine jäägu ikkagi laevastikule ja tema otsese

võitluse eesmärgiks, kuna õhuvägi peab teda vaid abistama selle eesmärgi saavutamisel.

Õhuvalitsemise elementideks peetakse järgmisi lennuväe omadusi: ootamatus, suur kiirus, suur nägevuse piirkond, ohtlikud relvad ja ruumilised liikumise võimalused. Need on omadused, mis annavad lennuväele suured eelused oma mõju maksima panemiseks. Kuid teisest küljest on nendele suurepäralistele omadustele praegu tugevas vastukaalus: lennuväe võrdlemisi lühiajaline lennukestvus, öösine teguvõimetus ja suur ärarippuvus ilmastikust (halb nähtavus, udu, torm, vihm ja lumi). Sellest järeldame, et õhuvalitsemine ei ole veel mitte pidev, vaid tema olnud terveist hulgast eritegureist, milliseid ei ole veel suudetud ületada. Nõnda on õhuvalitsemise kestvus katkeline ja kohapealse iseloomuga, mis on tingitud peale ülalalgitatud elementide ka lennuväe suurusest. Pealegi tuleb lennuväel pidada järjekindlat võitlust, et hoida alal kord saavutatud edu. Edasi teame, et lennuväe enese iga on võrdlemisi piiratud üksiku lennuki lennutundidega. See omakord kirjutab ette lennuväele alalise täiendamise vajaduse uute üksustega või vähemalt aega viitva kapitaalsete remondi. Nendest vigadest on laevastik — ükskõik mis kujul, peaaegu vaba. Merevalitsemine, mis tugeneb peaaesjalikult laevastikule, on oma iseloomult pidev. Merekõlvulikud laevad võivad viibida nädalate viisi merel ning teostada mereteede kontrolli. Nende suhteline ulatavus, mis tingitud kütteaine hulgast, on kaugelt suurem, kui lennukitel iseseisvalt. Õõ ja halb ilm ei takista laevu oma ülesannete täitmisel. Ja kui kord on saavutatud merevalitsemine lahingu tagajärjel, siis seda tagasi võidelda on peaaegu võimatu. Uute laevade ehitamine on ikkagi aastate töö, eriti sõja olukorras. Ning võrrelda lennuväe iga laevastiku eaga, siis on viimane kahtlemata kaugelt pikem. Lennuväe juures meie arvates seda tundidega, laevastiku juures aastatega.

Kui vaadelda teist aktiivset sõjapidamisviisi — maa- ja mereväe koostööd, siis esineb see puhtal kujul dessantoperatsioonides. Dessandi üleviimine, selle kaitse kohale toimetamine ja maandumisel, maandumise ettevalmistamine, dessandi kommunikatsiooni liinide kaitse, varustamine, j.n.e. — on ülesanded, mida praegusel ajal ei suuda ükski lennuvägi võtta enesele, seni kui tema püsib praeguste liikumisvahendite näol.

Teine laevastiku ülesanne koostöös maaväega on otsene tuletoetus mereäärsetel seisukohtadel või demonstratsioonid vaenlase seljataha. Siin võiks küsimuse alla tulla laevastiku asendamine pommitajatega. Kuid siin ilmneb, et pommitajate laskemoona tagavarad on piiratud ja teiseks, ei saa olla pidevat tulistamist. Laevastiku laskemoona tagavarad on kaugelt suuremad, tuli pidev, täppis ja paenduv vastaselt üleskerkinud nõuetele. Lennuväelt nõuaks sarnane pommitamine suuri koondisi, täpsat organisatsiooni ja suuri tagavarasid nii materjalis kui ka isiklikus koosseisus. Samuti pole mõeldav mingisugune lennuväe demonstratsioon, sest sellega ei saa käia kaasas mingisugune ähvardus. See kujuneb harilikuks pommitamise retkeks, mille pole vallutamise iseloomu. Laevastiku de-

monstratsioon on ühendatud purustamise ja vallutamise hädaohu.

Passiivsete sõjapidamisviiside vaatlemisel leiame alljärgnevat mooduseid.

Juba vanast ajast on tuntud meresõjakunsti ajaloo mõiste — ristlejate sõda. Selle eesmärgiks on: hävitada ristlejatega vastase kaubalaevu, blokeerides selleks tähtsamaid mereid ja sõlmpunkte, neid hoides alalise valve all. See halvab täiel määral vastase merekaubanduse. Maailmasõja ajal püüdsid sakslased seda viia läbi oma ristlejatega. Kuigi nende tegutsemise aeg oli võrdlemisi lühike, siiski sünnitasid nad liitlastele palju tusk ja sundisid liitlasi killustama kergeid jõude. Sakslastel puudusid täiesti baasid, millega on ka seletatav ristlejate võrdlemisi lühike iga, kuid nende poolt sünnitatud ainelised kahjud ja moraalne mõju õigustab täiel määral nende tegutsemise. Tähtsam oli siiski asjaolu, et liitlaste jõukoondamise printsiip pea sõjateaatritele — Põhjamerele, oli aetud osalt nurja.

Tuletades meelde Maailmasõja ajast hilisemat ristlejatesõja ajajärku allveelaevadega ja selle suurt võidukäiku, siis võime kindlasti oletada, et tuleviku sõjas sarnasel sõjapidamisviisil on kahtlemata kaaluv tähendus. Nüüdisaja lennuväel ei ole aga ühtegi sarnast võimsat lennuabinõu, mis suudaks kindla baasita tegutseda iseseisvalt pikemat aega ja nõnda teostada järjekindlat mereteede kontrolli.

See ei ole maksev ainult laiade veteväljade kohta, vaid üldiselt. Kuigi kitsamad kohad: kinnised mered, väinad, lahed j.n.e. on lennuväele kättesaadavad kalda baasidest, siiski järjekindla kontrolli teostamine on piiratud lennuväe üldise tegutsemise piiridega, s. o. ilmastiku ja aja elemendiga. Ka ristlejasõja puht-praktiline läbiviimine, nagu üksiku kaubalaeva kinnipidamine merel, tema läbiotsimine, priisi meeskonna kaasavõtmine, konvoeerimine oma sadamasse, on lennukile osalt läbiviimata ja raskesti teostatavad ülesanded. Kaubalaeva uputamine kohapeal toob esile laeva meeskonna päästmise küsimuse. Kuid siin võib vastollu sattuda rahvusvaheliste seadustega. Ka kaubalaeva läbiotsimine ja laskumine vee pinnale toob paratamatult kaasa lennukile hädaohu kaubalaevade relvastumisel. Lennuväe ataagid suuremate konvoide vastu ei näi eeldavat suurt edu. Konvoide kaitse ja kaubalaevade arv võib käia alati üksikule lennukile kui ka koondistele ülejõu. Ning ühe või kahe kaubalaeva uputamine ei tähenda veel konvoi hävitamist. Kui tuleviku sõjas näeme suurt konvoid, kaitstud sõjalaevadega, milledele on antud kaasa lennukid ehk isegi lennukite emalaevad, mille liikumine ei ole piiratud halva ilma ega õõga, siis selgub, et ristleja sõja pidamine lennukitega on vaevalt teostatav ülesanne.

Kuid lennuvägi võib tuua väga palju abi, kui üksikuid pealvee laevu — ristlejaid varustada lennukitega. See laiendab tunduvalt kontrollitavat piirkonda ning aitab leida ristlejail üksikuid kaubalaevu. Lennuk on tarvilik isegi ristleja kaitse mõttes. Kaubalaeva läbiotsimisel, merel kütteaine täiendamisel, vigastuste parandamisel, j.n.e. täidab lennuk luure ülesandeid ja kaitseb nõnda ristlejat ootamatuste eest. Sarnase juhu näeme Maailmasõjast saksa abiristlejast „Wolf“, mis oli varustatud väikse luurelennukiga.

Teine passiivne sõjapidamisviis on — blokaad. Blokaad oma sisult võib olla sõjaline või kaubanduseline. Esimene sel juhul, kui blo-

keeritakse vastase sõjalisi jõude — s. o. laevastikku; teine — kui blokeeritakse vastase merekaubandust. Blokaad oma iseloomult jaotatakse veel kaheks: kitsaks (lühidaks) ja laiaks (kauks) blokaadiks.

Kitsas blokaad on juba ajaloo asi, sest säärase meetodi teostamine moodsate sõjapidamisvahendite juures on peaaegu võimatu. Seda näitas täiel määral Maailmasõda, kus liitlased blokeerisid tervet Põhjamerd. Kitsa blokaadi puhul on blokeerivad jõud alati liig soodsalt vastase torpedo ja õhu-ataakide, allveelaevade, miiniväljade ja igasuguste ootamatuste ohu all. See teeb selle meetodi vastuvõtmatuks igasuguste jõudude vahekorras juures.

Lai ehk kaugel blokaad on iseenesest palju raskemalt teostatav. Ta nõuab selleks arvukalt peal- ja allvee jõude, kuid annab Maailmasõja järeldustel samaseid tagajärgi kui kitsaski. Kuid blokaadi mõjukuse tagatiseks jääb ikka ja alati pidev, katkestamata kontroll blokeeritavate esemete üle. Nagu eelpool selgitatud, ei ole see puht lennukiväe ressurssidega teostatav. See ülesanne jääb ikkagi peal- ja allvee jõudude kanda. Kuid abistada võib siin lennukiväe väga palju. See teeb isegi vähemate jõududega blokaadi mõeldavaks, sest lennuki poolt valvatav piirkond soodsate ilmastiku olude juures on võrdlemisi üksiku laeva piirkonnast kaugelt suurem. Nii on 600 m kõrguselt lennuki vaateväli ligi 27 korda suurem, kui vaatluspunktil, mille kõrgus on veepinnast 25 meetrit. Blokaadi läbimurdmise takistamine laskub aga täiel määral peal- ja allveejõududele.

Kolmas passiivne sõjapidamisviis on miinisõda. See viis näeb ette vaenlase laevastiku vastu võitlemises passiiv ehk aktiiv miiniväljade väljapanemist. Olenevalt nende ülesandest ja eelpool mainitud iseloomust võib olla nende eesmärgiks oma rannakaitse või vaenlase baaside ja tähtsamate farvaterite mineerimine. Seni on seda tehtud peal- või allvee jõududega. Viimasel ajal on ka katseid tehtud miine panna lennukitega, kuid kahjuks ei näi sellel meetodil olevat kuigi suuri eeldusi. Miinivälja mõiste on otseselt seotud miinide arvuga, nende asetuse täpsusega ja kindla kohaga. Sarnaste lennukiväe koondiste

loomine, mis suudaks välja panna üht miinivälja vastavalt ülesseatud nõuetele, on seni lahendamata ülesanne. Üksikuid miine on lennukid võimalised panema igal ajal, kuid see ei oma mere sõjas mingisugust taktikalist ega strateegilist tähtsust.

Kuid lennukiväe tähtsus tõuseb miinivälja kaitsval poolel. Siin võib lennukiväe aidata otsida vastase poolt pandud miinivälju, kaitsta oma traalereid ootamatuste vastu; tungida kallale miiniväljadel töötavatele vastase traalereile, j.n.e. Sarnasel viisil kasutati hea eduga sakslastelt lennukiväe Maailmasõjas Saksa lahe kaitsel.

Eelpool toodud aktiiv ja passiiv sõjapidamisviisid on põhipanevad meresõjas. Vaadeldud neid sõjapidamisviise, selgub lennukiväe tähtsus meresõjas. Selles suhtes ei saa luua mingisuguseid illusioone, vaid tuleb arvestada olemasolevaid kogemusi ja lennukiväe tegelike võimeid.

Kokkuvõetult võime teha järgmised põhijäreldused:

1. Õhuvalitsemine merel (s. o. merevalitsemine) jääb seda rohkem laevastiku ülesandeks, mida kaugemale minnakse rannast.
2. Lennukiväe igal võimalikul täitmal laevastiku funktsioonidele.
3. Suurem osa lennukiväe operatsioonide on seotud laevastiku operatsioonidega, millised on seotud merevalitsemise küsimusega.
4. Tulevikus ette võetud mereoperatsioonid on varakult teada vaenlasele.

Käesolevas artiklis ei ole käsitletud riigi majanduselist külge ühe või teise väeliigi soetamisel ja ülevõtmisel. On puudutatud vaid põhimõttelisi küsimusi kasutamise seisukohalt riigikaitset. Kuid on selge, et üldise riigikaitse ja julgeoleku seisukohalt tuleb riigikaitset arendada ka piiratud majanduslikkude ressursside juures igakülgset.

—k—

Kasutatud andmeid:

1. Marine Rundschau 1930. ja 1931. a.
2. La Revue Maritime 1931. a.
3. U. S. Naval Institute Proceedings 1931. a.

Oktoobrirevolutsioon ja selle tagajärjed Eestile.*)

O. Kurvits.

Mõnepäevalise hilinemisega asusid ka eesti enamlased võimu ülevõtmisele, mis teostus Eesti Tööl., Sold. ja Talupoegade Saadikute Nõukogu Täidesaatva Komitee ja Tallinna Tööl. ja Sold. Saadikute Nõukogu Täidesaatva Kom. ühisel koosolekul 22. (4. XI) okt. moodustatud Sõjarevolutsioonilise Komitee kaitse all, kelle käsutusse end andsid kohalikud vene väeosad ja kes korraldasid tähtsamates punktides oma kontrolli ülemaailmiselt. Komitee teotses kuni 16./29. jaanuarini 1918. a. komissaride kaudu. Algust üle-

võtmisel tehti Vene Ajut. Valitsuse kõrgema administratiivasutisega. 27. (9. XI) oktoobril 1917. a. kell 11 ilmusid Eestimaa kubermangu komissari kantseleisse Sõjarevolutsioonilise Komitee volinikud Victor Kingsepp ja Ernst Meister ning nõudsid kubermangu valitsemise viibimatut üleandmist. See sündis vastava aktiga ja samal päeval kell 13 lahkus Ajut. Valitsuse komissar J. Poska Toompea lossist. Teda asendas Victor Kingissepp, kes ringkirjaliselt teatas enese ametisseastumisest kõikidele Ajut. Valitsuse maakonnakomissaridele, ettekirjutades oma ametikohustused ühes

*) Vt. „Sõdur“ nr. 42/43 s. a.

asjaajamisega kohe üle anda kohalikkudele Täidesaatvatele Komiteedele, ametnikkudel aga käskides jätkata tööd. See sündis igal pool takistamatalt. Nii teostus „vormilik riigipööre“ väga kiiresti ja libedasti ning Eestis algas jöhker enamlaste võimuvalitsuse aeg, mida prof. A. Piip vaatleb võitluses Eesti riigi iseseisvuse eest kui kodusõja ajajärku. Kuid ka teatud takistused ja raskused passiivse vastupanu näol ei jäänud enamlastele tulemata. Algust sellega tegid Tallinna posti-telegraafi ja telefoniametnikud, väljakuulutatades protestistreigi. Tallinna linnavolikogu koosolek kukutas 27. (9. XI) okt. rõhuga häälteenamusega läbi enamliste linnaameti ettepaneku — maksvaks tunnustada uut võimu ja kaasa aidata kõikide tema käskude ja korralduste täitmisele. Rahva rõhuv enamus võttis uusi võimuseid vastu täieliku umbusaldusega ja vaenulikkusega. Kogu mitte-enamline ajakirjandus protesteeris ägedasti, juhtides tähelepanu rahva õiguste ignoreerimisele. Uued võimud vastasid sellele Eestimaa Sõjarevolutsiooni Komitee korraldusel esmajoonel terve rea ajalehtede sulgemisega („Päevaleht“, „Tallinna Teataja“, „Postimees“, „Revelskoje Slovo“, „Revelskij Nabljudatel“, „Revelskaja Mõsl“ ühes nende lühendatud väljaannetega) — vasturevolutsioonilise kuritahtluse kihutustöö pärast. Suletud eestikeelsete lehtede asemel hakati lugejatele saatma enamlist „Teatajat“; lehtede paberitagavarad ja rahasummad konfiskeeriti. Ajalehtede hulgaline sulgemine mõjus laiematele rahvahulkadele eriti ärritavalt, mille vastu ägedasti protesteeriti (Maapäeva vanematekogu, eesti rahvusväeosad j. t.). Enamlased ei lasknud endid sellest aga põrmugi eksitada, vaid kindlustasid Vene madrustele ja sõduritele tugenedes oma võimu päev-päevalt ja asusid oma poliitiliste kavade teostamisele.

Maa valitsemise administratiivkorraldus kujunes kaunis segaseks, kuna tekkis väga ohtralt mitmesugustele alustele rajatud võimustants, kes kõik pretendeerisid teatud võimukompleksile, kelle õigused ja tegevus polnud teineteisest selgesti piiritletud, kes tihti peale jagelesid võimu pärast ja andsid vastu käivaid korraldusi. Liigitada võiks neid teatud määral ja piirides rahvuslises aluspinnal — eesti enamlaste asutused, kes pärisid endise kubermanguvalitsuse (kubermangukomissariaadi) funktsioonid ja valitsesid maad nõukogude süsteemi alusel, ja teisest küljest võõrarahvuslikud vene sõjaväe revolutsioonilised instantsid, igasugused pikanimetuselised täidesaatvad komiteed, segasüsteemilised asutised ja nende omavahelised ja üldisemad

liitorganid. Harilik kodanik kaotas lihtsalt orienteerumisvõime selles pöörases nimestusrägastikus. Vormilikult oli maa kõrgemaks administratiivvalitsemisorganiks eesti enamlaste Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatva Komitee, linnades ja maakondades olid samanimelised kohalikud nõukogud ja valdades — maatameeste ja väikemaapidajate või tööraha nõukogud. Kõik nõukogud olid oma kohapealses tegevuses autonoomsed. Endised kohtud kaotati ja nende asemel alustasid tegevust revolutsioonilised tribunaalid ja rahvakohtunikud. Eesti Tööraha ja Sõjaväel. Nõukogu Täidesaatva Kom. kõrval omas tähtsa koha Tallinna Tööl. ja Sõjaväel. Saadikute Nõukogu Täidesaatva Komitee, segasüsteemiline asutus, milles esimest viiulit mängisid vene sõjaväelased; puht-sõjaväelistel organisatsioonidel etendas hiljem võrdlemisi suurt osa n. n. „Armiskrur“ (lühendus täisnimetusest „Armeisij ispolnitelnõi komitet Revelskago ukreplennago raiona“.

Maapäeva ja Maavalitsuse jätsid enamlasted alul rahule, nähtavasti soovides luua enne likvideerimiseks vajalikku aluspinda. Juba algusest oli kindel, et selline kaksikvõimu kestvus, olgu kas või nimeliseltki, ei või kesta kaua ja et konfliktid on paratamatud. Varsti leidiski see aset. Kujunenud olukorras väljapääsutee leidmiseks otsustas Eesti Maapäeva juhatus ja vanematekogu 7./20. nov. Maapäeva erakordselt 15./28. novembriks kokku kutsuda. Umbes samal ajal sai aga ka teatavaks, et eesti enamlased on otsuse vastu võtnud Eesti Maapäeva väevõimuga laiali saata ja Tööl. ja Sõjav. Saadikute Nõukogu juhatusel Eesti Asutava Kogu valimisi ette võtta, kes siis välja töötaks ja rahvahääletuse kaudu maksma paneks Eestis nõukogude korra. Enamlased lootsid saada E. Asutavas Kogus rõhuvat enamust ja sel teel kindlustada tunduvalt oma positsiooni. 14./27. nov. teatas Eesti Tööl. ja Sõjav. Nõukogu Täidesaatva Komitee E. Maapäeva juhatusel ametlikult viimase laialisaatmisest, põhjendades oma sammu Maapäeva „ebademokraatliku“ valimise viisiga.

Laialisaate-teatest hoolimata astus E. Maapäev 15./28. nov. kell 16 Toompea lossi valges saalis põnevas meeolus peaaegu terves koosseisus kokku ajalooliseks saanud koosolekuks; puudus ainult enamlaste rühm (5 esindajat) ja paar demokraatliku bloki esindajat. Juhatas esimees O. Strandmann. Silmapilgu tõttu oli koosolek haruldaselt üksmeelne, liiategi olid päevakorra küsimused Maapäeva vanematekogus ja erakondade nõupidamistel varem läbi vaadatud. Küsi-

mused ei kutsunud sellepärast enam esile suu-remaid, põhimõttelisi vaidlusi. Osalt ühel hää-
 lel, osalt mõne üksiku erapooletuks jäämiser
 (osa sots.-revol. ja sots.-dem.) võeti järjekor-
 ras vastu otsused Eesti Asutava Kogu kok-
 kukutumise ja E. Maapäeva kõrgemaks
 võimukandjaks kuulutamise kohta Eestis, ja
 „üleskutse eesti sõjameestele“, milles kutsuti
 neid kodumaale, astuma eesti rahvusväeosa-
 desse, siis veel otsused rüüstamiste, toitlus-
 küsimuse lahendamise ja maksude asjus.
 Vaevalt suudeti koosolek lõpetada, kui salk-
 kond enamlasi V. Kingissepa ja R. Vakmani
 juhtimisel vihaselt kisendades ja lärmitsedes
 ning kaasas kandes Maapäeva vastu sihitud
 lööklausetega plakateid, tungisid koosoleku
 ruumi, kuna suurem hulk jäi Toompea lossi
 ette. Nõuti, et maanõunikud saalist lahkuks
 ja välja läheks rahva juurde. Kui seda tehti,
 hakati maanõunikke toorelt peksma; kan-
 natada said ja vangistati J. Tõnisson, J. Tee-
 mant, J. Vilms ja P. Põld. Järgmisel päeval
 ilmus Toompea valgesse saali salkkond mad-
 ruseid, et takistada Maapäeva kokkutulekut.
 Seda aga Maapäev ei püüdnudki enam teha,
 vaid 16./29. nov. Haritlaste klubi ruumides
 oma kinnisel erakoosolekul otsustas tunnus-
 tada istungjärgu lõpetatuks ja kokku tulla
 edaspidi võimaluste piires.

Enamlaste vägivald kutsus välja sõna tõ-
 sises mõttes protestitormi. Eriti ägedasti pro-
 testeerisid eesti sõjaväelased oma organite
 kaudu. Protestidel polnud aga mingisugu-
 seid tagajärgi. Enamlased olid juba täielik-
 kult astunud vägivaldavalitsuse teele ja jätkasid
 seda täies ulatuses. Nende vägivaldlaak-
 tid muutusid järjest väljakutsuvamaks ja ta-
 gasikohkumataks.

20. (3. XII) nov. kell 12 ilmus Eesti Tööl.
 ja Sõjav. Nõuk. Täides. Kom. esimees J. An-
 velt Sõjarevolutsiooni Komitee esimehe V.
 Kingissepa ja E. Meisteri saatel Maavalitsuse
 administratiiv-osakonda ja teatas Maavalit-
 suse esimehele K. Pätsile, et on otsustatud
 Maavalitsust laiali saata. K. Päts keeldus
 otsust täitmast. Umbes poole tunni pärast
 ilmuti uuesti punakaardi salgaga ja Maava-
 litsus võeti väevõimuga üle. Maavalitsuse
 ametkond hakkas streikima. 22. (5. XII)
 nov. sunniti kõik ametnikud punakaartlaste
 poolt Maavalitsuse ruumest lahkuma. Seega
 katkestati lõplikult Eesti demokraatline oma-
 valitsuse keskasutise tegevus, millele järgnesid
 samasugused aktsioonid maakondades.
 Enamline Nõukogude võim oli ennast täiel
 rindel maksma pannud, välja arvatud eesti
 rahvusväeosad, kes nende asutamisest alates
 olid enamlastele suuremaks pinnaks silmis ja
 kelle lõhkumisele suunati kõik püüded ja abi-

nõud. E. rahvusväeosadele tähendas enam-
 luse võimulepääs seega vormeerimise rahu-
 lise arengu võimaluse kaotsimineku ja kibe-
 dat eelolevat võitlusajajärku. Vastukaaluks
 eesti rahvusväeosadele ja osalt ka lagune-
 vate vene väeosade asendamiseks, kelle tää-
 kidele ei võinud võitlusvõimetuse tõttu enam
 endiselt loota, vormeerisid enamlased kogu
 aeg energiliselt tööliste punakaarti ja alates
 1918. a. jaanuarist eesti sotsialistlikku sõja-
 väge (eesti punaväge); eesti rahvusväeosad
 kuulutati samal ajal likvideerituks. Teisest
 küljest rahvusliselt mõtlejad ringkonnad
 püüdsid eesti rahvusväeosade vormeerimist
 soodustada ja arendada, samuti ka kodanik-
 kude enesekaitse organisatsiooni „Omakait-
 set“, kes enamlastelt kuulutati laialisaadetuks
 ööl vastu 11./24. novembrit. Peab tähenda-
 ma, et nii rahvusväeosad kui ka „Omakaitse“
 tulid sellest kibedast võitlusest välja seda-
 võrt tugevatena, et nad Eestis igalpool suutsid
 kukutada enamlaste vägivaldavalitsuse
 enne Saksa okupatsioonivägede sissetulekut,
 veebruaris 1918. a.

Enamlaste võimulepääsemisega kadus
 Eestis igasugune seaduslik kord. „Auto-
 noomsed“ nõukogud ja tribunaalid toimsid
 igauks oma äranägemisel ja arusaamisel, iga-
 kord mitte arvestades ka keskasutise ins-
 truktsioone; palju olenes võimuloleva-
 test isikutest, millega, näiteks, on seletatavad
 suurt kõmu tekitanud Viiljandi sündmused.
 Üldiselt väga suurt osa etendasid kohapeal-
 setes nõukogudes üksikud vene, läti ja juudi
 rahvusest tegelased, olles tihti peale juhtival
 kohal.

Kindla seadusliku korra puudumine soo-
 dustas veelgi vene väeosade lagunemist ja
 demoraliseerumist. Igasuguse sõjaväelise ilme
 kaotanud vene üksused rüüstasid armutalt
 maad; kodumaad ähvardas täielik laasta-
 mine, kuna ka rekvisitsiooni korras elanik-
 kudele veeretati ülejõu käivad kohustused.
 Eesti peale vaadati kui võõrale maa-alale,
 mis nagu nii ehk varsti tuleb jätta vaenlase
 võimkonda ja kust selle tõttu tuleb võtta,
 mis veel võtta on. Seisukorra päästmiseks
 eesti rahvusväeosadest saadeti rüüstamiste ja
 riisumiste vastu võitlemiseks üle maa laiali
 sõjaväelised kaitsesalgad ja jagati relvu ka
 elanikkudele. Eesti Maapäev protesteeris
 rüüstamiste vastu Vene keskvalitsuses ja aja-
 kirjanduses ning välismaa riikide ees. Kõige
 selle tagajärjel suudeti ära hoida suuremat
 katastroofi ja maa päästa ähvardavast näljast.

Enamlaste üheks esimeseks ja tähtsamaks
 ülesandeks laialdaste rahvamasside poole-
 hoiu võitmiseks oli suurmaomanduse likvi-
 deerimine mõisade ülevõtmise teel töörahva

nõukogude valdkonda. Selleks moodustati koguni erilised „mõisavõtjate komandod“. Ülevõtmistel puudus üldiselt aga igasugune kindel kord, mis põhjustas suuremaid arusaamatusi ja kokkupõrkeid, muu seas ka eesti rahvusväeosadega. Linna- ja vallaomavalitsused kisti samuti enamlaste kätte. Kõige selle juures olid enamlased väga saamatud ja kogemusteta administraatorid. Maa valitsemise tegelik töö kujunes iga päevaga samuks kogu majapidamise kokkuvarisemise poole, eriti katastroofiliseks muutus raha- ja toituksüsimus. Säärasel olukorras kuulutasid enamlased välja Eesti Asutava Kogu valimised 21. ja 22. jaanuaril (3. ja 4. veebr.) 1918. a., olles lapsikus usus rahvahulkade suurele poolehoiule. Hääletamistagajärjed olid aga enamlastele üllatavalt kurvad, — nad suutsid enda poolehoidjateks mobiliseerida kõigest 30% hääletajaist (Vene Asut. Kogu valimistel saadud 40% asemel). Rahvas oma rõhuvast enamuses andis seega vägivaldsete võimukandjate kohta hukkamõistva otsuse, mis viis nad lõpulikult tasakaalust välja. Eesti Töör. ja Sõjav. Nõukogu Täidesaat. Kom. andis 27./28. (9./10. II) jaanuari ööl välja verise dekreedid „Eesti töörahvale“, milles kõik Balti aadliseisusest meessoost isikud alates 17. a. vanusest ja naissoost isikud 20. a. vanusest kuulutati linnupriiks, s. t. iga seesugust isikut võis igäüks igalpool kinni võtta ja pidi kinni võtma. Ühtlasi kuulutati välja piiramise seisukord. Algas sakslaste ja ka tuntud eesti tegelaste vangistamine.

Avalik arvamine võttis enamlaste üleskutse vastu kõige järsuma hukkamõistmisega. Kõikidele oli selge, et see meeleu samm on ainult soodsaks juhaks Saksa anneksionistele ja neile, kes juba kogu aeg astusid samme Baltimaade ühendamiseks Saksamaaga. Vene enamlaste lapsikud lootused Bresti rahuläbirääkimistel olid jäänud tulemusteta. Sõja lõpetamise loosung „rahu ilma maadevõtmiseta, sõjakulude tasumiseta rahvuste enesemääramise alusel“, mis pidi kaasa tõmbama kogu maailma proletariaadi, jäi õhku rippuma. Ei aitanud ka seegi, et 29. (11. II) jaan. 1918. a. vene rahvakomissaride Nõukogu kuulutas ühepoolselt sõja Saksamaaga ja

Bulgaariaga lõpetatuks ja oma vägedele rindel andis demobilisatsiooni käsu, sest Saksa väejuhatuse andis oma vägedele 5./18. veebruaril 1918. a. edasitungimise käsu ja juba 22. veebr. oli Eesti T. ja S. N. T. Komiteegi sunnitud „kõigile Eesti töörahvale“ teatama, et Saksa väed 20. veebr. Virtsus on maale tulnud.

Nii algas meie maa okupeerimine. Selle kestel suudeti 24. II välja kuulutada Tallinnas Eesti iseseisvus ja sellega panna kindel alus Eesti riigi rahvusvahelisele tunnustamisele. Seda suudeti, eesti rahvusväeosade ja „Omakaitse“ kindlal toetusel, ainult selle tagajärjel teostati nii kiiresti, et selleks oli tehtud vajalikke eeltöid ja Eesti mõjuv avalik arvamine omaks oli võtnud iseseisvuse idee.

Peab siiski tunnustama, nii paradoksaalselt kui see ka kõlab, et enamlased oma hoolimata tegevusega ja politikaga kaudselt kaasa aitasid Eesti iseseisvuse idee kõvenemisele. Kui ära nähti, et nõukogude kord Venemaa vastu viib rasketele katsumisaegadele ja tundmatutele hädaohtudele, siis langesid nagu iseenesest pävakorrast ära Eesti autonoomia ja föderatsiooni kavatsused ja samm-sammult võttis pinda Eesti iseseisvuse mõte. Esirinnas sammujad olid siingi eesti sõjaväelased, kes oma resolutsioonides ja otsustes kõige selgemini väljendasid Eesti iseseisvuse vajadust ja nõudsid selle rutulist väljakuulutamist. Otsustava tähtsuse omab selles mõttes II ülevenemaalise eesti sõjaväelaste kongressi otsus, jaanuaris 1918. a., Eesti töövabariigi väljakuulutamise kohta. Eesti iseseisvuse väljakuulutamist mõjutas omajagu ka vajadus paraliseerida Balti aadli püüdeid, kes toetudes enamlaste 2./15. nov. 1917. a. dekreedile ja rahvaste enesemääramisest ja Vene tsaaririigilt saadud privileegiumidele, 30. (13. XII) nov. otsustas tunnustada Eestimaa Vene riigist lahkulöönuks ja paluda Saksa valitsust oma sõjalise kaitse alla võtta Eesti, Liivi ja Kuramaad, peatseks lähemaks ühendamiseks. See rüütelkonna omavoliline samm nõudis hiljem meie diplomaatidelt välisriikides tööolude jaluleseadmiseks korduvaid samme, mis andsid soovitud tulemusi.

Alusturvas kaitsevæe hobustetallidesse.

Põhuga võrreldes annab alusturvas vähemalt 50% kokkuhoidu.

Alusturba tarvitamine on leidnud põllu- majanduses suurt tähelepanu; kuid võrrel- des turbarabade rohkust seni tarvitatud tur- bahulgaga, on seda siiski kasutatud vähe. Alusturba tarvitamine võimaldab omakorda suuremat loomade arvu ülevõlpidamist ja mõjub tunduvalt loomade puhtusele ja pii- masaaduste tõstmisele.

Mõni aasta tagasi tegi Turbaühingute Liit Varustusevalitsuse ülemale ettepaneku minna üle alusturba tarvitamisele hobustele alla- panekul, võimaldades seega vähemalt 50% kokkuhoidu. Peale selle annab alusturvas hobuste tallides puhta õhu oma ammoniak- gaaside sisseimbumuse omaduse tõttu ja ho- bustele mugava pehme aseme, mida ükski teine materjal ei suuda.

Korraldatud katsete andmetel on mitme- suguste alusmaterjalide sisseimbumuse võime järgmine:

— alusturvas	800—1600%
— õled	375— 450%
— saepuru	280— 520%
— karusammal	100— 130%

Sellest näeme, kui suur on alusturba sisse- imbumuse võime. Ühtlasi hoiab alusturvas oma iseäralise omaduse tõttu ära kabjahai- gused, samuti ei sigine kärbselarvisid (mu- nad ja tõugud). Tähelepanekud näitavad, et alusturba tarvitamisel lautades ja tallides on märksa vähem kärbsid, mis omakorda jätab loomad kurnamata ja ei levita haigusi.

Mõnedes väeosades on võetud tarvitusele aluspõhu asemel saepuru, mis kaugeltki ei täida oma otstarvet, pealegi on saepuru hind kohati veel kõrgem alusturba hinnast.

Sel ajal Varustusevalitsuse ülem võttis asjast kinni ja saatis ettepaneku väeosade

ülematele ning mõnedki väeosa majanduse- ülemad on asunud küsimuse lahendamisele, jõudes otsusele, et alusturvas asendab täie- likult aluspõhu. Üksikud majanduseülemad on soetanud isegi turbahundid ja asunud omal algatusel alusturba valmistamisele, mil- line nähe tuleks lugeda tervitatauks ka riik- listest seisukohast.

Alusturvast võiks kasutada otstarbekalt ka magadiskottides. Ka see küsimus ei to- hiks jääda nii kergesti kahesilma vahele. Nagu kõik uudsused, nii ka alusturba kasu- tamine ei taha saada meil kergesti koduseks.

Turba valmistamise juures loetakse turba väljavõtmine pooleks tööks, kuna kuivata- mine ja varju alla panemine arvatakse teis- seks pooleks. Kui ühe kantsülla (selguse mõttes on tarvitatud kantsülda meetrimõõ- dustiku asemel, mis harjumuse tõttu piltli- kum) alusturba valmistamine maksab 6—8 kr., siis langeb eelmise lause põhjal sellest kuivatamise arvele 3—4 kr. — ja üks kants- süld annab 70—100 puuda valmis turvast.

Üle kolmandiku meie kodumaa pinnast on soode ja rabade all, nii et pea igal pool on võimalik lõigata väeosa asukohtade lähe- duses allapanekuturvast. Suuremad turba- sood on Pärnu ligidal, samuti Tallinna juu- res, kuna 2. diviis võiks seda lõigata laske- platsi maaalalt, Tedresoost (Petseri juures), kus on kõige väärtuslikumat allapaneku- turvast küllaldaselt. Sõmerpalu metskon- nast (Võru lähedal) võib rentida selleks sood. Nii oleks tarvis vaid energilise- malt see asi võtta kaalumisele nende üle- muste poolt, kelledele see asi allub ning minna üle kaitsevæes põhult alusturba tar- vitamisele.

J. N.

Sõjatehnika alalt.

Relvaosade mustamise viisidest.

Relvaosade mustamiseks on tarvitusel mitme- suguseid meetode ja mitmesuguste koosseisudega vedelikke. Jätan siin puudutamata harilikud mee- todid ja vedelikud; võtaksin vaid vaatlusele sel- lised, mis võiksid huvitada lugejaid, kellel on selle küsimusega kokkupuuteid. Esmalt võiksime ja- gada mustamisviisid kahte gruppi: esimene, mida võiks selle iseloomust tingituna kasutada ainult suurtööstus, ja teine — väiketööstusele või tööko- dadele (väeosa relvatöökodjad).

Paljudes riiges on viimasel ajal suurtööstus- tes läbi lõõnud ameerika litsentsi põhjal tarvita- tav mustamise meetod — n.-n. „parkerisatsioon“. Kuna Parkeri tehas oma mustamisvedelikkude koosseise hoiab saladuses ja seda meetodi tarvi- tada tohib ainult vastava litsentsi põhjal, võiks siin tutvuda ainult selle meetodi läbiviimise protsessiga.

Parkeriseerimisele kuuluvad valmis osad võe- takse töökojast, nii nagu nad masinate alt saadud,

puhastatakse liivapritsi abil, mis neile umbes 2 atm. survega peenikest tuhkliiva (mereliiv) peale pritsib, uhtudes liivaga maha kõik osadel olevad võõrkehjad ja muutes osade pinna veidi korredaks.

Pärast liivapritsi asetatakse osad keeva vette, et liivatolmu maha pesta ja ka osi endid vastava tarvismineva temperatuurini soendada (100° C).

Vees hoidmise vältus sõltub mustamisele kuuluva osa suuruselt.

Kui osad on vastava kraadini kuumenenud, paigutatakse nad Parkeri erivanni. Nagu varem tähendatud, hoiab Parkeri tehas erivanni sulatise koosseisu saladuses. Vanni kuumus hoitakse osade vannisviibimise ajal, mis kestab umbes 1,5 tundi, ühtlaselt 100° C kõrgusel.

Pärast vannist väljavõtmist loputatakse osi mõni minut keevas vees ja asetatakse kuivama kuumadele laudadele. Pärast kuivamist on osad omandanud mitte just nägusa pruunikas-halli värvi.

Mustema värvitooni saamiseks kastetakse osad õlisse. Pärast õlisse kastmist omavad osad mustjaspruuni värvitooni. Süsimusta või sinakas-musta tooni saamiseks võib pärast parkeriseerimist osi katta ka Parkeri erilakiga. Katmiseks võib tarvitada värvipritse. Erilakil on see omadus, et see kunagi ei murdu, vaid ainult kulumise teel maha tuleb.

Ülaltähendatud meetodi hea omadus seisab madalas temperatuuris, mis meetodi läbiviimiseks vajaline, võimaldades mustata ka karastatud osi, ilma, et järelelaskmise ohtu karta oleks, kui ka lühikeses läbiviimise ajas. Kuna hapetega mustamine normaalselt süsimusta tooni saamiseks nõuab 5—6 päeva, on siin tegemist ainult mõne tunniga. Parkeriseerimine läheb küll vähe kallimaks harilikust hapetega mustamisest, kuid loetakse vastupidavuse mõttes palju paremaks hapetega mustamise meetodist. Belgia sõjamineisterium oma möödunud aasta kergete kuulipildujate tellimisel on kõik kuulipildujad tellinud „parkeriseeritud“. Ka meie oludele oleks „parkerisatsioon“ kohane, sest praegune happega mustamine võtab liiaks aega ja saadud kihi kord kulub võrdlemisi ruttu.

Väeosa relvatöökodadele ei ole see meetod aga sobiv, kuna vajab suurt sisseaset. Väeosa relvatöökodajad võiksid kasutada mustamisviise, mida võimaldavad nende sisseaset.

Huvitav on siinjuures vaadelda, missuguseid relvaosade mustamisviise tarvitab oma relvatöökodades üks meie naaberriikidest.

Mustamisvahendina tarvitatakse seal vedelikku alljärgnevas koosseisus:

Vett	9 nl.
Soolahapet	½ "
Lämmastikuhapet	½ "
Kloorrauda	8 sol.
Sublimaati (HgCl ₂)	4 "
Raualaaste	16 "

Segu valmistatakse alljärgnevalt:

Esmalt puistatakse emailleeritud vanni raualaastud ja lisatakse väikeste annustena soola- ja lämmastikuhapet, segades segu alatasa puust pulgakeseaga; pärast raualaastude lahustumist lisa-

takse juurde kloorraud ja sublimaati. Järgnevalt kallatakse saadud vedelik tiheda klaaskorgiga (apteegi-) pudelisse ja lisatakse juurde vesi. Segu on soovitatav alalhoida tumedast klaasist hästikorgitud pudelis, soojas, pimedas ruumis.

Kõik mustamisele kuuluvad esemed poleeritakse ja puhastatakse rasvadeist ja õlidest veega niisutatud tuhaga, kusjuures tuhk eeskätt läbi sõelutakse. Pärast tuhaga hõõrumist pestakse esemed puhtaks külma veega. Pesemisel tuleb panna tähele, kuidas vesi osasid katab ja kas ei ole märgata kohti, kus vesi rasvade või õlide tõttu osasid ei kata. Pärast külma veega pesemist paigutatakse osad 10%-lisse keeva potassilahundisse ja keedetakse 10—15 minutit. Keedetud osad võetakse vannist välja ja lastakse jahutada kuni 20—25° C. Käsna abil, mis immutatud ülaltähendatud seguga, kantakse osadele ühtlane kiht mustamisvedelikku. Pärast seda jätetakse osad 8—12 tunniks sooja (t°—20° C) ja niiskesse (niiskus kuni 65%) ruumi.

Pärast selle aja möödumist on osadel pruunikas roostekord. Järgnevalt paigutatakse esemed keeva puhtasse vette ja keedetakse 10—15 minutit. Keedetud esemetel esineb nüüd tahmasarnane kord, mis kraabitakse maha terasvillast harjadega või erilistel terasvill-seibidel, kuni kõik kord täielikult on eemaldatud. Edasi paigutatakse osad uuesti vanni soendamiseks. Väljavõetud ja kuni 20—25° C temperatuurini jahutatud osad kaetakse uuesti keemilise seguga ja jätetakse ülaltähendatud ruumi 6—12 tunniks. Nii korratakse neid operatsioone, kuni on saadud küllalt must ja vastupidav kiht. Neid üksikuid operatsioone tuleb korrata harilikult 5—6 korda. Pärast operatsioonide lõpetamist puhastatakse osad takkudega ja määratakse neutraal püssiõliga.

Peale ülaltähendatud meetodi kasutamise samas ka teist, veidi lihtsamat meetodi. Ka selle meetodi kasutamisel peavad mustamisele kuuluvad esemed eeskätt olema hästi poleeritud ja puhastatud rasvadeist ning õlidest. Ühtlase musta kihi saamiseks on nõutav mustamisele kuuluvate esemete kuumutamine peenestõugatud puusöes, missugune on paigutatud raudkasti, mõõtudega: pikkus 400 mm, laius 300 mm, kõrgus 200 mm ja paksus 3 mm. Mustamiseks võetud puusüsi tammitakse hästi peeneks ja sõelutakse läbi sõela, milles 3-mm suurused augud. Kui süsi on vastavalt valmistatud, puistatakse kasti põhja 4-sm paksune kord tuhka. Tuhk on selleks, et säilitada söes ühtlast temperatuuri. Tuhale raputatakse peale peenendatud puusüti ja soendatakse kasti tulel, kuni süsi ümberliigutamisel annab sädemeid. Kui vann on kuumaks aetud, paigutatakse mustamisele kuuluvad esemed vanni ja kaetakse kuumutatud söega. Esemed riputatakse vanni 2—3 mm jämedate traatide abil. Ilusa süsimusta värvi saamiseks tuleb mustajal panna tähele osade temperatuuri ja värvi. Kui on saavutatud soovitatav värvitoon, jahutatakse osi õhus, niisutades neid mõned korrad õliste kaltsudega või takkudega. Et tööd kiirendada, valitakse mustamiseks enam-vähem ühesuurused osad ning asetatakse vastavalt suurusele kas lühemaks või pikemaks ajaks ülaltähendatud vanni. O. K.

Meie naaberriigi N.-Vene soomusrongid.

N.-Vene soomusrongid jagunevad:

- 1) väli („BEPO“),
- 2) rong-patarei („BB“).

Mõned soomusrongid, vastavalt oma ülesannetele, on varustatud soomusdresiinadega (rühm — 2 dresiinat), mis omakorda jagunevad kahte põhitüüpi:

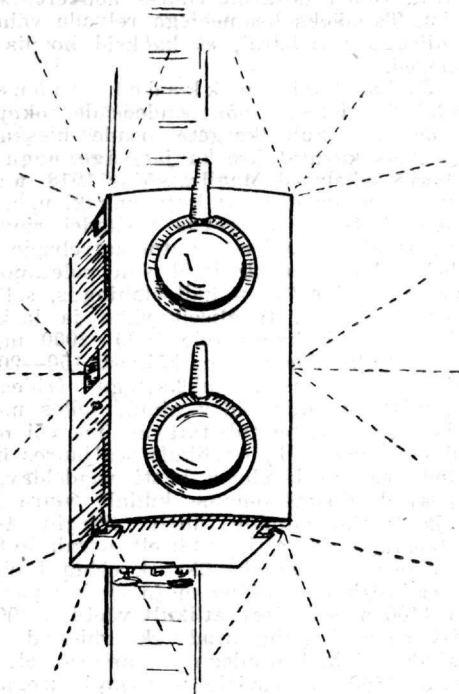
- rasked (suurtükid ja kuulipildujad),
- kerged (kuulipildujad).

Välisoomusrongid vastavalt relvadele ja ülesannetele jagunevad:

- a) kerged, b) rasked.

Välisoomusrongid on varustatud 76-mm suurtükkide ja suurema arvu kuulipildujatega 4—6—8—12. Niisugused soomusrongid tegutsevad mitte ainult gruppide ja divisjonidena, vaid ka iseseisvalt.

Rasked soomusrongid on varustatud 107-mm suurtükkidega ja vähema arvu kuulipildujatega —4—5. Iseseisvalt tegutsevad need harva — nad koondatakse harilikult divisjonidesse või suurematesse gruppidesse. Nende soomusrongide ülesandeks on peamiselt kergete soomusrongide toetamine.

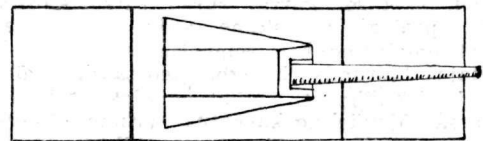
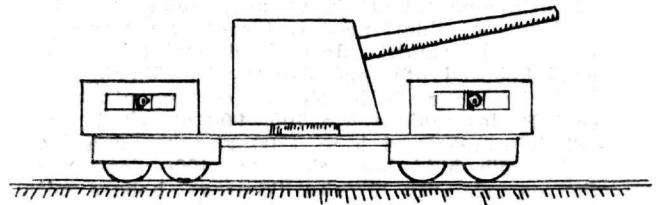
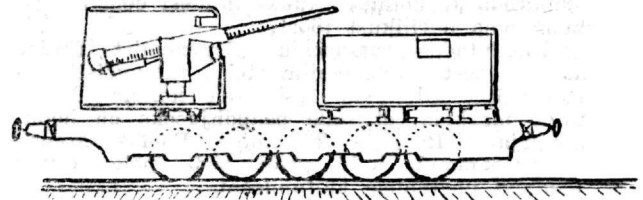
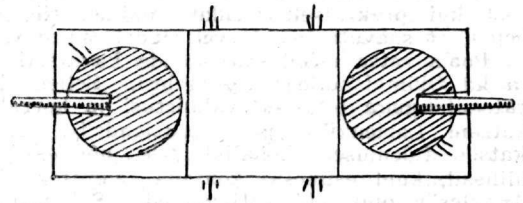
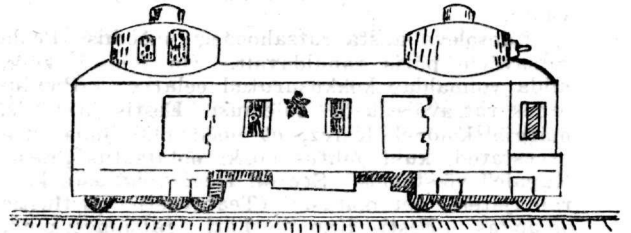

Soomusrongid-patareid kujutavad endast suurtükiväge, mis asetatud eriplatvormidele. Vastavalt suurtükkide kaliibrile — soomusrongid-patareid („BB“) täidavad niisuguseid ülesandeid, nagu: raudteede suuremate objektide hävitamine, vaenlase suurtükiväe ja soomusrongide vastu tegutsemine.

Kõis soomusrongid on varustatud õhukaitse kuulipildujatega.

Enamikus on soomusrongid koondatud divisjonidesse, mis moodustavad alalisi taktikalisi koondiisi.

Divisjon koosneb kahest ehk rohkemgi soomusrongist; üks nendest on alati rasket tüüpi.

Divisjoni killustamine võib aset leida ainult erijuhtudel.

Soomusrongide grupp on ajutiseks taktikaliseks koondiseks. Koosneb paarist divisjonist või eraldi soomusrongidest, kuid mitte rohkem kui 6-st isetüüpi soomusrongist.

Juuresolevad joonised kujutavad kirjeldatud soomusronge ja nende relvade asetust.

K. U.

Sõjakirjandus.

POOLA.

POLSKA ZBROJNA

27. X 32.

Poola Ratsadepartemangu ülem dipl. kolonel Karcz annab Poola ratsaväest alljärgneva ülevaate.

Käesoleva aasta ratsahooaeg möödus Poola ratsaväele päris rahuldavalt. On tehtud kõik, mida võimaldas kokkusurutud eelarve. Puudutades ratsavõistluste tulemusi Eestis ja Lätis, märgib kolonel Karcz, et need olid juba ette arvestatud, kuid juhtus siiski ootamatus „Eesti Kapale“ võisteldes. See oli isegi võistluste korraldajatele ootamatus. (Teatavasti võistlustel omandas „Eesti Kapa“ Läti ratsameeskond. Ref.) Seda tuleb lugeda teoreetiliseks näheks, sest kui praktiliselt vaadata asjale, siis võib öelda, et saavutasime tervel ringel suure võidu.

Poola ratsa esindusmeeskonda kavatseti saata ka Olümpiaadile Los-Angelesi. Selleks koos ratsauhinguga tehti ettevalmistusi ja korraldati katseid Lazienki's ja Grudziondz'is. Nende katsete tulemused kohalikele nõuetele olid ülihead, kuid esimeste kohtade saamiseks Los-Angeles'is puudusid väljavaated. Sel põhjusel jäi saatmine ära, et mitte asjata suuri kulusid sünnitada ja kolmeks kuuks inimesi eemale kiskuda oma harilikust tööst.

Puudutades ratsasõidu nõrgenemist (Mõne aasta eest ülemaailmistel ratsavõistlustel Ameerikas tuli Poola esimesele kohale. Ref.), tuleb märkida, et selle peapõhjuseks on hobumaterjal. Ratsude käitumine Poolas areneb suurel sammul, kuid peale sõda pole see veel jõudnud ühetaolise käitumiseni.

Möödunud aasta võistlustest Lazienki's võtsid osa mõned kuueaastased hobused, kes ilmselt näitasid oma talenti ja võimsaid omadusi. Sellepärast eemaldati need raskematest võtetest, et mitte ülekoormata. Järgmistel aastatel saavad need hobused näitama otsustavaid võimeid.

Üldisusele näib imelikuna, et remonthobuste eest Poolas maksetakse 700—900 zloty't ja mõnel juhtumil isegi kuni 1800 zloty't, kuna laadadel võib häid hobuseid osta 400 zloty eest. See on seletatav lühinägelikkusega, hobuse mitetundmisega. Tegelikult peab hobuse eest maksma nii palju, et käitumise kulud saaksid kaetud, vastasel korral sureb ratsu käitumine välja, pealegi arvestame seda, et 10 aasta pärast omaksime hea remonthobumaterjali.

Ratsu käitumise kontrolli teostatakse põhjalikult ja igakülgsest. Muuseas oleks tähendada, et ratsa sõjaväeline kasvatus (Enne sõjaväkke astumist. Ref.) on väga suure tähtsusega. Siin selgub paljugi hobumaterjali kohta enne, kui ta remonthobusena sõjaväkke satub. Sõjaväeline ratsa kasvatus tõmbab kaasa ka suurema hulga talupoegi, kes siis ratsu käitumise peale rõhku panevad, muidu oleks see ainult väikese arvu eriteadlaste töö.

Järgmise aasta esindusmeeskond koostatakse arvatavasti veebruaril kuus 1933. a. käesoleva aasta tagajärgede tulemustel.

Ratsaväe väljaõpet ja varustust ei soovi kolonel Karcz puudutada sugugi. On arusaadav, et kõik sõjaväelased on huvitatud nendest küsimustest, eriti suhetest piikidesse, milliste kohta

Saksa sõjakirjandus palju sõna on võtnud, samuti Nõukogude Vene, kes praegu katseid teeb mitme diviisiga, kellel täitsa puuduvad piigid; kuid selle kohta öelda ei või midagi.

Ratsaväe arendamine sünnib täies tempos, et teistest mitte taha jääda. Kuid, kuidas seda teostatakse ja missuguseid vahendeid kasutatakse, peavad jääma saladuseks laiematele hulkadele.

K. U.

BELGIA.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

Juuni 1932.

1. Belgia õhusõjas. Vaadelnud vaenlase kallaletungi võimalusi Belgiale õhukaudu ja annud lühikese ülevaate aktiivsetest ja passiivsetest kaitsevahenditest niisuguse kallale tungi vastu, tuleb autor — major van der Donckt — otsusele, et sõja alul vastase lennuväe rünnak ei saa olla väga laiaulatuslik. Vaatamata sellele olevat tarvilik hoida alati käepärast ning valmis vastavad kaitsevahendid. Sealjuures ei tahtvat aga Belgia milgil tingimusel sõda ja rohkem kui ükski teine riik olevat huvitatud Genfi desarmeerimise konverentsi tulemusist. Ta näeks heameelega relvade vähendamist niisugusel määral, et kaoksid hoopis sõja võimalused.

2. Jalavägi pikkadel rinnetel. Pikkade rindelõhede või rindeosade okupeerimine on harilikult kergete osade ülesandeks. Kuid selleks kasutatakse ka jalaväge, nagu seda tihti tegid sakslased Maaüldõjas 1918. a.; neil kogemusel on arvatavasti kujunenudki n. n. Hinhaltendes Gefecht. Tegevus pikkadel rindeosadel baseerub peamiselt automaatrelvade tule ostarbekal kasutamisel; kuid siin pole mõeldav tuletõkke loomine, nagu kaitselahingus, sel põhjusel, et relvu on tavaliselt vähe ja laskmine harilikult sünnib kaugustele 1500—2000 m, kus tulistatava ala sügavus on kõigest 150—200 m. Tuleb piirduda n. n. tulekattega (rideau de feux), mis võib olla pidev ainult selles mõttes, et kõik rindeosad on tulistatavad ühe või mitme rk rühma tulega. Loomulikult sealjuures maastik rinde ees peab olema hästi vaadeldav, relvad peavad alustel omama küllalt suure liikuvuse ja tuleüleandmine ühelt märgilt teisele peab teostuma kiiresti. Üldiselt arvab autor — kapt. Wanty — suudaks üks rk rühm (belgl. — 4 relva) katta rinde 1100 m ja rk kompani (16 relva) 4400 m või ettevaatlikult võetuna 4000 m. Niiviisi rindele paigutatud rk rühmad tuleb julgestada jalaväeosadega, ümmarguselt üks kompani 4000 m rindele — tingimusega, et maastik julgestamisülesandeks oleks soodne ja julgustusosad flankeeritavad rk tulega. Soomusjõudude vastu on rk tuli vähemõjuv, mis pärast harilikult tuleb juure anda veel tankidevastaseid relvu olenevalt sellest, kui soodus on maastik vastase soomusmasinatele. Samal põhjusel ei tohiks puududa ka suurtükivägi, vähemalt üks patarai rk kompani rinde peale. Moondamine tuleb läbi viia eriti hoolikalt; peab ära keelama igasuguse liikumise, mis vastasele võiks anda märku rk- ja julgustusosade asukohtade üle; lahinguväli peab paistma absoluutselt tühjana ka kõige paremini organiseeritud vastase

vaatlusele; niisugusel korral poleks vaja ka organiseerida erilist õhukaitset. Vaatlus loomulikult peab olema hea, kusjuures on kasulik nihutada VP kaugemale ettepoole, mis on eriti tähtis kaudsete laskmiste teostamiseks. Juhtimise organiseerimine on eriti raske, kuna ei tohi olla — nagu nägime eelpool — mingit liikumist. Iga rk ja julgustusgrupi tegevus peab olema täpsalt ette nähtud; loota siin vastavate juhtide algatusevõimele, oleks hädaohtlik, kuna see võiks kõik juhatuse plaanid segamini ajada, millele paratamatult järgneks lahingu kaotus. Kõige õigem ja ühtlasi ka lihtsam teguviis on siin: pidada vastu, maksku mis maksab. Side — telefoni abil ja kus see võimata — optiline; elavside pole soovitatav. Rk ja julgustusosade varustamine laskemoonaga võiks sündida ainult pimeduse kätte all, mispärast iga rk peale peaks olema tagavaraks relva juures kuni 10.000 padrunit, millisest arvust, autori arvates, normaalselt peaks jatkuma. Kokkuvõetult peaks olema 4000 m rinde peale: üks rk kompani (16 rk), üks laskurikompani, üks või kaks rühma jalaväe suurtükiväge, üks suurtükiväe patareid, kaks meeskonda spetsialiseeritud vaatlejaid ja jalaväe pataljoni siderühm kõvendatud materjalosaga. Neid väiteid autor püüab tõestada konkreetse taktikalise ülesande lahendamiseks.

3. Jalaväe diviisi voori ešeloneerimine rännakul. Lahendatakse konkreetse taktikalise ülesande abil.

4. Kohtamislahingud Luchy metsas ja d'Ochamps'i juures saksa XVIII akt. väekorpuse ja XVII prantsuse väekorpuse vahel 22. aug. 1914. a. Koostatud Šveitsi teenistuse majorilt R. Allemannilt. Lühike, kuid selge ja elav kirjeldus.

5. Raadiogoniomeetria. Teoreetilisi andmeid ja praktilisi näpunäiteid küsimuse kohta kapt. Leloup'ilt.

6. Bibliograafiline ülevaade.

V. K—ts.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

Juuli 1932.

1. F. V. Lehekülgi Belgia sõjaväe ajaloo 1914.—1918. a. sõja vältusel. Kerged soomusrongid ja „soomusrongid-vaimud“ („trains fantômes“) Antwerpeni piiramisel. Lühike ülevaade soomusrongide organiseerimisest ja nende tegevusest Maailmasõjas Belgia rindel. Huvitavat lugemist neile, kes tahaksid uurida soomusrongide ajalugu. — 2. Kol.-ltn. Norman. Väekorpuse suurtükiväe probleemid. Konkreetseid taktikalisi ülesandeid küsimuse peale ja nende lahendusi. — 3. Kol.-ltn. Verhaegen. Kümnepäevane sõda 1831. a. Lühike ülevaade sõjalisest kokkupõrkest Belgia ja Hollandi vahel augustis 1831. a. — 4. Saksa jalaväe väikeste üksuste uus organisatsioon. Seda küsimust on käsitletud „Sõduris“ nr. 33/34 s. a. Käesolev kirjutis ei paku sisult midagi uut ning tähelepanuväärsemat. — 5. Käsiraamat jalaväelase väljaoptomiseks. Kriitiline ülevaade raamatust, mis olevat mõeldud kõikide jalaväe koosseisu kuuluvate erialade sõdurite tarvis. Peale selle olevat kavetatud koostada käsiraamatud järgmistel erialadel: 1) kergekuulipildur; 2) granaadipildur; 3) granaadipildur V. B.;

4) raskekuulipildur; 5) jalaväe patareid (suurtükiväe) meeskond; 6) telefonist-signaliseerija; 7) vaatleja; 8) Z spetsialist (pioneer); 9) hobusemees.

6. Bibliograafiline ülevaade.

V. K—ts.

BULLETIN BELGE DES SCIENCES MILITAIRES.

August 1932.

1. Kapt. Flahaut. 1. jalaväe kütirügemendi kallaletung Roulers'ile ööl 1/2. oktoobril 1918. aastal. Selle operatsiooni üksikasjalikum kirjeldus. Autor leiab, et nimetatud operatsioon, mis teatavasti teostus kolme diviisiga, millised enne rünnakut pidid läbistama maa-ala 6 km, esineb teatava erandina õiste kallaletungide hulgas, mis tavaliselt viiakse läbi väiksete osadega kuni kompanini, nagu seda näevad ette vastavad lahingueeskirjad. Mõned eeldused operatsiooni kordaminekuks olid siiski olemas ja nimelt: a) belglaste poolt: lahingutes karastatud väeosad kõvendatud tankidega ja kõrge, võidu läbi tiivistatud moraali; b) sakslaste poolt: samuti lahingukogemustega väeosad, mis pealegi asusid kõvasti kindlustatud positsioonil, kuid mis arviliselt olid vähemuses ja kellede moraal oli vapustatud taandumisega Flandriast. Kuid operatsioon ebaõnnestus belglastele. Põhjused kõige harilikumad: halb ettevalmistus, nõrk side, varude puudus, juhatuse vead jne. — 2. Kol.-ltn. Verhaegen. Kümnepäevane sõda. Artikli järg. (Algu vt. B.B.S.M., juuli 1932. a.) — 3. Ltn. Thonnard. Rännakute organiseerimine. Huvitav uurimus. Järgneb. — 4. Bibliograafiline ülevaade.

V. K—ts.

INGLISMAA.

THE ARMY QUARTERLY.

Juuli 1932. a.

1. Toimetuselt. Avaldatakse arvamust, et desarmeerimise konverentsil Genfis (mis nüüd lõppenud) tuli võidelda väga suurte raskustega. Maailma rahvastel ja riikidel ei puudu tõsine tahtmine desarmeerimiseks, kuid mil viisil seda tegelikult läbi viia, — see on tekitanud konverentsi elavaid vaieldusi; sealjuures selgus, et tuntud patsifistid ja suured desarmeerimise pooldajad muutusid väga tagasihoidlikuks ja ei sõandanud anda mingeid tõsisemaid lubadusi, kui küsimus puutus selle riigi relvastuse piiramist, keda nad esindasid konverentsil. See näitab selgesti, millises olukorras töötas konverents ja mispärast kuus kuud vältanud koosistumise tagajärjed on nii väikesed; kuid need olevat siiski küllalt tähtsad: juba see asjaolu, et rohkem kui viieksümne rahva esindajad kogunesid Genfi, näitavat, et desarmeerimise mõtet võetakse kõikjal tõsiselt; vaja olevat ainult leida õige tee selle teostamiseks, mille otsimine jääb muidugi järgmise konverentsi ülesandeks.

Sündmusi Saksamaal jälgides leiab autor, et siin on valmimas väga tõsised asjad; igatahes lähem tulevik pidavat näitama, kas härra Hitler (Herr Hitler) on ainult kardetav demagoog, või suudab ta ära kasutada üleshitavaks tööks seda ennastsalgava patriotismi vaimu, mida ta

on suutnud äratada parema osa oma järglaste hulgas.

2. Võistluskirjatöö kapt. Bertrand Stewart'i auhinna peale 1932. a. Teemaks oli vahakordade selgitamine vägede ülemjuhataja ja riigivalitsuse vahel sõja ajal. Töö autor leiab, et need laialdased volitused ning õigused, mida tavaliselt kasutab vägede ülemjuhataja, on pärit noist aegadest, kus riigivalitsejad — kuningad ja keisrid — isiklikult viisid oma väed vaenlase vastu, ja sidepidamine pealinnaga halbade ühendusteade pärast oli raske, eriti veel kui sõda peeti väljaspool kodumaa piire. Nüüd on asi ses suhtes põhjalikult muutunud ja ülemjuhataja esineb ainult täidesaatva võimuna, kelle ülesandeks on teostada valitsuse plaane. Niisuguste vahakordade peale vaatamata, peab valitsus siiski kõigis tähtsamais sõjalisis küsimusis ülemjuhatajalt nõu küsima, olles alati temaga isiklikus kokkupuutumises, mis ei ole raske, kui arvesse võtta praegusaja liiklemisvahendite efektiivsust. Üldine liiduvägede ülemjuhataja on teoreetiliselt tarvilik, kuid sõja ajal vaevalt läbiviidav, kuna see küsimus on väga delikaatne ja on suurel määral isikust, keda kavatsetakse määrata sellele kõrgele kohale, ning usaldusest tema vastu. Tegelikult juba sõja ajal tuleb moodustada liitlastevaheline kõrgem sõjanõukogu, kelle ülesandeks on reguleerida koostöö küsimusi liiduvägede vahel, milledest igauks alluks oma rahvuslikule ülemjuhatajale; selle sõjanõukogu otsused kinnitatakse liiduriikide esindajate nõukogult. Ülemjuhatajate (rahvuslike) staapide juures on sideohvitserid teiste liiduosaliste sõjavägedest, kellele ülesandeks on teadete

edasiandmine, mitte aga küsimuste otsustamine ja nõuandmine. Kõikides diplomaatlistes küsimustes, mis tekivad liiduriikide vahel, peab ülemjuhataja olema informeeritud ühes õigustusega avaldada oma arvamust. Üldiselt — arvab autor — on üldise ülemjuhataja küsimus väga keerukas ja sõltub paljudest asjaoludest, mida ei saa arvestada rahuajal. Kuid vaatamata sellele tuleb küsimust hoolikalt uurida, et oleks võimalik leida otstarbekamat lahendust, kui peaks tulema tarvidus. Töö on illustreeritud näidetega sõjaajaloost, esile toodud mõtted on väljendatud selgelt, loogiliselt ja veenvalt. Toimetuse arvamuse järgi olevat see parim võistluskirjatöö, mis sooritatud viimastel aastatel.

3. Adm. H. Richmond. Keisririigi (Briti — ref.) kaitse skeem. Briti riigi heaolu on ühendusteest — arvab autor. Üle maailma laialipillitud riigiosad ei saa edendada, kui nad on üksteisest isoleeritud; sest poleks, näiteks, mõeldav riik, mis on jaotatud osadeks laiade jõgedega, millel valitsemas vastase võim; seda raskem on loomulikult inglase seisukord, kus asumaid lahutavad emamaast ookeanid. Seda erilist olukorda arvesse võttes arvab autor, et Briti riigi kaitsejõud peaksid koosnema: a) maaväest, mis asuks garnisonidena väljaspool riigi piire ühendusteede kaitseks; b) varuosadest nende garnisonide vahetamiseks või toetamiseks; d) rannasuurtükiväe osadest kaubasadamate kaitseks; e) küllaldasest mereväest, mis võimaldaks saavutada massilist ülekaalu vastase mereväe üle ja ühes sellega lubaks eraldada tarvilise arvu laevu kaubalaevade eskorteerimiseks ja mereühendus-

Moodne elukindlustus

pakub kindlustatule ja tema perekonnale täiuslikku kindlustuskaitset. Mõõdunud aastal EESTI LLOYD'I poolt läbiviidud uuendused võimaldavad meie kodumaalgi kasustada kõiki moodsa elukindlustuse hüvesid. Moodsad poliisitingimused, alandatud preemiad, uued kindlustusviisid ja tervishoid-

likud soodustused on leidnud sooja poolehoidu kindlustatute peres. Need laiaulatuslikud uuendused andsid suure hoo meie kodumaal elukindlustuse kiiremaks levinemiseks. Teised kindlustusseltsidki on tunnustanud seda ja on isegi juba mõnes osas järgnenud Eesti Lloyd'i eeskujule. Seegi tõendab et

EESTI LLOYD'IL

on suurimad kogemused
ja moodsamad tingimused.

teede kaitseks. Seega leiab senine Briti mere- ja mastrateegia uuesti kinnitamist.

4. Falkenhayn'i plaan 1915. a. Saksa Maailmasõja ametliku ajaloo VII köite lühike-ne kokkuvõte. (Der Weltkrieg 1914—1918. Siebenter Band. Die Operationen des Jahres 1915. Die Ereignisse im Winter und Frühjahr. Berlin, Mittler). Raamatu huvitavamaks osaks olevat ülemjuhataja staabi tegevuse kirjeldus 1915. a. pealetungi ettevalmistamisel, millise küsimuse kohta sõjakirjanduses leidub vähe andmeid ja mida ka Falkenhayn ise ei ole puudutanud oma seni ilmunud sõjamälestustes.

5. Blokkhaussid teedel. Maailmasõjas olevat blokkhaussid leidnud võrdlemisi laialdast kasutamist teede sulgemiseks või liikumise kontrollimiseks, eriti Lääne rindel. Autor arvab, et neid saab edukalt kasutada ka tulevikusõjas, kus nende ülesanded oleksid: a) asudes rindel või tiival takistada vastase kiiresti liikuvate motomehaniseeritud luureosade tegevust; b) kaitsta piirkonda, kus asuvad ajutiselt või alaliselt väeosad, vöörid, aerodroomid j.n.e. Vastavalt nendele ülesannetele kaalutakse küsimust, kuidas organiseerida blokkhausside võrk, milline peaks olema üksikute blokkhausside konstruktsioon, kuidas neid mehhistada ja millised on meeskonna ülesanded päeval ja öösi.

6. Brig.-kindral C. D. Bruce. Olukord Mandžuurias. Kuigi artikli autor on hea Kaug-Ida tundja, ei julge ta siiski ennustada, milliseks kujuneb olukord Mandžuurias; see oleneb — arvab ta — Hiinast, Jaapanist ja Venemaast. Mis on tänapäeva Hiina? $\frac{1}{4}$ kogu maailma rahvast ilma kindla valitsuseta; $\frac{2}{3}$ territooriumist valitseb „kindralite“ omavoli; $\frac{1}{3}$ on kommunistide võimuses; inimese elu sellel maal ei ole rohkem väärt kui mõne kandleloomaa oma; kaubandus ja tööstus ei saa arenda üldise korralageduse tõttu; kodanikkude julgeolek ei ole millegiga kindlustatud; see on praegune Hiina, ja see Hiina suhtub Mandžuuria küsimusse enam-vähem ükskõikselt. Kuid viimastel aastatel olevat märgata Hiinas rahvastunde arenemist mitte ainult intelligentsi hulgas, vaid ka lihtrahva massides; kui see edeneb tulevikus sama jõudsasti ja Hiinast kujuneb demokraatliku valitsemisviisiga riik poliitiliste vabadustega Euroopa masstaabis, siis Mandžuuria küsimus kindlasti tuleb uuesti otsustamisele. Oma nõudlusi sellele maa-alale saab Hiina sel korral vististi juba toetama tupeva relvastatud jõuga, mille organiseerimiseks Euroopa sõjanduse tundjad — nagu näitavad senised kogemused — arvatavasti ei keeldu andmast oma abi, muidugi korraliku eritasu eest. Teine Mandžuuria küsimusest huvitatud riik, N.-Vene, kuulub samuti Aasiasse. Peeter Suur püüdis küll venelasi teha Euroopa kultuuri osaliseks, kuid tema mitte vähem geniaalne järglane — Lenin pööris Vene palge uuesti tagasi itta. Isevalitseja kalduvustega grusiinlane Stalin jätkab tema poliitikat, ja sellep. võib julgesti öelda, et praegune Vene pole mitte vähem imperialistlik kui see, mida valitsesid tsaarid. Venelaste vallutamise püüded Kaug-Idas suunduvad loomulikult Mandžuuria poole, kus neil juba olemas teatav positsioon Ida-Hiina raudtee näol. Vallutamise abinõudeks on relvad ja ka kommunistlik propaganda, milleks Mandžuurias näikse leiduvat küllalt soodsat pinda. Kas on mõeldav Venemaa avalik väljaastumine Kaug-Idas relvastatud jõududega? Igatahes N.-Vene

ajakirjandus valmistab selleks energiliselt pinda, ja kuna siseriigis rahva majanduslik seisukord on muutumas järjest halvemaks, siis võiks kergesti juhtuda, et rahutuste puhul valitsus sõja läbi püüab kodanikkude tähelepanu juhtida kodustelt asjadelt mujale. Kas on N.-Vene sõjavägi valmis astuma tegevusse sel puhul? Autor kaldub arvamusele, et mitte täielikult: puunaväl puuduvat modern lahinguvastust, mida ei suutvat kompenseerida ka kommunistliku noorsoo sotsialistlik vaimustus. Kui 1905. a. venelased pidid leppima Kaug-Idas lüüasaamisega, siis ka tänapäev polevat rohkem võidulootusi, isegi siis mitte, kui sõda Jaapani vastu kujuneks kommunistliku usutunnistuse „pühaks sõjaks“, nagu seda mõned arvavad võivat ennustada. Mis puutub kolmandasse asjast huvitatusse — Jaapanisse — siis, arvab autor, kogu jaapani rahvas, alates keisrist kuni kõige vaesema talunikuni, on pigem nõus tegema harakiri kui loobuma oma õigustest Mandžuurias. Jaapani seisukohta siin võivat väljendada kuulsa prantsuse väejuhi üldiselt tuntud sõnadega: „J'y suis j'y reste“ (siin ma olen ja siia ma ka jäen). Kuidas suhtuvad selle „fait accompli“le Vene ja Hiina? Vaevalt küll lepidavad Mandžuuria sattumisega Jaapani mõju alla; ja kuigi see kõige kiuste peaks juhtuma, siis ei saa ka kadestada Jaapanit, sest noore Manchukuo vabariigi seesmised rahutused sunnivad jaapanlasi siin pidama võrdlemisi suured sõjalised jõud, kellele tuleb pidada päris korralikku sõda järjest suurenevate röövjõudude vastu maal. Igatahes olevat kindel, et ilma Jaapani toetuseta uue vabariigi president, ex „taeva-poeg“ Pu Yi ei püsiks oma presidendi toolil ühte päevagi. Mis puutub Euroopa ja teistesse suurriigesse, siis ei kavatsevat Jaapan — harrastades Mandžuurias n. n. lahtiste uste poliitikat — nende tegevust siin piirata. Paistab, et need riigid sellega enam-vähem lepidavad, välja arvatud ehk P.-Ameerika Ühendriigid, kellele oleks vist küll kõige vähem õigust protesteerida, sest et viimastel aastatel nad on ise ajanud imperialistlikku poliitikat, vallutades Porto Rico, Philippinid, Panama, Cuba ja Kanali raiooni. Niiviisi analüseerinud olukorda, tuleb autor otsusele, et Kaug-Idas pole veel niipea rahu oodata; otsustav sõna on siin öelda Jaapani sõjaväel.

7. Kol.-ltm. H. de Watteville. Vitsa valitsusaeg. Andmeid ihunuhtluse andmise kohta Briti sõjaväes. Olevat inimesi, kes tõendavad, et ihunuhtlus on siiski mõnikord tarvilik. Näiteks, Napoleoni-aegsed tublid Briti maaväe sõdurid ja Trafalgar'i meremehed olid kasvatatud vitsahirmuga; samuti ka need, kes võitlesid Krimmi sõjas. Autor ei poolda neid mõtteid ja leiab, et on ka teisi abinõusid kasvatada tublisid sõdureid ja meremehi.

8. Dipl. major H. C. H. Robertson. Tuleplaanide lihtsus. Tuleplaan, nagu seda reglementeerivad praegumaksvad eeskirjad (Inglise), olevat liialt keerukas ning raskesti seeditav, eriti reserv-ohvitseridele, kellele puudub võimalus ennast hoida sõjaasjanduse detailide kursoris; neid tulevat lihtsustada. Autor soovib ainult tulekoondisi ja tuletõkkeid. Nende kasutamisel lahingus peab igakord endalt küsima: a) pealetungil: kas on minul küllalt püsse, automaatrelvu ja laskemoona nende tarvis, et moodustada tuletõkked pealöögi suunas, luues mujal suitsukatted ja tulekoondised; ja aataval korral: millise osa tulejõust kasutan

ma ära pealöögi suunas, kuidas moodustada tuletokeid ja missugused abinõud määrän tegevuseks teistel rinde osadel; e) taval korral: kus määrän tulekoondised, kuidas täiendan laskemoona tagavarasid, millise tulejõu jätan oma alluvate käsutada ja mis jätan varru, uuesti ilmuvate märkide tulistamiseks; b) kaitsel: kas on minul küllalt püsse, automaatrelvu ja laskemoona nende tarvis pideva tuletoke moodustamiseks, kus see töö peab olema tugevam ja kus ta võib olla nõrgem; e) taval korral: kuhu määrän ma tulekoondised ja milliseid abinõusid pean kasutama, et viia vastast minu tulekoondiste alla. Nendele lihtsatele ja loogiliselt üksteisega seotud küsimustele vastused leides, olevat tuleplani koostamine lihtis ning hõlpsasti arusaadav.

9. Charles Oman. Veel kord Albuera. Ajaloandmeid 1912. a. sõja kohta Hispaania ühe kaasaeglase — kol. Schepeleri sulest.

10. Austria ametlik sõja ajalugu. Lühikene kokkuvõte selle teose (Österreich-Ungarn. Letzter Krieg 1914—1918) 2. köitest, mis koosneb kuuest osast ja võtab oma alla ajajärgu Limanova-Lapanovi lahingust 13. detsembril 1914. a. kuni augustikuu lõpuni 1915. a. Kõite huvitavamaks osaks olevat Austria vahekorrad selgitamine Itaaliaga ning Saksamaaga ja sõjaväe seisukorra kirjeldus 1915. a. aluks. Maailmasõja algades Austria pani välja ümmarguselt 1½ miljonit sõdurit ja saatis esimeste 4 kuu vältusel sõjaväljale täiendusi 800.000 meest. 1914. a. lõpuks oli kaotusi kokku 1.268.696 meest; suuremas osas diviisidest koosseis kõikus 2000 kuni 4000 meheni (div. nominaalkoosseis 12.000—15.000 meest), ainult kolmes diviisis see tõusis üle 10.000 mehe. 256.416 meest oli langenud vangi ja teadmatult kadunud, 204.950 haiget ja haavatud ja 58.960 puudusid mitmesugustel teistel põhjustel. 54.000 ohvitserist ja ametnikust oli 3163 — surma saanud, 7791 — haavatud, 7661 — haiget ja 3790 — puudusid mitmesugustel teistel põhjustel. Sõjavägi oli halvasti relvastatud ja varustatud: 2½ miljonist püssist, mis oli kasutada mobilisatsiooni ajal, ainult 1/3 oli uumat konstruktsiooni, kuna ülejäänud olid 26 aastat vanad, sealjuures umbes 100.000 ilma padrunisalvedeta, laetavad üksiku padruni kaupa; jaanuaris 1915. a. tehased suutsid valmistada kõigest 38.000 püssi, ja asi oleks muutunud täiesti kriitiliseks, kui poleks suudetud ära kasutada sõjasaagina venelastelt võetud püsse. Need mõningad statistilised andmed lasevad heita teatavat valgust Maailmasõja esimeste kuude sündmustele idarindel, mis kujunesid raskeks eriti Austriale.

11. Major G. C. Shaw. Tagavaraosa ja remont. Maailmasõjas, peamiselt rinde stabiliseerumise ajal, mootorsõidukite remont ja nende varustamine tagavaraosadega läks libedasti, kuna tökojad asusid rinde läheduses, omasid vilunud tööjõude ja töö ise sündis peaaegu rahuaja tingimustes. Kuid tulevikus autor näeb ette selle küsimuse alal tõsisemaid raskusi, kuna tulevikusõda — tema arvates — kujuneb liikuvaks, millest võtavad osa motomehhaniseeritud üksused suure arvu mootorsõidukitega. Remondi tsentraliseerimine erilistesse töökodadesse oleks siin praktiliselt teostamatu juba puht-lahingulisest seisukohast vaadatuna. Teeb ettepaneku, suunata väljaõpet niiviisi, et mootorsõidukite meeskond suudaks iseseisvalt läbi viia oma masinate parandustöid, omades selleks vastavaid tööriistu, nagu need on, näi-

teks, autoomanikul, kes kokkuhoiu eesmärgiga ise juhib ja parandab oma sõidukit. Mis puutub tagavaraosadesse, siis peaks neid alati olema üksustel kaasas küllaldasel määral.

12. Kuidas teha karjeeri sõjaväes. Selle kohta arvab üks ema, kelle nei poega on ohvitserideks, järgmist: a) lõpetada edukalt mõni hea kuulsusega keskkool; b) läbi kuulata ülikooli kursuse eeskätt inglise ning üldise (uuea) ajaloo alal, õppides prantsuse- ja saksa-, hispaania- või venekeelt; d) pärast sõjakooli lõpetamist astuma parimasse rügementi vastavalt sellele, kuidas seda lubavad noore ohvitseri rahalised võimalused (palgast ei jätku, peab olema veel omal raha); e) püüda „teha omale nimi“: artiklite kirjutamisega sõja- ja üldajakirjanduses, esinedes hea sportlasena ja tubli ratsurina; neist viimane ala — vaatamata mootorsõidukite ajajärgule — omab ikka veel suure tähtsuse ohvitseri kui sõduri kujundamisel; g) lõpetada kõrgem sõjakool; kellele see ei õnnestu, ei või tavaliselt loota teenistust, aja vältusel tõusta kõrgemale pataljoni ülemast, ja ta teeb paremini, kui ta viibimata astub sõjaväest välja, muidugi tingimusil, kui temal on väljavaateid teenistuseks tsiviililus ja ta ei ole veel jõudnud üle 35 eluaasta, mil pole veel hilja teha karjeeri teistel teenistusaladel; h) pärast kõrgema hariduse omandamist saavutada määrast staabiteenistusse; i) läbi teha tarvilikud rivistääzid, teenides võimalust mööda ka asumaades ja Indias; k) abielluda, kuna ilma selleta iseloom ei saa areneda täiuslikuks; abikaasa valikul talitada tuntu šoti vanasõna järgi: „abiellu armastuse, mitte varanduse pärast, kuid pea silmas, et sa ei kaotaks armastuses, kui puudub varandus“. Lõpuks arvab autor, et kes tahab teha karjeeri sõjaväes, ei tohi soetada omale vaenlasi; sõjaväes teenides taktitunne ja enesevalitsemine on väärtuslikumateks voorusteks; tuleb alati olla teenistusvalmis ja mitte karta vastutusrikkaid ülesandeid, pidades silmas eesmärki, mida tahetakse saavutada teenistuses edasilükkumise alal.

13. Mark Severn. Minu onu jutustused. Sõja udu. Tujuküllane veste Maailmasõja päevilt.

14. Kappi mässukatse järelkaja. Eliot Warburton'i mälestusi 1920. a. märtsikuu sündmustest Saksamaal.

15. Parun de Marbot'i mälestusi. Autor läbielamusi prantsuse-hispaania sõjast; huvitav materjal Napoleoni sõdade ajaloo juure.

16. Major E. C. Pinder. Ergutamise küsimus. Ergutada saavat kahel viisil: looma loomisega või suurendades tema kaeraportsjoni. Autor pooldab viimast abinõu. Sõjaväeteenistus olevat liialt üksluine ning pikaajaline mõjuvat ohvitseridele tuimendavalt. Selle vältimiseks teeb ettepaneku, muretseda ohvitse-

Sidol parim
puhastusaine
metallile ja klaasile

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

ride ajudele tööd, mis neid võiks huvitada. Näiteks: aeg-ajalt määrata rühmailemaid ajutiselt juhtima kompanisid ühes selle tulemuste ülesmärkimisega ja arvesse võtmisega praktikandi edaspidise teenistuskäigu kujunemisel; kompiid seejuures kas juhivad oma asetäitjate tegevust või nad komandeeritakse tutvunema teiste väeliikidega, välismaade sõjavägedesse staažile ja keele õppimiseks või koguni pikemaajalisele puhkusele. Niisuguse ja teiste sellisusliste abinõudega olevat võimalik tõsta ohvitseride huvi teenistuse vastu. Kuidas seda tegelikult läbi viia, see olenevat vanemate juhtide organiseerimisvõimetest ja oskusest alluvaid kasvatada. Ainuüksi distsiplinaarabinõudega ohvitseri teenistuskohuste täitmisele ergutada olevat ebaõige ja see ei andvat loodetavaid tagajärgi.

17. Kol.-lt. Baird Smith. Shanghai sõda. Autor, kes nähtavasti tunneb hästi Shanghai olusid, märgib ära selle operatsiooni omapärasused. Neist tähtsamad ning huvitavamad: 1) Jaapani Shanhai teotsevate vägede juhatus luges, et ta on sõjajalal mitte Hiina valitsusega, vaid 19. armeega; sellel viimasel omakorda puudusid volitused sõjategevuseks Hiina rahvuslikult valitsuselt ning ta lõi lahinguid oma riisikol; 2) Jaapani laevastikul oli võimalus tungida jõe mööda Hiina pealinnani, Nankinini, seega vahetult mõjutades Hiina valitsust; seda aga ei lubanud Jaapani valitsus, kes jälgis mingit mitte avaliku sõja politikat; 3) hiinlaste relvalaad — Kingnani arsenal asus rinde ees, lähemal jaapanlastele kui oma vägedele ning oli kaitsetu vastase kallaletungi vastu nii maa pealt kui ka õhust; sellevastu jaapanlased transporteerisid rahulikult oma vägesid hiina vägede silme all ja nende fortidest mööda jõe kaudu Shanhaisse, laadides neid siin segamatult välja neutraalvägede kaitse all; 4) jaapanlastel oli täieline võimalus ülejütada Hiina oma vägedega, kuna mereliiklemisteed olid neile kindlustatud võimsa laevastikuga; hiinlased jälle ei hindanud seda võimalust tõsiselt ja koondasid oma väed Shanhai juure; 5) jaapanlased, viies oma väed lahingusse osade kaupa, püüdsid hiinlasi välja tõrjuda Shanhaist kallaletungiga rindelt, kuna sama eesmärgi nad oleksid saavutanud — nagu see sündiski pärastpoole — palju väiksema riisikoga ja kaotustega, haarates vastast tiivalt ühes liikumisega tema seljataha; 6) jaapanlaste tankid ei täitnud nende peale pandud lootusi, kuna maastik oli väga ebasoodus nende liikumiseks ja tegevuseks, sellevastu hiinlaste puudulikud kaevikud ja varjendid pidasid hästi vastu jaapanlaste suurtükitele. Peale nende ülalootletud mõningate omapärasuste tuli mõlemate sõdivate poolte tegevuses ette vigu, mis tavaliselt korduvad igas sõjas, vaatamata sellele, et rahua ja ettevalmistusega on piütud neist lahti saada; nende vigde hulka kuuluvad näiteks: kõhklemine, hilinemine, ülearune ettevaatlikkus, teadete puudus vastasest, käskude ebatäpsus, halb side, varustamise raskused olenevalt puudulikest korraldusest j.n.e. Mis puutub eriti hiinlastesse, siis — autori arvamuse järgi — sõdurid, vaatamata halvale varustusele ja relvastusele, sõdisid hästi, kuna juhatus üldiselt ei seisnud oma ülesande kõrgusel, nagu see tuli ette ka jaapanlaste juures, kus operatsiooni vältusel ülemjuhataja asendati uue isikuga.

V. K—ts.

SAKSAMAA.

MILITÄR-WOCHENBLATT.

1932.

Nr. 47. Erusse lastud sõdurite maaga varustamine. Majanduslik kriis raskendab teenistusest vabastatud sõduritele teenistuse muretsemist väga tunduvalt. Artikkel soovib neid sõdureid, kes põllupidajate keskel pärit, teha asunikeks. Eriti Ida-Saksamaal olevat veel küllalt harimiseks kõlvulikke maad, kuhu nüüd võõrad, peamiselt poolakad, sisse tungivat.

Tankitõrje relvad eesliinil. Saksalased võivad seda küsimust käsitleda ainult teoreetiliselt, kuna nende tankid keelatud. Tanki tõrjeks valmistatakse nüüd kahesuguseid kahureid: väikekalibrilist (umbes 3—4 cm) ja veidi suuremat (umbes 5 cm). Oma suuruse ja tabatavuse tõttu ei saa neid kasutada otse eesliinil, vaid nad peavad asuma vähemalt 500 meetrit lõige eelmise laskuri taga. 4-cm kahuri tuli mõjub vaenlase soomusele 500—600 meetri kaugusele, 5-cm kahuri tuli aga umbes 800 meetrini. Vähemast kahurist ei ole siis alati tõhusat abi ja kiiresti ründav tank võib eelmise laskepessa enne purustada, kui ta saadakse kahjutuks teha. Raskem kahur aga on keerukam käsitada ning jääb küsitavaks, kui hästi suudetakse tema raskepärasuse tõttu kiiresti liikuvat sihti, tanki, tabada.

Üliraskele kuulipildujale — peamiselt Oerlikon (2 cm) — arvatakse ülesandeks peale lenukite ka tanke vastu võidelda. Kuna temagi peab asuma jalaväetsooni sügavuses, jääb ta ulatuse ja läbilöövuse võime küsitavaks. Ainult läbimurdnud tanki vastu võiks ta välja astuda, kuid siingi on karta, et tanki kahur ta rattu hävitab.

Sel viisil on eelmise laskepessa jalaväelane õieti kaitsetu ning määrustikud soovivad talle peamiselt „ara kodujänes“ taktikat — lasta vaenlase tankilaine endast üle minna ja alles siis uuesti relvad haarata, kui vaenlase jalavägi tuleb. Kuid selline seisukord on väljakannatamatu. Parimgi jalavägi ei pea siin vastu. Jalaväele tuleb anda tankitõrje relv, mida võib kasutada eesrindel lähivõitluses. Praegused relvad, nagu rasked ja kerged kuulipildujad, viskepommid, tanki pimestamine udu ja muu läbi j.n.e. ei ole küllalt mõjuvad. Tuleb otsida sobivamaid relvu, vahest keemiliste vahendite varal? Igatahes tuleks jalaväelane „ara kodujänes“ osast vabastada. Ainult, kui tal võimalik visalt ja vahvalt võidelda, pääseb ta tankihirmust.

Lahingulaiused kaitstes. Laiuseulatust kaitstes mõjutavad paljud tegurid, peamiselt maastiku olud, seepärast on võimatu kindlaks määrata, millise laiuse peab väeosa enda alla võtma. Ometi tuleks katsuda siin teatud põhimõtted üles seada, kuna arvamised kaunis tunduvalt erinevad ja üks rügement sirutab end visas kaitstes 8 kilomeetrile välja, kuna teine peab samal tingimusil ainult 3 kilomeetrit ülemääraks. Küsimust üksikasjalisemalt arutades jõuab autor otsusele, et Põhja-Saksa maastikus väikeste kungastega ja vähemate metsatukkadega võib pataljon visas kaitstes 2400 meetrit enda peale võtta.

Nüüdisaja väejaotus. Ühenduses artikliga „Militär-Wochenblatt“ nr. 34 „Diviis või kõvendatud rügement“ tehakse nüüdisaja di-

viisi tarvis jaotamise kava. Diviisi võitlusvõime jääks selle kava järgi umbes samaks, kui praegu, ühelegi käskkohale ei alluks aga enam kui 8 üksust, igasugused eriosad kaasa arvatud.

Veel kord ratsakahurväe kahur. Kindralmajor Hederichi artikli puhul tähendatud küsimuse kohta „Militär-Wochenblatt“is nr. 45 võtab sõna kindralleitnant Marx, ja teinud mõningaid arvustavaid ning parandavaid märkusi Hederichi väidete kohta, ühineb ta viimasega nõudes, et ratsakahurväele tuleks muretseda kergem kahur, kuid uema aja konstruktsioon kaugema laske-ulatusega.

Tehniline ringvaade käsitleb uema aja leiutisi ja täiendusi mitmel alal.

Hispaania sõjaväe ümberkorraldamine. Peale muude uuenduste on Hispaania vabariik asunud ka sõjaväe ümberkorraldamisele, mida Alfons XIII ei julgenud ette võtta, kartes sõjaväe mässu. Hispaania väe suurimaiks puudusiks oli ohvitseride liig suur arv ja väe madal moraal, millele lisaks tuli tehniline mahajäämine. Näiteks on Hispaania väljakahurid ikka alles 1909. aastast pärit. Seejuures tuleb siin kurioosume ette: Üks tehnik oli välja arvanud, et Hispaaniale jätkub kahuri laskeulatusest 6 kilomeetrile ja seepärast lõigati Prantsusmaalt ostetud kahuritorud lihtsalt lühemaks!

Uue kava järele kaotatakse 18 sõjakubermangu ära, 16 diviisi asemele jääb ainult 8, ohvitseride arv alandatakse 21.000-lt 7679-le, kusjuures sõdureid on 125.978. Ka muid uuendusi korralduse ja väljaõppe alal võetakse ette, et sõjaväe paremale järjele tõsta.

Inglismaa ja dominiioonid. Kõneldakse 11.12.1931. aastal jõusse astunud „Westminster-Statudist“, mille järele Briti dominiioonid, Kanada, Austraalia ja Lõuna-Aafrika said riigiõiguslikult rippumatuse Suurbritanniast. Kuid sellest hoolimata jääb Briti maailmariigi tervik püsima. „Briti kroon, sõjalaevastik, ühine keel, kultuur ja päritolu on katkematu sidevahendiks, mida kõvendavad ühised majanduslikud huvid.“

Loomad välja - teateteenistuses. Tehakse ülevaade kirjatuide kaunis tähtsast osast Maailmasõjas teadete edasitoimetamise suhtes teatud seisukorras ning kõneldakse teatekoertest samas asjas, kes ka osutusid sageli kasulikeks.

Halvasti laskmise hingeliste põhjuste vastu võitlemine arutab selle nähte tekkimist ja juhatab abinõusid nimetatud pahe kaotamiseks. R.

N.-VENE.

VOENNÕI VESTNIK.

Nr. 9 — 1932. a.

Esimene artikkel on poliitiline — 1. mai on maailma revolutsiooni jõudude ülevaate päevaks. Järgmises artiklis käsitletakse vägede juhtimise mõningaid küsimusi. Autor tähendab, et lahingus tuleb juhtida vägesid samuti kui enne ja pärast lahingut. Lahinguvahendite areng ja seoses sellega lahingutingimuste keerukus muudavad ka vägede juhtimise keerukaks. Juhtimine on katkestamatu ning käib oma keerukusega ühele

isikule ülejõu. Praegusel ajal on juba pataljoni staap, kuna ka siin ei saa enam hakkama üks isik. Mida rohkem on võitluse vahendeid lahingus, seda tihedamini peab juht andma uusi ülesandeid. Juht ei või eralduda vägede juhtimise staabi ettevalmistuse tööst. Kuid staap jääb ikkagi juhtimise organiks; iialgi ei või unustada, et vägesid juhib juht, kuna staap on temale vaid aparaadiks. Juht peab oskama juhtida vägesid ka oma aparaadi abil, s. o. staabi abil. Ei ole õige, kui keski koostab lahingu kava ning esitab selle „kinnitamiseks“ juhile. See oleks kardetavaim viga juhtide kui ka staapide ettevalmistamises ja kasvatamises. Tegelikult koostatakse lahingu kava juhi otsuse põhjal; staap töötab välja vaid juhi otsuse. Juht on kohustatud pidevalt ja rõõbiti staabiga iseseisvalt hindama olukorda. Tema õpib olukorda nende andmete põhjal, millised saavuvad ka staabi kaudu või vahetult alluvailt. Staabil peab olema alati ettevalmistatud andmeid, mis nõuab suurt treenerimist. Resümee: Sõjaväe ettevalmistuses ja juhtide ja staapide kasvatuses ei saavutata täielikku resultaate, kui töö on suunatud vaid staapide ettevalmistamisele. Juhid peavad oskama juhtida vägesid. Küsimuse täieline lahendus saavutatakse üheaegse juhi ja staabi treenerimisega.

Kahes järgmises artiklis valgustatakse maksimate juhendite järele kk (Degtjarev) ja rk (Maksim) väljaõppe küsimust praktiliselt, kuna järgmises artiklis selgitatakse konkreetse ülesande lahendamiseks lähema ja edaspidise ülesande määramist pealetungil. Sellest selgub, et lähema ülesande põhi- ja ainuobjektina (FU 29) ei esine mitte maastiku esemed, vaid kindlaks määratud vastase osad ta kaitse lahingu korras. Nii siis juht, selgitades kõrgemalt saadud lähemat ülesannet, võtab aluseks oma väekoondisele lähema ja edaspidise ülesande määramisel vastase kaitseüsteemi. Ülesanded määratakse kõigile järkudele korraga; rügemendis see sünnib tavaliselt järgmiselt: esimese järgu pataljoni lähemaks ülesandeks on vastase esimese kaitseliini läbimurdmine kuni pataljoni varu jooneni, kuna edaspidiseks ülesandeks on rügemendile määratud lähem ülesanne, s. o. pealetung teisele kaitsejoonele, kus arvatakse olevat üksikuid toetuspunkte suurtükiväe katteks, varu positsioonid j.n.e. Teise järgu pataljonidele määratakse lähemaks ülesandeks tavaliselt see, mis on rügemendi lähemaks ülesandeks ja mis on määratud rügemendi esimese järgu edaspidiseks ülesandeks (suurtükiväe katte osad ja varude positsioonid).

Pataljoni esimese järgu kompanite määratakse lähemaks ülesandeks eelserva läbimurre ja vastase kompanite toetuse joone vallutamine, kuna pataljoni teise järgu kompanite määratakse pataljonile määratud lähem ülesanne, mis osutuks ühtlasi pataljoni esimese järgu kompanite edaspidiseks ülesandeks.

Kompani esimese järgu rühmadele määratakse lähemaks ülesandeks eelserva tulepunktide vallutamine, kuna nende edaspidiseks ülesandeks jääb kompanite määratud lähem ülesanne, mis osutub ka kompanite teise järgu rühmadele lähemaks ülesan-

deks. Kokkuvõetult võib seda väljendada üldises mõttes järgmiselt: üksusele määratud lähem ülesanne teostatakse sama üksuse teise järguga, mis osutub omakorda tema esimesele järgule edaspidiseks ülesandeks. (See mõte on selgitatud ka „Sõduris“ nr. 42/43 — 32. lk. 1019.)

Artiklis „Operatiiv ja luure kaartide pidamine“ Roganov annab tehnilisi ja praktilisi näpunäiteid kaartide pidamiseks staapides nii rahuaegses töös kui ka sõja tegevuses. Autor tähendab, et juhi töö jookseb peamiselt kaartidel nii rahu nii ka sõja ajal. Mida kõrgem juht, seda rohkem leiab kasutamist kaart. Seepärast juht peab hästi oskama käsitada ja pidada kaarti, eriti staabi juht. Seejuures ühe juhi töökaart peab olema mõistetav teisele, mida saavutatakse seeläbi, kui kaardi pidamises on maksvad ühed ja samad reeglid, tingimärgid j.n.e. Peale töökaartide peetakse rügemendi ja kõrgemais staapides üldine operatiiv-luurekaart (rügemendis peetakse see stabüli abilt kuna kõrgemais staapides I jskülit), kuhu kantakse kõik andmed oma ja vastase vägedest vastavate daatumitega. See kaart on aluseks operatiiv-kokkuvõttele ja hoitakse alles operatiiv kaustas. Kaardi ülestõstmisel soovitatakse tarvitada värvilisi pliiatseid, tõstes üles vastava lahingu tüübi juures vaid niisugused maastiku esemed, mis mõjutavad ja on eriti tähtsad lahingutegevuses. Sealjuures kaardi pidamise tehnika oleneb tema ülesandest. Luuraja kaart tunduvalt eraldub operaatori kaardist ja sidejuhi kaart — suurtükiväelase omast. Kaart ei tohi olla liiga kirju, vaid peab andma juhile otsuse tegemisel olukorrast selge pildi. Kõrgem juht kannab kaardile üldisemad andmed suuremas mastaabis, kuna stabülid ja staabi isikud juba detailsemad andmed ja kõige värskemad. Leppe märkide juurde kirjutatakse (eriti vaenlase kohta) andme kindlakstegemise aeg (kella aeg ja kuupäev), oletatavate andmete tingmärgid erinevad teistest. Lahingu protsessis ühe ja sama eseme märkimisel tarvitatakse erinevaid tingmärke (näiteks koondis lähteseisukorras — esimene seisukord —, koondis seisukord staapi saabunud esimese teate järgi — teine seisukord —, koondis seisukord uute andmete järgi — kolmas seisukord — ja koondis seisukord viimaste andmete järgi — neljas seisukord —. Siin iga seisukord märgitakse kindlaks määratud tingmärgiga; edaspidiste seisukordade märkimiseks korratakse samas järjekorras samu tingmärke).

Järgmised artiklid on määratud punaväe sõjalise ja poliitilise ettevalmistamise küsimuste selgitamiseks. Esimesest selgub, et punaväe juhtide ettevalmistamise normaalkoolides läheb kursantide väljaõpetamine (ka taktika alal) ikka rohkem ja rohkem „spetsialistide“ käest rivijuhtide kätte (kursantide rühma j.n.e. ülemate kätte), andes väljaõppes häid tulemusi.

Teises artiklis kästakse panna rohkem tähelepanu võitleja internatsionaalsele kasvatamisele, sest et punaarmee jõud seisvat sles, et tema kasvab juba esimesest päevast alates teiste rahvuste austamise vaimus, kõigi riikide tööliste austamise vaimus, maade vahel rahu pidamise ja kindlustamise vaimus. Siis valgustatakse poliitilise töö ja tehnika propaganda küsimusi, kuna lõpuartiklis selgitatakse poola rügemendi ja pataljoni kaitse küsimust.

—a.—

MEHANIZATSIJA I MOTORIZATSIJA RKKA.

Nr. nr. 3 ja 4 1932. a.

Nr. 3.

N. tankirügemendi poliitiline personal on, välja minnes Stalini loosungist: — „enamslased valitsegu tehnikat“ — seadnud üles rügemendi juhtiva koosseisu väljaõppe teostamise alal järgmised ülesanded:

- korraldada rüg. juhtivale koosseisule järjekorralisi õhtuid, kus ühiselt läbi arutatakse literatuuris ilmunud uudiseid sõjatehnika alal.
- aprilli aastapäevaks väljaõpetada kogu rüg. juhtiv koosseis juhtima mootorsõidukeid ja olemasolevaid tankisid.
- 1. maiks jõuda nii kaugele, et kogu juhtiv personal rügemendis ületaks laskmise alal ametlikud normid kiiretliikuvatelt lahingumasinatelt.

Järgmises artiklis kirjeldatakse üksiku tankipataljoni poliitilise personali tööd pataljoni välisõppusel. Partei organisatsiooni poolt ülesseatud loosung — „100% masinaid lahingu jaoks“ ei olevat leidnud pataljoni manöövri täitmist. Olevat küll palju selle kohta õppuste kestel räägitud ja kirjutatud, kuid isegi paljud kommunistid ei ole partei-organisatsioonile seletust andnud masinate avariide, osade murdumiste ja muude korratuste kohta. Lõpuks avaldatakse lootust, et tulevikus sellised nähted kaovad.

Tankide kasutamise kohta väekoondise koosseisus kohtamislahingu olukorras jõutakse otsusele, et neid on otstarbekohasem kasutada iseseisvalt vastase tiibade ründamiseks üheaegselt jalaväe kallaletungiga rindelt. Seda põhjendatakse seega, et:

- jalavägi on vähemliikuv kui tankid ja seepärast tiivamanöövriks kulub jalaväe osadel rohkem aega kui kiiretliikuvatel tankidel.
- Suurtükiväel on kergem toetada jalaväe kallaletungi rindelt.
- Tankid ei vaja nii suures ulatuses kui jalavägi suurtükiväe tuletoetust, eriti vastase tiiva haaramisel, sest vastase tulejõud tiival on väiksem kui rinde ees.

Väidet selgitatakse konkreetse näite varal.

DD tankide koostöö DPP ja NPP tankidega, jalaväega, suurtükiväega pealetungil kaitsele asunud vastasele. Artikli autori arvates vastase kaitseüsteemi purustamine tuleb teostada kallaletungiks koondatud jõudude üheaegse rünnakuga, kusjuures NPP tankid ühes jalaväega ründavad vastase vastupanupositsiooni eelserva, liikudes kinnisel maastikul jalaväe järel. (Lagedal maastikul liiguvad NPP tankid jalaväe ees.) DPP tankid tungivad vastase kaitsepositsiooni sisemusse umbes 1,5—2 km kaugusele, eesmärgiga maha suruda seal vastase tulepesi ja tankivastaseid relvi. Samal ajal DD tankide ülesandeks on välja jõuda nii ruttu kui võimalik vastase suurtükiväe positsioonide kõrgusele. Vastase jälitamine ja teotsemine tema varude vastu on eeskätt mehhaniseeritud osade ülesandeks. Lennuvägi ja DD suurtükivägi kogu kallaletungi kestel peavad abistama DD tanke, kusjuures lennuväe peamiseks ülesandeks on märkide (vastase suurtükiväe positsioonid) kätte juhatamine ja nende hävitamine koos

tankidega, kuna suurtükivägi peab raamistama tulega eest ja tiivadelt seda raiooni, kus DD tankid teotsemas.

Väeliikide koostöö organiseerimine kallaletungil on raske ja keerukas ülesanne. Sageli ajapuudusel on vajalik ettevalmistused lahinguks läbi viia lühikese aja kestel. Niisugusel juhul on kasulik koostada skeemtabel, millele tähtsamad ajaarvestused ja tarvili- kud andmed üles märgitud. Nimetatud tabel peab hõlbustama märksa tankide, jalaväe ja suurtükiväe koostöö organiseerimist. Tabelskeemi koostamiseks annab artikkel näpunäiteid.

Soomusautode moondamine. Soomusautod võivad ainult siis edukalt teotseda ja ootamatult vastasele ühte või teise kohta ilmuda, kui nad tarvillikudest moondamisnõuetest kinni peavad. Seepärast soomusauto meeskond peab oskama igas olukorras käepärast olevate materjalidega või manöövriga (liikumine harvendatud kolonnis, liikumissuuna muutmine j.n.e.) lahingumasinaid moondada. Kirjutis annab mõnesuguseid näpunäiteid moondamistööde kohta.

Järgmises artiklis seatakse üles tingimusi, millistele peaks vastama tanki- vastane suurtükk. Paremaks tankivastaseks suurtükiks kirjutise autor loeb 40—50 mm lülükul liikuvat ja osaliselt soomustatud või vähemalt teraskilbiga varustatud kahurit.

Tankivastase suurtükiväe organisatsioonist. Autor arvab, et tuleks iga jalaväe osa koosseis alates kompanist ette näha spetsiaal tankivastaserelvade üksused. Tema ettepaneku kohaselt tuleks iga laskurikompani juurde moodustada TV jagu, mis oleks varustatud 13 mm klp. (1—2 tk.). Laskuripataljon peaks autori arvates omama saatesuurtükirühma koosseisus veel TV rühma 15—20 mm klp. (3—4 tk.), mis suudaksid võidelda kergete ja keskmiste tankidega.

Rügemendil soovitab ta luua TV kompani, kuhu kuuluksid 37—40 mm suurtükid, millele ülesanne on — võitlus vastase jalaväe saatetankidega tähtsamal rügemendi rinde osas.

Peale eeltoodute loeb autor vajaliseks moodustada motoriseeritud TV suurtükiväe üksused, mis kuuluksid ülemjuhatusse varru.

Kirjutis on avaldatud vaeluse korras.

Järgneb taktikaline ülesanne mehhaniseeritud salgale kohtamislahingu olukorras.

Ülesandes leiavad lahendamist järgmised taktikalised episoodid:

- salgast üksiku luurpatrulli väljasaatmine,
- asulale lähenemine ja sillast üleminek,
- ülesande andmine lennukile,
- kokkupõrge vastase luureosadega,
- võitlus varitseva vaenlasega.

Järgmises artiklis püüab autor anda juhendeid laskmiseks kiiresti liikuvat lahingumasinalt, soovitades kasutada selle lihtsaid tabelleid.

Lahingumasinate signaalid. Tõlge poola keelest. Tabelis esitatakse 24 mitmesugust signaali ühevärvilise lipukesega. Autori arvates jätkub neist signaalidest täielikult igas olukorras lahingumasinate juhtimiseks.

Uued meetodid mehhaniseeritud väekoondise juhtimiseks. Tõlge tuntud inglise kapteni Liddel-Harti samanimeli-

sest artiklist. Kirjutis käsitleb tankide brigaadi manöövrit 1931. a.

Ajakirja tehnikas osas on järgmised artiklid:

- Balansiri arvestus.
- Kiiresti liikuvate küttekompresorita diiselmootorite küteteine pihustide ja toitepumpade konstruktsiooni iseloomustus. Artiklis kirjeldatakse ja võrreldakse mitmetüübilisi pihustisi ja toitepumpasid.
- Autovedrude määrimine ja korrashoid.

Järgneb lühikene kirjutis, mis käsitleb lahingu- ja transpordimasinate varustamist kütte- ja määrdeainetega.

Autor ei poolda autosisterni kasutamist järgmistel põhjustel:

- sisteernist võivad üheaegselt põletisainet peale võtta mitte üle 2 masina,
- sisternautot ei saa kasutada hariliku veabiniõuna,
- sisternauto rikke juhul jäävad teised masinad kütteaineta.

Seepärast soovitab ta tarvitamisele võtta kütteainete ja määrdeõlide transportamiseks vähemamöödulisi nõusid.

Mõnda autost žiroskoobiga. Tõlge saksa keelest. Selgitatakse žiroskoobi põhimõtteid ja väidetakse, et autode varustamine žiroskoobiga on läbiviidav. Katsed sel alal olla andnud positiivseid tulemusi. Ajakirja toimetuse lisab oma poolt juurde, et žiroskoop võib osutada väga kasulikuks ka tankidele ja soomusautodele, kui varustada nende lasketorne žiroskoobiga, mis praktiliselt kergem teostada kui kogu lahingumasina stabiliseerimist.

Ajakirja lõpus bibliograafiline osa.

Nr. 4.

Esimeses artiklis seatakse üles järjekorralisi ülesandeid käesoleva aasta suveperioodiks tanki- ja mehhaniseeritud väeosade väljaõppe alal.

Lahingumasina ettevalmistuse alal nõutakse suurema tähelepanu pööramist lahingumasina juhtimise tehnika viimistlemisele (tõkete ületamine, mitmesuguste kiiruste kasutamine mürd- maastikul, liikumine lahingukursi järele j.n.e.).

Rühma ettevalmistuse alal — treenerida oskust antud signaalide ja komandode järele kiiresti ümber rivistuda ja üle minna lahingukorda. Rühmadel tuleb pöörata erilist tähelepanu laskeharjutustele liikumatelt lahingumasinatelt, märkide leidmisele, lahinguvälja vaatlemisele ja signaalide vastuvõtmisele. Kompanite ja pataljoni tähtsamaks ülesandeks on juhtimisoskuse väljaarendamine, milleks korraldatakse suve kestel rida mitmekesiseid harjutusi maastikul, näit. lahingumatkarännakuid, tegevust luurel, lahingukorda hargnemisi, kogumispunktidesse koondamisi j.n.e.

Autovedude poliitilise julgestamise suhtes puuduvat veel kogemused. Väidetakse, et väeosa ümberpaigutamisel autodel tuleks poliitilisel aparaadil pöörata erilist tähelepanu järgmistele küsimustele valgustamisele:

- eelseisva ülesande kõige mitmekülgsem selgitamine,
- veo saladuses hoidmise tarvidus,

— autojuhtide personali õhutada tähelepanelikumalt veo kestel hooldada omi masinaid.

Järgneb kirjutus, mis käsitleb vajadust lahendada kiire montaaži teostamise küsimust. Kirjutise autor nõuab kõige laiaulatusisemat RKKK varustamisel olevate tehniliste vahendite standardiseerimist.

Moto-mehhaniseeritud väeosade parteikonverentsi resolutsioonid käsitlevad tehnika ratsionaliseerimise vajadust ja selle propageerimist massides.

Järgneb taktikaline ülesanne kaardil moto-mehhaniseeritud salgale. Ülesandes lahendatakse järgmised küsimused:

- moto-mehhaniseeritud salgale pealesunnitud lahing,
- vastase taandumise vaatluse organiseerimine,
- salga liikumistele muutmine,
- luurelahing vangide võtmiseks, ja
- lahing vastase osa hävitamiseks.

Sõjamäng kaardil teemale: „DD tankide grupi teotsemine“. Konkreetse taktikalise ülesande lahendamine kolmes osas:

- a) tankikompulide ja patüli töö koos väekoondive ülemaga,
- b) luure toimetamine ja tankipatüli ja tankikompulide korraldused kallaletungiks.
- c) tankipataljon kallaletungi perioodil. Üksikute lahinguepisoodide läbimängimine.

Sisus rida skeeme ja tabelleid.

Tankide koostöö jalaväega. Tõlge saksakeelsest ajakirjast „Kraftzug in Wirtschaft und Heer“ nr. 1 — 1931. a.

Hinnates praeguseaja kiiresti liikuvaid tankid autor leiab, et vaade, mille järele tankid peavad kallale tungima kõige lähemas ühenduses jalaväega, on vananenud. Isegi maailmasõjaaegsed väikese kiirusega tankid võivad suuremalt jaolt liikuda kuni 10 km kiirusega tunnis, seega ligi 2 korda kiiremini jalaväest. Järelikult nende kahe väeliigi koostöö peab tuginema millegile muule kui teotsemisele üksteisega otsekohehes läheduses. Selle küsimuse lahendamiseks näib olevat üks tee ja nimelt: tankide ja jalaväe tegevuse koordineerimises ajaga. Näit. ajal, mil jalavägi ründab vastast ringelt, tuleb suunata tankid vastase tiiva vastu, kus tungivad kallale üheaegselt jalaväega. Aja arvestamine peab olema täppis, vastasel korral edu peale loota ei saa.

Kirjutise lõpus autor märgib ära, et viimasel ajal maksvusele pääsenud vaated ei ole sõjaliste kogemuste puudusel veel täielikku kinnitamist leidnud. Vaatamata sellele aga on vajalik vähemalt ettekujutus omandada, milliseks võib kujuneda tulevikus õige koostöö jalaväe ja tankide vahel.

Artiklis „Tankide staabid“ väidetakse, et suuremate mehhaniseeritud üksuste koondamisel korpuse juure vastase kaitsepositsiooni läbi murde teostamiseks on vajalik organiseerida tankid staap. Kirjeldatakse staabi töid enne operatsiooni, lahingu kestel ja pärast seda. Operatsiooni lõppedes staap likvideeritakse. Artikkel on avaldatud vaielduse korras.

Järgneb tankide lahingu kirjeldus Maailmasõjas Malmaison'i juures 1917. a. oktoobrikuul. Artikkel on tõlgitud prantsuse keelest.

Kirjeldus annab üksikasjaliku ülevaate tankide tegevusest Malmaison'i juures.

Vaatamata sellele, et praeguseaja tankid on

märksa suuremavõimelised 1918. a. tankidest ja et ettevalmistused kallaletungiks tulevikus arvatavasti tulevad läbi viia palju lühema aja jooksul, on käesolev lahingukirjeldus väga huvitav tankide kallaletungi organiseerimise ja läbiviimise meetodi uurimise seisukohalt.

Artiklis „Tanketid võitluses tankivastaste relvadega“ vaieldakse MIM nr. 11—12 — 1931. a. ilmunud „Tanketideataljon“ autoriga, kusjuures väidetakse, et tanketid tankivastaste relvadega võitlust ei suuda pidada.

Lahingumasinate juhtimine. Antakse juhtnõore ratastel ja lülikutel liikuvate lahingumasinate juhtimiseks teedel ja väljaspool teid.

Järgneb prantsuse 37 mm kahurile õppelaskmisteks sissepandava püssiraua kirjeldus. Kirjutises rida selgitavaid jooniseid ja tabelleid.

Tankiehituse seisukord ja tendentsid välisriikide armeedes. Antakse ülevaade tankidest 1918. a. alates. Artikli lõpus on toodud tabel, milles leiduvad andmed uuemate tankide omaduste kohta.

Viimane artikkel on pühendatud „Auto-Lite“ tüüpi dünaamomasinate katsetamise kirjeldamisele.

Bibliograafiline osa.

Bibliograafia.

Ooberst Gertsch. — Automaatrelvade armee kasuks. (Für die Maschinengewehrarmee. Verlag A. Francke, Bern, 1932). 65 lk. Hind 2.10 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20730.)

1930. a. moodustati Šveitsis sõjaväevalitsuse kokkuhoiu komisjon. Nimetatud komisjonis ülal toodud teose autor esines ettepanekuga moodustada Šveitsis, — kokkuhoiu saavutamiseks relvastuse alal, — armee, mis oleks varustatud ainult automaatrelvadega, kuna seal kõik teised võitlusevahendid, välja arvatud lennukid, tuleksid kõrvaldada.

Kokkuhoiu-komisjon, arutades läbi ooberst Gertschi ettepaneku, leidis, et see on teostamatu ja ei vasta nõudeile, — ega esitanud ettepanekut sõjaväevalitsusele, mispeale ooberst Gertsch otustas pöörata tähelepanu tema poolt esitatud kavale oma äsjailmunud teosega, et propageerida oma ideid automaatrelvade kasuks.

Teoses on palju huvitavaid mõtteid, mis puutub sõjaväeosade varustamisse, siiski suurem osa teoses esitatud väiteid osutuvad liigagi utoopilisteks.

G. de Ruggiero. — Liberalismi ajalugu Euroopas. (Geschichte des Liberalismus in Europa) München, 1930. 458 lk. Hind 15.20 kr. (Kv. st. raamatukogu nr. 20743.)

Autor, käesolevas teoses annab esmakordselt täieliku ülevaate liberalismi arengust üldeuroopalikus ulatuses, alates 18. sajandist kuni käesoleva sajani.

Modernliberalismi sünniajaks tuleb lugeda 18. sajandi algust, mil inimsugu algas võitlust oma poliitilise ja majandusliku vabaduse eest. Inimõigus ja loodusõigus (Naturrecht) on liberalismi esimesed suuremad manifestid. Liberalismi idee kandjaks 19. sajandil on kodanlus.

Teose suurem osa käsitleb liberalismi arengut neljas suuremas õhtueuroopa riigis — Inglismaal, Prantsusmaal, Saksamaal ja Itaalias. Selle süstemaatiline osa püüab defineerida liberalismi, samuti määrata lähemalt ära liberalismi suhet poliitiliste suurvõimudega, milleks on demokraatia, sotsialism, majandus, kirik ja rahvus.

Sisult teos jaguneb:

1. osa.

A. Liberalismi ajaloolised vormid.

I. Inglismaa liberalism:

Radikalism; Ökonomistid; Usuline liikumine; Manchesteri kool; Konservatiivne reaktsioon; Liberalismi areng; Kriis ja tõus;

II. Prantsuse liberalism:

Konstitutsionalism; Kodanline monarhia; 1848. aasta; Liberalism ja 2. keisririik; Liberalism ja vabariik.

III. Saksa liberalism.

Romantiline ajajärk; Hegel; Friedrich Wilhelm ajajärk; Õigusliku riigi mõiste; Sotsiaalne liberalism; Poliitiline liberalism.

IV. Itaalia liberalism.

Ettevalmistusaeg; Risorgimento liberalismus; Õigused; Kaasaeg.

2. osa.

A. Liberalism euroopalises tähenduses.

I. Mis on liberalism?

Vabadus ja vabadused; Negatiivne ja positiivne vabadus; Liberalism; Liberaalne riik.

II. Liberalism ja demokraatia:

Ühtlus ja opositsioon; Demokraatlik riigi jumaldamine; Liberaalne demokraatia.

III. Liberalism ja sotsialism:

Klass ja partei; Ajalooline materjalism; Liberaalne praksis sotsialismis.

IV. Riik ja kirik:

Liberalism ja usutunnistused; Katoliku kirik ja vabadus; Riigi ja kiriku lahutamise tähendus ja iseloom.

V. Vabadus ja rahvus:

Rahvused; Rahvustunne.

VI. Liberalismi kriisid:

Kriisi majanduslikud küljed; Poliitiline kriis.

VII. Lõppsõna ja bibliograafia.

Dr. R. Kreitner. — Hiina taga seisab Moskva. (Hinter China steht Moskau. Verlag E. S. Mittler & Sohn, Berlin, 1932). Hind 3.80 kr.

Missugune tulevik ootab Euroopat, kui 475 miljonit hiinlast kommunistliku Venemaa eeskujul korraldavad ümber oma riigikorra ja majanduse — on käsitusaineks käesolevas teoses. Autor, sünnilt austerlane, oli 1910.—1914. a. ja pärast

Maailmasõda Hiina riigi teenistuses, seistes selle tõttu hiinlastele palju lähemal, kui enamik Hiinas asuvaid eurooplasi, suutes näha ja mõista viimastest teisiti Hiina suurt arenemisprotsessi ja püüdeid.

Hiina ajalugu on palju vanem euroopa omast. Ajal, mil euroopa kultuur seisis veel oma algastmel, oli Hiina elanud läbi kõrge kultuuriga ajajärgu ja sellele järgnenud, aastasadu kestnud, kultuuri, sotsiaalse, majandusliku ja moraalse languse, — languse, millest Hiinat oma õpetusega päästis Konfuutse, kelle õpetuse aluseks on vanemate-kultus ja kollektiiv-inimene, s. o. isik, kes teotseb ühiskonna ja riigi huvides.

Kaubanduslikud suhted 18. sajandil Euroopaga mõjusid kaasa materjalistliku ilmavaate levimisele Hiinas, mis Euroopa mõjul tõi kaasa hiina omapärase kultuuri ja moraali lagunemise. Autor oma teoses ajaloo andmetel näitab nimelt, kui kahjulik on olnud Hiinale Euroopa mõju ja eriti dr. Sun-Yat-Seni politika, kelle eesmärgiks oli Hiinast teha vabariik Ameerika eeskujul. Sun-Yat-Seni riigivorm tugineb üksikule isikule lääne kultuurringist ja toob enesega Hiinas varem valitsenud perekonna süsteemi ja sotsiaalsete vormide hävinemise. Halvad kogemused selles süsteemis saavad arusaadavaks, kui näeme, milline suur edu on olnud Hiinas kommunistlikul agitatsioonil, alates 1929. a. ja, peame tunnistama kommunistide oskust, kasutada hiinlaste psühholoogiat, neid organiseerides oma võimupiirkonnas kommunistliku valitsemisüsteemi, kuid jättes puutumata vana hiina perekonna õigusliku korra. Kommunistid hävitasid kapitali, kuid jätsid puutumata perekonna omanduse; konfiskeerisid kloostrite ja kirikute maid, neid jagades sõjainvaliididele ja tööistele. Maksud on väiksed, külla-kaubandust ja väiketööstust abistatakse, kuna opiumisuitsetamine ja hasartmängud on surutud valjude abinõudega alla. Autor kinnitab, et veerand osa Hiinamaast on tänapäev kommunistlik ja selles on süüdi Euroopa ise. Autor lõpetab oma teose lausega: „Moskva rõõmustab! Ta näeb Hiina abil maailma-revolutsiooni lähene-mist“. Kas autoril oma pessimistlikkude vaadete-ga on õigus, seda näitab muidugi tulevik, kuid üht tuleb pidada silmas — s. o. Konfuutse õpetust, mille eesmärk on kasvatada kollektiiv-inimest, ja see õpetus on kommunistlikule ilmavaa-tele palju lähemal, kui euroopa kapitalistlik mõtte- ja tegevusviis. K. Kr.

Sport.

Los Angelesi olümpiamängude ratsavõistlused. *)

Ratsaspordis oleme teinud viimasel ajal suuri edusamme. Üleriiklikud ratsavõistlused näitavad järjekindlat tõusu.

Ratsaspordi alal, samuti kui teistelgi spordi-aladel, on suurimaiks võistlusteks olümpiamängud. Seepärast pole huvitusetu vaadata, missugustel aladel võisteldi ja missuguseid tagajärgi

*) The Field Artillery Journal. Sept.-okt. 1932. a. andmeil.

saavutati tänavu Los Angelesis peetud X olümpiaadil.

Ratsavõistlusest võttis osa:

Ameerika Ühendriigest 8 ohvits. 15 hobusega		
Rootsist 6	"	10 "
Hollandist 3	"	4 "
Prantsusmaalt 4	"	4 "
Jaapanist 6	"	11 "
Meksikost 9	"	8 "

Võistlustest osa võtnud 36 ohvitserist oli 10 majorit, 15 kaptenit ja 11 leitnanti.

Olümpiamängudel peeti ratsaspordi alal üldse 3 võistlust ja nimelt: koolisõidu, kolmepäevased ja rahvastekarika võistlused.

Koolisõidu võistlustest võtsid osa prantsuse, rootsi, am. ühendriige ja meksiko ratsanikud, igat rahvust esindas 3 võistlejat. Hobuste väljaõppes paistsid eriti välja prantslased ja rootslased, näidates üksteisest erinevaid koole. Prantsuse major Le Sage hobusel „Taine“ näitas sellist ilusõitu, mida ei olevat nähtud varem kuski.

Auhindu võitsid:

1. major Le Sage, Prantsuse — 6 p.
2. major Marion, Prantsuse — 14 p.
3. kapten Tuttle, Am. Ühendr. — 14 p.
4. ltn. Bystrom, Rootsi — 16 p.
5. kapten Jousseau, Prantsuse — 17 p.

Meeskonnavõistlusel tuli esimesele kohale Prantsuse, teisele — Rootsi ja kolmandale — Ameerika Ühendriige meeskond.

Puht sõjaväelistel kolmepäevavõistlustel võistlesid Am. Ühendriige, Hollandi, Rootsi, Jaapani ja Meksiko meeskonnad à 3 võistlejat. Seejuures väärib tähelepanu, et puhastverd hobuseid oli ameeriklastel — 2 h. ja rootslastel — 1 hobune; poolverd hobuseid: ameeriklastel — 1, rootslastel — 1 ja hollandlastel — 3 hobust.

Vastupidavusesõit, kus tuli 2 tunni 5 minuti 6 sekundiga läbistada 36 km pikkune tee, jagunes 5 järgmisse faasi ja täideti üksteise järgi vaheagadeta:

- 1) 30 minutiga 7,2 km väga raske murdmaastiku läbistamine;
- 2) 8 min. 6 sek. 3,2 km pikkuse takistussõidu teostamine; kusjuures tuli ületada 15 takistust (härdelid, kraavid ja veekogud);
- 3) 1 t. 30 min. 20 sek. 15,2 km väga raske murdmaastiku läbistamine;
- 4) 17 min. 38 sek. 8 km pikkuse takistussõidu teostamine, kus oli 34 mitmesugust soliidset takistust, nagu härdelid, aiad, kraavid veega ja ilma, kivimüürid jne., ja
- 5) 2,4 km pikkune galopsisõit tasasel maastikul 6 min. jooksul.

13 võistlejast langes võistlusest välja 2 võistlejat takistusesõidu ja 2 murdmaasõidu faasides.

Vastupidavusesõidus tuli esikohale ameeriklane ltn. Thomson, teiseks — hollandlane leitnant Mortanges ja kolmandaks — rootslane leitnant Rosen. Järgmisel päeval korraldatud ülevalaatusel osutusid kõik hobused rahuldavas seisukorras.

Takistusesõidu võistlustel — 12 mitmesugust 110—115 cm kõrgusega tõket tuli võtta kiirusega 380 m/min. — tuli esimesele kohale ameerika kapten Argo, hüpatas kõik tõkked puhtalt, kuid aja eest sai ta 0,75 punkti.

Kolmepäevavõistluse võitis Ameerika Ühendriige meeskond 5038,083 p. ja teiseks tuli Hollandi meeskond 4089,083 punktiga.

Eelmistel olümpiaadidel võitis selle võistluseala alati kas Rootsi või Hollandi meeskond.

Kolmepäevavõistluses arvestati ka üksikute võistlejate saavutisi ja anti järgmised auhinnad:

1. Ltn. Mortanges, Hollandi — 1813,833 p. Ta võitis kolmepäevavõistluse ka 1928. a. olümpiaadil.

2. Ltn. Thomson, Am. Ühendr. — 1811,0 p.
3. Ltn. Rosen, Rootsi — 1809,416 p.
4. Major Chamberlin, Am. Üh. — 1687,833 p.
5. Kapten Hallberg, Rootsi — 1679,33 p.

14. augustil peeti 105.000 pealtvaataja ees rahvuste karika võistlus. Võistlesid Am. Ühendriigid, Meksiko, Jaapani ja Rootsi meeskonnad à 3 võistlejat. 1050 m pikkusel võistluseteel oli 20 mitmesugust soliidset tõket. Tempo 400 m/minutis. See oli raskeim takistusõit, mida on Ameerikas üldse nähtud.

Võistlusel saavutati järgmised tagajärjed:

1. Ltn. Niši, Jaapan — 8 p.
2. Major Chamberlin, Am. Ühendr. — 12 p.
3. Ltn. Rosen, Rootsi — 16 p.
4. Kapten Bradford, Am. Ühendr. — 24 p.
5. Kapten Hallberg, Rootsi — 30,5 p.

Rahvuste auhinna võitis Jaapan, sest võistlustingimuste järgi loeti võitjaks see rahvus, kelle võistleja tuli esimesele kohale.

Kokkuvõttes näeme, et tänavu saavutati olümpiamängudel õige häid tagajärgi. See ei tohi aga hirmutada meie ratsanikke, vaid teades olümpiamängude kava ja kasutades kõiki võimalusi, peavad nad jätkama alatud tööd nii, et ka meie ratsanikud võiksid edukalt võistelda järgmistel olümpiaadidel.

—m.

Kaitseministeeriumi keskasutiste ohvitseride laskespordi ühingu omavahelised laskevõistlused.

16. oktoobril s. a. peeti K.O.L. liikmete vahelised laskevõistlused Tondil K.Ü.Ö. laskeradadel.

Võistlused peeti 3 alal: väikekalibrilistest pussidest, sõjaväe püstolitest ja kahevõitluse (duelli) laskmises.

Auhindu — iga ala peale 3 paremale kohale tulnud laskurile.

3. parema laskuri tagajärjed.

Väikekalibriline puss.

50 meetrilt 3. asendist (püsti, põlvelt ja lamades) à 10 lasku 10-ringilisse E.L. märklauda:

- I. Kapten Haaber (Kavstaap) 250 silma.
- II. Major Kuhlberg (Kavstaap) 242 silma.
- III. Leitnant Ritsberg (Varustusval.) 238 silma.

Sõjaväepüstol (kuuli läbimõõt vähemalt 7 m/m).

25 meetrilt 3 seeriat à 5 lasku 10-ringilisse E.L. märklauda:

- I. Major Lippus (Laskeinspekt.) 133 silma.
- II. Kv. ametnik Kreiman (Kavstaap) 130 silma.

III. Major Kuhlberg (Kavstaap) 129 silm.

Kahevõitlus (duell).

E.L. meistrivõistluste määruste § 12 kohaselt, s. o. vabapüstitist 6 seeriat á 5 lasku liidu duellimärgi (püstkuju) pihta 30 meetrit. Aega igaks lasuks 3 sek. 7. sek. vaheaegadega.

I. Major Lippus (Laskeinspektor) 30 tabamust, 275 silma.

II. Kv. ametnik Kreiman (Kavstaap) 29 tabamust, 261 silma.

III. Leitnant Ritsberg (Varustusv.) 28 tabamust, 243 silma.

Võistluse piasju.

Võistlusindu tundus juba aegsasti. Oli oodata ju K.O.L. „kövemat“ kohtamist. Nii ei jõutud kuidagi ennustada, kas „püssispetsidest“ maj. K. ja kpt. H. või isegi ltn. L. peaks esikohale tulema. Kui selgus kpt. H. esikohale tulek, tähendati aga asjatundlikult: „Seda oli kohe arvata, ikka noorem, tugevam mees ja...“, kuigi maj. K. esikohale tulekul oleks sama kerge olnud väita, et, — „oli ju alguses selge, sest vanem, tasakaalukam ja rohkem kogemusi...“

Püstolilaskjatele tegi salajast muret meister maj. K.

Salajast sellepärast, et ega see mure alguses välja paistnudki, ei tihkand keegi sellest hingata. Seda avalikumalt väljendus aga rõõm, kui selgus, et kardetud vastane auhinnani ei jõudnud; oli nimelt haiglane ja vormist väljas, nagu ise ütles.

Viimaste kohtade peale võistlejatest keegi piiksatas, et... „mis sa siin saad võistelda, kõik suured esimese klassi laskurid“, mille peale kõlas selge vastus: „Ega pole kellelgi keelatud end esimesse klassi lasta“.

Päris võistlustuhin ja elevus pääsis valla alles duellilaskmises, milline ala nii mitmelagi oli uudiseks ja milline ala ka kõigile osutus meeldivaimaks. Siin ei ennustatud, polnud mahti. Kui ilmusid maj. L. head seeriad, võeti seda kui endastmõistetavat asjaolu, öeldi: „no jah, „Lvovis“ käinud mees“. Laskis kv. am. K. 50-se seeria, tähendati, et duell olevat tema „erinumber“ j.n.c.

Üldine meeleolu oli hea. Oli täpsaid tabamusi parimail, oli ka täpsaid möödalaske nõrgemal. Ei suutnud tuju rikkuda ka sügisilm, mis nagu kiuste kippus puistama vihmapiisku võistlejatele.

Võistluse lõppedes muheles isegi peakohtunik maj. E., kes seni murelikult ühelt laskerajalt teise ruttas. Polnud tema hool ja vaev ju asjata olnud.

Lõpuks veel üks piasia: võistlejaid oli vähe, teadagi seepärast, et neid rohkem ei tulnud, kuid küllap ehk edaspidi tuleb rohkem kui neid kutsuda võistlema klasside kaupa. Lpb.

I diviisi väeosade ja Üksik lennuväedivisjoni nr. 1 üleajateenijate kogude vahelised pesapallivõistlused 25. sept. Rakveres.

Võistlused avas garnisoni ülem, tervitades meeskondi ja tähendades, et pesapalli mäng, peale puht sportlase kasu, arendab osavust, silmamõõtu, kiirust ja otsustamisevõimet, missugused omadused väga tähtsad sõjamehele. Võitjaks tuli 1. jalaväe rügemendi üleajateenijatekogu meeskond, kes löi 2. suurtükiväegrupi üleajateenijatekogu meeskonda vahekorraga 23:0,

omandades seega esmakordselt diviisi väeosade ja Üksik lennuväedivisjoni nr. 1 üleajateenijatekogude poolt ühiselt väljapandud rändauhinna — hõbekarika.

Auhind kuulub kaitsmisele kolmel aastal järjümööda või viiel aastal vaheldumisi.

Võistluse ajal paistis silma, et mõned meeskonnad olid palli käsitlemises ja määruste tundmises nõrgavõitu, mis tingitud nähtavasti selle mängu mitte küllaldasest tundmisest ja treeningust. Paremad meeskonnad olid 1. jalaväerügi, 2. suurtükiväe grupp ja Üksik lennuväedivisjon nr. 1, nende mäng oli kiiretempoline ja palli käsitlemine täppis.

Nimetatud pesapalli karikavõistlused tulevad pidamiseks iga aasta augustikuus, diviisi spordikomisjoni poolt määratud kohal ja määruste järele.

Sport Valga garnisonis 24. ja 25. sept.

Võistlustest võtsid osa 2. soomusrongi rügement, 3. üksik jalaväepataljon ja S.-auto kompani nr. 2.

Eriklassi kuulusid ohvitserid ja üleajateenijad, kes on diviisivahelistel võistlustel esimestele kohtadele tulnud, kuna teised ohvitserid ja üleajateenijad võistlesid üldklassis. Ajateenijad võistlesid ühes — ajateenijate klassis. Võistlustest osavõtu ergutamiseks oli väeosadelt pandud välja väärikäid auhindu. Võistluste päevil olid võrdlemisi vilud ja vihmased ilmad, milline asjaolu tunduvalt halvas tagajärgi.

Tagajärgi:

100 m: 1) Leo Pantalon — 2. soomusr. rügi, aeg 12,0 sek., 2) rms. Oskar Kalkun — 3. üks. jal. pat., aeg 12,2 sek.

Kuulitõukes tugevama käega: 1) n.ltn. Evald Leeber — 3. üks. jal. pat. — 11,18 m, 2) n.a.o. Julius Karu — 2. soomusr. rügi. — 10,88 m.

Kaugusehüppes: 1) n.a.o. Julius Karu — 2. soomusr. rügi. — 5,68 m, 2) n.ltn. Evald Leeber — 3. üks. jal. pat. — 5,48 m.

400 m: 1) n.ltn. Karp Laats — 2. soomusr. rügi. — 60,00 sek., 2) n.a.o. Johannes Ennok — 2. soomusr. rügi. — 60,00 sek.

Kõrgusehüppes: 1) rms. Leo Pantalon — 2. soomusr. rügi. — 1,60 m, 2) n.a.o. Julius Karu — 2. soomusr. rügi. — 1,55 m.

110 m: 1) rms. Leo Pantalon — 2. soomusr. rügi, aeg 20,1 sek., 2) n.a.o. Julius Karu — 2. soomusr. rügi, aeg 20,5 sek.

Kettaheitel: 1) n.a.o. Julius Karu — 2. soomusr. rügi. — 34,0; 2) n.ltn. Evald Leeber — 3. üks. jal. pat. — 33,50.

Kolmikhüppes: 1) n.ltn. Evald Leeber — 3. üks. jal. pat. — 12,34; 2) n.a.o. Julius Karu — 2. soomusr. rügi. — 11,76.

Granaadiviskes: 1) n.ltn. Evald Leeber — 3. üks. jal. pat. — 74,84 (uus garnisoni ja 3. üks. jal. pat. rekord) ja 2) rms. Oskar Kalkun — 3. üks. jal. pat. — 69,16.

Teivashüppes: 1) rms. Al-der Vedler — s. auto komp. nr. 2 — 2,90.

Väeosad evisid punkte järgmiselt:

2. soomusrongi rügement — 154 punkti.

3. üksik jalaväepataljon — 75 punkti.

S. auto kompani nr. 2 — 42 punkti.

K. Ü. Õppeasutiste O. K. laskevõistlused.

8. ja 9. oktoobril s. a. peeti K. Ü. Õ. ohvitseridekogu poolt korraldatud laskevõistlusi.

Võistlusi peeti alltoodud tabelis näidatud aladel ja tingimustel:

Leitn. Lomp, 251 silma, Allohvkool.

N. ltn. Martinson, 246 silma, Sõjakool.

Väikekal. püss „B“ klass.

N. ltn. Kiideman, 230 silma, Sõjakool.

Kapt. Nordman, 230 silma, Allohvkool.

Major Viru, 229 silma, Allohvkool.

A l a	Relv	Tingimusi	Osa- võtjaid
1. Täiskaliibripüss „A“ klass. „A“ klassi kuulusid osavõtjad, kes seisavad L.-Liidu I klassis ja kõrgemal	Muutmata kv. vintpüss	Distants 300 m. Püsti, põlvelt ja lamades asendist à 10 lasku. Minimaalne silmade summa tingim. täitmiseks 190.	13
2. Täiskaliibripüss „B“ klass. „B“ klassi kuulusid osavõtjad, kes seisavad L.-Liidu I klassist madalamal.	„	Nagu „A“ klassis. Min. silmade summa 180.	15
3. Väikekal. püss „A“ klass. Jaotus nagu täiskal. püssil.	Vabasüsteem.	Distants 50 m. Teised tingimused nagu täiskal. püssist. Min. silmade summa 220.	13
4. Väikekal. püss „B“ klass.	„	Nagu „A“ klassis. Min. silmade summa 200.	15
5. Püstol.	Kv. 9 m/m püstol-brovning.	Distants 25 m. 3 seeriat à 5 lasku. Min. silmade summa 105.	29
6. Kuulipilduja.	Kk „Madsen“	Distants 30 m. Külvine kujude pihta. Arvestati kuju tabam. aeg Min. aeg 10 sek.	20

30% võistlusest osavõtnutest said hinnalised auhinnad. Ohv. Kogu juhatause poolt oli auhindadeks määratud 150 kr. K. Ü. Õ. ülema poolt anti parimale laskurile kõikidel aladel rändauhinnana karikas.

Keskparaste ilmastikuolude tõttu ei kujunenud saavutised kõige paremateks, nagu näitavad alltoodud andmed:

Vintpüss „A“ klass.

N. ltn. K ü m n i k, 218 silma, Sõjakool.

Leitn. L o m p, 217 silma, Allohvkool.

N. ltn. M a r t i n s o n, 214 silma, Sõjakool.

Vintpüss „B“ klass.

N. ltn. K i i d e m a n, 214 silma, Sõjakool.

Leitn. P ü s s, 201 silma, Allohvkool.

Leitn. S c h v a l b e, 201 silma, Sõjakool.

Väikekal. püss „A“ klass.

N. ltn. Z i r n a s k, 253 silma, Sõjakool

Püstol brovning.

N. ltn. M a r t i n s o n, 125 silma, Allohvkool.

Leitn. L o m p, 119 silma, Allohvkool.

Kapt. N o r d m a n, 115 silma, Allohvkool.

Kk Madsen.

Leitn. L o m p, 4,23 sek., Allohvkool.

N. ltn. M a r t i n s o n, 4,3 sek., Sõjakool.

Leitn. R o s e n t h a l, 4,31 sek., Sõjakool.

K. Ü. Õ. rändauhinna võitis leitnant Lomp Allohv. koolist — 7 punktiga. N.

Veaparandus.

„Sõdur“ nr. 42/43 s. a. artiklis „Tõkketuli“, lk. 1015, vasak veerg, 22 rida alt on trükitud ...250—300 m... peab olema 250—300t.

SISUSTIK: Uus Vabariigi Valitsus. — Viieteistkümne aasta eest pandi nurgakivi meie ratsaväele. — P. Z.: Üheteistkümnes november. — Ho: Lützen. — V. L. Evert: Viskeoda teravikul. — Ratsarügemendi 15. aastapäeva puhul: a) M. B.: Ratsarügement. b) P. H.: Mõnda ratsarügemendi majandusest. c) E. Onny: 1. ratsapolgu pealetung Panikovitši raioonist Dünani. d) B. Leemann: Mälestusi Alt-Svanenburgi vallutamise eest. e) M. B.: Meie kergosad. f) A. A.: Ratsarügemendi üleajateenijatekogu rügemendi 15. aastapäeval j. m. — Taktika alalt: a) A. T.: Mehhaniseeritud luuregrupi tegevus N.-Vene sõjaväes. b) H. G.: Rk kompanite kasutamine kaitsel ja pealetungil. — m: Tankide tulistamisest üksikult teotsevaist suurtükest otsesihitimisega — Kaitseväge elu. — Mereväe alalt j. m.

Vastutav toimetaja kol. A. TRAKSMANN.

Kõnetr. Kaitseväge nr. 40.

Tegev toimetaja major A. LAATS.

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163.

Väljaandja: „Sõdur“ Tallinn, Toomkooli 7.

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli tän. nr. 7.

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163.

„SÕDUR“ TELLIMISE HIND: Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr. — veerandaastas 1 kr. 50 snt.

*Rahvuslikult mõtlev kaitsevää-
laste pere tarvitab ainult kodu-
maa otradest valmistatud*

EESTI ÕLUT

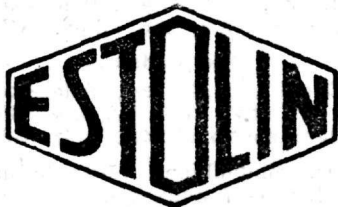
Õlletehas
LIVONIAALT

**L
I
V
O
N
I
A**

ÕLU
MÕDU
LIMONAD

TARTUS, KALDA 5/6 TEL. 2-38

A-Ü. „EESTI KIVIÕLI“ Peakontor: Vene 7
Tallinn.

Telefonid 464-50; 463-05

Te h a s: Kiviõlijaam, telefon Sonda 15

Segamata kodumaa bensiin annab ligi

20% kokkuhoidu

ja täiesti kloppimisvaba mootori töötamise.

Katsed ilma karboraatori ümberreguleerimiseta annavad 7—8% **kokkuhoidu**. Karboraatori düüside vahetus ja ümberreguleerimine 15—20% **kokkuhoidu**. Katsetage „Estolin'i“ omal masinal ja Teie veendute selles. Tehnilistes küsimustes pöörata peakontori poole Vene 7, Tallinn, tel. 464-50.

Teie oma huvides, nõudke ainult „ESTOLIN“ bensiini

PLEKITÖÖSTUS G. LINHOLM

Tallinn, V. Kalamaja 32, tel. 439-93

Valmistatakse igasugu plekk-artikleid ja tehakse kõiksugu väljastantsimistöid nii trükitud — värvilisi kui ka valgest plekist.

**SUURIM JA TÄIELIKUM OMA
SISSESEADELT EESTIS**

**Naha-, jalanõude- ja hobuse-
riistade kauplus**

Nikolai Bõstrov

Tallinn, Veneturg 1.
(Narva maantee poolel)
Kõnetr. 313-13.

Nahakaupu:

Tallanahku „Grünvald-Union“ tehaste suur-
müügi-hindadega.

Saabaste pealis- ja voodrinahku.

Pastlanahku koorega pargitud, igas soovi-
tavas paksuses.

Hobuseriistu ja oma valmistatud rihmu
parimast „Grünvaldi“ raagnahast.

Sadulsepa- ja kingsepatarbeid.

Kalameestele kummi- ja nahksaapaid.

Kalosse ja botikuid.

Viiltsaapaid meestele, naistele ja lastele.

A.-S. „Globus-Union“ jalanõusid tehase
suurmüügi hindadega.

Müük suurel ja väikesel arvul.

**Raud- ja teraskaupu, ehitustarbeid, laske-
riistu ja laskemoona**

soovitab odavate hindadega

M. Männil & Ko.

Pikk 13. Kõnetr. 431-49.

Osaühisus

Tallinna Külmetushoone

Võtab hoitule

kõiksugu kiiresti rikkiminevaid
kaupasid suurel ja väikesel arvul.

Tallinn, Uus Sadama tän. nr. 2.

**Suurim ja vanim savitööstus
Tallinnas**

J. OHA

Õle tän. 27, telefon 435-96.
Korter Nõmmel, telefon 2-58.

Müün kõiksugu värvilisi ahjupotte
oma- ja välismaa tööstusest.

Võtan enda peale teha kõiksugu poti-
sepatõid täielise vastutusega.

Kõige paremad maksutingimused.

Sulg mis kirjutab **6 korda kauem**
on ainult **IRIDINOID** märgiga eht.

Hoiatan järelaimduste eest.

Vabriku esindaja

Paberikaupade ladu A. BERTELOV

Dunkri tän. 3. Telef. 432-13.

Üle Tallinna suurim valik

konserve.

Eriti kaitseväelastele:

Hanepraad kapsaga,

kanapoeg, praetud,

Borsh, supp,

Kasseli ripsper.

Autosõitudel, jahil ja laagris soo-
jendate karpil ainult 15—20 min. ja
ülimaltsev toit on valmis.

V. DEMIN

Viru tän. 1. Tel. 455-04.

Kind 60 senti.

**Napsi- ja
liköörivabrik**

O-ü., „Emlo“

Asut. 1920. a.

**Soovitab oma
peenemaitsetisi**

Konjake:

**Vieux
Old Brandy
Très Vieux jt.**

Likööre:

**Curaçao
Cherry Brandy
Creme d'Orange jt.**

Napse:

**Vodka
Kümmel
Subrovka jt.**

Saadaval igas veinikaupluses ja restoranis kogu Eestis
TALLINN, Pikk tän. 17. Telefon 431-08.
TARTU ladu, Riia tänav 22-a.
Telefon 13-65. (Ainult en-gros müük.)

A.-S.

Asut. 1826.

H-y Moser & Cie

Telefon 437-47.

Asut. 1826.

Pikk tän. nr. 19.

Soovitab rikkalikumas valikus

tasku- ja käekelli

maailmakuulsa

**H-y Moser & Cie vabrikust
Le Locle Schweiz.**

**Seina-,
laua- ja
äratusekellad.**

Ketid ja käevõrud kuld ja plaqué.

Parim Rootsi kristall.

Kala- ja konservitööstus

Leonhard Krevald

TALLINN,

Tornimäe 5. Telef. 305-36.

Soovitab oma kõrgeväärtuslikke
saadusi nagu:

**Marineeritud kurke (plekk karp.),
kilu, sprotte,
suitsulõhe ja kõiki sorte
värskeid kalu.**

Tööstuse saadused on kroonitud
mitme kuld- ja hõbeaurahaga.

**Müük suurel
ja väikesel arvul.**

**Mehaaniline saapaliistu ja
kontsatööstus**

„Kalev“

TALLINN, Oskari 4-a. Telefon 435-94.

Valmistab:

**Saapaliiste ja kontsi, sääre-
plokke, kübaravorme, nahalõi-
kamise laudu, õlivaatide prunte
tellija mudelite järgi j. n. e.**

Uksi, aknaraame j. n. e.

**Mööbleid kõige uuemat moodi
üksikult kui ka tubade viisi**

Kõik mööbel on valmistatud auruga
kuivatatud materjalist, mis lõhki ei
kuiva.

Hinnad võistlemata odavad.

Austusega

Ed. Saar.